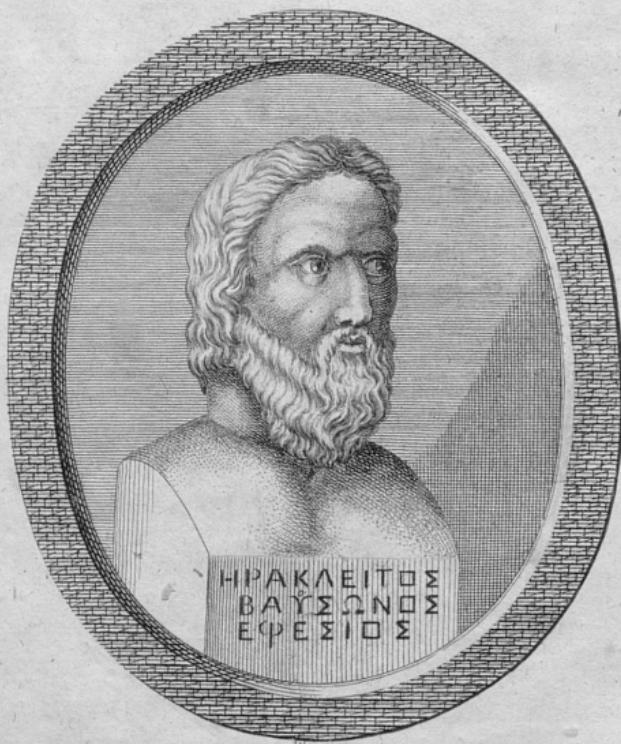

T. 1239703

AULI GELLII
NOCTIUM
ATTICARUM
LIBRI XX
AD OPTIMAS EDITIONES COLLATI
PRAEMITTITUR NOTITIA LITERARIA
ACcedunt INDICES
STUDIIS SOCIETATIS BIPONTINAE

VOLUMEN SECUNDUM

BIPONTI
Ex TYPOGRAPHIA SOCIETATIS
CICICIA
MDCCLXXXIV

A. GELLII
NOCTIUM ATTICARUM
COMMENTARIUS.
LIBER UNDECIMUS;

A. G E L L I I
 NOCTIUM ATTICARUM
 C O M M E N T A R I U S.

L I B E R U N D E C I M U S.

C A P U T I.

De origine vocabuli terrae Italiae, deque ea multa, quae *suprema* appellatur, deque eius nominis ratione: ac de lege Ateria. et quibus verbis antiquitus multa minima dici solita sit.

TIMAEUS in historiis, quas oratione Graeca de rebus populi Romani composuit, et M. Varro in antiquitatibus rerum humanarum terram Italiam de Graeco vocabulo appellatam scripserunt; quoniam boves Graeca vetere lingua *ιταλοι* vocitati sunt, quorum in Italia magna copia fuerit: bucetaque in ea terra gigni pascique solita sint complurima. Coniectare autem possumus ob eandem causam, quod Italia tunc esset armentosissima, multam, quae appellatur *suprema*, institutam in singulos duarum ovium, boum triginta: pro copia scilicet boum, proque ovium penuria. sed cum eiusmodi multa pecoris

A 2.

armentique a magistratibus dicta erat, addicebantur boves ovesque alias pretii parvi, alias maioris: ea-que res faciebat inaequalem multae poenitionem. idcirco postea lege Ateria constituti sunt in oves singulas aeris deni, in boves aeris centeni. *Minima* multa est ovis unius. *Suprema* multa est eius numeri, cuius diximus: ultra quem multam dicere in singulos ius non est; et propterea *suprema* appellatur, id est, summa et maxima. Quando igitur nunc quoque a magistratibus populi Romani more maiorum multa dicitur vel minima vel suprema; observari solet, ut oves genere virili appellantur: atque ita M. Varro verba haec legitima, quibus minima multa diceretur, concepit: *M. Terentio quando citatus neque respondit neque excusatus est, ego ei unum ovem multam dico.* ac nisi eo genere diceretur, negaverunt iustum videri multam. Vocabulum autem ipsum *multa* idem M. Varro uno et vicesimo rerum humanarum non Latinum, sed Sabinum esse dicit; idque ad suam memoriā mansisse ait in lingua Samnitium, qui sunt a Sabinis orti. sed turba grammaticorum novitia *naturā* *avtiopasiv*, ut quaedam alia, hoc quoque dici tradi-derunt. Cum autem usus et mos sermonum is sit, ut ita et nunc loquamur, ut plerique veterum locuti sunt, *multam dixit, et multa dicta est*: non esse ab re putavi notare, quod M. Cato aliter dixit. nam in quarto Originum, verba haec sunt: *Imperator nosler, si quis extra ordinem depugnatum ivit, ei multam facit.* potest autem videri consulta elegantia mutasse verbum, cum in castris et in exercitu multa fieret; non in comitio nec ad populum diceretur.

C A P U T II.

Quod *elegantia* apud antiquiores non de amoeniore inge-
nio, sed de nitidiore cultu atque victu dicebatur, eaque
in vitio ponebatur.

ELEGANS homo non dicebatur cum laude; sed id fere verbum ad aetatem M. Catonis vitii, non laudis, fuit. est namque hoc animadvertere, cum in quibusdam aliis, tum in libro Catonis, qui inscriptus est, Carmen de moribus. Ex quo libro verba haec sunt: *Avaritiam omnia vitia habere putabant; sumtuosus, cupidus, elegans, vitiosus, irrius qui habebatur, is laudabatur.* ex quibus verbis apparet, elegantem dictum antiquitus, non ob ingenii elegantiam, sed qui nimiris lecto amoenoque cultu viduque esset. Postea *elegans* reprehendi quidem desit; sed laude nulla dignabatur, nisi cuius *elegantia* erat moderatissima. Sic M. Tullius L. Crasso et Q. Scaevolae non meram *elegantiam*, sed multam parsimonia mixtam latudi dedit. *Crassus*, inquit, *erat parcissimus elegantium; Scaevola parcorum elegantissimus.* Praeterea ex eodem libro Catonis haec etiam sparsim et intercise commemorinimus: *Vestiri, inquit, in foro honeste mos erat: domi quod satis erat. equos carius quam coquos emebant. poeticae artis honos non erat. si qui in ea re studebat, aut sese ad convivia applicabat, grasseretur vocabatur.* Illa quoque ex eodem libro praeclarae veritatis sententia est: *Nam vita, inquit, humana prope ut ferrum est; si exerceas, conteritur: si non exerceas,*

tamen rubigo interficit. itidem homines exercendo viderimus conteri. si nihil exerceas; inertia atque torpedo plus detrimenti facit, quam exercitio.

C A P U T III.

Qualis quantaque fit *pro* particulae varietas; deque exemplis eius varietatis.

QUANDO ab arbitriis negotiisque otium est, et motandi corporis gratia aut spatiamur aut vectamur; quaerere nonnunquam apud memetipsum soleo res eiusmodi, parvas quidem minutasque et hominibus non bene eruditis aspernabiles; sed ad veterum scripta penitus noscenda et ad scientiam linguae Latinae cum primis necessariis: velut est, quod forte nuper in Praenestino recessu vespertina ambulatione solus ambulans considerabam; qualis quantaque esset particularum quarundam in oratione Latina varietas. quod genus est praepositio *pro*. Aliter enim dici videbam, pontifex *pro collegio decrevisse*; aliter, *quempiam testem introducendum pro testimonio dixisse*: aliter M. Catonem in Originum quarto, *proelium factum depugnatumque pro castris*, scripsisse: et item in quinto, *urbis, insulasque omnis pro agro Illyrio esse*: aliter etiam dici, *pro aede Castoris*: aliter, *pro rostris*: aliter, *pro tribunali*: aliter, *pro concione*: atque aliter, *tribunum plebis pro potestate intercessisse*. Sed has omnis dictiones, qui aut omnino similes et pares, aut usquequaque diversas existimaret, errare arbitrabar. nam

varietatem istam eiusdem fontis et capitis, non eiusdem tamen esse finis putabam. Quod profecto facile intelliget, si quis adhibeat ad meditationem suam intentionem, et habeat veteris orationis usum atque notitiam celebriorem.

C A P U T I V.

Quem in modum Q. Ennius versus Euripidi aemulatus sit,

EURIPIDI versus sunt in Hecuba, verbis, sententia, brevitate insignes illustresque. Hecuba est ad Ulyxem dicens :

Tὸ δὲ ἀξιωμα, οὐδὲν κακῶς λέγη, τὸ σὸν
Νικᾶ. λόγος γὰρ ἐν τῷ ἀδοξούντων ιών,
Κακὸν τῶν δοκούντων, αὐτὸς οὐ ταυτὸν σάσενε.

Hos versus Q. Ennius, cum eam tragediam vertet, non sane incommodè aemulatus est. Versus totidem Enniani hi sunt :

*Haec tu es si perverse dices, facile Achivos flexeris :
Nam cum opulentī loquuntur pariter atque ignobiles,
Eadem dicta, eademque oratio aequa non aequa valet.*

bene, sicuti dixi, Ennius : sed ignobiles tamen et opulentī ἀντὶ ἀδοξούντων et δοκούντων satisfacere sententiae non videntur. nam neque omnes ignobiles ἀδοξοῦσι; neque omnes opulentī εὐδοξοῦσι.

C A P U T V.

De Pyrrhoniiis philosophis quaedam, deque Academicis strictim notata, deque inter eos differentia.

QUOS Pyrrhonios philosophos vocamus, ii Graeco cognomento *πυρρητικοὶ* appellantur. id ferme significat quasi quaesitores et consideratores: nihil enim decernunt, nihil constituunt; sed in quaerendo semper considerandoque sunt, quidnam sit omnium rerum de quo decerni constituique possit. ac ne videre quoque plane quidquam neque audire sese putant; sed ita pati afficique, quasi videant vel audiant. eaque ipsa, quae affectiones istas in sese efficiant, qualia et cuiusmodi sint, contantur atque insistunt; omniumque rerum fidem veritatemque mixtis confusisque signis veri atque falsi ita imprensibilem videri aiunt, ut quisquis homo est non praeceps neque iudicii sui prodigus, his utri verbis debeat, quibus auctorem philosophiae istius Pyrrhonem esse usum tradunt, οὐ μᾶλλον οὔτες ἔχει τόδε οὐδὲτέρως. indicia enim rei cuiusque et sinceras proprietates negant posse nosci et percipi; idque ipsum docere atque ostendere multis modis conantur; super quare Favorinus quoque subtilissime argutissimeque decem libros composuit, quos πυρρωνείων τρόπων inscribit. Vetus autem quaestio et a multis scriptoribus Graecis tractata est, in quid et quantum Pyrrhonios et Academicos philosophos interficit. utriusque enim *πυρρητικοὶ*, *ἐφεκτικοὶ*, *ἀπορητικοὶ* dicuntur; quoniam

utrique nihil affirmant, nihilque comprehendi putant. sed ex omnibus rebus proinde visa fieri dicunt, quas *phantasias* appellant; non ut rerum ipsarum natura est, sed affectio animi corporis est eorum, ad quos ea visa pervenient. Itaque omnes omnino res, quae sensus omnium movent, τῶν πρόσων τι esse dicunt. id verbum significat, nihil esse quidquam quod ex se se constet, nec quod habeat vim propriam et naturam, sed omnia prorsum ad aliquid referri: taliaque videri esse, qualis sit eorum species dum videntur, qualiaque apud sensus nostros, quo pervernerunt, creantur: non apud se se, unde profecta sunt. Cum haec autem consimiliter tam Pyrrhonii dicant quam Academici, differre tamen inter se et propter alia quaedam, et vel maxime propterea existimati sunt, quod Academici quidem ipsum illud nihil posse comprehendendi, quasi comprehendunt, et nihil posse decerni, quasi decernunt: Pyrrhonii ne id quidem ullo pacto videri verum dicunt, quod nihil esse verum videtur.

C A P U T VI.

Quod mulieres Romae per Herculem non iuraverunt, neque viri per Castorem.

IN veteribus scriptis neque mulieres Romanae per Herculem deiurant; neque viri per Castorem. sed cur illae non iuraverint Herculem, non obscurum est. nam Herculaneo sacrificio abstinent. cur autem viri

Castorem iurantes non appellaverint, non facile dictu est. Nusquam igitur scriptum invenire est apud idoneos quidem scriptores, aut *mehercle* feminam dicere, aut *mecastor* virum. *Aedepol* autem, quod ius iuriandum per Pollucem est, et viro et feminae commune est. Sed M. Varro asseverat, antiquissimos viros neque per Castorem neque per Pollucem deiurare solitos; sed id ius iuriandum fuisse tantum seminarum ex Initii Eleusiniis acceptum: paulatim tamen, inscitia antiquitatis, viros dicere *aedepol* coepisse; factumque esse ita dicendi morem: sed *mecastor* a viro dici, in nullo veteri scripto inveniri.

C A P U T VII.

Verbis antiquissimis relictisque iam et desitis minime utendum.

VERBIS uti aut nimis obsoletis excusatique, aut insolentibus novitatisque durae et illepidae, par esse delictum videtur: sed molestius equidem culpatiusque esse arbitror, verba nova, incognita, inaudita dicere, quam invulgata et sordentia. Nova autem videri dico etiam ea, quae sunt inusitata et desita, tametsi sunt vetusta. Est adeo id vitium plerumque serae eruditio*nis*, quam Graeci ἀτυματικας appellant; ut, quod nunquam didiceris, diu ignoraveris, cum id scire aliquando cooperis, magni facias quo in loco cunque et quacunque in re dicere: veluti Romae, nobis praesentibus, vetus celebratusque homo in causis, sed repentina et quasi tumultuaria doctrina

praeditus, cum apud praefectum urbi verba faceret, et dicere vellet, inopi quendam miseroque viatu vivere et furfureum panem esitare, vinumque eructum et foetidum potare : *Hic, inquit, eques Romanus apludam edit, & floces bibit.* Adspexerunt omnes qui aderant alius alium, primo tristiores turbato et requirente vultu, quidnam illud utriusque verbi foret, post inde, quasi nescio quid Tusce aut Gallice dixisset, universi riserunt. Legerat autem ille *apludam* veteres rusticos frumenti furfurem dixisse; idque a Plauto in comoedia, si ea Plauti est, quae Astraba inscripta est, positum esse. Item *floces* audierat prisca voce significare vini faecem e vinaceis expressam, sicuti fraces ex oleis: idque apud Caecilium in Polymenis legerat, eaque sibi duo verba ad orationum ornamenta servaverat. Alter quoque a lectionibus id genus paucis apirocalus, cum adversarius causam differri postularet, Rogo, praetor, inquit, subveni, succurre: quonam usque nos *bovinator* hic demoratur? Atque id voce magna ter quaterque inclamavit, *bovinator est.* Commurmuratio fieri coepit a plerisque, qui aderant, quasi monstrum verbi admirantibus. At ille iactans et gestiens, Non enim Lucilium, inquit, legistis, qui tergiversatorem *bovinatorem* dicit. Est autem in Lucilii undecimo versus hic :

Est tricosus, bovinatorque ore improbus duro.

CAPUT VIII.

Quid senserit dixeritque M. Cato de Albino; qui homo Romanus Graeca oratione res Romanas, venia sibi ante eius imperitiae petita, composuit,

IUSTE venusteque admodum reprehendisse dicitur A. Albinum M. Cato. Albinus, qui cum L. Lucullo consul fuit, res Romanas oratione Graeca scriptavit. In eius historiae principio scriptum est ad hanc sententiam: Neminem succenfere sibi convenire, si quid in his libris parum composite aut minus eleganter scriptum foret, nam sum, inquit, homo Romanus, natus in Latio. Graeca oratio a nobis alienissima est. ideoque veniam gratiamque malae existimationis, si quid esset erratum, postulavit. Eam cum legisset M. Cato: Nae tu, inquit, Aule, nimium nugator es, cum maluisti culpam deprecari, quam culpacare. nam petere veniam solemus, aut cum imprudentes erravimus, aut cum compulsi peccavimus. Tibi, inquit, oro te, quis perpulit, ut id committeres, quod priusquam faceres, peteres ut ignoscatur? Scriptum est hoc in libro Cornelii Nepotis de illustribus viris.

CAPUT IX.

Historia de legatis Miletis et Demosthene rhetore in libris
Critolai reperta.

C RITOLAUS scripsit, legatos Mileto publicae rei causa venisse Athenas, fortasse auxiliu petendi gratia; tum qui pro se fere verba facerent, quos visum erat, advocavisse; advocatos, uti erat mandatum, verba pro Milesiis ad populum fecisse: Demosthenem Milesiorum postulatis acriter respondisse, neque Milesios auxilio dignos, neque ex republica id esse contendisse: rem in posterum diem prolatam; legatos ad Demosthenem venisse; magnoque opere orasse, ut contra ne diceret: eum pecuniam petivisse: et quantum petiverat abstulisse: postridie, cum res agi de nro coepit, Demosthenem lana multa collum cervicesque circumvolutum ad populum prodisse, et dixisse se synanchen pati; eo contra Milesios loqui non quire: tum e populo unum exclamasse, non synanchen, quod Demosthenes pateretur, sed argyranthen esse. Ipse etiam Demosthenes, ut idem Critolaus refert, non id postea conceleavit: quin gloriae quoque hoc sibi assignavit. nam cum interrogasset Aristodemum actorem fabularum, quantum mercedis, uti ageret, accepisset, et Aristodemus talentum respondisset: At ego plus, inquit, accepi, ut taccerem.

C A P U T X.

Quod C. Gracchus in oratione sua historiam supra scriptam Demadi rhetori, non Demostheni, attribuit: verbaque ipsius C. Gracchi relata.

QUOD in capite superiore a Critolao scriptum esse diximus super Demosthene; id C. Gracchus in oratione, qua legem Aufeiam dissuasit, in Demadem contulit verbis hisce: *Nam vos, Quirites, si velitis sapientia atque virtute uti, & si quaeritis; neminem nostrum invenietis sine pretio huc prodire. omnes nos, qui verba facimus, aliquid petimus: neque ullius rei causa quisquam ad vos prodit, nisi ut aliquid auferat. ego ipse, qui apud vos verba facio, uii vectigalia vestra augeatis, quo facilius vestra commoda & rempublicam administrare possitis, non gratis prodeo: verum peto a vobis non pecuniam, sed bonam existimationem atque honorem. qui prodeunt dissuasuri, ne hanc legem accipiatis, petunt non honorem a vobis, verum a Nicomedे pecuniam. qui suadent ut accipiatis, hi quoque petunt non a vobis bonam existimationem, verum a Mithridate rei familiaris suae pretium & praemium. qui autem ex eodem loco atque ordine tacent, hi vel acerrimi sunt: nam ab omnibus pretium accipiunt, & omnis fallunt. Vos, cum putatis eos ab his rebus remotos esse, impetratis bonam existimationem. Legationes autem a regibus, cum putant eos sua causa reticere, sumtus atque pecunias maximas praebent: item uti in terra Graecia, quo in tempore tragœdus gloriae sibi ducebatur,*

talentum magnum ob unam fabulam datum esse, homo eloquentissimus civitatis suae Demades ei respondisse dicitur: Mirum tibi videtur, si tu loquendo talentum quaesisti? ego, ut tacerem, decem talenta a Rege accepi. Idem nunc isti pretia maxima ob tacendum accipiunt.

C A P U T XI.

Verba P. Nigidii, quibus differre dicit mentiri et mendacium dicere.

VERBA sunt haec ipsa P. Nigidii, hominis in studiis bonarum artium praecellentis; quem M. Cicero ingenii doctrinarumque nomine summe reveritus est: *Inter mendacium dicere & mentiri distat. qui mentitur, ipse non fallitur, sed alterum fallere conatur: qui mendacium dicit, ipse fallitur.* Item hoc addidit: *Qui menuitur, inquit, fallit, quantum in se est: at qui mendacium dicit, ipse non fallit, quantum in se est.* Item hoc quoque super eadem re dicit: *Vir bonus, inquit, praestare debet, ne mentiatur: prudens, ne mendacium dicat: alterum incidit in hominem, alterum non.* Varie mehercle et lepide Nigidius tot sententias in eandem rem, quasi aliud atque aliud diceret, disparavit.

C A P U T XII.

Quod Chrysippus philosophus omne verbum ambiguum dubiumque esse dicit, Diodorus contra nullum verbum ambiguum esse putat.

CHRYSISSPPUS ait, omne verbum ambiguum natura esse, quoniam ex eodem duo vel plura accipi possunt. Diodorus autem, cui Crono cognomentum fuit, *Nullum*, inquit, *verbum est ambiguum : nec quisquam ambiguum dicit aut sentit ; nec aliud dici videri debet, quam quod se dicere sentit is, qui dicit.* at cum ego, inquit, *aliud sensi, tu aliud accepisti : obscure magis dictum quam ambigue videri potest. ambigui enim verbi natura illa esse debuit, ut qui id diceret, duo vel plura diceret. nemo autem duo vel plura dicit, qui se sentit unum dicere.*

C A P U T XIII.

Quid T. Castricius de verbis deque sententia quadam C. Gracchi existimaverit; quodque esse eam sine ullo sensus emolumento docuerit.

APUD T. Castricium disciplinae rhetoricae doctorem, gravi atque firmo iudicio virum, legebatur oratio C. Gracchi in P. Popilium. In eius orationis principio collocata verba sunt accuratius modulatiusque, quam veterum oratorum consuetudo fert.

ea verba, sicuti dixi, composita sunt haec: *Quae vos
cupide per hosce annos appetistis atque voluistis, ea si
temere repudiaritis, abesse non potest, quin aut olim
cupide appetisse, aut nunc temere repudiasse dicamini.* Cursus igitur hic et sonus rotundae volubilisque sententiae eximie nos et unice delectabat, tanto id magis, quod iam tunc C. Graccho viro illustri et severo eiusmodi compositionem fuisse cordi videbamus. Sed enim, cum eadem ipsa verba saepius potentibus nobis legitarentur, admoniti a Castricio sumus, ut consideraremus, quae vis quodve emolumentum eius sententiae foret; neque pateremur, ut aures nostrae cadentis apte orationis modis blanditiae animum quoque nobis voluptate inani perfunderent. cumque nos admonitione ista attentiores fecisset: *Inspicite,* inquit, penitus, quid efficiant verba haec; dicatque mihi, quaeſo, aliqui vestrūm, an sit ulla huiusc sententiae aut gravitas aut gratia: *Quae vos cupide per
hosce annos appetistis atque voluistis; ea temere si repu-
diaritis, abesse non potest, quin aut olim cupide app-
etisse, aut nunc temere repudiasse dicamini.* Cui enim omnium hominum in mentem non venit id profecto usu venire, ut quod cupide appetieris, cupide appetisse, et, quod temere repudiaveris, temere repudiasse dicaris? at si opinor, inquit, ita scriptum esset: *Quae vos per hosce annos appetistis atque volui-
stis; ea nunc si repudiaritis, abesse non potest, quin aut
olim cupide appetisse, aut nunc temere repudiasse dica-
mini.* si, inquit, ita diceretur, gravior scilicet solidiorque fieret sententia; et acciperet aliquid iustae in audiendo exspectationis. nunc autem verba haec,

cupide et temere, in quibus verbis omne momentum rei est, non in concludenda sententia tantum dicuntur; sed supra quoque nondum desiderata ponuntur: et, quae nasci oririque ex ipsa rei conceptione debebant, ante omnino, quam res postular, dicuntur. nam qui ita dicit: si hoc feceris, cupide fecisse diceris; rem dicit sensus alicuius ratione collectam et confectam. qui vero ita dicit: si cupide feceris, cupide fecisse diceris; non longe secus dicit, atque si diceret, si cupide feceris, cupide feceris. Haec ego, inquit, admonui, non ut C. Graccho vitio darem (dii enim mentem meliorem mihi! nam, si quidquam in tam fortis facundiae viro vitii vel erroris esse dici potest, id omne et auctoritas eius exhausit, et vetustas consumxit) sed uti caveretis, ne vos facile perstringeret modulatus aliquis currentis facundiae sonitus; atque ut vim ipsam rerum virtutemque verborum prius pensitaretis: et, si quidem gravis atque integra et sincera sententia diceretur, tum, si ita videretur, gressibus quoque ipsis orationis et gestibus plauderetis: si vero frigidi et leves et futilles sensus in verba apte numero sequente posita includerentur, non esse id secus crederetis, quam cum homines insigni deformitate ad facienda ridicula imitantur histriones et gestiunt.

C A P U T X I V.

Sobria et pulcherrima Romuli regis responsio circa vini usum.

SIMPLICISSIMA suavitate et rei et orationis L. Piso Frugi usus est in primo annali, cum de Romuli regis vita atque vietu scribebat. Ea verba, quae scripsit, haec sunt: *Eundem Romulum dicunt ad coenam vocatum, ibi non multum bibisse, quia postridie negotium haberet. ei dicunt: Romule, si istuc omnes homines faciant, vinum vilius sit. is respondit: immo vero carum, si quantum quisque volet, bibat: nam ego bibi quantum volui.*

C A P U T X V.

De *ludibundo* et *errabundo*, atque id genus verborum productionibus; et quod Laberius sic *amorabundam* dixit, ut dicitur *ludibunda* et *errabunda*: atque inibi quod Sifenna per huiuscemodi verbum nova figura usus est.

LABERIUS in lacu *Averno* mulierem amantem verbo inusitatius facto, *amorabundam* dixit. id verbum Caesellius Vindex in commentario lectionum antiquarum ex figura scriptum dixit, qua *ludibunda*, *ridibunda* et *errabunda* dicitur, *ludens* et *ridens* et *errans*. Terentius autem Scaurus, divi Hadriani temporibus grammaticus vel nobilissimus, inter alia quae de Caesellii erroribus composuit, in hoc quo-

que verbo errasse eum scripsit; quod idem esse putaverit *ludens* et *ludibunda*, *ridens* et *ridibunda*, *errans* et *errabunda*. nam *ludibunda*, inquit, & *ridibunda*, & *errabunda* ea dicitur, quae ludentem vel ridentem vel errantem agit aut simulat. Sed qua ratione Scaurus adductus sit, ut Caesellum in eo reprehenderet, non hercle reperiebamus. non est enim dubium, quin haec genere ipso dumtaxat idem significant, quod ea demonstrant, a quibus producuntur. quid esset autem ludentem agere vel imitari, non intelligere videri maluimus, quam insimulare eum tanquam ipsum minus intelligentem. Quin magis Scaurum oportuit commentaria Caesellii criminantem, et hoc ab eo praeteritum requirere, quod non dixerit, an quid et quantulum differret a *ludibundo ludens*, et *ridibundo ridens*, et *errabundo errans*, ceteraque eorum similia; an a principalibus verbis paullum aliquid distarent, et quam omnino vim haberet particula haec extrema eiusmodi vocabulis addita. Hoc enim fuit potius requirendum in istiusmodi figurae tractatu, sicuti requiri solet in *violentio* et *lutulento* et *turbulento*, vacuane et inanis sit ista haec productio, cuiusmodi sunt, quae παραγωγας Graeci dicunt; an extrema illa particula habeat aliquid suae propriae significationis. Cum reprehensionem autem illam Scauri notaremus, in memoriam nobis rediit, quod Sisenna in quarto historiarum eiusdem figurae verbo ita usus est: *Populabundus*, inquit, *agros ad oppidum pervenit*. quod scilicet significat, cum agros populararetur; non, ut Scaurus in consimilibus verbis ait, cum populantem ageret, vel cum imitaretur. Sed

inquirentibus nobis, quaenam ratio et origo esset huiuscemodi figurae, *populabundus*, et *errabundus*, et *laetabundus*, et *ludibundus*, multorumque aliorum id genus verborum, εὐεπιβόλως hercle Apollinaris noster sibi videri ait, particulam istam postremam, in quam verba talia exeunt, vim et copiam et quasi abundantiam rei, cuius id verbum esset, demonstrare; ut *laetabundus* is dicatur qui abunde laetus sit, et *errabundus* qui longo atque abundanti errore sit: ceteraque omnia ex ea figura ita dici ostendit, ut producio haec et extremitas largam et fluentem vim et copiam declararet.

C A P U T XVI.

Quod Graecorum quorundam verborum difficillima est in Latinam linguam mutatio: velut quod Graece dicitur, πολυπραγμοσύνη.

ADIECIMUS saepe animum ad vocabula rerum non paucissima, quae neque singulis verbis, ut a Graecis, neque, si maxime pluribus eas res verbis dicamus, tam dilucide tamque apte demonstrari Latina oratione possunt, quam Graeci ea dicunt privis vocibus. Nuper etiam cum allatus esset ad nos Plutarchi liber, et eius libri indicem legissemus, qui erat περὶ πολυπραγμοσύνης; percontanti cuiquam, qui et literarum et vocum Graecarum expers fuit, cuiusnam liber, et qua de re scriptus esset; nomen quidem scriptoris statim diximus: rem, de qua scriptura

fuit, dicturi haesimus. Ac tum quidem primo, quia non satis commode opinabar interpretaturum esse, si dicerem librum scriptum esse de negotiositate, aliud institui apud me exquirere, quod, ut dicitur, verbum de verbo expressum esset. Nihil erat prorsus, quod aut meminisse legere me; aut, si etiam vellem fingere, quod non insigniter asperum absurdumque esset, si ex multitudine et negotio verbum unum compingerem: sicuti *multiuga* dicimus et *multicolora* et *multiformia*. Sed non minus illepede ita diceretur, quam si interpretari voce una velis πολυφιλίαν, aut πολυτροπίαν, aut πολυσαρκίαν. Quamobrem cum diutule tacitus in cogitando fuisset; respondi tandem, non videri mihi significari eam rem posse uno nomine: et idcirco iuncta oratione, quid vellet Graecum id verbum, pararam dicere. ad multas igitur res aggressio, earumque omnium rerum actio, πολυπραγμοσύνη, inquam, Graece dicitur, de qua hunc librum compositum esse inscriptione ista indicat. Tum ille opicus verbis meis inchoatis, et inconditis adductus, virtutemque esse πολυπραγμοσύνη ratus, Hortatur, inquit, nos profecto nescio quis hic Plutarchus ad negotia capessenda et ad res obeundas plurimas cum industria et celeritate: nomenque ipsius virtutis, de qua locuturus esset, libro ipsi, sicuti dicis, non incommodè praescripsit. Minime, inquam, vero: neque enim ista omnino virtus est, cuius Graeco nomine argumentum hoc libri demonstratur; neque id, quod tu opinare, aut ego me dicere sentio, aut Plutarchus facit. deterret enim nos hoc quidem in libro, quam potest maxime,

a varia promiscaque et non necessaria rerum cuiuscemodi plurimarum et cogitatione et petitione. sed huius, inquam, tui erroris culpam esse intelligo in mea scilicet infacundia, qui ne pluribus quidem verbis potuerim non obscurissime dicere, quod a Graecis perfectissime uno verbo et planissime dicitur.

C A P U T XVII.

Quid significet in veteribus praetorum edictis, *qui flumina retanda publice redenta habent.*

EDICTA veterum praetorum, sedentibus forte nobis in bibliotheca templi Traiani, et aliud quid requirentibus, cum in manus incidissent, legere atque cognoscere libitum est. Tum in quodam edicto antiquiore ita scriptum invenimus: QUI. FLUMINA. RETANDA. PUBLICE. REDEMPTA. HABENT. SI. QUIS. EORUM. AD. ME. EDUCTUS. FUERIT. QUI. DICATUR. QUOD. EUM. EX. LEGE. LOCATIONIS. FACERE. OPORTUERIT. NON FECISSE. *Retanda* igitur quid esset quaerebatur. dixit ibi quispiam nobiscum sedens amicus meus, in libro se Gavii de origine vocabulorum septimo legisse *retas* vocari arbores, quae aut ex ripis fluminum eminerent, aut in alveis eorum exstarent, appellatasque esse a *retibus*, quod prætereuntes naves impedirent et quasi irretirent: idcircoque sese arbitrari, *retanda* flumina locari solita esse, id est, purganda: ne quid aut morae aut periculi navibus in ea virgultæ incidentibus fieret.

C A P U T X V I I I .

Qua poena Draco Atheniensis in legibus, quas populo Atheniensi scripsit, fures affecerit, et qua postea Solon, et qua item Decemviri nostri, qui XII tabulas scripserunt: atque inibi adscriptum, quod apud Aegyptios furta licita et permissa sunt, apud Lacedaemonios autem cum studio quoque affectata et pro exercitio utili celebrata; ac praeterea M. Catonis de poeniendis furtis digna memoria sententia.

DRACO Atheniensis vir bonus multaque esse prudentia existimatus est, iurisque divini et humani peritus fuit. Is Draco leges, quibus Athenienses ute- rentur, primus omnium tulit. In illis legibus furem, cuius modi cunque furti, suppicio capitis poenandum esse, et alia pleraque nimis severe censuit sanxitque. Eius igitur leges, quoniam videbantur impendio acerbiores, non decreto iussoque, sed tacito illiteratoque Atheniensium consensu obliteratae sunt. postea legibus aliis mitioribus a Solone compositis usi sunt. Is Solo ex septem illis inclutis sapientibus fuit. is sua lege in fures, non, ut Draco antea, mortis, sed dupli poena vindicandum existimavit. Decemviri autem nostri, qui post reges exactos leges, quibus populus Romanus uteretur, in duodecim tabulis scripserunt, neque pari severitate in poeniendis omnium generum furibus, neque remissa nimis lenitate usi sunt. Nam furem, qui manifesto furto prensus esset, tum demum occidi per miserunt, si aut, cum faceret furtum, nox esset, aut

interdiu telo se , cum prenderetur , defenderet. Ex ceteris autem manifestis furibus liberos verberari addicique iusserunt ei, cui factum furtum esset, si modo id luci fecissent, neque se telo defendissent : servos item furti manifesti prensos verberibus affici et e saxo praecipitari, sed pueros impuberes praetoris arbitratu verberari voluerunt, noxamque ab his factam sarciri. Ea quoque furtarum quae per lancem liciuntur concepta essent, proinde ac si manifesta forent, vindicaverunt. Sed nunc a lege illa decemvirali discessum est. nam si qui super manifesto furto iure et ordine experiri velit, actio in quadruplum datur. Manifestum autem furtum est, ut ait Massurius, quod deprehenditur dum sit faciendi finis est, cum perlatum est, quo ferri cooperat. Furti concepti, item oblati, tripli poena est. Sed quod sit oblatum, quod conceptum, et pleraque alia ad eam rem, ex egregiis veterum moribus accepta, neque inutilia cognitu neque iniucunda qui legere volet, inveniet Sabini librum, cui titulus est, *de furtis.* in quo id quoque scriptum est, quod vulgo inopinatum est, non hominum tantum neque rerum moventium, quae efferti occulte et surripi possunt, sed fundi quoque et aedium fieri furtum : condemnatum quoque furti colonum, qui fundo, quem conduxerat, vendito, possessione eius dominum intervertisset. Atque id etiam, quod magis inopinabile est, Sabinus dicit furem esse hominis iudicatum, qui cum fugitivus praeter oculos forte domini iret, obtentu togae, tanquam se amiciens ne videretur a domino obstitisset. Aliis deinde furtis omnibus, quae nec manifesta appellantur, poenam

imposuerunt dupli. Id etiam memini legere me in libro Aristonis iureconsulti , haud quaquam indocti viri : apud veteres Aegyptios, quod genus hominum constat et in artibus reperiendis sollertes existisse , et in cognitione rerum indaganda sagaces , furtū omnia fuisse licita et impoenita. Apud Lacedaemonios quoque , sobrios illos et acres viros , cuius rei non adeo ut Aegyptiis fides longinqua est, non pauci neque ignobiles scriptores , qui de moribus legibusque eorum memorias condiderunt , ius atque usum fuisse furandi dicunt , idque a iuventute eorum , non ob turpia lucra , neque ad sumtum libidini praebendum , comparandamve opulentiam , sed pro exercitio disciplinaque rei bellicae factitatum : quod et furandi sollertia et assuetudo acueret firmaretque animos adolescentium , et ad insidiarum astus , et ad vigilandi tolerantiam et ad obrependi celeritatem. Sed enim M. Cato in oratione , quam de praeda militibus dividunda scripsit , vehementibus et illustribus verbis de impunitate peculatus atque licentia conqueritur. ea verba , quoniam nobis impense placuerunt , adscriptissimus : *Fures* , inquit , *privatorum furorum in nervo atque in compedibus aetatem agunt* : *fures publici in auro atque in purpura*. Quam caste autem ac religiose a prudentissimis viris quid esset furtum definitum sit , praetereundum non puto ; ne quis eum solum furem esse putet , qui occulte tollit , aut clam surripit. Verba sunt Sabini ex libro iuris civilis secundo : *Qui alienam rem attrectavit , cum id se invito domino facere iudicare deberet , furti tenetur*. Item alio capite : *Qui alienum tacens lucri faciundi*

causa sustulit, furti obstringitur, sive scit cuius sit, sive nescit. Haec quidem sic in eo, quo nunc dixi, Sabinus scripsit de rebus furti faciendi causa attrectatis. Sed meminisse debemus, secundum ea, quae supra scripsi, furtum sine ulla quoque attrectatione fieri posse, sola mente atque animo, ut furtum fiat, an-nitente. quocirca ne id quidem Sabinus dubitare se ait, quin dominus furti sit condemnandus, qui servo suo, uti furtum faceret, imperavit.

A. G E L L I I
 NOCTIUM ATTICARUM
 C O M M E N T A R I U S.

L I B E R D U O D E C I M U S.

C A P U T I.

Dissertatio Favorini philosophi, qua suaſit nobili feminae,
 uti liberos, quos peperifſet, non nutricum adhibitarum,
 fed ſuo ſibi lacte aleret.

NUNTIATUM quondam eſt Favorino philoſopho; nobis praefentibus, uxorem auditoris ſectatorisque ſui paululum ante enixam, auctumque eum eſſe nato filio. Eamus, inquit, et pueroram viſum et patri gratulatum. Is erat loci ſenatorii ex familia nobiliore. Imus una, qui tum aderamus: proſecutique eum ſumus ad domum, quo pergebat; et cum eo ſimul introgressi ſumus. Tum in primis aedibus complexus hominem congratulatusque aſſedit; atque ubi percontatus eſt, quam diutinum puerperium et quam laboriosi nixus fuiffent, puellamque defeffam labore ac vigilia ſomnum capere cognovit; fabulari iſtituit prolixius: et, Nihil, inquit, dubito, quin filium

lacte suo nutritura sit. Sed cum mater puellae parcendum esse ei diceret, adhibendasque pueru nutrices, ne ad dolores, quos in enitendo tulisset, munus quoque nutricationis grave ac difficile accederet: Oro te, inquit, mulier, sine eam totam integrum esse matrem filii sui. quod est enim hoc contra naturam imperfectum atque dimidiatum matris genus, peperisse, ac statim ab se abiecisse? aluisse in utero sanguine suo nescio quid, quod non videret: non alere nunc suo lacte quod videat, iam viventem, iam hominem, iam matris officia implorantem? aut quoque, inquit, putas naturam feminis mammorum ubera quasi quosdam naevulos venustiores, non liberum alendorum, sed ornandi pectoris causa dedisse? Sic enim, quod a vobis scilicet abest, pleraque istae prodigiosae mulieres fontem illum sanctissimum corporis, generis humani educatorem, arescere et extinguere cum periculo quoque aversi corruptique lactis laborant, tanquam pulchritudinis sibi insignia devenustet: quod quidem faciunt eadem vecordia, qua quibusdam commenticiis fraudibus nituntur, ut foetus quoque ipsi in corpore suo concepti aboriantur; ne aequor illud ventris irrugetur, ac de gravitate oneris et labore partus fatiscat. Quod cum sit publica detestatione communique odio dignum, in ipsis hominem primordiis, dum fingitur, dum animatur, inter ipsas artificis naturae manus imperfectum ire: quantulum hinc abest, iam perfectum, iam genitum, iam filium proprii atque consueti atque cogniti sanguinis alimonia privare? Sed nihil interest, (hoc enim dicitur,) dum alatur et vivat,

cuius id lacte fiat. Cur igitur iste , qui hoc dicit, si in capessendis naturae sensibus tam obsurduit, non id quoque nihil interesse putat, cuius in corpore cuiusque ex sanguine concretus homo et coalitus sit? an quia spiritu multo et calore exalbuit, non idem sanguis est nunc in uberibus, qui in utero fuit? nonne hac quoque in re sollertia naturae evidens est, quod postquam sanguis ille opifex in penetralibus suis omne corpus hominis finxit, adventante iam partus tempore, in supernas se partis profert, ad fovenda vitae atque lucis rudimenta praesto est, et recens natis notum et familiarem vietum offert? Quamobrem non frustra creditum est, sicuti valeat ad fingendas corporis atque animi similitudines vis et natura seminis, non secus ad eandem rem lactis quoque ingenia et proprietates valere. Neque in hominibus id solum, sed in pecudibus quoque animadversum. nam si ovium lacte hoedi aut caprarum agni alantur; constat ferme in his lanam duriorem, in illis capillum gigni teneriorem. In arboribus etiam et frugibus maior plerumque vis et potestas est, ad earum indolem vel detrectandam vel augendam, aquarum atque terrarum quae alunt, quam ipsius quod iacit seminis: ac saepe videas arborem laetam et nitentem in locum alium transpositam, deterioris terrae succo deperisse. Quae, malum, igitur ratio est, nobilitatem istam nati modo hominis, corpusque et animum bene ingeniatis primordiis inchoatum insitivo degenerique alimento lactis alieni corrumpere? praesertim si ista, quam ad praebendum lactem adhibebitis, aut serva aut servilis est, et

ut plerumque solet, externae atque barbarae nationis, si improba, si informis, si impudica, si temulenta est. nam plerumque sine discrimine, quaecunque id temporis lactens est, adhiberi solet. Patimurne igitur infantem hunc nostrum perniciose contagio infici; et spiritum ducere in animum atque in corpus suum ex corpore et animo deterrimo? Id hercule ipsum est, quod saepenumero miramur quosdam pudicarum mulierum liberos parentum suorum neque corporibus neque animis similes existere. Scite igitur et perite noster Maro, quod cum versus illos Homeri conjectaretur :

— Οὐκ ἄρα σοί γε πατήρ ἦν ἵπποτα Πηλεὺς,
Οὐδὲ Θέτις μῆτηρ γλαυκὴ δέ σ' ἔτικτε θάλασσα,
Πέτραι τ' ἡλίθιοι, θτὶ τοι νόος ἐστὶν ἀπινύς.

non partionem solam, tanquam ille quem sequebatur, sed alituram quoque feram et saevam criminatus est : addidit enim hoc de suo :

Hyrcanaeque admirunt ubera tigres.

quoniam videlicet in moribus inolescendis magnam fere partem ingenium altricis et natura lactis tenet: quae iam a principio imbuta paterni seminis concretione, ex matris etiam corpore et animo recentem indolem configurat. Et praeter haec autem, quis illud etiam negligere aspernarique possit, quod quae partus suos deserunt ablegantque a fese, et aliis nutriti dedunt, vinculum illud coagulumque animi atque amoris, quo parentes cum filius natura con-

sociat, interscindunt, aut certe quidem diluunt, deruntque. nam ubi infantis aliorum dati facta ex oculis amolitio est; vigor ille maternae flagrantiae sensim atque paulatim restinguitur, omnisque impatiensissimae sollicitudinis strepitus consilescit. neque multo minor amandati ad nutricem aliam filii, quam morte amissi, oblivio est. ipius quoque infantis affectio animi, amoris, consuetudinis, in ea sola, unde alitur, occupatur, et proinde, ut in expositis usu venit, matris quae genuit neque sensum ullum neque desiderium capit. ac propterea obliteratis et abolitis nativae pietatis elementis, quidquid ita educati liberi amare patrem atque matrem videntur, magnam fere partem non naturalis ille amor est, sed civilis et opinabilis. Haec Favörinum dicentem audivi Graeca oratione: cuius sententias, communis utilitatis gratia, quantum meminisse potui, retuli. amoenitates vero et copias ubertatesque verborum Latina omnis facundia vix quidem indipisci potuerit; mea tenuitas nequaquam.

C A P U T II.

Quod Annaeus Seneca iudicans de Q. Ennio deque M. Tullio, levi futilique iudicio fuit.

DE Annaeo Seneca partim existimant ut de scriptore minime utili, cuius libros attingere nullum pretium operae sit: quod oratio eius vulgaris videatur et protrita; res atque sententiae aut ut inepto inani-

que impetu sint, aut ut levi et quasi dicaci argutia; eruditio autem vernacula et plebeia, nihilque ex veterum scriptis habens neque gratiae neque dignitatis. alii vero elegantiae quidem in verbis parum esse non inficias eunt; sed et rerum, quas dicat, scientiam doctrinamque ei non deesse dicunt, et in vitiis morum obiurgandis severitatem gravitatemque non invenustam. Mihi de omni eius ingenio deque omni scripto iudicium censuramque facere non necessum est: sed quod de M. Cicerone, et Q. Ennio, et P. Virgilio iudicavit, ea res cuimodi sit, ad considerandum ponemus. In libro enim vicesimo secundo Epistolarum moralium, quas ad Lucilium composuit, deridiculos versus Q. Ennium de Cethego antiquo viro fecisse hos dicit:

— *Dictus ollis popularibus olim
Qui tum vivebant homines atque aevum agitabant,
Flos delibatus populi, & suada medulla.*

ac deinde scribit de eisdem versibus verba haec: *Admiror eloquentissimos viros & deditos Ennio pro optimis ridicula laudasse. Cicero certe inter bonos eius versus & hos refert. atque id etiam de Cicerone dicit: Non miror, inquit, fuisse qui hos versus scriberet; cum fuerit qui laudaret: nisi forte Cicero summus orator agebat causam suam, & volebat hos versus videri bonos.* Postea hoc etiam addidit insulsissime: *Apud ipsum quoque, inquit, Ciceronem invenies etiam in prosa oratione quaedam, ex quibus intelligas illum non perdidisse operam, quod Ennium legit.* ponit deinde quae apud Ciceronem reprehendat, quasi Enniana; quod

ita scripserit in libris de republica : *Ut Menelao Laconi quaedam fuit suaviloquens iucunditas, et quod alio in loco dixerit, breviloquentiam in dicendo colat.* atque ibi homo nugator Ciceronis errores deprecatur : et, *Non fuit, inquit, Ciceronis hoc vicium, sed temporis. necesse erat haec dici, cum illa legerentur.* deinde adscribit, Ciceronem haec ipsa interposuisse ad effugiendam infamiam nimis lascivae orationis et nitidae. De Virgilio quoque eodem in loco verba haec ponit : *Virgilius quoque noster non ex alia causa duros quosdam versus & enormes & aliquid supra mensuram trahentes interposuit, quam ut Ennianus populus agnosceret in novo carmine aliquid antiquitatis.* Sed iam verborum Senecae piget. haec tamen et inepti et insubidi hominis ioca non praeteribo : *Quidam sunt, inquit, tam magni sensus Q. Ennii, ut, licet scripti sint inter hircosos, possint tamen inter unguentatos placere.* et, cum reprehendisset versus quos supra de Cethego posuimus : *Qui huiuscemodi, inquit, versus amant, liqueat tibi eosdem admirari & Soterici lectos.* Dignus sane Seneca videatur lectione ac studio adolescentium : qui honorem coloremque veteris orationis Soterici lectis compararit, quasi minimae scilicet gratiae, et relictis iam contemtisque. Audias tamen commemorari ac referri pauca quaedam quae idem ipse Seneca bene dixerit. quale est illud, quod in hominem avarum et avidum et pecuniae sitientem dixit : *Quid enim refert quantum habeas? multo istud plus est quod non habes.* bene hoc sane, bene. sed adolescentium indolem non tam iuvant quae bene dicta sunt, quam inficiunt quae

peſſime; multoque tanto magis, ſi et plura quae deteriora ſunt, et quaedam in his non pro entymemate aliquo rei parvae ac ſimplicis, ſed in re anticipite pro conſilio dicuntur.

C A P U T III.

Lictoris vocabulum. qua ratione conceptum ortumque fit; et ſuper eo diverſae ſententiae Valgii Rufi et Tullii Ciceronis.

VALGIUS Rufus in ſecundo librorum, quos inſcripsit de rebus per epiftolam quaefiſtis, lictorem dicit a ligando appellatum eſſe. quod, cum magiſtratus populi Romani virgis quempiam verberari iuſſiſſent, crura eius et manus ligari vincirique a viatore ſolita ſint; iſque, qui ex collegio viatorum offiſium ligandi haberet, lictor ſit appellatus: uti- turque ad eam rem testimonio M. Tullii, verbaque eius refert ex oratione, quae dicta eſt pro C. Rabirio. *Lictor*, inquit, *colliga manus*. Haec ita Valgius. et nos ſane cum illo ſentimus. ſed Tiro Tullius M. Ciceronis libertus *lictorem* vel a *limo* vel a *licio* di- cillum ſcripsit. *licio enim transverſo*, quod *limum appellatur*, qui *magistratibus*, inquit, *praeministrabant* *cincti erant*. Si quis autem eſt, qui propterea putat pro- bilius eſſe, quod Tiro dixit, quoniam prima ſyllaba in lictore, ſicuti in licio producta eſt, et in eo verbo, quod eſt *ligo*, correpta eſt; nihil ad rem iſtuc per- tinet. nam ſic ut a ligando lictor, et a legendo lector,

et a vivendo victor, et a tuendo tutor, et a struendo
structor, productis quae corripiebantur vocalibus
dicta sunt.

C A P U T IV.

Versus accepti ex Q. Ennii septimo annalium, quibus de-
pingitur finiturque ingenium comitasque hominis minoris
erga amicum superiorem,

DESCRIBPTUM definitumque est a Q. Ennio, in
annali septimo, graphice admodum sciteque, sub
historia Gemini Servilii, viri nobilis, quo ingenio,
qua comitate, qua modestia, qua fide, qua linguae
parsimonia, qua loquendi opportunitate, quanta
rerum antiquarum morumque veterum ac novorum
scientia, quantaque seryandi tuendique secreti reli-
gione, qualibus denique ad moeniendas vitae mo-
lestias fomentis, levamentis, solatiis, amicum esse
conveniat hominis genere et fortuna superioris. Eos
ego versus non minus frequenti assiduoque memo-
ratu dignos puto, quam philosophorum de officiis
decreta. ad hoc color quidam vetustatis in his ver-
sibus tam reverendus est, suavitas tam impromisca
tamque a fuco omni remota est, ut, mea quidem
sententia, pro antiquis sacratisque amicitiae legibus
observandi, tenendi, colendique sint. quapropter
adscribendos eos existimavi, si quis iam statim de-
sideraret :

Haecce locutus vocat, qui cum bene saepe libenter

Mensam sermonesque suos rerumque suarum
 Comiter imperiet, magnam cum lassus diei
 Partem fuisse, de summis rebus gerundis,
 Consilio, indu foro lato, sanctoque senatu,
 Cui res audacter magnas parvasque iocumque
 Eloqueretur, cuncta malusque & quae bona dictu
 Evomeret si qui vellet, tutoque locaret.
 Quo cum multa volup, ac gaudia clamque palamque.
 Ingenium, cui nulla malum sententia suadet
 Ut faceret facinus, levis, haud malus, doctus, fidelis,
 Suavis homo, facundus, suo contentus, beatus,
 Scitus, secunda loquens in tempore, commodus,
 verbum

Paucum, multa tenens antiqua sepulta, vetustas
 Quae facit, & mores veteresque novosque tenentem.
 Multarum veterum legum Divumque hominumque
 Prudentem; qui dicta loquive tacereve posset,
 Hunc inter pugnas compellat Servilius sic.

L. Aelium Stilonem dicere solitum ferunt, Q. Ennium
 de semetipso haec scripsisse; picturamque istam mo-
 rum et ingenii ipsius Ennii factam esse.

C A P U T V.

Sermo Tauri philosophi de modo atque ratione tolerandi
 doloris secundum Stoicorum decreta.

CUM Delphos ad Pythia conventumque totius
 ferme Graeciae visendum philosophus Taurus iret,
 nosque ei comites essemus; inque eo itinere Leba-

diam venissemus, quod est oppidum antiquum in terra Boeotia: affertur ibi ad Taurum, amicum eius quempiam nobilem in Stoica disciplina philosophum aegra valetudine oppressum decumbere. tunc omisso itinere, quod alioquin maturandum erat, et relictis vehiculis, pergit eum propere videre; nosque de more quem in locum cunque iret secuti sumus. et ubi ad aedes, in quis ille aegrotus erat, pervenimus; videmus hominem doloribus cruciatibusque alvi, quod Graeci colon dicunt, et febri simul rapida afflictari; gemitusque ex eo compressos erumpere; spiritusque et anhelitus e pectore eius evadere, non dolorem magis indicantes, quam pugnam adversum dolorem. post deinde cum Taurus et medicos arcessisset, collocutusque de facienda medela esset; et eum ipsum ad retinendam patientiam testimonio tolerantiae, quam videbat, perhibito stabilisset; egresisque inde ad vehicula et ad comites rediremus: Vidistis, inquit Taurus, non sane iucundum spectaculum, sed cognitu tamen utile, congridentes compugnantesque philosophum et dolorem, faciebat vis illa et natura morbi, quod erat suum, distractionem cruciatumque membrorum; faciebat contra ratio et natura animi, quod erat aequa suum: perpetiebatur et cohibebat coercebaturque intra se violentias effrenati doloris. nullos eiulatus, nullas complorationes, ne ulla quidem voces indecoras edebat: signa tamen quaedam, sicut vidistis, existebant virtutis et corporis de possessione hominis pugnantium. Tum e sectatoribus Tauri iuvenis in disciplinis philosophiae non ignavus, Si tanta, inquit, doloris

acerbitas est, ut contra voluntatem contraque iudicium animi nitatur, invitumque hominem cogat ad gemendum confitendumque de malo morbi saevientis; cur dolor apud Stoicos indifferens esse dicitur, non malum? cur deinde aut Stoicus homo cogi aliquid potest, aut dolor cogere, cum et dolorem Stoici nihil cogere, et sapientem nihil cogi posse dicant? Ad ea Taurus vultu iam propemodum laetiore, (delectatus enim videbatur illecebra quaestio-
nis:) Si iam amicus, inquit, hic noster melius valeret, gemitus eiusmodi necessarios a calunnia defendisset, et hanc, opinor, tibi quaestionem dissolvisset: me autem scis cum Stoicis non bene convenire, vel cum Stoica potius disciplina. est enim pleraque et sibi et nobis incongruens: sicut libro, quem super ea re composuimus, declaratur. Sed, ut tibi a me mos geratur, dicam ego indoctius, ut aiunt, et apertius; quae fuisse dicturum puto sinuosius atque sollertius, si quis nunc adesset Stoicorum. (nosti enim, credo, verbum illud vetus et pervulgatum, ἀμαθέστερόν πως εἴπε, καὶ συφέστερον λέγε) atque hinc exorsus de dolore atque de gemitu Stoici aegrotantis ita differuit. Natura, inquit, omnium rerum, quae nos genuit, induit nobis inolevitque in ipsis statim principiis, quibus nati sumus, amorem nostri et caritatem: ita prorsus, ut nihil quidquam esset carius pensiusque nobis, quam nosmet ipsi. atque hoc esse fundamentum rata est conservandae hominum perpetuitatis, si unusquisque nostrum, simul atque editus in lucem foret, harum prius rerum sensum affectionemque caperet, quae

a veteribus philosophis τὰ πρῶτα κατὰ φύσιν appellata sunt; ut omnibus scilicet corporis sui commodis gauderet, ab incommodis omnibus abhorreret, postea per incrementa aetatis exorta e seminibus suis ratio est et utendi consilii reputatio, et honestatis utilitatisque verae contemplatio subtiliorque et explorator, commodorumque delectus: atque ita prae ceteris omnibus enituit et praefulsit decori et honesti dignitas; ac, si ei retinendae obtinendaeve incommodum extrinsecus aliquod obstat, contemtum est. neque aliud esse vere et simpliciter bonum nisi honestum, aliud quidquam malum nisi quod turpe esset, existimatum est. reliqua omnia, quae in medio forent, ac neque honesta essent neque turpia, neque bona esse neque mala decretum est. productiones tamen et relationes suis quaeque momentis distinctae divisaeque sunt, quae προγόνευα καὶ ἀποπρογόνευα ipsi vocant; propterea voluptas quoque et dolor, quod ad finem ipsum bene beateque vivendi pertinet, et in mediis relicta, et neque in bonis neque in malis iudicata sunt. Sed enim quoniam his primis sensibus doloris voluptatisque, ante consilii et rationis exortum, recens natus homo imbutus est; et voluptati quidem natura conciliatus, a dolore autem quasi ab gravi quodam inimico abiunctus alienatusque est: idcirco affectiones istas primitus penitusque inditas ratio post addita convellere ab stirpe atque extinguere vix potest. pugnat autem cum his semper: exsultantis eas opprimit obteritque, et parere sibi atque obedire cogit. itaque vidistis philosophum ratione decreti sui nixum cum petu-

lantia morbi dolorisque exsultantia colluctantem, nihil cedentem, nihil confitentem, neque, ut plerique dolentes solent, eiulantem atque lamentantem; ac miserum sese et infelicem appellantem, sed acres tantum anhelitus et robustos gemitus edentem, signa atque indicia non vieti neque oppressi a dolore, sed vincere eum atque opprimere enitentis. sed haud scio, inquit, an dicat aliquis ipsum illud quod pugnat, quod gemit, si malum dolor non est, cur necesse est gemere et pugnare? quia enim omnia, quae non sunt mala, molestia quoque omni non carent; sed sunt pleraque noxa quidem magna et pernicie privata, quia non sunt turpia; contra naturae tamen mansuetudinem lenitatemque opposita sunt, et infesta, per obscuram quandam et necessariam ipsius naturae consequentiam. haec ergo vir sapiens tolerare et cunctari potest; non admittere omnino insensum sui non potest. *ἀναγνώστης* enim atque *ἀπάθεια* non meo tantum, inquit, sed quorundam etiam ex eadem portici prudentiorum hominum, sicuti Panetii gravis atque docti viri iudicio improbata abiectaque est. Sed cur contra voluntatem suam gemitus facere cogitur philosophus Stoicus, quem nihil cogi posse dicunt? nihil sane potest cogi vir sapiens, cum est rationi obtinendae locus. cum vero natura cogit, ratio quoque a natura data cogitur. quaere etiam, si videtur, cur manu alicuius ob oculos suos repente agitata invitus conniveat; cur fulgente coelo a luminis iactu non sua sponte et caput et oculos declinet; cur tonitru vehementius facto sensim pavescat; cur sternumentis quatiatur; cur aut in ar-

doribus solis aestuet, aut in pruinis immanibus obriegescat. Haec etenim, et pleraque alia, non voluntas nec consilium nec ratio moderatur; sed naturae necessitatisque decreta sunt. fortitudo autem non ea est, quae contra naturam, monstri vicem, nititur, ultraque modum eius egreditur, aut stupore animi, aut immanitate, aut quadam misera et necessaria in perpetiendis doloribus exercitatione: qualem fuisse accepimus ferum quendam in ludo Caesaris gladiatorem; qui, cum vulnera eius a medicis exsecabantur, ridere solitus fuit: sed ea vera et proba fortitudo est, quam maiores nostri scientiam esse dixerunt rerum tolerandarum et non tolerandarum. per quod apparet esse quaedam intolerabilia, quibus fortes viri aut obeundis abhorreant, aut sustinendis. Cum haec Taurus dixisset, videreturque in eandem rem plura etiam dicturus, perventum est ad vehicula, et conscendimus.

C A P U T VI.

De aenigmate.

QUAE Graeci dicunt aenigmata, hoc genus quidam e nostris veteribus sirpos appellaverunt: quale est quod nuper invenimus per hercle antiquum, perque lepidum, tribus versibus senariis compositum aenigma: quod reliquimus inenarratum, ut legendum coniecturas in requirendo acueremus. Versus tres hi sunt:

*Semel minusne, an bis minus, non sat scio:
An utrumque eorum, ut quondam audivi dicier,
Iovi ipsi regi noluit concedere.*

Hoc qui nolet diutius apud se se querere, inveniet quid sit in M. Varronis de sermone Latino ad Marcellum libro secundo.

C A P U T VII.

Quam ob causam Cn. Dolabella proconsul ream mulierem beneficij, confitentemque, ad Areopagitas reiecerit.

AD Cn. Dolabellam proconsulari imperio provinciam Asiam obtinentem deducta mulier Smyrnaea est. eadem mulier virum et filium eodem tempore venenis clam datis vita interficerat: atque id fecisse se confitebatur, dicebatque habuisse se faciendi causam, quoniam idem illi maritus et filius alterum filium mulieris ex viro priore genitum adolescentem optimum et innocentissimum exceptum insidiis occidissent, idque ita esse factum controversia non erat. Dolabella retulit ad consilium, nemo quisquam ex consilio sententiam ferre in causa tam ancipiti audebat; quod et confessum beneficium, quo maritus et filius necati forent, non admittendum impoenitum videbatur, et digna tamen poena in homines sceleratos vindicatum fuisset. Dolabella eam rem Athenas ad Areopagitas, ut ad iudices graviores exercitatoresque, reiecit. Areopagitae cognita causa accusatorem mulieris, et ipsam, quae accusabatur,

centesimo anno adesse iusserunt. Sic neque absolutum mulieris beneficium est, quod per leges non licuit; neque nocens damnata poenitaque, quae digna venia fuit. Scripta haec historia est in libro Valerii Maximi factorum et dictorum memorabilium octavo.

C A P U T VIII.

Reditiones in gratiam nobilium virorum memoratu dignae:

P. Africanus superior et Tib. Gracchus, Tib. et C. Gracchorum pater, rerum gestarum magnitudine, honorum atque vitae dignitate illustres viri dissenserunt saepenumero de republica; et ea, sive qua alia re, non amici fuerunt. ea simultas cum diu mansisset, et solemni die Iovi libaretur, atque ob id sacrificium senatus in Capitolio epularetur; fors fuit, ut apud eandem mensam duo illi iunctim locarentur. tum quasi dis immortalibus arbitris in convivio Iovis optimi maximi dexteras eorum conducentibus, reperente amicissimi facti: neque solum amicitia incepta, sed affinitas simul instituta. nam P. Scipio filiam virginem habens iam viro maturam, ibi tunc eodem in loco despondit eam Tib. Graccho; quem probarerat elegeratque exploratissimo iudicii tempore, dum inimicus est. Aemilius quoque Lepidus et Fulvius Flaccus, nobili genere amplissimisque honoribus et summo loco in civitate praediti, odio inter se gravi et simultate diutina conflictati sunt. postea populus eos simul censores facit. atque illi, ubi voce

praeconis renuntiati sunt, ibidem in campo statim, nondum dimissa concione, ultro uterque et pari voluntate coniuncti complexique sunt: exque eo die et in ipsa censura et postea iugi concordia fidissime amicissimeque vixerunt.

C A P U T IX.

Quae dicantur vocabula ancipitia, et quod *honoris* quoque vocabulum ancipiti sententia fuerit.

EST plurifariam videre atque animadvertere in veteribus scriptis pleraque vocabula, quae nunc in sermonibus vulgi unam certamque rem demonstrent, ita fuisse media et communia, ut significare et capere possent duas inter se res contrarias: ex quibus quedam satis nota sunt, ut *tempestas*, *valetudo*, *facinus*, *dolus*, *gratia*, *industria*. Haec enim fere iam vulgatum est ancipitia esse, et utroqueversus dici posse. *periculum* etiam, et *venenum*, et *contagium*, non, ut nunc dicuntur, pro malis tantum dicta esse, multum exemplorum huiusmodi reperias. sed *honorem* quoque medium vocem fuisse, et ita appellatum, ut etiam *malus honos* diceretur, et significaret *iniuriam*, id profecto rarissimum est. Quintus autem Metellus Numidicus in oratione, quam de triumpho suo dixit, his verbis usus est: *Qua in re quanto universi me unum antistatis; tanto vobis quam mihi maiorem iniuriam atque contumeliam facit, Quirites: & quanto probi iniuriam facilius accipiunt, quam alteri tradunt; tanto ille vobis quam mihi peiorem honorem habuit. nam me*

*iniuriam ferre, vos facere vult, Quirites: ut hic con-
questio, istic vituperatio relinquatur. honorem, inquit,
peiores vobis habuit, quam mihi. cuius verbi sententia
est, quam ipse quoque supra dicit: maiore vos afficit
iniuria & contumelia quam me. Praeter huius autem
verbi notionem adscribendam esse hanc sententiam
ex oratione Q. Metelli existimavi, ut definiremus
Socratis esse decretum, Κάνον εἴρατο ἀδικεῖν, οὐ τὸ
ἀδίκεῖσθαι.*

C A P U T X.

Quod *aeditimus* verbum Latinum sit.

AEDITIMUS verbum Latinum est et vetus, ea forma dictum, qua *finitimus* et *legitimus*. sed pro eo a plerisque nunc *aedituus* dicitur nova et commenticia usurpatione; quasi a tuendis aedibus appellatus. Satis hoc esse potuit admonendi gratia dixisse, propter agrestes quosdam et indomitos certatores, qui nisi auctoritatibus adhibitis non comprimuntur. M. Varro, in libro secundo ad Marcellum de Latino sermone, *aeditum* dici oportere censet, magis quam *aedituum*; quod alterum sit recenti novitate fictum, alterum antiqua origine incorruptum. Laevius quoque, ut opinor, in Protefelaodamia *claustritum* dixit, qui claustris ianuae praeesset; eadem scilicet figura, qua *aeditum* dici videbat qui aedibus praeesst. In Verrem M. Tullii in exemplaribus fidelissimis ita inveni scriptum: *aeditumi custodesque* mature sentiunt. in libris autem hoc vulgariis, *aeditui*

scriptum est. Pomponii fabula Attellana est, quae ita inscripta est, *Aeditumus*; in qua hic versus est:

Qui postquam tibi appareo atque aeditumor in templo tuo.

Titus autem Lucretius in carmine suo, pro *aedituis*, *aedituentes* appellat.

C A P U T XI.

Errare istos, qui spe et fiducia latendi peccent; cum latebra peccati perpetua nulla sit: et super ea re Peregrini philosophi sermo ex Sophocli poëtae sententia.

PHILOSOPHUM nomine Peregrinum, cui postea cognomenum Proteus factum est, virum gravem atque constantem vidimus, cum Athenis essemus, diversantem in quodam tugurio extra urbem. cumque ad eum frequenter ventitaremus, multa hercle dicere eum utiliter et honeste audivimus. in quibus id fuit, quod praecipuum auditum meminimus. Virum quidem sapientem non peccaturum esse dicebat, etiam si peccasse eum dii atque homines ignoraturi forent. non enim poenae aut infamiae metu non esse peccandum censebat, sed iusti honestique studio et officio. Si qui tamen non essent tali vel ingenio vel disciplina praediti, uti se vi sua ac sponte facile a peccando tenerent, eos omnis tunc peccare proclivius existimabat, cum latere posse id peccatum putarent; impunitatemque ex ea latebra sperarent.

at si sciant, inquit, homines, nihil omnium rerum diutius posse celari, repressius pudentiusque peccabitur. Propterea versus istos Sophocli prudentissimi poëtarum in ore esse habendas dicebat :

Πρὸς ταῦτα κρύπτε μηδὲν, ὡς δὲ πάντες ὄφεν
Καὶ πάντες ἀκούων, πάντες ἀναπτύσσει χρόνος.

Alius quidam veterum poëtarum, cuius nomen mihi nunc memoriae non est, Veritatem Temporis filiam esse dixit.

C A P U T XII.

Faceta responsio M. Ciceronis amolientis a se crimen manifesti mendacii.

HAEC quoque disciplina rhetorica est, callide et cum astu res criminosas citra periculum confiteri; ut si obiectum sit turpe aliquid, quod negari non queat, responsione ioculari eludas, et rem facias risu magis dignam quam crimine. sicut fecisse Ciceronem scriptum est, cum id, quod inficiari non poterat, urbano facetoque dicto diluit. Nam cum emere vellet in Palatio domum, et pecuniam in praefens non haberet; a P. Sulla, qui tum reus erat, mutuum se stertium viciens tacite accepit. ea res tamen, prius quam emeret, prodita est, et in vulgus exivit: obiectumque ei est, quod pecuniam, domus emendae causa, a reo accepisset. tum Cicero, inopinata probratione permotus, accepisse se negavit, ac dominum quoque se emturus negavit: atque adeo,

inquit, verum sit accepisse me pecuniam, si domum emero. sed cum postea emisset, et hoc mendacium in senatu ei ab inimicis obiiceretur, risit satis; atque inter ridendum, ἀνοιχτὸν, inquit, homines es̄t, cum ignoratis, prudētis & cauti patrisfamilias esse, quod emere velit, emturum sese negare, propter compēctores emtionis.

CAPUT XIII.

Intra Kalendas cūm dicitur, quid significet, utrūm ante Kalendas, an Kalendis, an utrumque: atque inibi quid sit in oratione M. Tullii, *intra Oceanum*, et *intra montem Taurum*, et in quadam epistola, *intra modum*.

CUM Romae a consulibus iudex extra ordinem datus pronuntiare intra Kalendas iussus essem; Apollinarem Sulpicium doctum hominem percontatus sum, an his verbis, *intra Kalendas*, ipsae quoque Kalendae tenerentur: dixique ei me videlicet datum, Kalendasque mihi predictas, ut intra eum diem pronuntiarem. Cur, inquit, hoc me potius rogas, quam ex ipsis aliquem peritis studiosisque iuris, quos adhibere in consilium iudicaturi soletis? Tum illi ego ita respondi: Si aut de vetere, inquam, iure, aut recepto, aut controverso et ambiguo, aut novo et constituto discendum esset; issem plane sciscitatum ad istos quos dicis. sed cum verborum Latinorum sententia, usus, ratio exploranda sit, scaevus profecto et caecus animi forem, si cum haberem tui copiam, issem magis ad alium quam ad te. Audi

igitur, inquit, de ratione verbi quid existimem; sed eo tamen pacto, ut id facias, non quod ego de proprietate vocis differuero, sed quod in ea re omnium pluriumve consensu observari cognoveris: non enim verborum tantum communium verae atque propriae significationes longiore usu mutantur; sed legum quoque ipsarum iussa consensu tacito obliterantur. Tum deinde differuit, me et plerisque aliis audientibus, in hunc ferme modum: Cum dies, inquit, ita praefinita est, ut iudex intra Kalendas pronuntiet; occupavit iam haec omnes opinio, non esse dubium, quin ante Kalendas iure pronuntietur. et id tantum ambigi video, quod tu quaeris, an Kalendis quoque iure pronuntietur. ipsum autem verbum sic procul dubio natum est, atque ita sese habet; ut, cum dicatur *intra Kalendas*, non alias accipi dies debeat quam solae Kalendae. nam tres istae voces, *intra*, *citra*, *ultra*, quibus certi locorum fines demonstrantur, singularibus apud veteres syllabis appellabantur, *in*, *cis*, *uls*. hae deinde particulae, quoniam parvo exiguoque sonitu obscurius promebantur, addita est tribus omnibus eadem syllaba: et quod dicebatur, *cis Tiberim*, et *uls Tiberim*, dici coeptum est, *citra Tiberim*, et *ultra Tiberim*: item quod erat *in*, accedente eadem syllaba, *intra factum* est. sunt ergo haec omnia quasi contermina iunctis inter se finibus cohaerentia, *intra oppidum*, *ultra oppidum*, *citra oppidum*. ex quibus *intra*, sicuti dixi, *in* significat. nam qui dicit *intra oppidum*, *intra cubiculum*, *intra ferias*, non dicit aliud quam *in oppido*, *in cubiculo*, *in feriis*. *intra Kalendas* igitur non *ante Kalendas* est, sed *in*

Kalendis, id est, eo ipso die quo Kalendae sunt. Itaque, secundum verbi ipsius rationem, qui iussus est *intra Kalendas* pronuntiare, nisi Kalendis pronuntiet, contra iussum vocis facit. nam, si ante id fiat, non *intra* pronuntiat, sed *citra*. nescio quo autem pacto recepta vulgo interpretatio est absurdissima, ut *intra Kalendas* significare videatur etiam *citra Kalendas* vel *ante Kalendas*: nihil enim ferme interest. atque insuper dubitatur, an *ante Kalendas* quoque pronuntiari possit: quando neque ultra neque *citra*, sed, quod inter haec medium est, *intra Kalendas*, id est, *Kalendis* pronuntiandum sit. sed nimirum consuetudo vicit: quae cum omnium domina rerum, tum maxime verborum est. Ea omnia cum Apollinaris scite perquam atque enucleate disputavisset, tum ego haec dixi: Cordi, inquam, mihi fuit, priusquam ad te irem, querere explorareque, quonam modo veteres nostri particula ista, qua de agitur, usi sint, atque invenimus Tullium in tertia in Verrem scripsisse isto modo: *Locus intra oceanum iam nullus est, neque tam longinquus, neque tam reconditus, quo non per haec tempora nostrorum hominum libido iniquitatis pervaserit. intra oceanum dicit, contra rationem tuam.* non enim vult, opinor, dicere *in oceano*. terras enim demonstrat omnes, quae oceano ambiuntur, ad quas a nostris hominibus adiri potest, quae sunt *citra oceanum*, non, *in oceano*. neque enim videri potest insulas significare nescio quas, quae penitus esse intra aequora ipsa oceanus dicuntur. Tunc Sulpicius Apollinaris renidens, Non mehercle inargute, inquit, nec incallide opposuisti hoc Tullia-

num. sed Cicero *intra oceanum*, non, ut tu interpretare, *citra oceanum* dixit. Quid enim potest dici *citra oceanum* esse, cum undique oceanus circum-scribat omnes terras et ambiat? nam *citra* quod est, *id extra* est. qui autem potest *intra* esse dici, quod *extra* est? sed si ex una tantum parte orbis oceanus foret, tum quae terra ad eam partem foret, *citra oceanum* esse dici posset, vel *ante oceanum*: cum vero omnes terras omnifariam et undiqueversum circum-fluat, nihil *citra* eum est: sed, undarum illius ambitu terris omnibus convallatis, in medio eius sunt omnia, quae intra oras eius inclusa sunt. sicuti hercle sol non *citra coelum* vertitur, sed in *coelo* et *intra coelum*. Haec tunc Apollinaris scite acuteque dicere visus est. Sed postea in libro M. Tullii epistolarum ad Ser. Sulpicium sic dictum esse invenimus *intra modum*, ut *intra Kalendas* dicunt, qui dicere *citra Kalendas* volunt. Verba haec Ciceronis sunt, quae apposui: *Sed tamen quoniam effugi eius offensionem, qui fortasse arbitraretur me hanc rem publicam non putare, si perpetuo tacerem; modice hoc faciam aut etiam intra modum, ut & illius voluntati & meis studiis serviam. modice dixerat, id est, cum modo aequo et pari.* deinde, quasi hoc displiceret, et corrigere id vellet, addit *aut etiam intra modum*. per quod ostendit minus fese id facturum esse, quam quod fieri modice videretur: id est, non ad ipsum modum, sed retro paululum et *citra modum*. In oratione etiam, quam pro P. Sestio scripsit, *intra montem Taurum* sic dicit, ut non significet *in monte Tauro*, sed usque ad *montem Taurum cum ipso monte*. Verba

sunt haec ipsius M. Tullii, ex ea, quam dixi, oratione : *Antiochum Magnum illum maiores nostri magna belli contentione terra marique superatum intra montem Taurum regnare iufferunt : Asiam, qua illum multarunt, Attalo, ut is in ea regnaret, condonarunt.* intra montem, inquit, Taurum regnare iufferunt. quod non proinde est, ut *intra cubiculum* dicimus : nisi videri potest id esse *intra montem*, quod est *intræ regiones*, quae Tauri montis obiectu separantur. nam sicuti qui *intra cubiculum* est, is non in cubiculi parietibus, sed *intra parietes* est, quibus cubiculum includitur, qui tamen ipsi quoque parietes in cubiculo sunt : ita, qui regnat *intra montem Taurum*, non solum in monte Tauro regnat, sed in his etiam regionibus quae Tauro monte clauduntur. Num igitur secundum istam verborum M. Tullii similitudinem, qui iubetur *intra Kalendas* pronuntiare, is et *ante Kalendas*, et *ipsi Kalendis* iure pronuntiare potest? neque id fit quasi privilegio quodam initiae consuetudinis, sed certa rationis observatione : quoniam omne tempus, quod Kalendarum die includatur, *intra Kalendas* esse recte dicitur.

C A P U T XIV.

Saltem particula quam vim habeat et quam originem:

SALTEM particula quam haberet principem significationem, quaeque vocis istius origo esset, quaerebamus. ita enim primitus factam esse appa-

ret, ut non videatur, sicuti quaedam supplementa orationis, temere et incondite assumta. atque erat qui diceret, legisse se in grammaticis commentariis P. Nigidii, *saltem ex eo dictum*, quod esset *si aliter*: idque ipsum dici solitum per defectionem; nam plenam esse sententiam, *si aliter non potest*. Sed id nos in iisdem commentariis Nigidii, cum eos non, opinor, incuriose legissimus, nusquam invenimus. Videntur autem verba ista *si aliter non potest*, a significacione quidem voculae huius, de qua quaerimus, non aberrare. sed tot verba tamen in paucissimas literas cludere improbae cuiusdam subtilitatis est. Fuit etiam qui diceret homo in libris atque in literis assiduus, *saltem sibi dictum videri u* litera media extrita. *salutem enim ante dictum*, quod nos *saltem* diceremus. nam cum alia quaedam petita et non impetrata sunt; tum solemus, inquit, quasi extremum aliquid petituri, quod negari minime debeat, dicere, *hoc saltem fieri aut dari oportere*: tanquam salutem postremo petentes, quam impetrari certe et obtineri sit aequissimum. sed hoc itidem non illepede quidem fictum, nimis tamen esse videtur commentium: censuimus igitur amplius quaerendum.

C A P U T XV.

Quod Sisenna in libris historiarum adverbiiis huiuscemodi
saepenumero usus est, *celatim*, *vellicatim*, *saltuatim*.

CUM lectorum historiam Sisennae assidue, hu-
iuscemodi figurae adverbia in oratione eius anim-
advertisimus, cuimodi sunt haec, *cursim*, *properatim*,
celatim, *vellicatim*, *saltuatim*. ex quibus duo prima,
quia sunt notiora, exemplis non indigebant. reliqua
in historiarum sexto sic scripta sunt: *Quam maxime*
celatim poterat, *in insidiis suos disponit*. item alio in
loco: *Nos una aestate in Asia & Graecia gesta literis*
idcirco continentia mandavimus, ne *vellicatim aut sal-*
tuatim scribendo *lectorum animos impediremus*.

A. G E L L I I
NOCTIUM ATTICARUM
C O M M E N T A R I U S.

L I B E R T E R T I U S D E C I M U S.

C A P U T I.

Inquisitio verborum istorum M. Tullii curiosior, quae fuit in primo Antonianarum libro : *Multa autem impendere videntur praeter naturam etiam praeterque fatum : tractatumque, an idem duo ista significant, fatum atque natura, an diversum.*

M. CICERO in primo Antonianarum ita scriptum reliquit : *Hunc igitur ut sequerer properavi, quem praesentes non sunt secuti : non ut proficerem aliquid, neque enim sperabam id, nec praeflare poteram ; sed ut si quid mihi humanitus accidisset (multa autem impendere videntur praeter naturam etiam praeterque fatum) huius diei vocem testem reipublicae relinquarem meae perpetuae erga se voluntatis. Praeter naturam, inquit, praeterque fatum. an utrumque idem valere voluerit, fatum atque naturam, et duas res ναθένες θυσιείμενου posuerit, an vero diviserit separaritque,*

ut alios casus natura ferre videatur, alios fatum, considerandum equidem puto: atque id maxime requirendum, qua ratione dixerit, accidere multa humanitus posse praeter fatum: quando sic ratio et ordo et insuperabilis quaedam necessitas fati constituitur, ut omnia intra fatum claudenda sint. nisi illud sane Homeri secutus est:

Mὴ καὶ ὑπὲρ μοῖραν δόμον αἴδος εἰσαφίκηται.

Nihil autem dubium est, quin violentam et inopinatam mortem significaverit: quae quidem potest recte videri accidere praeter naturam. sed cur id quoque genus mortis extra fatum posuerit, neque operis huius est explorare, neque temporis. illud tamen non praetermittendum est, quod Virgilius quoque id ipsum quod Cicero de fato opinatus est, cum hoc in quarto libro dixit de Elisa, quae mortem per vim pótita est:

Nam quia nec fato, merita nec morte peribat.

Tanquam in faciendo fine vitae, quae violenta sunt, non videantur e fato venire. Demosthenis autem, viri prudentia pari atque facundia praediti, verba idem fere significantia de natura atque fato M. Cicero secutus videtur. ita enim scriptum est in oratione illa egregia, cui titulus est, *ὑπὲρ στεφάνου*. Ο μὲν τοῖς χονεῦσι μόνον γεγενῆσθαι νομίζων, τὸν τῆς εἰμαρμένης καὶ τὸν αὐτόρατον δάνατον περιμένει. ὁ δέ καὶ τῷ πατρίδι, ὑπὲρ τοῦ, μὴ ταύτην ἐπιδεινὸν δουλεύουσαν, ἀποδίνοσκειν ἔθελισει. Quod Cicero fatum atque naturam videtur dixisse, id multo ante Demosthenes τὸν πα-

πρωμέννη καὶ τὸν αὐτόματον θάνατον appellavit. Αὐτόμα-
τος enim θάνατος, quasi naturalis et fatalis, nulla ex-
trinsecus vi coactus venit.

C A P U T II.

Super poëtarum Pacuvii et Accii colloquio familiari in
oppido Tarentino.

QUIBUS otium et studium fuit vitas atque aetates
doctorum hominum quaerere ac memoriae tradere,
de M. Pacuvio et L. Accio tragicis poëtis historiam
scripsierunt huiuscemodi. Cum Pacuvius, inquit,
grandi iam aetate et morbo corporis diutino affectus,
Tarentum ex urbe Roma concessisset, Accius tunc
haud parvo iunior proficiscens in Asiam, cum in
oppidum venisset, devertit ad Pacuvium: comiter-
que invitatus, plusculisque ab eo diebus retentus,
tragoediam suam, cui *Atreus* nomen est, desideranti
legit. tum Pacuvium dixisse aiunt, sonora quidem
esse, quae scripsisset, et grandia: sed videri ea ta-
men sibi duriora paulum et acerbiora. Ita est, inquit
Accius, uti dicis. neque id sane me poenitet: me-
liora enim fore spero quae deinceps scribam. nam
quod in pomis est, itidem, inquit, esse aiunt in in-
geniis: quae dura et acerba nascentur, post fiunt
mitia et iucunda. sed quae gignuntur statim vieta et
mollia, atque in principio sunt uvida; non matura
mox fiunt, sed putria. relinquendum igitur visum
est in ingenio, quod dies atque aetas mitificet.

C A P U T III.

An vocabula haec, *necessitudo* et *necessitas*, differenti significacione sint.

RISU prorsus atque ludo res digna est, cum plerique grammaticorum asseverant, *necessitudinem* et *necessitatem* mutare longe, longeque differre: ideo quod *necessitas* sit vis quaepiam premens et cogens: *necessitudo* autem dicatur ius quoddam et vinculum religiosae coniunctionis; idque unum solitarium significet. sicut autem nihil quidquam interest, *suavitas* dicas an *suavitas*, *sancitudo* an *sancitas*, *acerbitudo* an *acerbitas*, *acritudo*, an, quod Accius in Neoptolemo scripsit, *acritas*: ita nihil rationis dici potest, qui *necessitudo* et *necessitas* separantur. itaque in libris veterum vulgo reperias *necessitudinem* dici, pro eo quod necessum est. sed *necessitas* sane pro iure officioque observantiae affinitatisque infrequens est: quanquam, qui ob hoc ipsum ius affinitatis familiaritatisve coniuncti sunt, necessarii dicuntur. reperi tamen in oratione C. Caesaris, qua Plautiam rogationem suasit, *necessitatem* dictam pro *necessitudine*, id est, iure affinitatis. Verba haec sunt: *Equidem mihi videor pro nostra necessitate non labore, non opera, non industria defuisse.* Hoc ego scripsi de utriusque vocabuli indifferentia, admonitus forte verbi istius, cum legerem Sempronii Asellionis veteris scriptoris quartum ex historia librum, in quo de P. Africano Pauli filio ita scriptum est: *Nam se patrem*

suum audisse dicere L. Aemilium Paulum, nimis bonum imperatorem signis collatis non decertare, nisi summa necessitudo aut summa ei occasio data esset.

C A P U T IV.

Olympiadis, Alexandri matris, comis ac prudens ad filium Alexandrum rescriptio.

IN plerisque monumentis rerum ab Alexandre gestarum, et paulo ante in libro M. Varronis, qui inscriptus est *Orestes, vel de insania*, Olympiadem Philippi uxorem festivissime rescripsisse legimus Alexander filio. Nam cum is ad matrem ita scripsisset : REX ALEXANDER. IOVIS. HAMMONIS. FILIUS. OLYMPIADI. MATRI. SALUTEM. DICIT. Olympias ei rescripsit ad hanc sententiam : *Amabo, inquit, mi fili, quiescas : neque deferas me, neque criminere adversum Iunonem. malum mihi prorsum illa magnum dabit, cum tu me literis tuis pellicem illi esse confiteris.* Ea mulieris scitae atque prudentis erga ferocem filium comitas sensim et comiter admonuisse eum visa est, deponendam esse opinionem vanam, quam ille ingentibus victoriis et adulantium blandimentis et rebus supra fidem prosperis imbiberat, genitum esse sese de Iove.

C A P U T V.

De Aristotele , et Theophrasto , et Menedemo , philosophis :
deque eleganti verecundia Aristotelis successorem diatri-
bae suae eligentis.

ARISTOTELES philosophus annos iam fere natus
duo et sexaginta , corpore aegro affectioque , ac spe
vitae tenui fuit. tunc omnis eius sectatorum cohors
ad eum accedit , orantes obsecrantesque , ut ipse de-
ligeret loci sui et magisterii successorem ; quo , post
summum eius diem , proinde ut ipso , uterentur ad
studia doctrinarum complenda excolendaque , quibus
ab eo imbuti fuissent. Erant tunç in eius ludo boni
multi , sed praecipui duo , Theophrastus et Mene-
demus. ingenio hi atque doctrinis ceteros praesta-
bant ; alter ex insula Lesbo fuit , Menedemus autem
Rhodo. Aristoteles respondit , facturum esse quod
vellent , cum id sibi foret tempestivum. postea brevi
tempore cum iidem illi , qui de magistro destinando
petierant , praesentes essent ; vinum ait , quod tum
biberet , non esse id ex valetudine sua , sed insalubre
esse atque asperum ; ac propterea quaeri debere exo-
ticum vel Rhodium aliquod , vel Lesbium. id sibi
utrumque ut curarent , petivit ; usurumque eo dixit ,
quod sepe magis iuvasset. eunt , curant , inveniunt ,
afferunt. tum Aristoteles Rhodium petit , degustat.
Firmum , inquit , hercle vinum et iucundum. petit
mox Lesbium : quo item degustato , Utrumque , in-
quit , oppido bonum , sed ἡδίων ὁ Λέσβιος . id ubi dixit ,

nemini fuit dubium, quin, lepide simul et verecunde, successorem illa voce sibi, non vinum delegisset. is erat e Lesbo Theophrastus, suavitate homo insigni linguae pariter atque vitae. itaque non diu post, Aristotele vita defuncto, ad Theophrastum omnes concesserunt.

C A P U T VI.

Quid veteres Latini dixerint, quas Graeci *προσῳδίας* appellant; et item quod vocabulum *barbarismi* non usurparerint neque Romani antiquiores, neque Attici.

QUAS Graeci *προσῳδίας* dicunt, eas veteres docti tum notas vocum, tum moderamenta, tum accentuiculas, tum voculationes appellabant. Quod nunc autem barbare quem loqui dicimus, id vitium sermonis non barbarum esse, sed rusticum, et cum eo vitio loquentes rustice loqui dictabant. P. Nigidius, in commentariis grammaticis *Rusticus fit sermo*, inquit, *si adspires perperam*. itaque id vocabulum, quod dicitur vulgo *barbarismus*, qui ante divi Augusti aetatem pure atque integre locuti sunt an dixerint, nondum equidem inveni.

C A P U T VII.

Diversum de natura leonum dixisse Homerum in carminibus, et Herodotum in historiis.

LEAENAS inter omnem vitam semel parere, eoque uno partu nunquam edere plures quam unum, Herodotus in tertia historia scriptum reliquit. Verba ex eo libro haec sunt : ἡ δὲ δὴ λέαινα, ἐὸν ισχυρότατος καὶ δρασύτατον, ἄπαξ ἐν τῷ βίῳ τίκτει ἐν. τίκτουσα γὰρ συνενθάλλει τῷ τέκνῳ τὰς μήτρας. Homerus autem leones (sic enim feminas quoque virili genere appellant, quod grammatici ἐπίκοινον vocant) pluris gignere atque educare catulos dicit. versus, quibus hoc aperte demonstrat, hi sunt :

Εἰστίκει ὅς τις τε λέων περὶ οῖσι τέκεσσιν,
Ω ρά νύπι ἀγοντι συναντήσονται ἐν ὑλῃ
Ἄνδρες ἐπαντῆρες.

Item alio in loco idem significat :

Πυκνὰ μάλα στενάχων ὥστε λίσ ιηγένειος,
Ω ρά δ' ὑπὸ σκύμνους ἐλαφηβόλος ἄρπασεν ἀνίρ
Τλης ἐκ πυκνῆς.

Ea nos dissensio atque diversitas cum agitaret inclutissimi poëtarum et historicorum nobilissimi, placuit libros Aristotelis philosophi inspici, quos de animalibus exquisitissime composuit. in quibus, quod super ista re scriptum invenimus, cum ipsius Aristotelis verbis, in his commentariis scribemus. verba Aristote-

telis haec sunt ex libro de historia animalium sexto :
 Λέων δ' ὅτι μὲν ὄχειν ὅπισθεν, καὶ ἔστιν ὁπισθουρητικὸν;
 εἴρηται πρότερον ὄχειν δὲ καὶ τίκτει οὐ πᾶσαν ὄφαν, καὶ
 ἔμαστον μέν τοι τὸν ἐνιαυτὸν. τίκτει μὲν οὖν τοῦ ἔφασ. τίκ-
 τει δὲ ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ δύο. τὰ μέν τοι πλεῖστα ἔξ. τίκτει
 δ' ἐνιοτε καὶ ἔν. ὁ δὲ λεχθεῖς μῆδος περὶ τοῦ ἐκβάλλειν τὰς
 ὑστέρας τίκτοντα, ληρώδης ἔστι· συνετέθη δὲ ἐκ τοῦ σπα-
 ρίους εἶναι τοὺς λέοντας· ἀποροῦντος τὴν αἰτίαν τοῦ τὸν μῆθον
 συνθέντος. σπάντον γὰρ τὸ γένος τὸ τῶν λεόντων ἔστι, καὶ
 οὐκ ἐν πολλῷ γίγνεται τόπῳ· ἀλλὰ τῆς Εὐρώπης ἀπάσης
 ἐν τῷ μεταξὺ τοῦ Ἀχελώου καὶ τοῦ Νέσσου ποταμοῦ. τίκτει
 δὲ ὁ λέων πάνυ μικρὰ, οὔτως ὥστε δίμηνα ὄντα μόλις βα-
 δίζειν. οἱ δ' ἐν Συρίᾳ λέοντες τίκτουσι πεντάκις, τὸ πρῶτον
 πέντε, εἶτα ἀεὶ ἐνι ἐλάττονα· μετὰ δὲ ταῦτα οὐκ ἔτι οὐδὲν
 τίκτουσιν, ἀλλ' ἀγονοὶ διατελοῦσιν. οὐκ ἔχει δὲ ἡ λέαινα
 χαίτην, ἀλλ' ὁ ἄρρεν λέων. βάλλει δὲ ὁ λέων τοὺς κυνόδον-
 τας καλουμένους τέτταρας μόνους, δύο μὲν ἀναθεν, δύο δὲ
 κάτωθεν. βάλλει δὲ ἐξάμυνος ὃν τὴν ἡλικίαν.

CAPUT VIII.

Quod Afranius poëta prudenter et lepide Sapientiam filiam
 esse Usus et Memoriae dixit.

EXIMIE hoc atque verissime Afranius poëta de
 gignenda comparandaque sapientia opinatus est,
 quod eam filiam esse Usus et Memoriae dixit. eo
 namque argumento demonstrat, qui sapiens esse re-
 rum humanarum velit, non libris solis, neque disci-
 plinis rhetoricas dialecticasque opus esse; sed oportere
 eum versari quoque exercerique in rebus communi-

bus noscendis periclitandisque : eaque omnia acta et eventa firmiter meminisse : et proinde sapere ac consulere ex his, quae pericula ipsa rerum docuerint, non quae libri tantum aut magistri per quasdam inanitates verborum et imaginum, tanquam in mimo aut in somnio delectaverint. Versus Afranii sunt in togata, cui Sellae nomen est :

*Usus me genuit, mater peperit Memoria.
Sophiam vocant me Graii, vos Sapientiam.*

Item versus est in eandem ferme sententiam Pacuvii, quem Macedo philosophus, vir bonus, familiaris meus, scribi debere censebat pro foribus omnium templorum :

Ego odi homines ignava opera & philosopha sententia.

nihil enim fieri posse indignius neque intolerantius dicebat, quam quod homines ignavi ac desides, operi barba et pallio, mores et emolumenta philosophiae in linguae verborumque artes converterent ; et vitia facundissime accusarent intercutibus ipsis vi-
tiis madentes.

C A P U T IX.

Quid Tullius Tiro in commentariis scripscerit de *Suculis* et *Hyadibus*, quae sunt stellarum vocabula.

TULLIUS Tiro, M. Ciceronis alumnus et libertus, adiutorque in literis studiorum eius fuit. is libros

A. Gellii Vol. II.

*

E

compluris de usu atque ratione linguae Latinae, item de variis atque promiscis quaestionebus composuit. in his esse praecipui videntur, quos Graeco titulo πανδέντας inscripsit, tanquam omne rerum atque doctrinarum genus continentis. ibi de his stellis, quae appellantur suculae, hoc scriptum est: *Adeo*, inquit, *veteres Romani literas Graecas nesciverunt, & rudes Graecae linguae fuerunt, ut stellas, quae in capite Tauri sunt, propterea suculas appellarent, quod eas Graeci δάδας vocant; tanquam id verbum Latinum Graeci interpretamentum sit: quia Graece ύεις, sues Latine dicantur. sed ύαδες, inquit, οὐκ ἀπὸ τῶν ύεών, ita ut nostri opici putaverint, sed ab eo, quod est ύεις, appellantur. nam & cum oriuntur, & cum occidunt, tempestates pluvias largosque imbres carent. pluere autem Graeca lingua ύεις dicitur.* Haec quidem Tiro in Pandectis. Sed enim veteres nostri non usque eo rupices et agrestes fuerunt, ut stellas hyadas idcirco suculas nominarent, quod ύεις Latine sues dicantur: sed ut quod Graeci ὑπὲρ, nos super dicimus, quod illi ὑπτίοις, nos supinus; quod υφορβός, nos subulcus; quod item illi ύπνος, nos primo synpus, deinde per γι Graecae Latinaeque literae cognationem somnus: sic quod ab illis ύαδες, a nobis primo syades, deinde suculae appellatae. Stellae autem istae non in capite Tauri sunt, ut Tiro dicit: (nullum enim videtur praeter eas stellas Tauri caput:) sed hae ita circulo, qui Zodiacus dicitur, sitae locataeque sunt, ut ex earum positu species quaedam et simulacrum esse videatur tauri capitum: sicuti ceterae partes et reliqua imago tauri conformata et quasi depicta est locis regionibusque

eatum stellarum, quas Graeci πλειάδας, nos vergilius vocamus.

C A P U T X.

Quod *sororis* etymon esse dixerit Labeo Antistius, et quod
fratris Nigidius.

LABEO Antistius iuris quidem civilis disciplinam principali studio exercuit, et consulentibus de iure publice responsum; ceterarum quoque bonarum artium non expers fuit: et in grammaticam sese atque dialecticam literasque antiquiores altioresque penetraverat; Latinarumque vocum origines rationesque percalluerat: eaque praecipue scientia ad endandos plerosque iuris laqueos utebatur. Sunt adeo libri post mortem eius editi, qui posteriores inscribuntur; quorum librorum tres continui tricesimus octavus et tricesimus nonus et quadragesimus pleni sunt id genus rerum ad enarrandam et illustrandam linguam Latinam conducedentium. Praeterea in libris, quos ad Praetoris edictum scripsit, multa posuit partim lepide atque argute reperta: sicuti hoc est, quod in quarto ad edictum libro scriptum legimus: *Soror, inquit, appellata est, quod quasi seorsum nascitur, separaturque ab ea domo in qua nata est, & in aliam familiam transgreditur.* Fratris autem vocabulum P. Nigidius, homo impense doctus, non minus arguto subtilique ἑρύμην interpretatur: *Frater, inquit, est dictus quasi fere alter.*

C A P U T X I .

Quem M. Varro aptum iustumque esse numerum convivarum existimarit : ac de mensis secundis et de bellariis.

LEPIDISSIMUS liber est M. Varronis ex satiris Menippaeis, qui inscribitur, NESCIS. QUID. VESPER. SERUS. VEHAT. in quo differit de apto convivarum numero, deque ipsius convivii habitu cultuque. dicit autem, convivarum numerum incipere oportere a Gratiarum numero, et progredi ad Musarum; id est, proficiisci a tribus, consistere in novem: ut, cum paucissimi convivae sunt, non pauciores sint quam tres; cum plurimi, non plures quam novem. nam multos, inquit, esse non convenit, quod turba plerumque est turbulentia. & Romae, inquit, constat, sed & Athenis, nusquam, aut cubat. *Ipsum* deinde convivium constat, inquit, ex rebus quatuor; & tum denique omnibus suis numeris absolutum est. si belli homunculi collecti sunt, si electus locus, si tempus lectum, si apparatus non neglectus. Nec loquaces autem, inquit, convivas, nec mutos legere oportet; quia eloquentia in foro & apud subsellia, silentium vero non in convivio, sed in cubiculo esse debet. Sermones igitur id temporis habendos censet non super rebus anxiis aut tortuosis, sed iucundos atque invitabiles, et cum quadam illecebria et voluptate utiles; ex quibus ingenium nostrum venustius fiat et amoenius. Quod profecto, inquit, eveniet, si de id genus rebus ad communem vitae usum pertinentibus confabulemur, de quibus in foro

atque in negotiis agendis loqui non est otium. dominum autem, inquit, convivii esse oportet non tam lautum, quam sine fôrdibus : & in convivio legi non omnia debent, sed ea potissimum, quae simul sint βιωφελη & delectent. neque non de secundis quoque mensis, cuiusmodi esse eas oportear, praecepit. his enim verbis utitur: *Bellarria*, inquit, ea maxime sunt mellita, quae mellita non sunt. πέμπασιν enim cum πέμπει societas infida. Quod Varro hoc in loco dixit *bellarria*; ne quis forte in ista voce haereat; significat id vocabulum omne mensae secundae genus. nam quae πέμπαται Graeci aut τραγίμπαται dixerunt; ea veteres nostri bellaria appellaverunt. vina quoque dulciora est invenire in comoediis antiquioribus hoc nomine appellata: dictaque esse ea *Liberi bellaria*.

C A P U T XII.

Tribunos plebis *prenzionem* habere, *vocationem* non habere.

IN quadam epistola Atei Capitonis scriptum legimus, Labeonem Antistitium legum atque morum populi Romani iurisque civilis doctum apprime fuisse. Sed agitabat, inquit, hominem libertas quaedam nimia atque vecors; usque eo ut Divo Augusto iam principe & rempublicam obtainente, ratum tamen pensumque nihil haberet, nisi quod iustum sanctumque esse in Romanis antiquitatibus legisset. ac deinde narrat, quid idem Labeo per viatorem a tribunis plebi vocatus responderit. Cum a muliere, inquit, quadam tribuni plebis

adversum eum aditi, Cellianum ad eum misserent, ueniret, & mulieri responderet: iussit eum, qui missus erat, redire, & tribunis dicere, ius eos non habere neque se, neque alium quenquam vocandi. quoniam moribus maiorum tribuni plebis prenzionem haberent, vocationem non haberent. posse igitur eos venire & prendi se iubere: sed vocandi absentem ius non habere. Cum hoc in ea Capitonis epistola legissemus, id ipsum postea in M. Varronis rerum humanarum uno et vicesimo libro enarratius scriptum invenimus, verbaque ipsa super ea re Varronis adscriptissimus: *In magistratu, inquit, habent alii vocationem, alii prenzionem, alii neutrum. vocationem: ut consules & ceteri qui habent imperium. prenzionem: ut tribuni plebis & alii qui habent viatores. neque vocationem, neque prenzionem: ue quaeftores & ceteri, qui neque licetorem habent neque viatorem. qui vocationem habent, idem prendere, tenere, abducere possunt. & haec omnia five adsunt quos vocant, five acciri iufferunt. tribuni plebis vocationem habent nullam. neque minus multi imperiti, perinde atque haberent, ea sunt usi. nam quidam non modo privatum, sed etiam consulem, in Rofta vocari iufferunt. ego triumvirum vocatus a Porcio tribuno plebis non ivi auctoribus principibus, & vetus ius tenui. item tribunus cum effem, vocari neminem iussi, neque vocatum a collega parere invitum.* Huius ego iuris, quod M. Varro tradit, Labeonem arbitror vana tunc fiducia, cum privatus esset, vocatum a tribunis non esse. quae, malum, autem ratio fuit vocantibus nolle obsequi, quos confiteare ius habere prendendi? nam iure prendi qui potest, etiam in vincula duci potest. Sed quae-

rentibus nobis, quam ob causam tribuni, qui habent summam coercendi potestatem, ius vocandi non habuerint: quod tribuni antiquitus creati videntur non iuri dicundo, nec causis querelisque de absentibus noscendis, sed intercessionibus faciendis quibus praesentes fuissent; ut iniuria quae coram fieret, arceretur: ac propterea ius ab noctandi ademtum; quoniam, ut vim fieri vetarent, assiduitate eorum et praesentium oculis opus erat.

C A P U T XIII.

Quod in libris Humanarum M. Varronis scriptum est,
aediles & quaestores populi Romani in ius a privato ad praetorem vocari posse.

CUM ex angulis secretisque librorum ac magistrorum in medium iam hominum et in lucem fori prodisset, quaesitum esse memini in plerisque Romae stationibus ius publice docentium aut respondentium, an quaestor populi Romani ad praetorem in ius vocari posset. id autem non ex otiosa quaestione agitabatur: sed usus forte natae rei ita erat, ut vocandus esset in ius quaestor. Non pauci igitur existimabant, ius vocationis in eum praetori non esse, quoniam magistratus populi Romani procul dubio esset; et neque vocari, neque, si venire nollet, capi atque preendi, salva ipsius magistratus maiestate, posset. Sed ego, qui tum assiduus in libris M. Varronis fui, cum hoc quaeri dubitarique animadvertissem; protuli unum et vicesimum rerum humanarum, in quo

ita scriptum fuit: *Qui potestatem neque vocationis populi viritim habent, neque prensionis, eos magistratus a privato in ius quoque vocari est potestas.* M. Laevinus aedilis curulis a privato ad praetorem in ius est educitus. nunc stipati servis publicis non modo prendi non possunt, sed etiam ultro summovent populum. Hoc Varro in ea libri parte de aedilibus. supra autem in eodem libro quaestores neque vocationem habere, neque prensionem dicit. utraque igitur libri parte recitata in Varronis omnes sententiam concesserunt; quaestorque in ius ad praetorem vocatus est.

C A P U T XIV.

Quid sit pomoerium.

POMOERIUM quid esset, augures Populi Romani, qui libros de auspiciis scripsérunt, istiusmodi sententia definierunt: *Pomoerium est locus intra agrum effatum per totius urbis circuitum pone muros regionibus certis determinatus, qui facit finem urbani auspicii.* Antiquissimum autem pomoerium, quod a Romulo institutum est, Palatini montis radicibus terminabatur. sed id pomoerium pro incrementis reipublicae aliquotiens prolatum est, et multos editosque collis circumplexum est. Habebat autem ius proferendi pomoerii, qui populum Romanum agro de hostibus capto auxerat. Propterea quaeſitum est, ac nunc etiam in quaestione est, quam ob causam ex septem urbis montibus, cum ceteri sex intra pomoerium

sint, Aventinus solum, quae pars non longinqua nec infrequens est, extra pomoerium sit: neque id Ser. Tullius rex, neque Sulla, qui proferendi pomoerii titulum quaeſivit, neque postea D. Iulius, cum pomoerium proferret, intra effatos urbis fines incluserint. Huius rei Messala aliquot causas videri ſcribit. ſed praeter eas omnes ipſe unam probat, quod in eo monte Remus urbis condendae gratia auſpicaverit, avesque irritas habuerit, ſuperatusque in auſpicio a Romulo fit. *idcirco, inquit, omnes, qui pomoerium protulerunt, montem iſtum excluserunt, quaſi avibus obſcoenis ominofum.* Sed de Aventino monte praetermittendum non putavi, quod non pridem ego in Elidis grammatici veteris commentario offendii: in quo scriptum erat, Aventinum antea, ſicuti diximus, extra pomoerium exclusum, poſt auctore D. Claudio receptum, et intra pomoerii fines obſervatum.

C A P U T XV.

Verba ex libro Messalae auguris, quibus docet, qui ſint *minores magistratus*; et *confulem praetoremque collegas esse*: et quaedam alia de *auſpiciis*: item verba eiusdem Messalae differentis, aliud eſſe *ad populum loqui*, aliud *cum populo agere*: et qui magistratus a quibus avocent comitiatum.

IN edicto consulum, quo edicunt qui dies comitiis centuriatis futurus fit, ſcribitur ex vetere forma perpetua: **NE. QUIS. MAGISTRATUS. MINOR. DE. COELO. SERVASSE. VELIT.** Quaeri igitur ſolet, qui ſint

magistratus minores. Super hac re meis verbis nihil opus fuit : quoniam liber M. Messalae auguris de auspiciis primus , cum hoc scriberemus , forte adfuit propterea ex eo libro verba ipsius Messalae subscriptissimus. *Patriciorum auspicia in duas sunt divisa potestates.* maxima sunt , *consulum* , *praetorum* , *censorum*. neque tamen eorum omnium inter se eadem , aut eiusdem potestatis : ideo quod collegae non sunt censores *consulum* aut *praetorum* ; *praetores consulum* sunt . ideoque neque *consules* aut *praetores censoribus* , neque censores *consulibus* aut *praetoribus* turbant aut retinent *auspicia*. at censores inter se ; rursus *praetores consulesque* inter se & vitiant & obtinent. *praetor* , et si collega *consulis* est , neque *praetorem* , neque *consulem iure* rogare potest , ut quidem nos a superioribus accepimus , aut ante haec tempora servatum est : & ut in commentario tertiodecimo C. Tuditani patet , quia imperium minus *praetor* , maius habet *consul* : & a minore imperio maius aut maior collega rogari iure non potest. *praetores* nos his temporibus *praetore* creante veterum auctoritatem sumus secuti. neque iis comitiis in *auspicio* fuimus. Censores aeque non eodem rogantur *auspicio* atque *consules* & *praetores*. reliquorum magistratuum minora sunt *auspicia* : ideo illi minores , hi maiores magistratus appellantur. Minoribus creandis magistratibus tributis comitiis magistratus , sed iustius curiata datur lege. maiores centuriatis comitiis fiunt. Ex his omnibus verbis Messalae manifestum fit , et qui sint magistratus minores , et quamobrem minores appellantur. sed et collegam esse *praetorem consuli* docet , quod eodem *auspicio* creantur. Maiora autem dicuntur

auspicia habere, quia eorum auspicia magis rata sunt quam aliorum. Idem Messala in eodem libro de minoribus magistratibus ita scribit: *Consul ab omnibus magistratibus & comitiatum & concionem avocare potest. praetor & comitiatum & concionem usquequaque avocare potest, nisi a consule. minores magistratus non quam nec comitiatum nec concionem avocare possunt.* ea re, qui eorum primus vocat ad comitiatum, is recte agit: quia bifariam cum populo agi non potest. nec avocare alius alii posset, si concionem habere volunt, uti ne cum populo agant: quanvis multi magistratus simul concionem habere possunt. Ex his verbis Messalae manifestum est, aliud esse cum populo agere, aliud concionem habere. nam cum populo agere est rogare quid populum, quod suffragiis suis aut iubeat aut vetet; concionem autem habere, est verba facere ad populum sine ulla rogatione.

CAPUT XVI.

Humanitatem non id significare quod vulgus putat; sed eo vocabulo, qui sinceriter locuti sunt, magis proprie esse usos.

Qui verba Latina fecerunt, quique his probe usi sunt, *humanitatem* non id esse voluerunt quod vulgus existimat, quodque a Graecis φιλανθρωπίᾳ dicitur, et significat dexteritatem quandam benevolentiamque erga omnis homines promiscam: sed *humanitatem* appellaverunt id propemodum, quod Graeci παιδείαν vocant; nos eruditionem institutio-

nemque in bonas artis dicimus: quas qui sinceriter cupiunt appetuntque, hi sunt vel maxime humanissimi. huius enim scientiae cura et disciplina ex universis animantibus uni homini data est; idcircoque humanitas appellata est. Sic igitur eo verbo veteres esse usos, et cumprimis M. Varronem Marcumque Tullium, omnes ferme libri declarant: quamobrem satis habui unum interim exemplum promere. Itaque verba posui Varronis e libro rerum humanarum primo, cuius principium hoc est: *Praxiteles, qui propter artificium egregium nemini est paulum modo humaniori ignotus.* Humaniori, inquit, non ita, ut vulgo dicitur, facili et tractabili et benevolo, tametsi rudis literarum sit, (hoc enim cum sententia nequam quam convenit;) sed eruditiori doctiorique, qui Praxitelem, quid fuerit, et ex libris, et ex historia cognoverit.

C A P U T XVII.

Quid apud M. Catonem significant verba haec, *inter os atque offam.*

ORATIO est M. Catonis Censorii, de aedilibus vitiis creatis. ex ea oratione verba haec sunt: *Nunc ita aiunt, in segetibus, in herbis bona frumenta esse. nolite ibi nimiam spem habere. Saepe audivi, inter os atque offam multa intervenire posse; verumvero inter offam atque herbam, ibi vero longum intervallum est.* Erucius Clarus, qui praefectus urbi et bis consul fuit, vir morum et literarum veterum studiosissimus,

ad Sulpicium Apollinarem scripsit, hominem memoriae nostrae doctissimum, quaerere sese et petere, ut sibi rescriberet, quaenam esset eorum verborum sententia; tum Apollinaris, nobis praesentibus, (nam id temporis ego adolescens Romae sectabar eum discendi gratia,) rescripsit Claro, ut viro erudito, brevissime: vetus esse proverbium *inter os & offam*, idem significans quod Graecus ille παροιμιώδης versus:

Πολλὰ μεταξὺ πέλει κύλικος καὶ χείλεος ἄκρου.

C A P U T XVIII.

Platonem tribuere Euripidi, Sophocli versum; et inveniri versus verbis isdem, aut paucis syllabis immutatis, apud diversos poetas temporibus variis natos.

VERSUS est notae venustatis senarius:

Σοφοὶ τύραννοι τῶν σοφῶν ξυγουσίᾳ.

eum versum Plato in Theaeteto Euripidi esse dicit. quod quidem nos admodum miramur. nam scriptum eum legimus in tragedia Sophocli, quae inscripta est *Aias ὁ Λοκρός*. prior autem natus fuit Sophocles quam Euripides. Sed etiam ille versus non minus notus:

Τέρων γέροντα παιδαγωγήσω σ' ἔγῳ.

et in tragedia Sophocli scriptus est, cui titulus est φυλετίδες, et in Bacchis Euripidi. Id quoque animadvertis, apud Aeschylum ἐν τῷ πυρφόρῳ Προκήθει, et

apud Euripidem in tragoeadia, quae inscripta est Εινδ,
eundem esse versum absque paucis syllabis. Aeschylus sic :

Σιγῶν δ' ὅπου δεῖ καὶ λέγων τὰ καίρα.

Euripides autem sic :

Σιγῶν δ' ὅπου δεῖ καὶ λέγειν ἀσφαλέα.

Fuit autem Aeschylus non brevi antiquior.

C A P U T X I X.

De genere atque nominibus familiae Porciae.

CUM in domus Tiberianae bibliotheca sederemus
ego et Apollinaris Sulpicius, et quidam alii mihi aut
illi familiares; prolatus forte liber est ita inscriptus :
M. CATONIS NEPOTIS. tum quaeri coepit est,
quisnam is fuisset *M. Cato Nepos.* atque ibi adolescens
quispiam, quod ex eius sermonibus coniectare potui,
non abhorrens a literis, Hic, inquit, est M. Cato,
non cognomento Nepos, sed M. Catonis censorii ex
filio nepos, qui pater fuit M. Catonis praetorii viri,
qui bello civili Uticae necem sibi gladio manu sua
conscivit. de cuius vita liber est M. Ciceronis, qui
inscribitur, *Laus Catonis*: quem in eodem libro idem
Cicero pronepotem fuisse dicit M. Catonis censorii.
Eius igitur, quem Cicero laudavit, pater hic fuit M.
Cato, cuius orationes feruntur inscriptae, M. Caton-
is-Nepotis. Tum Apollinaris, ut mos eius in repre-

hendendo fuit, placide admodum leniterque: Laudo, inquit, te, mi fili, quod in tantula aetate, etiam si hunc M. Catonem, de quo nunc quaeritur, quis fuerit ignoras, auditiuscula tamen quadam de Catonis familia aspersus es. non unus autem, sed complures M. illius Catonis censorii nepotes fuerunt, geniti non eodem patre. duos enim M. ille Cato, qui et orator et censor fuit, filios habuit et matribus diversos, et aetatibus longe dispare. nam iam adolescente altero, matre eius amissa, ipse quoque iam multum senex, Salonii clientis sui filiam virginem duxit in matrimonium, ex qua natus est ei M. Cato Salonianus: hoc enim illi cognomentum fuit a Salonio patre matris datum. Ex maiore autem Catonis filio, qui praetor designatus patre vivo mortuus est, et egregios de iuris disciplina libros reliquit, nascitur hic, de quo quaeritur, M. Cato M. filius, M. nepos. is satis vehemens orator fuit; multasque orationes ad exemplum avi scriptas reliquit, et consul cum Q. Marcio Rege fuit: inque eo consulatu, in Africam profectus, in ea provincia mortem obiit. sed is non ita, ut dixisti, M. Catonis praetorii viri, qui se Uticae occidit, et quem Cicero laudavit, pater fuit: nec, quia hic nepos Catonis censorii, ille autem pronepos fuit, propterea necessum est patrem hunc fuisse. hic enim nepos, cuius haec modo prolata oratio est, filium quidem maiorem Catonem habuit: sed non eum qui Uticae periret; sed qui, cum aedilis curulis et praetor fuisset, in Galliam Narbonensem profectus, ibi vita functus est. Ex altero autem viro censorii filio longe natu minore, quem Salonianum

esse appellatum dixi, duo nati sunt L. Cato et M. Cato. is M. Cato tribunus plebis fuit; et praeturam petens mortem obiit: exque eo natus est M. Cato praetorius, qui se bello civili Uticae interemit, de cuius vita laudibusque cum M. Tullius scriberet, pronepotem eum Catonis censorii dixit fuisse. Vide-tis igitur hanc partem familiae, quae ex minore Catonis filio progenita est, non solum generis ipsius trahitibus, sed temporum quoque spatio differre; nam quia ille Salonianus in extrema patris aetate, sicuti dixi, natus fuit; prognati quoque ab eo aliquanto posteriores fuerunt, quam qui a maiore fratre eius geniti erant. Hanc temporum differentiam facile animadvertis ex hac ipsa oratione, cum eam legetis. Haec Sulpicius Apollinaris nobis audientibus dixit. quae postea ita esse, uti dixerat, cognovimus, cum et laudationes funebres et librum **commentarium** de familia Porcia legeremus.

C A P U T X X .

Quod a scriptoribus elegantissimis maior ratio habita sit sonitus vocum atque verborum iucundioris, quae a Graecis *εὐφωνία* dicitur, quam regulae disciplinaeque quae a Grammaticis reperta est.

INTERROGATUS est Probus Valerius (quod ex familiari eius quondam comperi) *hasne urbis*, an *has urbes* et *hanc turrem*, an *hanc turrim*, dici oportet. *Si aut versum*, inquit, *pangis*, *aut orationem solutam struis*; atque ea *verba* tibi dicenda sunt: non *finitiones*

illas praeerandas neque foetutinas grammaticas spectaveris; sed aurem tuam interroga, quo quid loco conveniat dicere. quod illa suaserit, id profecto erit rectissimum. Tum is, qui quaeasierat, quonam modo, inquit, vis aurem meam interrogem? et Probum ait respondisse, quo suam Virgilius percontatus est, qui diversis in locis *urbes* et *urbis* dixit arbitrio consilioque usus auris. nam in primo Georgicô, quem ego, inquit, librum manu ipsius correctum legi, *urbis* per i literam scripsit. Verba e versibus eius haec sunt:

*Urbisne invisere, Caesar,
Terrarumque velis curam.*

verte enim, et muta, ut *urbes* dicas; insubidius nescio quid facies et pinguius. contra in tertio Aeneidos *urbes* dixit per e literam:

Centum urbes habitant magnas.

Hic item muta, ut *urbis* dicas; nimis exilis vox erit et exsanguis. tanta quippe iuncturae differentia est in consonantia vocum proximarum. praeterea idem Virgilius *turrim* dicit, non *turrem*, et *securim*, non *securem*:

Turrim in praecipiſti ſtantem.

Et

Incertam excuſſit cervice ſecurim.

quae sunt, opinor, iucundioris gracilitatis, quam si suo utrumque loco per e literam dicas. At ille, qui interrogaverat, rudis profecto et aure agresti homo,

Cur, inquit, aliud alio in loco potius rectiusque esse dicas, non sane intelligo. Tum Probus iam commotior, Noli, inquit, igitur laborare, utrum istorum debeas dicere, *urbis* an *urbes*. nam cum id genus sis, quod video, ut sine iactura tui pecces, nihil perdes, utrum dixeris. His tum verbis Probus et hac fini hominem dimisit, ut mos eius fuit erga indociles, prope inclementer. Nos autem aliud quoque postea consimiliter a Virgilio dupli modo scriptum invenimus. nam et *ires* et *tris* posuit, eodem in loco, ea iudicij subtilitate, ut si aliter dixeris mutaverisque, et aliquid tamen auris habeas, sentias suavitatem sonitus claudere. Versus ex decimo hi sunt :

*Tres quoque Threicios Boreae de gente supraea,
Et tris quos Idas pater & patria Ismara mittit.*

tres illic, *tris* hic. pensicula utrumque et modularē reperies suo quodque in loco sonare aptissime. sed in illo quoque itidem Virgilii versu :

Haec finis Priami fatorum,

si mutes, et *hic finis* dicas, durūm atque absonūm erit, respuentque aures, quod mutaveris. sicut illud contra eiusdem Virgilii insuavius facias, si mutes :

Quem das finem, rex magne, laborum?

nam si ita dicas, *Quam das finem*; iniucundum nescio quo pacto et laxiorem vocis sonum feceris. Ennius item *rectos cupressos* dixit contra receptum vocabuli genus hoc versu :

Capitibus nutantis pinos rectosque cupressos.

firmior ei, credo, et viridior sonus esse vocis visus est *rectos dicere cupressos*, quam *rectas*. contra vero idem Ennius in annali duodecimo *aëre fulva* dixit, non *fulvo*; non ob id solum quod Homerus *ἵπεια βαδεῖαν* dicit: sed quod hic sonus, opinor, vocabilior est visus et amoenior. sicuti etiam M. Ciceroni mollius teretiusque visum, in quinta in Verrem, fretu scribere, quam freto: *perangusto*, inquit, *fretu divisa*. erat enim crassius vetustiusque *perangusto freto* dicere. Itidem in secunda, simili usus modulamine, *manifesto peccatu*, inquit, non *peccato*. hoc enim scriptum in uno atque in altero antiquissimae fidei libro Tironiano reperi. Verba sunt Ciceronis haec: *Nemo ita vivebat, ut nulla eius vitae pars summae turpitudinis esset expers: nemo ita in manifesto peccatu tenebatur, ut cum impudens fuisset in facto, rum impudentior videretur, si negaret.* Huius autem vocis cum elegantior hoc in loco sonus est, tum ratio certa et probata est. Hic enim *peccatus*, quasi *peccatio*, recte Latineque dicitur: sicut, hic *incestu*, non qui admisit, sed quod admissum est, et hic *tributus*, quod *tributum* nos dicimus, a plerisque veterum dicta sunt. hic quoque *allegatus*, et hic *arbitratus*, pro *allegatione*, proque *arbitratione* dicuntur. qua ratione servata, *arbitratu* et *allegatu* *meo* dicimus. Sic igitur *in manifesto peccatu* dixit, ut *in manifesto incestu* veteres dixerunt. non quin Latinum esset, *peccato* dicere: sed quia in loco isto positum subtilius ad aurem molliusque est. Lucretius aeque auri-

bus inserviens *funem* feminino genere appellavit,
in hisce versibus :

*Haud, ut opinor, enim mortalia secla superne
Aurea de coelo demisit funis in arva.*

cum dicere usitatius manente numero posset :

Aureus e coelo demisit funis in arva.

Sacerdotes quoque feminas M. Cicero *antistitas* dicit, non secundum grammaticam legem *antistites*. nam cum insolentias verborum a veteribus dictorum plerumque respueret, huius tamen verbi in ea parte sonitu delectatus, *Sacerdotes*, inquit, *Cereris atque illius fani antistitiae*. usque adeo in quibusdam neque rationem verbi neque consuetudinem, sed solam aures secuti sunt suis verba modulis pensitantem. *Quod qui non sentiunt*, inquit idem ipse M. Cicero, cum de numerosa et apta oratione differeret, *quas auris habeant, aut quid in his hominis simile sit, nescio*. Illud vero cum primis apud Homerum veteres grammatici annotaverunt, quod cum dixisset quodam in loco κολοιούστε φηραστε, alio in loco non φηρῶντε, sed φαρῶν dixit :

Tῶν δὲ ὅς τε φαρῶν νέφος ἐρχεται οὐκε κολοιῶν;

secutus non communem, sed propriam in quoque vocis situ iucunditatem : nam si alterum in alterius loco ponas, utrumque feceris sonitu insuave.

C A P U T X X I.

Verba T. Castricij rhetoris ad discipulos adolescentes de vestitu atque calceatu non decoro.

T. CASTRICIUS, rhetoricae disciplinae doctor, qui habuit Romae locum principem declamandi ac docendi, summa vir auctoritate gravitateque, et a divo Hadriano in mores atque literas spectatus, cum me forte praesente (usus enim sum eo magistro) discipulos quosdam suos senatores vidisset die feriato tunicis et lacernis induitos et gallicis calceatos, *Equidem, inquit, maluissem vos togatos esse: pigitum est, cinctos saltēm esse & penulatos sed si hīc vester huiuscemodi vestitus de multo iam usu ignoscibilis est: soleatos tamen vos populi Romani senatores per urbis vias ingredi nequaquam decorum est, non hercle vobis minus, quam illi tum fuit, cui hoc M. Tullius pro turpi crimine obieceravit.* Haec me audiente Castricius, et quaedam alia ad eam rem conducentia Romane et severe dixit. plerique autem ex iis, qui audierant, requirebant, cur soleatos dixisset, qui gallicas, non soleas, haberent. Sed Castricius profecto scite atque incorrupte locutus est. omnia enim ferme id genus, quibus plantarum calces tantum infimae teguntur, cetera prope nuda et teretibus habenis vincita sunt, soleas dixerunt; nonnunquam voce Graeca crepidulas. *Gallicas* autem verbum esse opinor novum, non diu ante aetatem M. Ciceronis usurpari coepit. itaque ab eo ipso positum est in secunda Anto-

nianarum. *Cum gallicis*, inquit, & *lacerna cucurristi*, neque in ea significatione id apud quenquam alium scriptum lego gravioris dumtaxat auctoritatis scriptorem: sed ut dixi, crepidas et crepidulas prima syllaba correpta id genus calceamentum appellaverunt, quod Graeci *κρηπίδας* vocant, eiusque calceamenti futores crepidarios dixerunt. Sempronius Asellio in libro rerum gestarum quarto decimo, *Crepidarium*, inquit, *cultellum rogavit a crepidario futore.*

C A P U T X X I I .

Comprecationes, quae ritu Romano fiunt diis, expositae sunt in libris sacerdotum; inter quas Marti *Nerienem* tribuunt: et quid *Neriene* seu *Nerio* nomen importet.

COMPRECATIONES deūm immortalium, quae ritu Romano fiunt, expositae sunt in libris sacerdotum populi Romani et in plerisque antiquis orationibus. In iis scriptum est *Luam Saturni*; *Salaciam Nēptuni*, *Horam Quirini*, *Iurites Quirini*, *Maiam Volcani*, *Heriem Iunonis*, *Molas Martis*, *Nerienemque Martis*. Ex quibus id quod postremum posui, sic plerosque dicere audio, ut primam in eo syllabam producant, quo Graeci modo dicunt *νηπείδας*: sed qui probe locuti sunt, primam correptam dixerunt, tertiam produxerunt. est enim rectus casus vocabuli eius, sicut in libris veterum scriptum est, *Nerio*. quamquam M. Varro in *satura Menippaea*, quae inscribitur *σηιαμαχία*, non *Nerio*, sed *Nerienes* vocative dicit in his versibus:

*Ted' Anna Perenna, Panda, te Lato, Pales,
Nerienes, & Minerva, Fortuna, ac Ceres.*

ex quo nominandi quoque casum eundem fieri necessum est. sed *Nerio* a veteribus sic declinatur, quasi *Anio*. nam proinde ut *Aniem*, sic *Neriem* dixerunt tertia syllaba producta. id autem sine *Nerio* sine *Nerienes* est, *Sabinum* verbum est, eoque significatur virtus et fortitudo. itaque ex *Claudiis*, quos a *Sabinis* oriundos accepimus, qui erat egregia atque praestanti fortitudine *Nero* appellatus est. sed id *Sabini* accepisse a Graecis videntur, qui vincula et firma-
menta membrorum νεῦρα dicunt. unde nos quoque Latine *nervos* appellamus. *Nerio* igitur Martis vis, et potentia, et maiestas quaedam esse Martis demonstratur. Plautus autem in *Truculento* coniugem esse *Nerienem* Martis dicit, atque id sub persona militis in hoc versu :

Mars peregre adveniens salutat Nerienem uxorem suam.

Super ea re audivi non incelebrem hominem dicere, nimis comice Plautum imperito et incondito militi falsam novamque opinionem tribuisse, ut *Nerienem* coniugem esse Martis putaret. Sed id perite magis quam comice dictum intelliget, qui leget *Cn. Gellii annalem tertium*, in quo scriptum est, *Hersiliam*, cum apud *T. Tatium* verba faceret pacemque oraret, ita precatam esse : *Neria Martis te obsecro pacem dare, uti liceat nuptiis propriis & prosperis uti, quod de tui coniugis consilio contigit, uti nos itidem integras*

raperent, unde liberos sibi & suis posteris, patriae pararent. De cui, inquit, coniugis consilio, Martem scilicet significans; per quod apparet, non esse id poëtice a Plauto dictum; sed eam quoque traditionem fuisse, ut Nerio a quibusdam uxor esse Martis diceretur. Inibi autem animadvertisendum est, quod Gellius *Neria* dicit per a literam, non *Nerio*, neque *Nerienes*. praeter Plautum etiam, praeterque Gellium Licinius Imbrex vetus comoediarum scriptor in fabula, quae *Neaera* inscripta est, ita scripsit:

*Nolo ego Neaeram te vocent, sed Nerienem;
Cum quidem Marti es in connubium data.*

ita se numerus huiuscemus versus habet, ut tertia in eo nomine syllaba, contra quam supra dictum est, corripienda sit. cuius sonitus quanta apud veteres indifferentia sit, notius est, quam ut plura in id verba sumenda sint. Ennius autem in primo annali in hoc versu:

Nerienem Mavortis & Herclem.

si, quod minime solet, numerum servavit; primam syllabam intendit, tertiam corripuit. Ac ne hic quidem praetermittendum puto, cuicunmodi est, quod in commentario quodam Servii Claudio scriptum invenimus, *Nerio* dictum quasi *Neirio*, hoc est, sine ira et cum placiditate: ut eo nomine mitem tranquillumque fieri Martem precemur. ne enim particula, ut apud Graecos, ita plerumque in Latina quoque lingua privativa est.

C A P U T XXIII.

M. Catonis consularis et censorii pulcherrima exprobratio
contra philosophantes nomine et non re.

M. CATO, consularis et censorius, publicis iam
privatisque opulentis rebus, villas suas inexultas et
rudes, ne tectorio quidem praelitas fuisse dicit ad
annum usque aetatis suae septuagesimum. atque ibi
postea his verbis utitur : *Neque mihi, inquit, aedificatio, neque vasum, neque vestimentum ullum est manupretiosum, neque pretiosus servus neque ancilla est. si quid est, inquit, quod utar, utor. si non est, egeo. suum cuique per me uti atque frui licet.* tum deinde
addit : *Vitio vertunt, quia multa egeo. at egeo illis, quia nequeunt egere.* Haec mera veritas Tusculani homini-
nis, egere se multis rebus, et nihil tamen cupere
dicentis, plus hercle promovet ad exhortandam par-
simoniam, sustinendamque inopiam, quam Graecae
istorum praestigiae philosophari sese dicentium, um-
brasque verborum inanes fingentium; qui se nihil
habere, et nihil tamen egere, ac nihil cupere dicunt,
cum et habendo et egendo et cupiendo ardeant.

CAPUT XXIV.

Quae situm tractatumque quid sint *manubiae*: atque inibi dicta quaedam de ratione utendi verbis pluribus idem significantibus.

IN fastigiis fori Traiani simulacra sunt sita circum- undique inaurata equorum atque signorum militarium; subscriptumque est, EX MANUBIEIS. Quae rebat Favorinus, cum in area fori ambularet, et amicum suum consulem opperiretur causas pro tribunali cognoscentem, nosque tunc eum sectaremur: quaerebat, inquam, quid nobis videretur significare proprie *manubiarum* illa inscriptio. Tum quispiam, qui cum eo erat, homo in studiis doctrinae multi atque celebrati nominis: *Ex manubiis*, inquit, significat *ex praeda*; *manubiae* enim dicuntur *praeda*, quae manu capta est. Etiamsi, inquit Favorinus, opera mihi princeps et prope omnis in literis disciplinisque Graecis sumta est: non usque eo tamen infrequens sum vocum Latinarum, quas subficio aut tumultuario studio colo, ut hanc ignorem interpretationem vulgariam, quod esse dicantur *manubiae* *praeda*. sed quaero an M. Tullius, verborum homo diligentissimus, in oratione quam dixit de lege agraria Kalendis Ianuariis contra Rullum, inani et illempida geminatione iunxerit *manubias* et *praedam*, si duo haec verba idem significant, neque ulla re aliqua dissident. atque, ut erat Favorinus egregia vel divina quadam memoria, verba ipsa M. Tullii sta-

tim dixit. ea nos adscribimus hic: *Praedam, manubias, sectionem, castra denique Cn. Pompeii sedente imperatore decenviri vendent.* Et infra itidem duo haec simul iunctim posita dixit: *Ex praeda, ex manubiis, ex auro coronario.* Ac deinde ad eum convertit, qui manubias esse praedam dixerat; et, videturne tibi, inquit, utroque in loco M. Cicero duobus verbis idem, sicuti tu putas, significantibus inepte et frigide esse usus? ac tali ioco dignus, quali apud Aristophanem facetissimum comicorum Euripides Aeschylum insectatus est? cum ait,

Δίς ταυτὸν ἡμῖν εἶπεν ὁ σοφὸς Αἰσχύλος.

"Ηκω γὰρ εἰς γῆν, φησὶ, καὶ κατέρχομαι.

"Ηκω δὲ ταυτὸν ἔστι τῷ κατέρχομαι.

Νῦν τὸν Δί, ὥσπερ εἴτις εἶποι γείτονι,*

Χρῆσον σὺ μάντραν, εἰ δὲ βούλεις κάρδοπον,

Nequaquam vero, inquit ille, talia videntur, quale est μάντρα et κάρδοπος; quae a poëtis vel oratoribus Graecis nostrisque celebrandae et ornanda rei gratia duobus eadem pluribusve nominibus frequentantur. Quid igitur, inquit Favorinus, valet haec repetitio instauratioque eiusdem rei sub alio nomine, in *manubiis* et in *praeda*? num ornat, ut alioqui sollet, orationem? num eam modulatiorem aptioremque reddit? num onerandi vel exprobrandi criminis causa exaggerationem aliquam speciosam facit? sicuti in libro eiusdem M. Tullii, qui de constituendo accusatore est, una eademque res pluribus verbis vehementer atque atrociter dicitur: *Sicilia tota, si una voce loqueretur, hoc dicere, quod auri, quod argenti,*

quod ornamentorum in meis urbibus, sedibus, delubris fuit. nam cum urbes totas semel dixisset; sedes delubraque addidit, quae sunt ipsa quoque in urbibus. Item in eodem libro simili modo: *Siciliam, inquit, provinciam C. Verres per triennium depopulatus esse, Siculorum civitates vastasse, domos exinanisse, fana spoliaffe dicitur.* Haec, quid videtur, cum Siciliam provinciam dixerit, atque etiam insuper civitates ad-diderit; domos etiam et fana, quae infra posuit, comprehendisset, verba haec item multa atque varia, *depopulatus esse, vastasse, exinanisse, spoliaffe*, nonne unam et eandem vim in se habent? sane. sed quia cum dignitate orationis et cum gravi verborum copia dicuntur, quanquam eadem fere sint et ex una sententia cooriantur, plura tamen esse existimantur; quoniam et aures et animum saepius feriunt. Hoc ornatus genus, in crimine uno vocibus multis atque saevis exstruendo, ille iam tunc M. Cato antiquissimus in orationibus suis celebravit, sicuti in illa, quae inscripta est *De decem hominibus*, cum Thermum accusavit, quod decem liberos homines eodem tempore interfecisset, hisce verbis eandem omnibus rem significantibus usus est. quae, quoniam sunt eloquentiae Latinae tunc primum exorientis lumina quaedam sublustria, libitum est ea mihi ἀπομνημονεύειν: *Tuum nefarium facinus peiore facinore operire postulas. succidas humanas facis, tantas trucidationes facis, decem funera facis, decem capita libera interficiis, decem hominibus vitam eripis, iniicta causa, iniudicatis, indemnatis.* Item M. Cato in orationis principio, quam dixit in senatu pro Rhodien-

sibus, cum vellet res nimis prosperas dicere, tribus vocabulis idem sententibus dixit. verba eius haec sunt : *Scio solere plerisque hominibus in rebus secundis, atque prolixis, atque prosperis animum excellere, atque superbiam, atque ferociam augescere.* Itidem Cato, ex Originum septimo, in oratione quam contra Servium Galbam dixit, compluribus vocabulis super eadem re usus est : *Multa me dehortata sunt huc prodire, anni, aetas, vox, vires, senectus; verum enimvero cum tantam rem publicam agier arbitrarer. Sed ante omnis apud Homerum eiusdem rei atque sententiae luculenta exaggeratio est :*

"Εκτορα δ' ἐν βελέων ὑπαγε Ζεὺς, ἐν τε κονίσ,

"Ἐκ τ' ἀνδροκτασίns, ἐν δ' αἴματος, ἐν τε κυδοίμου;

item in alio versu :

"Τσιννάι τε, μάχαί τε, φόνοι τ', ἀνδροκτασίαιτε.

nam cum omnia ista utroque multa et continua nomina nihil plus demonstrent quam proelium, huius tamen rei varia facies delectabiliter ac decore multis variisque verbis depicta est. Neque non illa quoque apud eundem poëtam una in duobus verbis sententia cum egregia ratione repetita est. Idaeus enim, cum inter Aiacem et Hectorem decertantes armis intercederet, his ad eos verbis usus est :

Μηκέτι, παιδε φίλω, πολεμίζετε, μηδὲ μάχεσθε.

in quo versu non oportet videri alterum verbum ; idem quod superius significans, supplendi numeri causa extrinsecus additum et consarcinatum. est enim

hoc inane admodum et futile. sed cum in iuvenibus gloriae studio flagrantibus pervicaciam ferociamque et cupidinem pugnae leniter tamen ac blande obiurgaret, atrocitatem rei et culpam perseverandi bis idem dicendo, alio atque alio verbo auxit, inculcavitque, duplexque eadem compellatio admonitionem facit instantiorem. Ne illa quidem eiusdem significationis repetitio ignava et frigida videri debet:

Mνστῆπες δὲ τηλεμάχῳ θάρατόν τε μέροντε
Ἡρτον. —

quod bis idem θάρατος καὶ μέρον dixerit, indignitas enim molienda tam acerba tamque iniustae necis miranda mortis iteratione defleta est. Ceterum quis tam obtuso ingenio est, quin intelligat:

Βάσκ' ιδι, οὐδε τοιεπε, καὶ
Βάσκ' ιδ, τοι ταχεῖα,

verba idem duo significantia non frustra posita esse εἰ παραλλήλου, ut quidam putant, sed hortamentum esse acre imperatae celeritatis. Verba quoque illa M. Ciceronis in L. Pisonem trigemina, etiamsi durae auris hominibus non placent, non venustatem modo numeris quaesiverunt, sed figuram simulationemque oris pluribus simul vocibus verberaverunt. *Vultus* denique, inquit, *totus*, qui sermo quidam tacitus mentis est, hic in fraudem homines impulit; hic eos quibus erat ignotus decepit, fecellit, induxit. Quid igitur? simile est, inquit, apud eundem in praeda et manubii nihil profecto istiusmodi. nam neque ornatius sit additis manubii; neque exaggeratus modulatius-

ve : sed aliud omnino *praeda* est, ut in libris rerum verborumque veterum scriptum est , aliud *manubiae*. nam *praeda* dicitur corpora ipsa rerum, quae capta sunt : *manubiae* vero appellatae sunt pecunia a quaestore ex venditione *praedae* redacta. utrumque ergo dixit M. Tullius , cumulandae invidiae gratia , decemviros ablatus, persecuturosque et *praedam* quae nondum esset venundata, et pecuniam quae ex venditione *praedae* percepta esset. Itaque haec inscriptio , quam videtis, EX MANUBIEIS, non res corporaque ipsa *praedae* demonstrat (nihil enim captum est horum a Traiano ex hostibus) sed facta esse haec comparataque ex *manubiis*, id est , ex pecunia *praedaticia*, declarat. *manubiae* enim sunt, sicuti iam dixi, non *praeda*, sed pecunia per quaestorem populi Romani ex *praeda* vendita contracta. Quod per quaestorem autem dixi, intelligi nunc oportet praefectum aerario significari. nam cura aerarii a quaestoribus ad praefectos tralata est. Est tamen non nusquam invenire ita scripsisse quosdam non ignobiles scriptores, ut aut temere aut incuriose *praedam* pro *manubiis*, et *manubias* pro *praeda* posuerint; aut tropica quadam figura mutationem vocabuli fecerint. quod facere concessum est scite id periteque facientibus. sed enim, qui proprie atque signate locuti sunt, sicuti hoc in loco M. Tullius , *manubias* pecuniam dixerunt.

C A P U T X X V .

Verba P. Nigidii, quibus dicit in nomine *Valeri* in casu vocandi primam syllabam acuendam esse : et item alia ex eiusdem verbis ad rectam scripturam pertinentia.

P. Nigidii verba sunt ex commentariorum grammaticorum vicesimoquarto , hominis in disciplinis doctrinarum omnium praecellentis : *Deinde*, inquit, *voculatio qui poterit servari, si non sciemus in nominibus, ut Valeri, utrum interrogandi an vocandi sint? nam interrogandi secunda syllaba superiore tono est quam prima, deinde novissima deiicitur: at in casu vocandi summo tono est prima; deinde gradatim descendunt.* Sic quidem P. Nigidius dici praecepit. Sed si quis nunc Valerium appellans, in casu vocandi, secundum id praeceptum Nigidii acuerit primam, non aberit quin rideatur. Summum autem tonum προσῳδίαν acutam dicit : et quem accentum nos dicimus, *vocationem* appellat : et *casum* interrogandi eum dicit, quem nunc nos *genitivum* dicimus. Id quoque in eodem libro Nigidiano animadvertis. *Si huius, inquit, amici vel huius magni scribas, unum i facito extremam. si vero hi magnei, hi amicei, casu multitudinis recto, tum ante i scribendum erit e, atque id ipsum facies in similibus. item si huius terrai scribas; i litera sit extrema. si huic terrae; per e scribendum est. item qui scribit mei studiosus; per e & i scribat. at cum mi; tum per i unum scribendum est, non per e: quia dandi casus est.* Haec nos auctoritate doctissimi ho-

minis adducti, propter eos qui harum quoque rerum scientiam quaerunt, non praetermittenda existimavimus.

C A P U T XXVI.

De versibus, quos Virgilius sectatus videtur Homeri ac Parthenii.

PARTHENII poëtae versus est :

Γλαύκων καὶ Νήρης καὶ Εινελίω Μελικέρτη.

eum versum Virgilius aemulatus est. itaque fecit duobus vocabulis venuste immutatis parem :

Glauco & Panopeae & Inoo Melicertae.

Sed illi Homericō non sane re parem neque similem fecit. esse enim videtur Homeri simplicior et sincerior, Virgilii autem νεωτερικότερος, et quodam quasi ferrumine immisso fucatior :

Ταῦροι δ' Ἀλφείῳ, ταῦρον δὲ Ποσειδάωνι.

Taurum Neptuno, taurum tibi, pulcher Apollo.

C A P U T XXVII.

De sententia Panaetii philosophi, quam scripsit in libro de officiis secundo; qua hortatur, ut homines ad cavadas iniurias in omni loco intenti paratique sint.

LEGBATUR Panaetii philosophi liber de officiis secundus ex tribus illis inclusis libris, quos M. Tul. A. Gellii Vol. II. G

Ius magno cum studio maximoque opere aemulatus est. ibi scriptum est, cum multa alia ad bonam frugem ducentia, tum vel maxime, quod esse haerere que in animo debet. id autem est ad hanc ferme sententiam : Vita, inquit, hominum, qui aetatem in medio rerum agunt, ac sibi suisque esse usui volunt; negotia periculaque ex improviso assidua et prope quotidiana fert. ad ea cavenda atque declinanda proinde esse oportet animo semper prompto atque intento, ut sunt athletarum, qui pancratiae vocantur. Nam sicuti illi ad certandum vocati projectis alte brachiis consistunt, caputque et os suum manibus oppositis quasi vallo praemoeniant; membraque eorum omnia, priusquam pugna mota est, aut ad viitandos ictus cauta sunt, aut ad faciendos parata: ita animus atque mens viri prudentis, adversus vim et petulantias iniuriarum omni in loco atque in tempore prospiciens, debet esse erecta, ardua, septa solide, expedita, nunquam connivens, nusquam aciem suam flectens, consilia cogitationesque contra fortunae verbera, contraque insidias iniquorum, quasi brachia et manus protendens; ne qua in re adversa et repentina incurso imparatis improtractisque nobis oboriatur.

C A P U T XXVIII.

Quod Quadrigarius *cum multis mortalibus* dixit, an quid et quantum differret, si dixisset, *cum multis hominibus*.

VERBA sunt Claudi Quadrigarii ex annalium eius tertiodecimo : *Concione dimissa Metellus in Capitolum venit cum mortalibus multis. inde domum proficiscitur. tota civitas eum reduxit.* Cum is liber ea-que verba M. Frontoni, nobis ei ac plerisque aliis assidentibus, legerentur; et cuidam haud sane viro indocto videretur *mortalibus multis*, pro *hominibus multis*, inepte frigideque in historia, nimisque id poëtice dixisse : tum Fronto illi, cui hoc videbatur, Ain' tu, inquit, aliarum homo rerum iudicii elegan-tissimi, *mortalibus multis* ineptum tibi videri et frigidum? nihil autem arbitrare causae fuisse, quod vir modestus atque puri ac prope quotidiani sermonis *mortalibus maluit*, quam *hominibus dicere?* eandemque credis futuram fuisse multitudinis demonstratio-nem, si *cum multis hominibus*, ac non *cum multis mortalibus* diceret. Ego quidem, inquit, sic existi-mo, nisi si me scriptoris istius omnisque antiquae orationis amor atque veneratio caeco esse iudicio facit, longe longeque esse amplius, prolixius, for-tius, in significanda totius prope civitatis multitu-dine, *mortales quam homines* dixisse. namque mul-torum hominum appellatio intra modicum quoque numerum cohiberi atque includi potest; *multi autem mortales nescio quo pacto et quodam sensu inenarrabili*

rabilii omne fere genus quod in civitate est, et ordinum, et aetatum, et sexus, comprehendunt. quod scilicet Quadrigarius, ita ut res erat, ingentem atque promiscam multitudinem volens ostendere, *cum multis mortalibus Metellum in Capitolium venisse* dixit, ἐμφατικώτερον, quam si *cum multis hominibus* dixisset. Ea nos omnia, quae Fronto dixit, cum ita, ut par erat, non approbantes tantum, sed admirantes quoque audiremus, Videte tamen, inquit, ne existimat, semper atque in omni loco, *mortales multos, pro multis hominibus*, esse dicendum; ne plane fiat Graecum illud de Varronis satura proverbium τὸ ἐπὶ τῷ φανῇ μύρον. Hoc iudicium Frontonis, etiam de parvis minutisque vocabulis, non praetermittendum putavi; ne nos forte fugeret lateretque subtilior huiuscemodi verborum consideratio.

C A P U T XXIX.

Non hactenus esse *faciem*, qua vulgo dicitur.

ANIMADVERTERE est, pleraque verborum Latinorum ex ea significatione, in qua nata sunt, decessisse vel in aliam longe vel in proximam, eamque decessionem factam esse consuetudine et inscitia temere dicentium, quae cuimodi sint, non didicerint. sicuti quidam faciem esse hominis putant os tantum et oculos et genas, quod Graeci πρόσωπον dicunt: quando facies sit forma omnis, et modus, et factura quaedam corporis totius, a faciendo dicta; ut ab

aspectu species, et a fingendo figura. itaque Pacuvius in tragoeadia, quae Niptra inscribitur, faciem dixit hominis, pro corporis longitudine :

Aetate, inquit, integra, feroci ingenio, facie procerā virum.

Non solum autem in hominum corporibus, sed etiam in rerum cuiusquemodi aliarum, facies dicitur. nam montis et coeli et maris facies, si tempestive dicatur, probe dicitur. Sallustii verba sunt ex historia secunda : *Sardinia in Africo mari facie vestigii humani in Orientem quam in Occidentem latior prominet.* Ecce autem id quoque in mentem venit, quod etiam Plautus in Poenulo faciem, pro totius corporis colorisque habitu dixit. Verba Plauti haec sunt :

Sed earum nutrix qua sit facie, mihi expedi.

Statura haud magna, corpore aquilo 'st. ipsa ea 'st.

Specie venusta, ore parvo atque oculis pernigris.

Formam quidem hercle verbis depinxsti probe.

Praeterea memini, Quadrigarium in undecimo faciem pro statura totiusque corporis figura dixisse.

C A P U T X X X .

Quid sit in satura M. Varronis, *caninum prandium.*

LAUDABAT venditabatque se nuper quispiam in libraria sedens homo inepte glriosus, tanquam unus esset sub omni coelo saturarum M. Varronis enarrator; quas partim Cynicas, alii Menippaeas appellant. et iaciebat inde quaedam non admodum difficultia; ad quae coniicienda adspirare posse neminem dicebat. Tum forte ego eum librum ex isdem saturis ferebam, qui *ὑδροκρύων* inscriptus est. proprius igitur accessi, et, Nostri, inquam, magister, verbum illud scilicet e Graecia vetus: Musicam, quae fit abscondita, eam esse nulli rei? oro ergo te, legas hos versus pauculos, et proverbii istius, quod in his versibus est, sententiam dicas mihi. Lege, inquit, tu mihi potius, quae non intelligis, ut ea tibi ego enarem. Quonam, inquam, pacto legere ego possum, quae non assequor? indistincta namque fient et confusa quae legero, et tuam quoque impedit intentionem. Tunc aliis etiam, qui ibi aderant, compluribus idem comprobantibus desiderantibusque, accipit a me librum veterem, fidei spectatae, luculente scriptum. accipit autem inconstatissimo vultu et moestissimo. sed quid deinde dicam? non audeo hercle postulare, ut id credatur mihi. pueri in ludo rudes, si eum librum accepissent, non ii magis in legendo deridiculi fuissent; ita et sententias intercidebat, et verba corrupte pronuntiabat. reddit igitur mihi librum

multis iam ridentibus; et, Vides, inquit, oculos meos aegros assiduisque lucubrationibus prope iam perditos: vix ipsos literarum apices potui comprehendere: cum valebo ab oculis, revise ad me, et librum istum tibi totum legam. Reete, inquam, sit oculis, magister, tuis. sed, in quo illis nihil opus est, id, rogo te, dicas mihi. *caninum prandium* in hoc loco, quem legisti, quid significat? atque ille egregius nebulo, quasi difficiili quaestione perterritus, exsurgit statim: et abiens, Non, inquit, parvam rem quaeris. talia ego gratis non doceo. Eius autem loci, in quo id proverbium est, verba haec sunt: *Non vides apud Mnestheum scribi tria genera esse vini, nigrum, album, medium, quod vocant οὐράνιον; novum, vetus, medium.* & efficere nigrum virus, album urinam, medium πέτρινον; novum refrigerare, vetus calefacere, medium esse prandium caninum? Quid significet *prandium caninum*, rem leviculam diu et anxie quaequivimus. prandium autem abstemium, in quo nihil vini potatur, caninum dicitur, quoniam canis vino caret. cum igitur medium vinum appellasset, quod neque novum esset neque vetus, et plerumque homines ita loquantur, ut omne vinum aut novum esse dicant, aut vetus: nullam vim habere significavit neque novi, neque veteris, quod medium esset; idcirco pro vino non habendum; quia neque refrigeraret, neque calefaret. refrigerare id dicit, quod Graece ἀραβόζαι dicitur.

A. G E L L I I
 NOCTIUM ATTICARUM
 C O M M E N T A R I U S.

LIBER QUARTUS DECIMUS.

C A P U T I.

Dissertatio Favorini philosophi adversus eos, qui Chaldaei appellantur, et ex coetu motibusque siderum et stellarum fata se hominum dicturos pollicentur.

ADVERSUM istos, qui sese Chaldaeos seu genethliacos appellant, ac de motu deque positu stellarum dicere posse, quae futura sunt, profitentur, audi-
 vimus quondam Favorinum philosophum Romae Graece differentem egregia atque illustri oratione. exercendine autem, anne ostentandi gratia ingenii, an quod ita serio iudicatoque existimaret, non habeo dicere. capita autem locorum argumentorumque quibus usus est, quod eius meminisse potui, egressus ibi ex auditione propere annotavi; eaque fuerunt ad hanc ferme sententiam. Disciplinam istam Chaldaeorum tantae vetustatis non esse, quantae videri vo-

Iunt; neque eos principes eius auctoresque esse, quos ipsi ferant: sed id praestigiarum atque officiarum genus commentos esse homines aeruscatores, et cibum quaestumque ex mendaciis captantes. atque eos quoniam viderent terrena quaedam inter homines sita coelestium rerum sensu atque ductu moveri; quale est quod oceanus quasi lunae comes cum ea simul senescit adolescentique; hinc videlicet sibi argumentum ad persuadendum paravisse, ut crederemus omnia rerum humanarum et parva et maxima, tanquam stellis atque sideribus evincta, duci et regi. Esse autem nimis quam ineptum absurdumque; ut, quoniam aestus oceani cum lunae curriculo congruit, negotium quoque alicuius, quod ei forte de aquae ductu cum rivalibus, aut de communi pariete cum vicino apud iudicem est, ut existimemus id negotium quasi habena quadam de coelo vinctum gubernari. quod etsi vi et ratione quapam divina fieri potest; nequaquam id tamen censebat in tam brevi exiguo que vitae spatio, quantovis hominis ingenio comprehendi posse et percipi; sed coniectari pauca quaedam, verbo ipsius utar, πάχυμερότερον nullo scientiae fundo concepta, sed fusa et vaga et arbitraria; qualis longinqua oculorum acies est per intervalla media caligantium. tolli enim, quod maxime inter deos atque homines differt, si homines quoque res omnis post futuras praenoscerent. Ipsam deinde siderum stellarumque observationem, quam esse originem scientiae suae praedicarent, haudquaquam putabat liquide consistere. nam si principes Chaldaeи, qui in patentibus campis colebant, stellarum motus et vias

et discessiones et coetus intuentes, quid ex iis efficeretur observaverunt; procedat, inquit, haec sane disciplina, sed sub ea modo inclinatione coeli, sub qua tunc Chaldaeи fuerunt: non enim potest, inquit, ratio Chaldaeorum observationis manere, si quis ea uti velit sub diversis coeli regionibus. nam quanta, inquit, partium circulorumque coeli ex divergentia et convectionibus mundi varietas sit, quis non videt? eaedem igitur stellae, per quas omnia divina humanaque ferri, agi contendunt, sicuti non usquequamque pruinas aut calores carent; sed mutant et variant, tempestatesque eodem in tempore alibi placidas, alibi violentas movent: cur non eventa quoque rerum ac negotiorum alia efficiunt in Chaldaeis, alia in Gaetulis, alia apud Danubium, alia apud Nilum? Per autem, inquit, inconsequens, ipsum quidem corpus et habitum tam profundi aëris sub alio atque alio coeli curvamine non eundem manere; in hominum autem negotiis stellas istas opinari idem semper ostendere, si eas ex quacunque terra conspexeris. Praeterea mirabatur id cuiquam pro percepto liqueare, stellas istas, quas a Chaldaeis et Babyloniiis sive Aegyptiis observatas ferunt, (quas multi *erraticas*, Nigidius *errones* vocat) non esse plures quam vulgo dicerentur. posse enim fieri existimabat, ut et alii quidam planetes pari potestate essent, sine quibus recta atque perpetua observatio perfici non quiret; neque eos tamen cernere homines possint, propter exsuperantiam vel splendoris vel altitudinis. Nam et quaedam, inquit, sidera e quibusdam terris conspiciuntur, earumque terrarum hominibus nota sunt;

sed eadem ipsa ex alia omni terra non videntur, et sunt aliis omnino ignarissima. atque, ut demus, inquit, et has tantummodo stellas, et ex una parte terrae observari debuisse; quae tandem finis observationis istius fuit, et quae tempora satis esse visa sunt ad percipiendum, quid praemonstraret aut coetus stellarum, aut circumitus, aut transitus? Nam si isto modo copta fieri observatio est, ut animadverteretur, quo habitu, quaque forma, quaque positura stellarum aliquis nasceretur: tum deinceps ab ineunte vita, fortuna eius, et mores, et ingenium, et circumstantia rerum negotiorumque, et ad postremum finis etiam vitae exspectaretur, eaque omnia, ut usu venerant, literis mandarentur; ac postea longis temporibus, cum ipsae illae eodem in loco, eodemque habitu forent, eadem ceteris quoque eventura existimarentur, qui eodem illo tempore nati fuissent; si isto, inquit, modo observari coeptum est, et ex ea observatione composita quaedam disciplina est, nullo id pacto potest procedere. dicant enim, quot tandem annis, vel potius quot seculis orbis hic observationis perfici quiverit. constare quippe inter astrologos dicebat, stellas istas quas *erraticas* dicerent, quae esse omnium rerum fatales viderentur, infinito prope et innumerabili numero annorum ad eundem locum, cum eodem habitu simul omnes profectae sunt, regredi; ut neque ullus observationis tenor, neque memoriae ulla effigies literarum tanto aevo potuerint edurare. Atque illud etiam cuimodi esset considerandum putabat; quod aliud stellarum agmen foret, quo primum tempore conciperetur homo in utero

matris, aliud postea cum in decem mensibus proximis in lucem ederetur. quaerebatque, qui conveniret diversam super eodem fieri demonstrationem: si, ut ipsi putarent, alias atque alias earundem stellarum situs atque ductus alias atque alias fortunas daret. sed et nuptiarum tempore, ex quibus liberi quaererentur, atque ipso etiam illo maris atque feminæ coitu, iam declarari oportere dicebat, certo quodam et necessario stellarum ordine, quales qualique fortuna homines gignerentur: ac multo etiam ante, quam pater ipse atque mater nascerentur, ex eorum genitura debuisse iam tunc prospici, quinam olim futuri essent, quos ii creaturi forent, et supra longe atque longe per infinitum: ut, si disciplina ista fundamento aliquo veritatis nixa est, centesimo usque abhinc seculo, vel magis primo coeli atque mundi exordio, atque inde iam deinceps, continua significatione, quotiens generis auctores eiusdem homines nascerentur, stellae istae praemonstrare debuerint, qualis qualique fato futurus sit, quisquis hodie natus est. Quo autem, inquit, pacto credi potest, uniuscuiusque stellarum formae et positionis sortem atque fortunam uni omnino homini certam destinatamque esse? eamque formam, post longissima seculorum spatia, restitui, si vitae fortunarumque eiusdem hominis iudicia, in tam brevibus intervallis, per singulos maiorum eius gradus, perque infinitum successionum ordinem, tam saepe ac tam multipliciter eadem ipsa, non eadem stellarum facie denotantur? quod si id fieri potest, eaque diversitas atque varietas admittitur per omnis antiquitatis gra-

dus, ad significanda eorum hominum, qui post na-
scuntur, exordia: imparilitas haec turbat observa-
tionem, omnisque ratio disciplinae confunditur. iam
vero id minime ferendum censebat, quod non mo-
do casus eventaque, quae evenirent extrinsecus, sed
consilia quoque hominum ipsa et arbitria, et varias
voluntates appetitionesque et declinationes, et for-
tuitos repentinosque in levissimis rebus animorum
impetus recessusque, moveri agitarique desuper e
coelo putarent: tanquam quod forte ire in balneas
volueris, ac deinde nolueris, atque id rursum vo-
lueris, non ex aliqua dispari variaque animi agita-
tione, sed necessaria quadam errantium siderum re-
ciprocatione contigerit: ut plane homines non,
quod dicitur, λογικὰ ζῶα, sed ludicra et ridenda qua-
dam νευρόσπαστα esse videantur, si nihil sua sponte,
nihil arbitratu suo faciunt, sed ducentibus stellis et
aurigantibus. ac si, inquit, potuisset praedici affir-
manter, Pyrrhusne rex, an M. Curius proelio victu-
rus esset: cur tandem non de alea quoque, ac de
calculis et alveolo audent dicere, quinam ibi luden-
tium vincat? an videlicet magna sciunt, parva ne-
sciunt: et minora maioribus imperceptiora sunt?
sed si magnitudines rerum sibi vindicant, magisque
esse perspicuas, et facilius comprehendi posse dicunt:
Volo, inquit, mihi respondeant, quid in hac totius
mundi contemplatione, praestantis naturae operi-
bus, in tam parvis atque brevibus negotiis fortu-
nisque hominum magnum putent; atque id velim
etiam, inquit, ut respondeant: si tam parvum atque
rapidum est momentum temporis, in quo homo

nascens fatum accipit, ut in eodem illo punto sub eodem circulo coeli plures simul ad eandem competentiam nasci non queant: et si idcirco gemini quoque non eadem vitae sorte sunt, quoniam non eodem temporis punto editi sunt; peto, inquit, respondeant, cursum illum temporis transvolantis, qui vix cogitatione animi comprehendi potest, quoniam pacto aut consulto assequi queant, aut ipsi per spicere et deprehendere: cum in tam praecipi die rum noctiumque vertigine minima momenta ingen tes facere dicant mutationes. Ad postremum autem, et quid esset, quod adversum hoc dici posset, requirebat; quod homines utriusque sexus omnium aetatum, diversis stellarum motibus in vitam editi, regionibus, sub quibus geniti sunt, longe distantibus, omnes tamen isti, aut hiantibus terris, aut labentibus tectis, aut oppidorum expugnationibus, aut eadem in navi fluetu obruti, eodem genere mortis, eodemque iuctu temporis universi simul interirent. quod scilicet, inquit, nunquam eveniret, si momenta nascendi singulis attributa suas unumquodque leges haberent. quod si quaedam, inquit, in hominum morte atque vita etiam diversis temporibus editorum per stellarum pares quosdam postea conven tus, paria nonnulla et consimilia posse dicunt ob tingere: cur non aliquando possint omnia quoque paria usu venire; ut existant per huiuscemodi stellarum concursiones et similitudines Socratae simul et Antisthenae, et Platones multi, genere, forma, ingenio, moribus, vita omni et morte pari? quod nequaquam, inquit, prorsus fieri potest. non igitur

hac causa probe uti queunt, adversum hominum impares ortus, interitus pares. Illud autem condonare se iis dicebat, quod non id quoque requireret, si vitae mortisque hominum rerumque humanarum omnium tempus et ratio et causa in coelo et apud stellas foret, quid de muscis aut vermiculis aut echinis, multisque aliis minutissimis terra marique animalibus dicerent? an ista quoque isdem, quibus homines, legibus nascerentur, isdemque itidem extinguerentur: ut aut ranunculis quoque et culicibus nascendi fata sint de coelestium siderum motibus attributa; aut, si id non putarent, nulla ratio videtur, cur ea siderum vis in hominibus valeret, deficeret in ceteris. Haec nos sicca et incondita et proxemodum iejuna oratione attigimus. at Favorinus, ut hominis ingenium fuit, utque est Graecae facundiae copia simul et venustas, latius ea et amoenius et splendidius et profluentius exsequebatur, atque identidem commonebat, ut caveremus, ne qua nobis isti sycophantae ad faciendam fidem irreperent, quod viderentur quaedam interdum vera effutire aut spargere. non enim comprensa, inquit, neque definita neque percepta dicunt; sed lubrica atque ambagiosa coniectatione nitentes, inter falsa atque vera pedetentim, quasi per tenebras ingredientes, eunt: et aut multa tentando incident repente imprudentes in veritatem; aut ipsorum, qui eos consulunt, multa credulitate ducente pervenient callide ad ea quae vera sunt: et idcirco videntur in praeteritis rebus quam in futuris veritatem facilius imitari. ista tamen omnia, quae aut temere aut astute vera dicant, prae-

ceteris, inquit, quae mentiuntur, pars ea non est millesima. Praeter haec autem, quae dicentem Favorinum audivimus, multa etiam memini poëtarum veterum testimonia; quibus huiuscmodi ambages fallaciosae confutantur. ex quibus est Pacuvianum illud:

*Nam si qui, quae eventura sunt, provideant;
Aequiparent Iovi.*

item Accianum illud;

*Nihil, inquit, credo auguribus, qui aures verbis
divitant
Alienas, suas ut auro locupletent domos.*

Idem Favorinus, deterrere volens ac depellere adolescentes a genethliacis istis et quibusdam aliis id genus, qui prodigiosis artibus futura omnia dicturos se pollicentur, nullo pacto adeundos esse, consulendosque huiuscmodi argumentis concludebat. Aut adversa, inquit, eventura dicunt, aut prospera. si dicunt prospera, et fallunt, miser fies frustra exspectando. si adversa dicunt, et mentiuntur, miser fies frustra timendo. si vera respondent, eaque sunt non prospera, iam inde ex animo miser fies, antequam e fato fias. si felicia promittunt, eaque eventura sunt, tum plane duo erunt incommoda: et exspectatio te spe suspensum fatigabit, et futurum gaudii fructum spes tibi iam praefloraverit. nullo igitur pacto utendum est istiusmodi hominibus r̄es futuras praesagientibus.

C A P U T II.

Quem in modum differuerit Favorinus consultus a me super officio iudicis.

Quo primum tempore a praetoribus lectus in iudices sum, ut iudicia, quae appellantur privata, susciperem; libros utriusque linguae de officio iudicis scriptos conquisiui, ut homo adolescens a poëtarum fabulis et a rhetorum epilogis ad iudicandas lites vocatus, rem iudiciariam, quoniam vocis, ut dicitur, vivae penuria erat, ex mutis, quod aiunt, magistris cognoscerem. atque in rerum quidem diffisionibus comperendinationibusque, et aliis quibusdam legitimis ritibus, ex ipsa lege Iulia et ex Sabinī Massurii et quorundam aliorum iurisperitorum commentariis commoniti et adminiculati sumus: in his autem, quae existere solent, negotiorum ambagibus, et in ancipiti rationum diversarum circumstantia, nihil quidquam nos huiuscmodi libri iuverunt. nam, et si consilia iudicibus ex praesentium causarum statu capienda sunt, generalia tamen quaedam praemonita et praecepta sunt, quibus ante causam prae-moeniri iudex, praepararie ad incertos casus futurorum difficultatum debeat, sicut illa mihi tunc accidit inexplicabilis reperiendae sententiae ambiguitas. Petebatur apud me pecunia, quae dicebatur data numerataque. sed qui petebat, neque tabulis neque testibus id factum docebat, et argumentis admodum exilibus nitebatur. sed eum constabat virum esse

ferme bonum, notaeque et expertae fidei, et vitae
inculpatissimae: multaque et illustria exempla probi-
tatis sinceritatisque eius expromebantur. illum autem,
unde petebatur, hominem esse non bonae rei, vita-
que turpi et sordida, convictumque vulgo in men-
daciis, plenumque esse perfidiarum et fraudum osten-
debatur. is tamen cum suis multis patronis clamita-
bat probari apud me debere pecuniam datam con-
suetis modis, expensi latione, mensae rationibus,
chirographi exhibitione, tabularum ob-signatione,
testium intercessione. ex quibus omnibus si nulla re
probaretur, dimittri iam se oportere, et adversarium
de calunnia damnari: quod de utriusque autem vita
atque factis diceretur, frustra id fieri atque dici. rem
enim de petenda pecunia apud iudicem privatum
agi, non apud censores de moribus. Tunc ibi amici
mei, quos rogaveram in consilium, viri exercitati
atque in patrociniis et in operis fori celebres, sem-
perque se circumundiique distrahentibus causis festi-
nantes, non sedendum diutius, ac nihil esse dubium
dicebant, quin absolvendus foret, quem accepisse
pecuniam nulla probatione folleimi docebatur. Sed
enim ego homines cum considerabam, alterum fidei,
alterum probri plenum, spurcissimaeque vitae ac
defamatissimae, nequaquam adduci potui ad absolvendum.
Iussi igitur diem diffindi, atque inde a sub-
felliis pergo ire ad Favorinum philosophum, quem
in eo tempore Romae plurimum sectabar, atque ei
de causa ac de omnibus quae apud me dicta fuerant,
ut res erat, narro omnia, ac peto, ut et ipsum illud
in quo haerebam, et cetera etiam quae observanda

mihi forent in officio iudicis, faceret me, ut earum rerum essem prudentior. Tum Favorinus, religione illa cunctationis et sollicitudinis nostrae comprobata, Id quidem, inquit, super quo nunc deliberas, videri potest specie tenui parvaque esse; sed si de omni quoque officio iudicis praeire tibi me vis, nequaquam est vel loci huius, vel temporis. est enim disceptatio ista multiugae et sinuosae quaestionis, multaque et anxia cura et circumspicientia indigens. namque, ut pauca tibi aunc quaestionum capita attingam, iam omnium primum hoc de iudicis officio quaeritur; si iudex forte id sciat, super qua re apud eum litigatur, eaque res uni ei, priusquam agi coepta aut in iudicium deducta sit, ex alio quodam negotio casuque alio quo cognita liquido et comperta sit; neque id tamen in agenda causa probatur: oporteatne eum secundum ea, quae sciens venit, iudicare, an secundum ea, quae aguntur. Id etiam, inquit, quaeri sollet, an deceat atque conveniat iudici causa iam cognita, si facultas esse videatur componendi negotii, officio paulisper iudicis dilato, communis amicitiae et quasi pacificatoris partes recipere. Atque illud amplius ambigi ac dubitari scio, debeatne iudex inter cognoscendum ea, quae dicto quaesitoque opus est, dicere et quaerere, etiamsi, cuius ea dici quaerique interest, neque dicat neque postulet. patrocinari enim prorsus hoc esse ajunt, non iudicare. Praeter haec, super ea quoque re dissentitur, an ex usu exque officio sit iudicis, rem causamque, de qua cognoscit, interlocutionibus suis ita exprimere consignareque, ut ante sententiae tempus ex his, quae

apud eum in praesens confuse varieque dicuntur, proinde, ut quoquo in loco ac tempore moventur, signa et indicia faciat motus atque sensus sui. nam qui iudices, inquit, acres atque celeres videntur, non aliter existimant rem, qua de agitur, indagari comprehendique posse, nisi is, qui iudicat, crebris interrogationibus necessariisque interlocutionibus et suos sensus aperiat, et litigantium deprehendat. contra autem, qui sedatores et graviores putantur, negant iudicem debere ante sententiam, dum causa utrinque agitatur, quotiens aliqua re proposita motus est, totiens significare quid sentiat. eventurum enim aiunt, ut, quia pro varietate propositionum argumentorumque aliis atque aliis motus animi patiendus est, aliter atque aliter eadem in causa eodemque in tempore sentire et interloqui videatur. Sed de his, inquit, et ceteris huiuscemodi iudicialis officii tractatibus, et nos posthac, cum erit otium, dicere quid sentiamus conabimur, et praecepta Aelii Tuberonis super officio iudicis, quae nuper time legi, recensemus. Quod autem ad pecuniam pertinet, quam apud iudicem peti dixisti; suadeo hercle tibi, utare M. Catonis prudentissimi viri consilio: qui in oratione, quam pro L. Turio contra Cn. Gellium dixit, ita esse a maioribus memoriae traditum obser-
vatumque ait, ut si, quod inter duos actum est, neque tabulis neque testibus planum fieri possit; tum apud iudicem, qui de ea re cognosceret, uter ex iis vir melior esset quaereretur: et, si pares essent, seu boni pariter seu mali, tum illi, unde petitur, crede-
retur, ac secundum eum iudicaretur. in hac autem

causa, de qua tu ambigis, optimus est qui petit, unde petitur deterrimus; et res est inter duos acta sine testibus. eas igitur et credas ei qui petit; condemnesque eum de quo petitur: quoniam, sicuti dicas, duo pares non sunt, et qui petit, melior est. Hoc quidem mihi tum Favorinus, ut virum philosophum decuit, suasit. Sed maius ego altiusque id esse existimavi, quam quod meae aetati et medicritati conveniret, ut cognovisse et condemnasse de moribus, non de probationibus rei gestae viderer: ut absolverem tamen inducere in animum non quivi; et propterea iuravi mihi non liquere, atque ita iudicatu illo solutus sum. Verba ex oratione M. Catonis, cuius commeminit Favorinus, haec sunt: *Atque ego a maioribus memoria sic accepi: si quis quid alter ab altero peterent, si ambo pares essent, five boni five mali essent, quod duo res gessissent uti testes non interessent, illi unde petitur ei potius credendum esse. nunc si sponsonem fecisset Gellius cum Turio, NI. VIR. MELIOR. ESSET. GELLIUS. QUAM. TURIUS, nemo, opinor, tam insanus esset, qui iudicaret meliorem esse Gellium quam Turium. si non melior Gellius est Turio, potius oportet credi unde petitur.*

C A P U T III.

An aemuli offendique inter se se fuerint Xenophon et Plato.

QUI de Xenophontis Platonisque vita et moribus pleraque omnia exquisitissime scripsere, non auiisse ab eis motus quosdam tacitos et occultos simultatis aemulationisque mutuae putaverunt: et eius rei argumenta quaedam coniectatoria ex eorum scriptis protulerunt. ea sunt profecto huiuscmodi: quod neque a Platone in tot numero libris mentio usquam facta sit Xenophontis, neque item contra ab eo in suis libris Platonis; quanquam uterque, ac maxime Plato, complurium Socratis sectatorum in sermonibus, quos scripsit, commeminerit. Id etiam esse non sincerae neque amicæ voluntatis indicium crediderunt, quod Xenophon incluto illi operi Platonis, quod de optimo statu reipublicae civitatisque administrandæ scriptum est, lectis ex eo duobus fere libris, qui primi in vulgus exierant, opposuit contra conscripsitque diversum regiae administrationis genus, quod παιδεῖας Κύρου inscriptum est. eo facto scriptoque eius usque adeo permotum esse Platonem ferunt, ut quodam in libro, mentione Cyri regis habita, retractandi levandique eius operis gratia, virum quidem Cyrum gnavum et strenuum fuisse dixerit; παιδεῖας δὲ οὐκ ὅρθως ἔφεστι τὸ περάπαν. haec enim verba sunt de Cyro Platonis. Praeterea putant id quoque ad ista, quae dixi, accedere: quod Xenophon in libris, quos dictorum atque factorum So-

eratis commentarios composuit, negat Socratem de coeli atque naturae causis rationibusque unquam disputavisse; ac ne disciplinas quidem ceteras, quae μαθήματα Graeci appellant, quae ad bene beateque vivendum non pergerent, aut attigisse aut comprobasse: idcircoque turpiter eos mentiri dicit, qui dissertationes istiusmodi Socrati attribuerent. hoc autem, inquiunt, Xenophon cum scripsit, Platonem videlicet notavit: in cuius libris Socrates physica et musica et geometrica differit. Sed enim de viris optimis et gravissimis si credendum hoc aut suspicandum fuit; causam eisdem esse arbitror non obtreestationis, nec invidiae, neque de gloria maiore parienda certationis: haec enim procul a moribus philosophiae absunt, in quibus illi duo omnium iudicio excelluerunt. quae igitur est opinionis istius ratio? haec profecto est, aequiperatio ipsa plerumque et parilitas virtutum inter se se consimilium, etiamsi contentionis studium et voluntas abest, speciem tamen aemulationis creat. nam cum ingenia quaedam magna duorum plurimi in eiusdem rei studio illustrium, aut pari sunt fama, aut proxima: oritur apud diversos fautores eorum industriae laudisque aestimandae contentio. tum postea ex alieno certamine ad eos quoque ipsos contagium certationis adspirat, cursusque eorum ad eandem virtutis calcem pergentium, quando est compar vel ambiguus, in aemulandi suspiciones non suo, sed faventium studio delabitur. proinde igitur et Xenophon et Plato, Socratae amoenitatis duo lumina, certare aemularique inter se existimati sunt; quia de iis apud

alios, uter esset exsuperantior, certabatur; et quia duae eminentiae, cum simul iunctae in arduum nituntur, simulacrum quoddam contentionis aemulae pariunt.

C A P U T I V.

Quod apte Chrysippus et graphice imaginem Iustitiae modulis coloribusque verborum depinxit.

CONDIGNE mehercle et condecorē Chrysippus in librorum, qui inscribuntur περὶ καλοῦ καὶ ἡδονῆς, primo, os et oculos iustitiae, vultumque eius severis atque venerandis verborum coloribus depinxit. facit quippe imaginem Iustitiae, fierique solitam esse dicit a pictoribus rhetoribusque antiquioribus, ad hunc ferme modum: *forma atque filo virginali, aspectu vehementi & formidabili, luminibus oculorum acribus; neque humilis neque atrocis, sed reverenda cuiusdam tristitiae dignitate.* Ex imaginis autem istius significatiōne intelligi voluit, iudicem, qui Iustitiae antistes est, oportere esse gravem, sanctum, severum, incorruptum, inadulabilem, contraquę improbos nocentesque immisericordem atque inexorablem, erectumque et arduum ac potentem, vi et maiestate aequitatis veritatisque terrificum. verba ipsa Chrysippi de Iustitia scripta haec sunt: Περθένος δὲ εῖναι λέγεται κατὰ σύμβολον τοῦ ἀδιάφορος εἶναι, καὶ μηδαμῶς ἐνδιδόναι τοῖς κακούργοις, μὴ δὲ προσίσται μήτε τοὺς ἐπιεκτεῖς λόγους, μήτε παραίτους καὶ δέσποιν, μήτε κολακεῖαν, μήτε ἄλλο μηδὲν τῶν τοιούτων οἷς ἀκαλούθως καὶ σκυθρωπή

γράφεται, καὶ συνεστηκὸς ἔχουσα τὸ πρόσωπον, καὶ δεδο-
κὸς βλέπουσα, ὡς τε τοῖς μὲν ἀδίκοις φόβον ἐμποιεῖν, τοῖς
δὲ δικαίοις δάρσος· τοῖς μὲν προσφιλοῦς ὄντος τοῦ τοιούτου
προσώπου, τοῖς δὲ ἑτέροις προσάντος. Haec verba Chry-
sippi eo etiam magis ponenda existimavi, ut prompta
ad considerandum iudicandumque sint: quoniam le-
gentibus ea nobis delicatores quidam disciplinarum
philosophi Saevitiae imaginem istam esse, non Iu-
stitiae, dixerunt.

C A P U T V.

Lis atque contentio grammaticorum Romae illustrium enar-
rata super casu vocativo vocabuli, quod est *egregius*.

DEFESSION ego quondam diutina *commentatione*,
laxandi levandique animi gratia, in Agrippae campo
deambulabam: atque ibi duos forte grammaticos con-
spicatus non parvi in urbe Roma nominis, certationi
eorum acerrimae adfui; cum alter in casu vocativo
vir egregi dicendum contenderet, alter *vir egregie*.
ratio autem eius, qui *egregi* oportere dici censebat,
huiuscmodi fuit: Quaecunque, inquit, nomina seu
vocabula recto casu numero singulari, *us* syllaba fi-
niuntur, in quibus ante ultimam syllabam posita est
i litera; ea omnia casu vocativo *i* litera terminan-
tur: ut *Coelius Coeli*, *modius modi*, *tertius tertii*, *Accius Acci*, *Titius Titi*, et similia omnia. sic igitur
egregius, quoniam *us* syllaba in casu nominandi fini-
tur, eamque syllabam praecedit *i* litera, habere de-
bebit in casu vocandi *i* literam extremam; et idcirco

egregi, non *egregie*, rectius dicetur. nam *divus* et *rivus* et *clivus*, et similia nomina, us syllaba terminantur, sed ea quae per duo u scribenda est, propter cuius syllabae sonum declarandum reperta erat nova litera, quae digamma appellabatur. Hoc ubi ille alter audivit: O, inquit, egregie grammaticē, vel, si id mavis, egregiissime, dic, ore te, *inscius* et *impius* et *sobrius* et *ebrius* et *proprius* et *propitius* et *anxius* et *contrarius*, quae us syllaba finiuntur, in quibus ante ultimam syllabam, i litera est, quem casum vocandi habent? me enim pudor et verecundia tenet pronuntiare ea secundum tuam definitionem. Sed cum ille paulisper oppositu horum vocabulorum commotus reticuisset, et mox tamen se collegisset; eandemque illam, quam definierat, regulam retineret et propugnaret; diceretque et *proprium* et *propitium* et *anxiū* et *contrarium* itidem in caso vocativo dicendum, ut et *adversarius* et *extrarius* diceretur: *insciū* quoque et *impium* et *ebrium* et *sobrium* insolentius quidem paulo, sed rectius per i literam, non per e, in casu eodem pronuntiandum, eaque inter eos contentio longius duceretur; non arbitratus ego operae pretium esse eadem ista haec diutius audire, clamantes compugnantesque illos reliqui.

C A P U T VI.

Cuimodi sint, quae speciem doctrinarum habeant, sed neque delectent neque utilia sint: atque inibi de vocabulis singularum urbium regionumque immutatis.

HOMO nobis familiaris, in literarum cultu non ignobilis, magnamque aetatis partem in libris versatus, Adiutum, inquit, ornatumque volo ire Noctes tuas. et simul dat mihi librum grandi volumine doctrinis omnigenis, ut ipse dicebat, praescatentem; quem sibi elaboratum esse ait ex multis et variis et remotis lectionibus; ut ex eo sumerem quantum liberet rerum memoria dignarum. Accipio cupidus et libens, tanquam si copiae cornum nactus essem: et recondo me penitus, ut sine arbitris legam. at quae ibi scripta erant, pro Iupiter! mera miracula: quo nomine fuerit, qui primus grammaticus appellatus est; et quot fuerint Pythagorae nobiles, quot Hippocratae, et cuimodi fuisse Homerus dicat in Ulixis domo *ἀδιπῆνες*; quam ob causam Telemachus cubans iunctim sibi cubantem Pisistratum non manu attigerit, sed pedis i^cl^tu excitarit; et Euryclia Telemachum quo genere claustrum inclusurit; et quapropter idem poëta rosam non norit, oleum ex rosa norit; atque illud etiam scriptum fuit, quae nomina fuerint sociorum Ulixis, qui a Scylla rapti laceratique sunt; utrum ἐν τῇ ἔσω Σαλάσσῃ Ulysses erraverit κατὰ Ἀρίσταρχον, an ἐν τῇ ἔξω κατὰ Κράτητα. Id etiam istic scriptum fuit, qui sint apud Homерum versus *ἰσόθη-*

φοι, et quorum ibi nominum παραστιχὶς reperiatur, et quis adeo versus sit qui per singula vocabula singulis syllabis increscat; ac deinde qua ratione dixerit singulas pecudes in singulos annos terna parere; et ex quinque operimentis, quibus Achillis clupeus moenitus est, quod factum ex auro est, summum sit an medium; et praeterea quibus urbibus regionibusque vocabula iam mutata sint, quod Boeotia ante appellata fuerit Aonia, quod Aegyptus Aëria, quod Creta eodem quoque nomine Aëria dicta est, quod Attice Ἀκτὴ, quod Corinthus Ephyre, quod Macedonia Ἑμαθία, quod Theffalia Αἰμονία, quod Tyros Sarra, quod Thracia ante Sithon dicta sit, quod Seston Ποσειδόνειον. Haec atque item alia multa istiusmodi scripta in eo libro fuerunt. quem cum statim properans redderem, ὄντι σου, inquam, doctissime virorum, ταύτης τῆς πολυμαθίας; et librum hunc opulentissimum recipe nil prorsus ad nostras paupertinas literas congruentem. nam meae Noctes, quas instructum ornatumque isti, de uno maxime illo verso Homeri quaerunt, quem Socrates p[ro]ae omnibus semper rebus sibi esse cordi dicebat:

"Ο, τί τοι ἐν μεγάροισι κακὸν τ' ἀγαθὸν τε τέτυκται.

C A P U T VII.

Quod M. Varro Cn. Pompeio consuli primum designato commentarium dedit, quem appellavit Ifagogicum, de officio senatus habendi.

C_N. Pompeius consul primum cum M. Crasso designatus est. eum magistratum Pompeius cum initurus foret, quoniam, per militiae tempora, senatus habendi consulendique, rerum etiam expers urbanarum fuit, M. Varronem familiarem suum rogavit, uti commentarium faceret εἰσαγωγὴν, (sic enim Varro ipse appellat,) ex quo disceret, quid facere dicereque deberet, cum senatum consuleret. Eum librum commentarium, quem super ea re Pompeio fecerat, perisse Varro ait in literis quas ad Oppianum dedit; quae sunt in libro epistolicarum quaestionum quarto. in quibus literis, quoniam quae ante scripserat non comparebant, docet rursum multa ad eam rem ducentia. primum ibi ponit, qui fuerint, per quos more maiorum senatus haberri soleret; eosque nominat *Dicitorem, Consulem, Praetores, Tribunos plebi, Interregem, Praefectum urbi*: neque alii, praeter hos, ius fuisse dixit facere senatusconsultum; quotiensque usu venisset, ut omnes isti magistratus eodem tempore Romae essent, tum quo supra ordine scripti essent, qui eorum prior aliis esset, ei potissimum senatus consulendi ius fuisse. addit deinde, extraordinario iure *Tribunos quoque militares, qui pro consulibus fuissent, item Decemviros*, quibus impe-

rium consulare tum esset, item *Triumviro reipublicae constituendae* causa creatos, ius consulendi senatum habuisse. postea scripsit de intercessionibus: dixitque intercedendi, ne senatusconsultum fieret, ius fuisse iis solis, qui eadem potestate, qua ii, qui senatusconsultum facere vellent, maioreve essent. tum adscripsit de locis, in quibus senatusconsultum fieri iure posset; docuitque, confirmavitque, nisi in loco per augures constituto, quod templum appellaretur, senatusconsultum factum esset, iustum id non fuisse. propterea et in curia Hostilia, et in Pompeia, et post in Iulia, cum profana ea loca fuissent, templa esse per augures constituta; ut in iis senatusconsulta more maiorum iusta fieri possent. inter quae id quoque scriptum reliquit; non omnis aedes sacras, templa esse, ac ne aedem quidem Vestae, templum esse. post haec deinceps dicit, senatusconsultum ante exortum aut post occasum solem factum ratum non fuisse: opus etiam censorium fecisse existimatos, per quos eo tempore senatusconsultum factum esset. docet deinde inibi multa, quibus diebus habere senatum ius non sit: immolareque hostiam prius, auspicari que debere, qui senatum habiturus esset: de rebusque divinis prius quam humanis ad senatum referendum esse: tum porro referri oportere aut infinite de republica, aut de singulis rebus finite: senatusque consultum fieri duobus modis; aut per discessiōnem, si consentiretur: aut, si res dubia esset, per singulorum sententias exquisitas: singulos autem debere consuli gradatim, incipique a consulari gradu. ex quo gradu semper quidem antea primum rogari so-

lītum, qui princeps in senatum lectus esset: tum autem, cum haec scriberet, novum morem institutum refert, per ambitionem gratiamque, ut is primus rogaretur, quem rogare velleret, qui haberet senatum, dum is tamen ex gradu consulari esset. Praeter haec de pignore quoque capiendo differit, deque multa dicenda senatori, qui, cum in senatum venire deberet, non adesset. Haec et alia quaedam id genus in libro, quo supra dixi, M. Varro epistola ad Oppianum scripta exsecutus est. Sed quod ait, senatusconsultum duobus modis fieri solere, aut conquistatis sententiis, aut per discessiōnem; parum convenire videtur cum eo, quod Ateius Capito in cōiectaneis scriptum reliquit. nām in libro ducentesimo quinquagesimo nono Tuberonem dicere ait, nullum senatusconsultum fieri posse non discessione facta: quia in omnibus senatusconsultis, etiam in iis quae per relationem fierent, discessio esset necessaria; idque ipse Capito verum esse affirmat. sed de hac omni re alio in loco plenius accuratiusque nos memini scribere.

C A P U T VIII.

Quae situm esse dissensumque, an praefectus Latinarum causa creatus ius senatus convocandi consulendique habeat.

PRAEFECTUM urbi Latinarum causa relictum senatum habere posse Iunius negat: quoniam ne senator quidem sit; neque ius habeat sententiae dicendae, cum ex ea aetate praefectus fiat, quae non sit sena-

toria. Marcus autem Varro in quarto epistolicarum
quaestionum, et Ateius Capito in Coniectaneorum
ducentesimo quinquagesimonono, ius esse praefecto
senatus habendi dicunt: deque ea re assensum esse
Capitonem Tuberoni contra sententiam Iunii refert.
*nam & tribunis, inquit, plebis senatus habendi ius
erat, quanquam senatores non essent, ante Atinium
plebiscitum.*

A. G E L L I I
 NOCTIUM ATTICARUM
 C O M M E N T A R I U S.

LIBER QUINTUSDECIMUS.

C A P U T I.

Quod in Q. Claudii annalibus scriptum est, lignum aluminis oblitum non ardere.

DECLAMAVERAT Antonius Julianus rhetor praeterquam semper alias, tum vero nimium quantum delectabiliter et feliciter. sunt enim ferme scholasticae istae declamationes eiusdem hominis eiusdemque facundiae, non eiusdem tamen quotidie felicitatis. nos ergo familiares eius circumfusi undique eum prosequebamur domum: cum deinde subeuntes montem Cispium conspicimus insulam quandam occupatam igni, multis arduisque tabulatis editam; et propinqua iam omnia flagrare vasto incendio. tum quispiam ibi ex comitibus Juliani, Magni, inquit, redditus urbanorum praediorum; sed pericula sunt longe maxima. si quid autem posset remedii fore, ut ne tam assidue domus Romae arderent,

A. Gellii Vol. II.

*

I

venum hercle dedisse res rusticas, et urbicas emissem. Atque illi Iulianus laeta, ut mos eius fuit, inter fabulandum venustate, Si annalem, inquit, undevicesimum Q. Claudii legisses, optimi et sincerissimi scriptoris, docuisset te profecto Archelaus regis Mithridati praefectus, qua medela, quaque sollertia ignem defenderes; ut ne ulla tua aedificatio e ligno, correpta atque insinuata flammis, arderet. Percontatus ego sum, quid esset illud mirum Quadrigarii. Repetit: In eo igitur libro scriptum inveni: Cum oppugnaret L. Sulla in terra Attica Piraeum; et contra Archelaus regis Mithridati praefectus ex eo oppido propugnaret, turrim ligneam defendendi gratia structam, cum ex omni latere circumplexa igni foret, ardere non quissee, quod alumine ab Archelao oblita fuisset. Verba Quadrigarii ex eo libro haec sunt: *Tum Sulla conatus est, & tempore magno eduxit copias, ut Archelai turrim unam, quam ille interposuit, ligneam incenderet. venit. accessit. ligna subdidit. submovit Graecos. ignem admovit. satis sunt diu conati. nunquam quiverunt incendere: ita Archelaus omnem materiam obleverat alumine. quod Sulla atque milites mirabantur; & postquam non succendit, reduxit copias.*

C A P U T II.

Quod Plato in libris, quos de legibus composuit, largiores laetioresque in conviviis invitatiunculas vini non inutiles esse existimaverit.

EX insula Creta quispiam aetatem Athenis agens Platonicum se esse philosophum dicebat, et viderier gestibat. erat autem nihil homo et nugator, atque in Graecae facundiae gloria iactabundus, et praeterea vini libidine adusque ludibria ebriosus. is in conviviis iuvenum, quae agitare Athenis hebdomatibus lunae sollemne nobis fuit, simulatque modus epulis factus, et utiles delectabilesque sermones cooperant; tum silentio ad audiendum petito, loqui coepit ab: atque id genus vili et incondita verborum caterva hortabatur omnes ad bibendum, idque se facere ex decreto Platonico praedicabat; tanquam Plato in libris, quos de legibus composuit, laudes ebrietatis copiosissime scripsisset, utilemque esse eam bonis ac fortibus viris censuisset. ac simul inter eiusmodi orationem crebris et ingentibus poculis omne ingenium ingurgitabat; solum item esse quendam dicens et incitabulum ingenii virtutisque, si mens et corpus hominis vino flagraret. Sed enim Plato, in primo et secundo de legibus, non, ut ille nebulo opinabatur, ebrietatem istam turpissimam, quae labefacere et imminuere hominum mentes solet, laudavit; sed hanc largiorem paulo iucundioreremque vini invitationem, quae fieret sub quibusdam quasi arbitris et

magistris conviviorum sobriis, non improbavit. nam et modicis honestisque inter bibendum remissionibus refici, integrarique animos ad instauranda sobrietatis officia existimavit, reddique eos sensim laetiores, atque ad intentiones rursum capiendas fieri habiliores: et simul, si qui penitus in iis affectionum cupiditatumque errores inessent, quos aliqui pudor reverens conceclaret, ea omnia sine gravi periculo, libertate per vinum data, detegi, et ad corrigendum medendumque fieri opportuniora. Atque hoc etiam Plato ibidem dicit, non defugiendas esse neque respuendas huiusmodi exercitationes adversum propulsandam vini violentiam; neque ullum unquam continentem prorsum ac temperantem satis fideliter visum esse, cuius vita virtusque non inter ipsa errorum pericula et in mediis voluptatum illecebris explorata sit. nam cui libentiae gratiaeque omnes conviviorum incognitae sint, quique illarum omnino expers sit; si eum forte ad participandas eiusmodi voluptates aut voluntas tulerit, aut casus induxerit, aut necessitas compulerit, deleniri plerumque et capi; neque mentem animumque eius consistere, sed vi quadam nova ictum labascere. Congrediendum igitur censuit, et tanquam in acie quadam cum voluptariis rebus, cumque ista vini licentia cominus decernendum: ut adversum eas non fuga simus tuti nec absentia; sed vigore animi et constanti praesentia, moderatoque usu temperantiam continentiamque tueamur, et calefacto simul refotoque animo, si quid in eo vel frigidae tristitiae, vel torpentis verecundiae fuerit, deliquamus.

CAPUT III.

Quid M. Cicero de particula ista senserit scripseritque, quae praeposta est verbis *aufugio* et *aufero*: et an in verbo *autumo* eadem ista haec praepositio esse videri debeat.

LEGERIMUS librum Ciceronis, qui inscriptus est *Orator*. in eo libro Cicero, cum dixisset verba haec, *aufugio*, et *aufero*, composita quidem esse ex praepositione *ab*, et ex verbis *fugio*, et *fero*; sed eam praepositionem, quo fieret vox pronuntiata auditumque lenior, versam mutatamque esse in *au* syllabam; coeptumque esse dici *aufugio* et *aufero*, pro *abfugio* et *abfero*: cum haec, inquam, ita dixisset; tum postea ibidem super eadem particula ita scripsit: *Haec, inquit, praepositio, praeter haec duo verba, nullo alio in verbo reperietur.* Invenimus autem in commentario Nigidiano verbum *autumo*, compositum ex *ab* praepositione et verbo *aestumo*; dictumque intercise *autumo*, quasi *abaestumo*, quod significaret *totum aestumo*, tanquam *abnumero*. Sed, quod sit cum honore multo dictum P. Nigidii hominis eruditissimi, audacius hoc argutiusque esse videtur, quam verius. *autumo* enim non id solum significat, sed et dico et *opinor* et *censeo*. cum quibus verbis praepositio ista neque cohaerentia vocis, neque significatio sententiae convenit. Praeterea vir acerrimae in studio literarum licentiae M. Tullius non sola esse haec duo verba dixisset, si reperiri posset ullum tertium. Sed illud magis inspici quaerique dignum

est, versane sit et mutata ab praepositio in *au* syllabam propter lenitatem vocis, an potius *au* particula sua sit propria origine, et proinde, ut pleraque aliae praepositiones a Graecis, ita haec quoque inde accepta sit: sicuti est in illo versu Homeri:

Αὕτησαν μὲν πρῶτα καὶ ἔσφαξαν καὶ ἐδειράν.

C A P U T . I V.

Historia de Ventidio Basso ignobili homine; quem primum de Parthis triumphasse memoriae traditum est.

IN sermonibus nuper fuit seniorum hominum et eruditorum, multos in vetere memoria altissimum dignitatis gradum ascendisse ignobilissimos prius homines et despicatissimos. Nihil adeo de quoquam tantae admirationi fuit, quantae fuerunt, quae de Ventidio Basso scripta sunt. eum Picentem fuisse, genere et loco humili; et matrem eius a Pompeio Strabone, Pompeii Magni patre, bello sociali, quo Asculanos subegit, captam cum ipso esse; mox triumphante Pompeio Strabone, eum quoque puerum inter ceteros ante currum imperatoris sinu matris vectum esse; post, cum adolevisset, victum sibi aegre quaesisse, eumque fordide invenisse comparandis mulis et vehiculis, quae magistratibus, qui sortiti provincias forent, praebenda publice conductisset; in isto quaestu notum esse coepisse C. Caesar; et cum eo profectum esse in Gallias: tum quia in ea provincia satis naviter versatus esset, et dein-

ceps civili bello mandata sibi pleraque impigre et strenue fecisset, non modo in amicitiam Caesaris, sed ex ea in amplissimum quoque ordinem pervenisse: mox tribunum quoque plebi, ac deinde praetorem creatum, atque in eo tempore iudicatum esse a senatu hostem cum M. Antonio: post vero coniunctis partibus, non pristinam tantum dignitatem reciperasse, sed et pontificatum, ac deinde consulatum quoque adeptum esse: eamque rem tam intoleranter tulisse populum Romanum, qui Ventidium Bassum meminerat curandis mulis vicitasse, ut vulgo per vias urbis verisculi proscriberentur:

*Concurrite omnes augures, haruspices:
Portentum inusitatum conflatum est recens.
Nam mulos qui fricabat, consul factus est.*

Eundem Bassum Suetonius Tranquillus praepositum esse a M. Antonio provinciis orientalibus, Parthosque in Syriam introrumpentis tribus ab eo proeliis fusos scribit, eumque primum omnium de Parthis triumphasse, et morte obita publico funere sepultum esse.

C A P U T V.

Verbum *profligo* a plerisque dici improprie inscriteque.

SICUT alia verba pleraque, ignoratione et inscitiae improbe dicentium, quae non intelligent, deflexa ac depravata sunt a ratione recta et consuetudine; ita huius quoque verbi, quod est *profligo*, significatio-

versa et corrupta est. nam cum ab affligendo, et ad perniciem interitumque deducendo inclinatum id tractumque sit, semperque eo verbo, qui diligenter locuti sunt, ita usi sint, ut *profligare* dicerent *prodigere* et *deperdere*, *profligataisque res*, quasi *proficitas* et *peditas* appellarint: nunc audio aedificia et templa et alia fere multa, quae prope absoluta affectaque sunt, *in profligato esse* dici; ipsaque iam esse *profligata*. Quapropter urbanissime respondisse praetorem non indoctum virum Barvasculo cuidam ex advocatorum turba Sulpicius Apollinaris in quadam epistola scriptum reliquit. nam cum ille, inquit, rabula audaculus ita postulasset, verbaque ita fecisset: *Omnia, vir clarissime, negotia, de quibus te cognitum esse hodie dixisti, diligentia et velocitate tua profligata sunt; unum id solum relictum est, de quo, rogo, audias: tum praetor satis ridicule, An illa, inquit, negotia, de quibus iam cognovisse me dicis, profligata sint, eisdem nescio: hoc autem negotium, quod in te incidit, procul dubio, sive id audiam sive non audiam, profligatum est.* Quod significare autem volunt, qui *profligatum* dicunt: ii qui Latine locuti sunt, non *profligatum*, sed *affectum*, dixerunt. sicut M. Cicero in oratione, quam habuit de provinciis consularibus. Eius verba haec sunt: *Bellum affectum videmus, & vere ut dicam, paene confectum.* Item infra: *Nam ipse Caesar quid est quod in ea provincia commorari velit, nisi ut ea, quae per eum affecta sunt, perfecta reipublicae tradat?* Idem Cicero in Oeconomico: *Cum vero affecta iam prope aestate uvas a sole mitescere tempus est.*

C A P U T VI.

In libro M. Ciceronis de gloria secundo manifestum erratum in ea parte, in qua scriptum est super Hectore et Aiace.

IN libro M. Tullii, qui est secundus de Gloria, manifestus error est non magnae rei, quem errorem esse possit cognoscere non aliquis eruditorum, sed qui tantum legerit Ὁμήρου τὸ Η. quamobrem non tam id mirabamur, errasse in ea re M. Tullium, quam non esse animadversum hoc postea, correctumque, vel ab ipso, vel a Tirone liberto eius, diligentissimo homine, et librorum patroni sui studiosissimo. ita enim scriptum in eo libro est: *Apud eundem poëtam Ajax cum Hectore congregiens depugnandi causa agit, ut sepeliatur, si sit forte victus: declaratque, se velle, ut suum tumulum multis etiam post seculis praetereuntes sic loquantur:*

*Hic sius est vitae iampridem lumina linquens;
Qui quondam Hectoreo perculsus concidit ense.
Fabitur haec aliquis. mea semper gloria vivet.*

Huius autem sententiae versus, quos Cicero in lingua Latinam vertit, non Ajax apud Homerum dicit, neque Ajax agit ut sepeliatur; sed Hector dicit, et Hector de sepultura agit, priusquam sciat, an Ajax secum depugnandi causa congressurus fit.

C A P U T VII.

Observatum esse in senibus, quod annum fere aetatis tertium et sexagesimum agant aut laboribus aut interitu, aut clade aliqua insignitum: atque inibi super eadem observatione exemplum appositum epistolae divi Augusti ad Caium filium.

OBSERVATUM in multa hominum memoria expertumque est in senioribus plerisque omnibus, sexagesimum tertium vitae annum cum periculo et clade aliqua venire, aut corporis morbi gravioris, aut vitae interitus, aut animi aegritudinis. propterea, qui rerum verborumque istiusmodi studio tenentur, eum aetatis annum appellant κλιμακτηρίχον. Nocte quoque ista proxima superiore, cum librum epistolarum divi Augusti, quas ad Caium nepotem suum scripsit, legeremus, duceremurque elegantia orationis neque morosa neque anxia, sed facili hercle et simplici; id ipsum in quadam epistola super eodem anno scriptum offendimus; eiusque epistolae exemplum hoc est: ix Kalend. Octobr. *Have, mi Cai, meus ocellus iucundissimus: quem semper medius fidius desidero, cum a me abes; sed praecipue diebus talibus, qualis est hodiernus, oculi mei requirunt meum Caium: quem, ubicunque hoc die fuisti, spero laetum & bene valentem celebrasse quartum & sexagesimum natalem meum. nam, ut vides, κλιμακτήρα communem seniorum omnium tertium & sexagesimum annum evasimus. deos autem oro, ut, mihi quantumcunque superest tem-*

*poris, id salvis vobis traducere liceat in statu reipubli-
cae felicissimo ἀυτογανέσθιτων ὑμῶν καὶ διαδεξομένων
stationem meam.*

C A P U T VIII.

Locus ex oratione Favorini veteris oratoris de coenarum atque luxuriae opprobratione, qua usus est, cum legem Liciniam de sumtu minuendo suasit,

CUM legeremus orationem veterem Favorini non indiserti viri : quam orationem totam, ut meminisse possemus, odio hercle istiusmodi sumtus atque vietus perdidicimus. verba haec, quae apposuimus, Favorini sunt : *Praefecti popinae atque luxuria negant coenam lautam esse, nisi, cum libertissime edis, tum auferatur, & alia esca melior atque amplior succenturientur. is nunc flos coenae habetur inter istos, quibus sumtus & fastidium pro facetiis procedit : qui negant ullam avem praeter ficedulam totam comeſſe oportere ; ceterarum avium atque altilium, nisi tantum apponantur, ut a cluniculis inferiori parte saturi fiant, convivium putant inopia sordere : superiorem partem avium atque altilium qui edunt ; eos palatum non habere : si proportione luxuria pergit crescere, quid relinquetur, nisi ut delibari sibi coenas iubeant, ne edendo defatigentur? quando stratus auro, argento, purpura, amplior aliquot hominibus, quam diis immortalibus, adorantur.*

C A P U T I X.

Quod Caecilius poëta *frontem* genere virili non poëtice, sed cum probatione et cum analogia appellavit.

VERE ac diserte Caecilius hoc Subditivo scripsit:

*Nam hi sunt inimici pessimi, fronte hilario,
Corde tristi: quos neque ut apprendas, neque ut mitas scias.*

Hos ego versus, cum de quodam istiusmodi homine sermones essent, in circulo forte iuvenum eruditiorum dixi. tum de grammaticorum vulgo quispiam nobiscum ibi assistens non sane ignobilis, Quanta, inquit, licentia audaciaque Caecilius hic fuit, cum *fronte hilario*, non *fronte hilara* dixit, et tam immamen soloecismum nihil veritus est? Immo, inquam, potius nos et quam audaces et quam licentes sumus, qui *frontem* improbe indocteque non virili genere dicimus, cum et ratio proportionis, quae analogia appellatur, et veterum auctoritas non *hanc*, sed *hunc frontem* debere dici suadeant. quippe M. Cato in quinto Originum ita scripsit: *Postridie signis collatis, aequo fronte, peditatu, equitibus atque alis cum hostium legionibus pugnavit. recto quoque fronte idem Cato eodem in libro dicit.* At ille semidoctus grammaticus, Missas, inquit, auctoritates facias: quas quidem ut habeas, posse fieri puto; sed rationem dic, quam non habes. atque ego his eius verbis, ut tum ferebat aetas, irritatior, Audi, inquam, mi magister,

rationem falsam quidem, sed quam redarguere falsam esse tu non queas. Omnia, inquam, vocabula tribus literis finita, quibus *frons* finitur, generis masculini sunt, si in genitivo quoque casu eadem syllaba finiantur: ut, *mons*, *fons*, *pons*, *frons*. at ille **contra** renidens, Audi, inquit, discipule, plura alia **confimilia**, quae non sint generis masculini. Petebant ibi omnes, ut vel unum statim diceret; sed cum homo vultum intorqueret, et non hisceret, et colores mutaret: tum ego intercessi; et, Vade, inquam, nunc, et habeto ad requirendum triginta dies: postquam inveneris, repetes nos. atque ita hominem nulli rei ad indagandum vocabulum, quo rescinderet finitionem fictam, dimisimus.

C A P U T X.

De voluntario et admirando interitu virginum Milesiarum.

PLUTARCHUS in librorum, quos $\pi\epsilon\rho\eta\lambda\chi\eta\varsigma$ inscripsit, primo, cum de morbis differeret in animos hominum incidentibus, virgines dixit Milesii nominis, fere quot tum in ea civitate erant, repente, sine ulla evidenti causa, voluntatem cepisse obeundae mortis; ac deinde plurimas vitam suspendio amisisse. id cum accideret in dies crebrius, neque animis eorum mori perseverantium medicina adhiberi quiret; decrevisse Milesios, ut virgines, quae corporibus suspensis demortuae forent, ut eae omnes nudae cum eodem laqueo, qui essent praevinctae, efferrentur:

post id decretum virgines voluntariam mortem non petisse, pudore solo deterritas tam inhonesti funeris.

C A P U T X I .

Verba Senatusconsulti de exigendis urbe Roma philosophis : item verba edicti censorum , quo improbati et coerciti sunt , qui disciplinam rhetorican instituere et exercere Romae cooperant.

C. Fannio Strabone , M. Valerio Messala Coss. senatusconsultum de philosophis et de rhetoribus Latinis factum est. M. POMPONIUS. PRAETOR. SENATUM. CONSULUIT. QUOD. VERBA. FACTA. SUNT. DE. PHILOSOPHIS. ET. DE. RHETORIBUS. DE. EA. RE. ITA. CENSUERUNT. UTI. M. POMPONIUS. PRAETOR. ANIMADVERTERET. COERARET. Q. UTI. EI. E. REPUBLICA. FIDE. QUE. SUA. VIDERETUR. UTI. ROMAE. NE. ESSENT. Aliquot deinde annis post id senatusconsultum Cn. Domitius Aenobarbus et L. Licinius Crassus Censores de coercendis rhetoribus Latinis ita edixerunt. RENUNTIATUM. EST. NOBIS. ESSE. HOMINES. QUI. NOVUM. GENUS. DISCIPLINAE. INSTITUERUNT. AD. QUOS. IUVENTUS. IN. LUDUM. CONVENIAT. EOS. SIBI. NOMEN. IMPOTSISSE. LATINOS. RHETORAS. IBI. HOMINES. ADULESCENTULOS. DIES. TOTOS. DESIDERE. MAIORES. NOSTRI. QUAE. LIBEROS. SUOS. DISCERE. ET. QUOS. IN. LUDOS. ITARE. VELLENT. INSTITUERUNT. HAEC. NOVA. QUAE. PRAETER. CONSuetudinem. AC. MOREM. MAIORUM. FIUNT. NEQUE. PLACENT. NEQUE.

RECTA. VIDENTUR. QUAPROPTER. ET. HIS. QUI. EOS. LUDOS. HABENT. ET. HIS. QUI. EO. VENIRE. CONSUERUNT. VISUM. EST. FACIUNDUM. UT. O-STENDEREMUS. NOSTRAM. SENTENTIAM. NOBIS. NON. PLACERE. Neque illis solum temporibus nimis rudibus, necdum Graeca disciplina expolitis, philosophi ex urbe Roma pulsi sunt : verum etiam Domitiano imperante senatusconsulto electi, atque urbe et Italia interdicti sunt. qua tempestate Epictetus quoque philosophus propter id senatusconsultum Nicopolin Roma decessit.

C A P U T XII.

Locus ex oratione Gracchi de parsimonia, ac de pudicitia sua memoratissimus.

C. Gracchus, cum ex Sardinia rediit, orationem ad populum in concione habuit. ea verba haec sunt : *Versatus sum, inquit, in provincia, quomodo ex usu vestro existimabam esse, non quomodo ambitioni meae conducere arbitrabar. nulla apud me fuit popina : neque pueri eximia facie stabant. sed in convivio liberi vestri modestius erant, quam apud principia.* post deinde haec dicit : *Ita versatus sum in provincia, ut nemo possit vere dicere assēm aut eo plus in muneribus me accepisse; aut mea opera quenquam sumtum fecisse.* biennium fui in provincia. si ulla meretrix domum meam introivit, aut cuiusquam servulus propter me sollicitus est; omnium natorum postremissimum nequissimumque existimatote. cum a servis eorum tam caste

*me habuerim, inde poteritis considerare, quomodo me
putetis cum liberis vestris vixisse. Atque ibi ex inter-
vallo, Itaque, inquit, Quirites, cum Romam profec-
tus sum, zonas, quas plenas argenti extuli, eas ex
provincia inanes retuli. alii vini amphoras quas plenas
tulerunt, eas argento plenas domum reportaverunt.*

C A P U T X I I I .

De verbis inopinatis, quae utroqueversum dicuntur, et a
grammaticis *communia* vocantur.

UTOR, et vereor, et hortor, et consolor, commu-
nia verba sunt, ac dici utroque versus possunt: ve-
reor te et vereor abs te, id est, tu me vereris. utor te et
utor abs te, id est, tu me uteris. hortor te et hortor abs
te, id est, tu me hortaris. consolor te et consolor abs te,
id est, tu me consolaris. testor quoque et *interpretor*
significatione reciproca dicuntur. Sunt autem verba
haec omnia ex altera parte inusitata; et an dicta sint
in eam quoque partem quaeri solet. Afranius in
Confobrinis:

*Hem isto parentum est vita vilis liberis:
Ubi malunt metui, quam vereri se ab suis.*

hic vereri ex ea parte dictum est, quae est non usita-
tior. Novius in Ligartaca verbum, quod est *utitur*,
ex contraria parte dicit: *Quia supellex multa, quae
non utitur, emitur tamen: id est, quae usui non est.*
M. Cato in quinta Origine, *Exercitum*, inquit, *suum
pransum paratum cohortatum eduxit foras atque in-
struxit. Consolor quoque in partem alteram, praeter-*

quam dici solitum est, scriptum invenimus in epistola Q. Metelli, quam cum in exilio esset, ad Cn. et ad L. Domitios dedit. *At cum animum, inquit, vestrum erga me video, vehementer consolor: et, fides virtusque vestra mihi ante oculos versatur.* Testata itidem et interpretata eadem ratione dixit M. Tullius in primo libro de divinatione: ut *testor interpretor* que verba communia videri debeant. Sallustius quoque eodem modo, *Dilargitis proscriptorum bonis*, dicit, tanquam verbum *largior* sit ex verbis communibus. Veritum autem, sicut *puditum* et *pigitum*, non personaliter per infinitum modum dictum esse, non a vetustioribus tantum videmus, sed a M. quoque Tullio in secundo de Finibus. Primum, inquit, *Aristippi Cyrenaicorumque omnium*, quos non est veritum in ea voluptate, quae maxima dulcedine sensum moveret, summum bonum ponere. Dignor quoque, et *veneror*, et *confiteor*, et *testor*, habita sunt in verbis communibus. sic illa in Virgilio dicta sunt:

Coniugio Anchisa Veneris dignate superbo.

Et :

Cursusque dabit venerata secundos.

Confessi autem aeris, de quo facta confessio est, in XII tabulis scriptum est, his verbis: AERIS. CONFESSI. REBUS. QUE. IUDICATIS. TRIGINTA. DIES. IUSTI. SUNTO. item ex iisdem tabulis quoque est: QUI. SE. SIERIT. TESTARIER. LIBRIPENS. VE. FUERIT. NI. TESTIMONIUM. FARIATUR. IMPROBUS. INTESTABILIS. QUE. ESTO.

C A P U T X I V.

Quod Metellus Numidicus figuram orationis novam ex orationibus Graecis mutuatus est.

APUD Q. Metellum Numidicum, in libro accusacionis in Valerium Messalam tertio, nove dictum esse annotavimus. verba ex oratione eius haec sunt : *Cum se sciret in tantum crimen venisse, atque socios ad senatum questum flentes venisse, sese pecunias maximas exactos esse. pecunias, inquit, maximas exactos,* pro eo quod est, *pecunias a se maximas exactas.* Id nobis videbatur Graeca figura dictum. Graeci enim dicunt, *εἰσεπράξατό με ἀπύρπτον* : id significat, *exegit me pecuniam.* quod si id dici potest, etiam *exactus esse aliquis pecuniam dici potest.* Caeciliusque eadem figura in Hypobolimaeo Aeschino usus videtur :

Ego illud minus nihilo exigor portorium :

Id est,

Nihilominus exigitur de me portorium.

C A P U T X V.

Passis velis et passis manibus dixisse veteres, non a verbo suo, quod est patior, sed ab alieno, quod est pandor.

AB eo quod est pando, *passum* veteres dixerunt, non, *pansum*, et cum praepositione, *expassum*, non *expansum.* Caecilius in Synaristosis :

Heri vero prospexe eumce ex tegulis :

Haec nuntiasse, & flammeum expassum domi.

capillo quoque esse mulier *passo* dicitur, quasi porrecto et expanso, et *passis* manibus et velis *passis* dicimus, quod significat diductis atque distentis. itaque Plautus in Milite glorioso, a litera in e mutata, per compositi vocabuli morem, *dispassis* dicit, pro eo quod est *dispassis*:

*Credo ego isthac exemplo tibi esse eundum actutum
extra portam,*

Dispassis manibus patibulum cum habebis.

C A P U T XVI.

De novo genere interitus Crotoniensis Milonis.

MILO Crotoniensis athleta illustris, quem in chronicis scriptum est Olympiade quinquagesima coronatum esse, exitum habuit vitae miserandum et mirandum. cum iam natu grandis artem athleticam desisset, iterque faceret forte solus in locis Italiae silvestribus: quercum vidi proxime viam patulis in parte media rimis hiantem. tum, experiri, credo, etiam tunc volens, an ullaee sibi reliquae vires adfissent, immisis in cavernas arboris digitis, diducere et rescindere quercum conatus est, ac medium quidem partem discidit, divellitque, quercus autem in duas diducta partes, cum ille, quasi perfecto quod erat connixus, manus laxasset, cessante vi redii:

in naturam; manibusque eius retentis inclusisque
stricta denuo et cohaesa, dilacerandum hominem
feris praebuit.

C A P U T XVII.

Quam ob causam nobiles pueri Atheniensium tibiis canere
desierint, cum patrium istum morem canendi haberent.

ALCIBIADES Atheniensis cum apud avunculum Periclen puer artibus ac disciplinis liberalibus eruditetur, et arcessi Pericles Antigenidam tibicinem iussisset, ut eum canere tibiis, quod honestissimum tum videbatur, doceret: traditas sibi tibias, cum ad os adhibuisset, inflassetque, pudefactus oris deformitate abiecit infregitque. ea res cum percrebuissest; omnium tum Atheniensium consensu, disciplina tibiis canendi desira est. Scriptum hoc est in commentario Pamphilae nono et vicesimo.

C A P U T XVIII.

Quod pugna belli civilis victoriaque C. Caesaris, quam vicit
in Pharsalicis campis, nuntiata praedictaque est per cuiusdam remigis vaticinium eodem ipso die in Italia Pa-
tavii.

QUO C. Caesar et Cn. Pompeius die per civile bellum signis collatis in Thessalia conflixerunt, res accidit Patavii in Transpadana Italia memorari digna.

Cornelius quidam sacerdos, et loco nobilis, et sacerdotii religionibus venerandus, et castitate vitae sanctus, repente mota mente conspicere se procul dixit pugnam acerrimam pugnari, ac deinde cedere alios, alios urgere, caedem, fugam, tela volantia, instaurationem pugnae, impressionem, gemitus, vulnera, proinde ut si ipse in proelio versaretur, coram videre sese vociferatus est; ac postea subito exclamavit, Caesarem viciisse. Ea Cornelii sacerdotis hariolatio levis tum quidem visa est et vecors: magnae mox admirationi fuit: quod non modo pugnae dies, quae in Thessalia pugnata est, neque proelii exitus, qui erat praedictus, idem fuit: sed omnes quoque pugnandi reciprocae vices, et ipsa exercituum duorum conflictatio vaticinantis motu atque verbis representata est.

C A P U T X I X.

Verba M. Varronis memoria digna, ex satura, quae inscribitur περὶ ἐδεσμάτων.

NON paucissimi sunt, in quos potest convenire id quod M. Varro dicit in satura, quae inscribitur περὶ ἐδεσμάτων. Verba haec sunt: *Si, quantum operae sumpsiisti, ut tuus pistor bonum faceret panem, eius duodecimam philosophiae dedisses; ipse bonus iam prius es factus. nunc illum qui norunt, volunt emere millibus centum; te, qui novit, nemo centussis.*

C A P U T X X .

Notata quaedam de Euripidi poëtae genere, vita, moribus, deque eiusdem fine vitae.

EURIPIDI poëtae matrem Theopompus agrestia olera vendentem victum quae sisse dicit. patri autem eius nato illo responsum est a Chaldaeis, eum puerum, cum adolevisset, victorem in certaminibus fore, id ei puero fatum esse. pater interpretatus athletam debere esse, roborato exercitatoque filii sui corpore, Olympiam certaturum eum inter athletas pueros deduxit. ac primo quidem in certamen per ambiguam aetatem receptus non est. post Eleusinio et Theseo certamine pugnavit, et coronatus est. mox, a corporis cura ad excolendi animi studium transgressus, auditor fuit physici Anaxagorae et Prodi rhetoris, in morali autem philosophia Socratis, tragoidiam scribere natus annos duodevinti adortus est. Philochorus refert in insula Samamine speluncam esse tetram et horridam, quam nos vidimus, in qua Euripides tragoidias scriptarit. mulieres fere omnes in maiorem modum exosus fuisse dicitur: sive quod natura abhorruit a mulierum coetu, sive quod duas simul uxores habuerat, cum id decreto ab Atheniensibus facto ius esset; quarum matrimonii pertaedebat. Eius odii in mulieres Aristophanes quoque meminit ἐν ταῖς προτέραις θεσμοφορίαις, in his versibus:

Νῦν οὖν ἀπάσαισι παρανῶ καὶ λέγω,

Τοῦτον κολάσαι, τὸν ἀνδρα πολλῶν οὔνεια.

"Αγρια γὰς ἡμᾶς, ὡς γυναικες, δρᾶ κακὰ,

Ατ' ἐν ἀγρίοισι λαχάνοις αὐτὸς τραφεῖς.

Alexander autem Aetolus hos de Euripide versus composuit :

'Ο δὲ Ἀναξαγόρου τρόφιμος ἀρχαῖον
Στρυφνὸς μὲν ἔμοι γε ἔοικε προσειπεῖν,
Καὶ μισογέλως, καὶ τωδάζειν οὐδὲ περ' οἶνον
Μεμαθητώς ἀλλ' ὅ, τι καὶ γράψαι, τοῦτ' ἀν
Μέλιτος καὶ σειρήνων ἐτετεύχει.

Is, cum in Macedonia apud Archelaum regem esset, utereturque eo rex familiariter, rediens nocte ab eius coena, canibus a quodam aemulo immisis dilaceratus est: et ex his vulneribus mors secuta est. sepulcrum autem eius et memoriam Macedones eo dignati sunt honore, ut in gloriae quoque loco praedicarent; οὐ ποτε σὸν μνῆμα, Εὐριπίδης, ὄλετο ποῦ, quod egregius poëta morte obita sepultus in eorum terra foret. quamobrem cum legati ad eos ab Atheniensibus missi petissent, ut ossa Athenas in terram illius patriam permitterent transferri; maximo consensu Macedones in ea re deneganda perstiterunt.

CAPUT XXI.

Quod a poëtis Iovis filii prudentissimi humanissimique, Neptuni autem ferocissimi et inhumānissimi traduntur.

PRAESTANTISSIMOS virtute, prudentia, viribus, Iovis filios poëtae appellaverunt, ut Aeacum et Minoa et Sarpedona; ferocissimos et immanes et alienos ab omni humanitate, tanquam e mari genitos, Neptuni filios dixerunt, Cyclopa et Cercyona et Scyrona et Laestrygonas.

CAPUT XXII.

Historia de Sertorio duce, deque astu eius commenticiisque simulamentis, quibus ad barbaros milites continendos conciliandosque sibi utebatur.

SERTORIUS vir acer, egregiusque dux, et tuendi regendique exercitus peritus fuit. is, in temporibus difficillimis, et mentiebatur ad milites, si mendacium prodefferet, et literas compositas pro veris legebat, et somnium simulabat, et falsas religiones conferebat, si quid istae res eum apud militum animos adiutabant. Illud adeo Sertorii nobile est. Cerva alba eximiae pulchritudinis et vivacissimae celeritatis a Lusitano ei quodam dono data est. hanc sibi oblatam divinitus, et instinctam Diana numine colloqui secum monereque, et docere, quae utilia factu essent, persuadere omnibus instituit: ac, si quid durius

videbatur quod imperandum militibus foret, a cerva sese monitum praedicabat. id cum dixerat, universi, tanquam si deo, libentes parebant. Ea cerva quodam die, cum incurso esset hostium nuntiata, festinatione ac tumultu consternata in fugam se prorupit, atque in palude proxima delituit; et postea requisita perisse credita est. neque multis diebus post, inventam esse cervam Sertorio nuntiatur. tum qui nuntiaverat iussit tacere: ac, ne cui palam diceret, interminatus est: praecipitque, ut eam postero die repente in eum locum, in quo ipse cum amicis esset, immitteret: admissis deinde amicis postridie, visum sibi esse ait in quiete cervam, quae perisset, ad se reverti, et, ut prius confuerat, quod opus esset factio, praedicare. tum Sertorio, quod imperaverat, significante, cerva emissâ in cubiculum Sertorii intrarupit; clamor factus, et orta admiratio est: eaque hominum barbarorum credulitas Sertorio in magnis rebus magno usui fuit. Memoriae proditum est, ex iis nationibus, quae cum Sertorio faciebant, cum multis proeliis superatus esset, neminem unquam ab eo descivisse: quanquam id genus hominum esset mobilissimum.

C A P U T XXIII.

De aetatibus historicorum nobilium, Hellanici, Herodoti, Thucydidis.

HELLANICUS, Herodotus, Thucydides, historiae scriptores in isdem temporibus fere laude ingenti

floruerunt, et non nimis longe distantibus fuerunt aetatibus. nam Hellanicus initio belli Peloponnesiaci fuisse quinque et sexaginta annos natus videtur, Herodotus tres et quinquaginta, Thucydides quadraginta. scriptum hoc libro undecimo Pamphilae.

C A P U T X X I V .

Quid Vulcatius Sedigitus in libro, quem de poëtis scripsit, de comicis Latinis iudicarit.

SEDIGITUS in libro, quem scripsit de poëtis, quid de iis sentiat, qui comoedias fecerunt, et quem ex omnibus praestare ceteris putet, ac deinceps quo quemque in loco et honore ponat, his versibus suis demonstrat :

*Multos incertos certare hanc rem vidimus,
Palmam poëtae comicō cui deferant.
Eum meo iudicio errorem diffolvam tibi :
Ut contra si quis sentiat nihil sentiat.
Caecilio palmam Statio do comicō.
Plautus secundus facile exsuperat ceteros.
Dein Naevius, qui fervet, pretium tertium est :
Si erit, quod quarto detur, dabitur Licinio.
Post insequi Licinium facio Attilium.
In sexto sequitur hos loco Terentius.
Turpilius septimum, Trabea octavum obtinet.
Nono loco esse facile facio Luscium.
Decimum addo causa antiquitatis Ennium.*

C A P U T XXV.

De verbis quibusdam novis, quae in Cn. Mattii mimiambis offenderamus.

CN. Mattius vir eruditus in mimiambis suis non absurde neque absone finxit *recentatur*, pro eo quod Graeci dicunt ἀναγενται, id est, denuo nascitur, atque iterum fit recens. Versus, in quibus hoc verbum est, hi sunt :

*Iam iam albicascit Phoebus, & recentatur
Commune lumen hominibus, voluptasque.*

Idem Mattius in isdem mimiambis *edulcare* dicit, quod est, dulcium reddere, in his versibus :

*Quapropter edulcare convenit vitam;
Curasque acerbas sensibus gubernare.*

C A P U T XXVI.

Quibus verbis Aristoteles philosophus definierit syllogismum : eiusque definitionis interpretamentum verbis Latinis factum.

ARISTOTELES quid syllogismus esset his verbis definivit : λόγος ἐν ὁ τεσέντων τινῶν ἔτερόν τι τῶν κειμένων ἐξ ἀνάγκης συμβαίνει διὰ τῶν κειμένων. eius definitionis non videbatur habere incommode interpretatio facta hoc modo : *Syllogismus est oratio, in qua consensis*

quibusdam & concessis, aliud quid, quam quae concessa sunt, per ea quae concessa sunt, necessario conficitur.

C A P U T XXVII.

Quid sint *comitia calata*, quid *curiata*, quid *centuriata*, quid *tributa*, quid *concilium*; atque inibi quaedam eiusmodi.

IN libro Laelii Felicis ad Q. Mucium primo scriptum est, Labeonem scribere, *Calata Comitia* esse, quae pro collegio pontificum habentur aut Regis aut Flaminum inaugurandorum causa. eorum autem alia esse curiata, alia centuriata. curiata per licetorem curriatum calari, id est, convocari: centuriata per cornicinem. isdem comitiis, quae calata appellari diximus, sacrorum detestatio et testamenta fieri solebant. tria enim genera testamentorum fuisse accepimus, unum, quod calatis comitiis in populi concione fieret: alterum in procinctu, cum viri ad proelium faciendum in aciem vocabantur: tertium per familiae emancipationem, cui aes et libra adhiberetur. In eodem Laelii Felicis libro haec scripta sunt: *Is qui non universum populum, sed partem aliquam adesse iubet, non comitia, sed concilium edicere debet. tribuni autem neque advocant patricios, neque ad eos referre ulla de re possunt: ita ne leges quidem proprie, sed plebiscita appellantur quae tribunis plebis ferentibus accepta sunt. quibus rogationibus ante patricii non tenebantur, donec Q. Hortensius dictator eam legem tulit, ut eo iure, quod plebes statuisset, omnes Quirites teneantur.* Item in eodem libro hoc scriptum est: *Cum*

ex generibus hominum suffragium feratur, curiata comitia esse. cum ex censu & aetate, centuriata: cum ex regionibus & locis, tributa. centuriata autem comitia intra pomoerium fieri nefas esse; quia exercitum extra urbem imperari oporteat; intra urbem imperari ius non sit: propterea centuriata in campo Martio haberi, exercitumque imperari praesidii causa solitum: quoniam populus esset in suffragiis ferendis occupatus.

C A P U T XXVIII.

Quod erravit Cornelius Nepos, cum scripsit Ciceronem tres et viginti annos natum causam pro Sex. Roscio dixisse.

CORNELIUS Nepos et rerum memoriae non indiligens, et M. Ciceronis, ut qui maxime, amicus familiaris fuit. atque is tamen in primo librorum, quos de vita illius composuit, errasse videtur; cum eum scripsit tres et viginti annos natum, primam causam iudicii publici egisse, Sextumque Rosciū parricidii reum defendisse. dinumeratis quippe annis a Q. Caepione et Q. Serrano, quibus consulibus ante diem III Nonas Ianuarias M. Cicero natus est, ad M. Tullium et Cn. Dolabellam, quibus consulibus causam privatam pro Quintio apud Aquilium Gallum iudicem dixit, sex et viginti anni reperiuntur. neque dubium est, quin post annum, quam pro Quintio dixerat, Sex. Rosciū reum parricidii defenderit, annos iam septem atque viginti natus, L. Sulla Felice Q. Metello Pio consulibus. in qua re etiam Fenestellam errasse Pedianus Asconius animadverterit, quod

eum scripsiterit sexto vicesimo aetatis anno pro Sex. Roscio dixisse. Longior autem Nepotis, quam Fenestellae error est; nisi quis vult in animum inducere, studio amoris et amicitiae adductum, amplificandae admirationis gratia, quadrierinium suppressisse; ut M. Cicero orationem florentem dixisse pro Roscio admodum adolescens videretur. Illud adeo ab utriusque oratoris studiosis animadversum et scriptum est; quod Demosthenes et Cicero pari aetate illustrissimas orationes in causis dixerint, alter κατὰ Ἀνδροίων καὶ κατὰ Τιμοκράτους septem et viginti annos natus, alter anno minor pro P. Quintio, septimoque et vicesimo pro Sex. Roscio. vixerunt quoque non nimis numerum annorum diversum, alter tres et sexaginta annos; Demosthenes sexaginta.

C A P U T XXIX.

Quali figura orationis et quam nova L. Piso annalium scriptor usus sit.

DUAE istae in loquendo figurae notae satis usitataeque sunt, *Mihi nomen est Iulius*, et, *mihi nomen est Iulio*. tertiam figuram novam hercle reperi apud Pisonem in secundo annalium. verba Pisonis haec sunt: *L. Tarquinium collegam suum, quia Tarquinium nomen esset, metuere; eumque orat uti sua voluntate Romam contendat. quia Tarquinium, inquit, nomen esset, hoc proinde est, tanquam si ego dicam, mihi nomen est Iulium.*

C A P U T XXX.

Vehiculum, quod *petorritum* appellatur, cuiatis linguae vocabulum sit, Graecae an Gallicae.

QUI ab alio genere vitae detriti iam et retroridi ad literarum disciplinas serius adeunt, si forte iidem sunt garruli natura et subargutuli, oppido quam fiunt in literarum ostentatione inepti et frivoli, quod genus profecto ille homo est, qui de *petorritis* nuper argutissimas nugas dixit. Nam cum quaereretur, *petorritum* quali forma vehiculum, cuiatisque linguae vocabulum esset; et faciem vehiculi ementitus est longe alienam falsamque, et vocabulum Graecum esse dixit, atque id significare volucres rotas interpretatus est: commutataque una litera *petorritum* esse dictum volebat, quasi *petorotum*. scriptum etiam hoc esse a Valerio Probo contendit. Ego cum Probi multos admodum commentationum libros anquisierim, neque scriptum in his inveni, nec usquam alioqui Probum scripsisse credo. *petorritum* enim est non ex Graeca dimidiatum, sed totum transalpibus. nam est vox Gallica, id scriptum est in libro M. Varonis quartodecimo rerum divinarum. quo in loco Varro, cum de petorrito dixisset, esse id verbum Gallicum; *lanceam* quoque dixit, non Latinum, sed Hispanicum verbum esse.

C A P U T XXXI.

Quae verba legaverint Rhodii ad hostium ducem Demetrium, cum ab eo obsiderentur, super illa incluta Ialyſi imagine.

RHODUM insulam celebritatis antiquissimae, oppidumque in ea pulcherrimum ornatissimumque, obsidebat oppugnabatque Demetrius dux aetatis suae inclutus, cui a peritia disciplinaque faciendi obsidii, machinarumque sollertia ad capienda oppida repertarum, cognomentum πολιορκητὴς fuit. tum ibi in obsidione illa aedes quasdam publice factas, quae extra urbis muros cum parvo praesidio erant, aggredi et vastare atque absumere igni parabat. in his aedibus erat memoratissima illa imago Ialyſi, Protagonis manu facta illustris pictoris; cuius operis pulchritudinem praestantiamque ira percitus Rhodiis invidebat. mittunt Rhodii ad Demetrium legatos, cum his verbis: Quae, malum, inquiunt, ratio est, ut tu imaginem istam velis incendio aedium facto disperdere? nam si nos omnes superaveris, et oppidum hoc totum ceperis, imagine quoque illa integra et incolumi per victoriam potieris. sin vero nos vincere obsidendo nequieris; petimus, consideres, ne turpe tibi sit, quia non potueris bello Rhodios vincere, bellum cum Protagene mortuo gessisse. hoc ubi ex legatis audivit, oppugnatione defita, et imagini et civitati pepercit.

A. G E L L I I
 NOCTIUM ATTICARUM
 C O M M E N T A R I U S.

LIBER SEXTUS DECIMUS.

C A P U T I.

Verba Musonii philosophi Graeca, digna atque utilia audiiri observarique, eiusdemque utilitatis sententia a M. Catone multis ante annis Numantiae ad equites dicta.

ADOLESCENTULI cum etiam tum in scholis essemus, ἐντυμητιον hoc Graecum, quod apposui, dictum esse a Musonio philosopho audiebamus, et quoniam vere atque luculente dictum, verbisque est brevibus et rotundis vinctum, perquam libenter memineramus: ἀν τι πράξης καλὸν μετὰ πόνου, ὁ μὲν πόνος οἴχεται, τὸ δὲ καλὸν μένει ἀν τι ποίησης αἰσχρὸν μετὰ ἄδονος, τὸ μὲν ἄδū οἴχεται, τὸ δὲ αἰσχρὸν μένει. postea istam ipsam sententiam in Catonis oratione, quam dixit Numantiae apud equites, positam legimus: quae et si laxioribus paulo longioribusque verbis comprehensa est, praequam illud Graecum quod diximus; quoniam tamen priore tempore, antiquiorque est,

venerabilior videri debet. verba ex oratione haec sunt : *Cogitate cum animis vestris, si quid vos per laborem recte feceritis; labor ille a vobis cito recedet: bene factum a vobis, dum vivitis, non abscedet. sed si qua per voluptatem nequiter feceritis; voluptas cito abibit: nequiter factum illud apud vos semper manebit.*

C A P U T II.

Cuimodi sit lex apud dialecticos percontandi differendique,
et quae sit eius reprehensio.

LELEM esse aiunt disciplinae dialecticae, si de quapiam re quaeratur disputeturque, atque ibi quid rogare, ut respondeas : tum, ne amplius quid dicas, quam id solum, quod es rogatus, aut aias, aut neges; eamque legem qui non servent, et aut plus, aut alter, quam sunt rogati, respondeant, existimantur rudes indoctique esse, disputandique morem atque rationem non tenere. Hoc quidem, quod dicunt, in plerisque disputationibus procul dubio fieri oportet. indefinitus namque inexplicabilisque sermo fiet, nisi interrogationibus responsionibusque simplicibus fuerit determinatus. sed enim esse quaedam videntur, in quibus si breviter, et ad id, quod rogatus fueris, respondeas, capiare. nam si quis his verbis interroget : postulo uti respondeas, *desierisne facere adulterium, an non?* utrumcunque dialectica lege responderis, sive aias, sive neges, haerebis in captione, tanquam si te dicas adulterum. sed quod minus

est in interrogatione, id est addendum. nam qui facere non desinit, non id necessario etiam fecit; falsa igitur est species istius captionis: et nequaquam procederet ad id potest, ut colligi concludique possit eum facere adulterium, qui se negaverit facere desisse. quid autem legis istius propugnatores in illa captiuncula facient, in qua haerere eos necessum est, si nihil amplius, quam quod interrogati erunt, responderint? nam, si ita ego istorum aliquem rogem: *Quidquid non perdidisti, habeasne, an non habeas?* postulo ut aias, aut neges: utrumcunque breviter responderit, capietur. nam si non habere se negaverit, quod non perdidit; colligetur oculos eum non habere, quos non perdidit. si vero habere se dixerit; colligetur eum habere cornua, quae non perdit. Rectius igitur cautiusque ita respondebitur: quidquid habui, id habeo, si id non perdimi. sed huiuscemodi responsio non sit ex ea lege, quam diximus. plus enim quam quod rogatus est, respondet. et propterea id quoque ad eam legem addi solet, non esse captiosis interrogationibus respondendum.

C A P U T III.

Quanam ratione effici dixerit Erasistratus medicus, si cibus forte deerit, ut tolerari aliquantis per inedia possit, et tolerari fames: verbaque ipsa Erasistrati super ea re scripta.

CUM Favorino Romae dies plerumque totos eramus: tenebatque animos nostros homo ille fandi

dulcissimus. atque eum, quoquo iret, quasi ex lingua prorsum eius capti prosequebamur. ita sermonibus usquequaque amoenissimis demulcebat. tum ad quendam aegrum cumisset visere, nosque cum eo una introissemus, multaque ad medicos, qui tum forte istic erant, valetudinis eius gratia, oratione Graeca dixisset: Ac ne hoc quidem, inquit, mirum videri debet, quod, cum antehac semper edundi fuerit appetens, nunc, post imperatam inediam tridui, omnis eius appetitio pristina elanguerit. nam quod Erasistratus scriptum, inquit, reliquit, prope modum verum est: esuritionem faciunt inanes patentesque intestinorum fibrae, et cava intus ventris ac stomachi vacua et hiantia: quae ubi aut cibo complentur, aut inanitate diutina contrahuntur et con-
nivent; tunc loco, in quem cibus capitur, vel stipato vel adducto, voluntas capiendi eius desiderandique restinguitur. Scythes quoque, ait eundem Erasistratum dicere, cum sit usus ut famem longius tolerent, fasciis ventrem strictissime circumligare. ea ventris compressione esuritionem posse depelli, creditum est. Haec tum Fovorinus, multaque istiusmodi alia affabilissime dicebat. Nos autem postea, cum librum forte Erasistrati legeremus θιαρέσεων primum, id ipsum in eo libro, quod Favorinum audiebamus dicere, scriptum offendimus. verba Erasistrati ad eam rem pertinentia haec sunt: ἐλογιζόμενα οὖν πάρα τὴν ισχυρὰν σύμπτωσιν τῆς κοιλίας εἶναι τὴν σφόδρα ἀστιάν· καὶ γὰρ τοῖς ἐπιπλέον ἀστοῦσι κατὰ προαιρεσιν, ἐν τοῖς πρώτοις χρόνοις ή πείνα παρακολουθεῖ· ὑστερον δὲ οὐκέτι. deinde paulum infra: εἰδισμένοι δέ εἰσι καὶ οἱ Σκύθαι, ὅταν

διὰ τινα καιρὸν ἀναγκάζονται ἀστοι εἶναι, ζόνται πλα-
τεῖαις τὴν κοιλίαν διασφίγγειν, ὡς τῆς πείνης αὐτοὺς ἑπ-
τον ἐνοχλούσης· σχεδὸν δὲ καὶ ὅταν πλήρης ἡ κοιλία ἦ,
διὰ τὸ κένωμα ἐν αὐτῇ μπδὲν εἶναι, διὰ τοῦτο οὐ πεινῶσιν.
ὅταν δὲ σφόδρα συμπτωμαῖς ἦ, κένωμα οὐκ ἔχει. In
eodem libro Erasistratus vim quandam famis non
tolerabilem, quam Graeci βούλιμον appellant, in die-
bus frigidissimis multo facilius accidere ait, quam
cum serenum atque placidum est: atque eius rei
causas, cur is morbus in eo plerumque tempore oria-
tur, nondum sibi esse compertas dicit. Verba, quibus
id dicit, haec sunt: ἀπορον δὲ καὶ δέομενον ἐπισκέψεως,
καὶ ἐπὶ τούτου καὶ ἐπὶ τῶν λοιπῶν βουλιμιώντων, διατὶ^τ
ἐν τοῖς φύχεσι μᾶλλον τὸ σύμπτωμα τοῦτο γίνεται ή ἐν
ταῖς εὐδίαις.

C A P U T . IV.

Quo ritu quibusque verbis facialis populi Romani bellum
indicere solitus sit his, quibus populus Romanus bellum
fieri iusserat. Et item in quae verba conceptum fuerit
iusiurandum de furtis militaribus fanciendis, et uti mi-
litares scripti intra praedictum diem in loco certo fre-
quentarent, causis quibusdam exceptis, propter quas id
iusiurandum remitti aequum esset.

CINCIUS in libro tertio de re militari, facialem
populi Romani bellum indicentem hostibus, telum-
que in agrum eorum iacentem, hisce verbis uti
scripsit: QUOD. POPULUS. HERMUNDULUS. HO-
MINES. QUE. POPULI. HERMUNDULI. ADVERSUS.

POPULUM. ROMANUM. BELLUM. FECERE. DELI-
QUERUNT. QUE. QUOD. QUE. POPULUS. ROMANUS.
CUM. POPULO. HERMUNDULO. HOMINIBUS. QUE.
HERMUNDULIS. BELLUM. IUSSIT. OB. EAM. REM.
EGO. POPULUS. QUE. ROMANUS. POPULO. HER-
MUNDULO. HOMINIBUS. QUE. HERMUNDULIS. BEL-
LUM. INDICO. FACIO. QUE. Item, in libro eiusdem
Cincii de re militari quinto, ita scriptum est: *Cum dilectus antiquitus fieret, & milites scriberentur, iusiu-
randum eos Tribunus militaris adiebat, in verba haec:*
IN. MAGISTRATU. C. LAELII. C. FILII. CONSULIS.
L. CORNELII. P. FILII. CONSULIS. IN. EXERCITU.
DECEM. QUE. MILIA. PASSUM. PROPE. FURTUM.
NON. FACIES. DOLO. MALO. SOLUS. NEQUE. CUM.
PLURIBUS. PLURIS. NUMMI. ARGENTEI. IN. DIES.
SINGULOS. EXTRAQUE. HASTAM. HASTILE. LIGNA.
NAPUM. PABULUM. UTREM. FOLLEM. FACULAM. SI.
QUID. IBI. INVENERIS. SUSTULERIS. VE. QUOD.
TUUM. NON. ERIT. QUOD. PLURIS. NUMMI. AR-
GENTEI. ERIT. UTI. TU. AD. C. LAELIUM. C. FI-
LIUM. CONSULEM. L. VE. CORNELIUM. P. FILIUM.
CONSULEM, SIVE. QUEM. AD. UTRUM. EORUM. IUS.
ERIT. PROFERES. AUT. PROFITEBERE. IN. TRIDUO.
PROXIMO. QUIDQUID. INVENERIS. SUSTULERIS. VE.
SINE. DOLO. MALO. AUT. DOMINO. SUO. CUIUM.
ID. CENSEBIS. ESSE. REDDES. UTI. QUOD. RECTUM.
ESSE VOLES. Militibus autem scriptis dies praefi-
niebatur, quo die adeissent: et ut citanti consuli
responderent. deinde ita concipiebatur iusurandum,
ut adeissent, his additis exceptionibus: *nisi harumce
quae causa erit, funus familiare, feriaeve denicales,*

quae non eius rei causa in eum diem collatae sint, quo
is eo die minus ibi esset; morbus sonticus, auspiciumve
quod sine piaculo praeterire non liceat, sacrificiumve
anniversarium quod recte fieri non posset, nisi ipius eo
die ibi sit; vis hostisve, status condiclusve dies cum
hoste: si cui eorum harumce quae causa erit, tum se
postridie quam per eas causas licebit, eo die venturum,
adiuturumque eum, qui eum pagum, vicum, opidumve
delegerit. Item in eodem libro verba haec sunt: Mi-
les cum die, qui praedictus est, aberat, neque excusatus
erat, infrequens dabatur. Item in libro sexto hoc
scriptum est: Alae dictae exercitus equitum ordines;
quod circum legiones dextra sinistraque tanquam alae
in avium corporibus locabantur, in legione sunt centu-
riae sexaginta, manipuli triginta, cohortes decem.

C A P U T V.

Vestibulum quid significet; deque eius vocabuli rationibus.

PLERAQUE sunt vocabula, quibus vulgo utimur,
neque tamen liquido scimus, quid ea proprie atque
vere significant: sed incomptam et vulgariam tra-
ditionem rei non exploratae secuti, videmur magis
dicere quod volumus, quam dicimus; sicuti est *ve-
stibulum*, verbum in sermonibus celebre atque ob-
vium: non omnibus tamen, qui illo facile utuntur,
satis spectatum. animadverti enim quosdam haud-
quaquam indoctos viros opinari, *vestibulum* esse par-
tem domus primorem, quam vulgus atrium vocat.

C. Aelius Gallus, in libro de significatione verborum, quae ad ius civile pertinent, secundo, *vestibulum esse* dicit, *non in ipsis aedibus, neque partem aedium, sed locum ante ianuam domus vacuum*; per quem a via aditus accessusque ad aedis est, cum dextra sinistraque inter ianuam tectaque, quae sunt viae iuncta, spatium relinquuntur; atque ipsa ianua procul a via est, area vacanti intersita. Quae porro huic vocabulo ratio sit, quaeri multum solet. sed quae scripta legi, ea ferme omnia inconcinna atque absurdia visa sunt. quod Sulpicium autem Apollinarem memini dicere virum eleganti scientia ornatum, huiuscemodi est. *ve* particula, sicuti quaedam alia, tum intentionem significat, tum minutionem. nam *vetus et vehemens*, alterum ab aetatis magnitudine compositum elisumque est, alterum a mentis vi atque impetu dicitur. *vescum* autem, quod ex *ve* particula et *esca* copulatum est, utriusque diversae significationis vim capit. aliter enim Lucretius *vescum salem* dicit ex edendi intentione: aliter Lucilius *vescum* appellat cum edendi fastidio. Qui domos igitur amplas antiquitus faciebant, locum ante ianuam vacuum relinquebant, qui inter fores domus et viam medius esset. in eo loco qui dominum eius domus salutatum venerant, priusquam admitterentur, consistebant: et neque in via stabant, neque intra aedis erant. ab illa ergo grandis loci constitutione, et quasi quadam stabulatione, vestibula appellata sunt; spatia, sicut diximus, grandia ante fores aedium relicta; in quibus starent, qui venissent, priusquam in domum intromitterentur. Meminisse autem debemus, id vocabulum non

semper a veteribus proprie, sed per quasdam translationes, esse dictum; quae tamen ita sunt factae, ut ab ista, de qua diximus, proprietate non longe desciverint. sicut illud in sexto Virgilii:

*Vestibulum ante ipsum, primisque in faucibus orci,
Lucretus & ultrices posuere cubilia curae.*

non enim vestibulum priorem partem domus infernae esse dicit; quod obrepere potest, tanquam si ita dicatur. sed loca duo demonstrat extra orci fores, vestibulum et fauces: ex quibus et vestibulum appellat ante ipsam quasi domum, et ante ipsa orci penetralia; fauces autem vocat iter angustum, per quod ad vestibulum adiretur.

C A P U T VI.

Hostiae, quae dicuntur *bidentes*, quid sint, et quam ob causam ita appellatae sint: superque ea re P. Nigidii et Iulii Higini sententiae.

REDEUNTES Graecia, Brundusium navem adverimus. ibi quispiam linguae Latinae literator, Roma a Brundusinis accersitus, experiendum fese vulgo dabat: imus ad eum nos quoque oblectamenti gratia. erat enim fessus atque languens animus de aestu maris. legebat barbare inscriteque Virgilii septimum, in quo libro hic versus est:

Centum lanigeras maestabat rite bidentis:

et iubebat rogare se, si quis quid omnium rerum

vellet dicere. tum ego indocti hominis confidentiam demiratus, Docesne, inquam, nos, magister, cur *bidentes* dicantur? *Bidentes*, inquit, oves appellatae, idcircoque *lanigeras* dixit, ut oves planius demonstraret. posthac, inquam, videbimus an oves solae, ut tu ait, bidentes dicantur; et an Pomponius Atellanarum poëta in Gallis Transalpinis erraverit, cum hoc scripsit:

*Mars tibi voveo facturum, si unquam redierit, bidenti
verre.*

sed nunc ego a te rogavi, ecquam scias esse huiusc vocabuli rationem. atque ille nihil cunctatus, sed nimium quantum audacter, *Oves*, inquit, bidentes dictae, quod duos tantum dentes habeant. Ubi terrum, quaeso te, inquam, duos solos per naturam dentes habere ovem vidisti? ostentum enim est, et piaculis factis procurandum. tum ille permotus mihi et irritatus: *Quaere*, inquit, ea potius quae ex grammatico querenda sunt. nam de ovium dentibus opiniones percontantur. facetias nebulonis hominis risi et reliqui. Publius autem Nigidius, in libro quem de extis composuit, bidentes appellari ait, non oves solas, sed omnes bimas hostias. neque tamen dixit apertius, cur *bidentes*: sed, quod ultro existimabamus, id scriptum invenimus in commentariis quibusdam ad ius pontificium pertinentibus, *bidennes* primo dictas, *d* litera immissa, quasi *biennes*: tum longo usu loquendi corruptam vocem esse, et ex *bidennibus* *bidentes* factum: quoniam id videbatur esse dictu facilius leniusque. Higinus tamen Iulius, qui ius

pontificium non videtur ignorasse, in quarto librorum, quos de Virgilio fecit, appellari *bidentes* scripsit hostias, quae per aetatem duos dentes altiores habent. Verba illius ipsa posui : *Quae bidens est*, inquit, *hostia*, oportet habeat dentes octo, sed ex his duo ceteris altiores, per quos appareat ex minoro aetate in maiorem transcendisse. Haec Higini opinio an vera sit, non argumentis, sed oculis iudicari potest.

CAPUT VII.

Quod Laberius verba pleraque licentius petulantiusque finxit : quod multis item verbis utitur, de quibus, an sint Latina, quaeri solet.

LABERIUS in mimis, quos scriptitavit, oppido quam verba finxit praelicenter. nam et *mendicimonium* dicit, et *moechimonium*; et *adulterionem*, *adulteritatemque pro adulterio*; et *depudicavit*, *pro stupravit*; et *abluvium pro diluvio*; et, quod in mimo ponit, quem *Cophinum* scripsit, *manuatus est*, *pro furatus est*; et item in Fullone *furem*, *manuarium* appellat :

Manuari, inquit, *pudorem perdidisti*.

multaque alia huiuscemodi novat; neque non obsoleta quoque, et maculantia ex sordidiore vulgi usu ponit : quale est in Staminariis :

Tollet bona fide vos Orcus nudas in Catonium.

et *elutriare linteas*, et *lavandria* dicit, quae ad lavan-

dum sint data, et coicior, inquit, *in fullonicam*. Ecquid properas? ecquid praecurris *Caldonia?* item in Restione, *calabriunculos* dicit, quos vulgus *calabrieres*: item in Compitalibus, *malas malaxavi*. Item in Cacomeimone:

*Hic est, inquit, ille gurdus, quem ego
Me abhinc duos menses ex Africa
Venientem exceperisse tibi narravi.*

item in mimo, qui inscribitur *Natal*, *cippum* dicit et *obbam*, et *camellam*, et *pictacium*, et *capitium*: *induis*, inquit, *capitium tunicae pictacium*. praeterea in Anna Perenna, *gubernium* pro *governatore*, & *planum* pro *sycophanta*, et *nanum* pro *pumilione* dicit. quanquam *planum* pro *sycophanta* M. quoque Cicero in oratione scriptum reliquit, quam pro Cluentio dixit. atque item in mimo, qui *Saturnalia* inscriptus est, *botulum* pro *farcimine* appellat, et *hominem levennam* pro *levi*. item in Necyomantia, *cocionem* per vulgate dicit, quem veteres *arulatorem* dixerunt. Verba Laborii haec sunt: *Duas uxores; hoc hercle plus negotii est, inquit Cocio: sed aedilis viderit.* sed enim in mimo, quem inscripsit *Alexandream*, eodem quidem modo quo vulgus, sed probe Latineque usus est Graeco vocabulo. *emplastrum* enim dixit οὐδετέρως, non genere feminino, ut isti novicii semidocti. Verba ex eo mimo apposui:

Quid est iusiurandum? emplastrum aeris alieni.

C A P U T VIII.

Quid significet et quid a nostris appellatum sit, quod ἀξιωμα
dialectici dicunt: et quedam alia quae prima in disci-
plina dialectica traduntur.

CUM in disciplinas dialecticas induci atque imbui
vellemus; necessum fuit adire atque cognoscere quas
vocant dialectici εἰσαγωγὰς; tum quia in primo περὶ¹
ἀξιωμάτων discendum, quae M. Varro alias *profata*,
alias *proloquia* appellat, commentarium de proloquiis
L. Aelii docti hominis, qui magister Varronis fuit,
studiose quaesivimus: eumque in Pacis bibliotheca
repertum legimus. sed in eo nihil edocenter, neque
ad instituendum explanate scriptum est: fecisseque
videtur eum librum Aelius sui magis admonendi,
quam aliorum docendi gratia. redimus igitur neces-
fario ad Graecos libros: ex quibus accepimus ἀξιωμα
esse his verbis, λεκτὸν αὐτοτελὲς ἀποφαντὸν δόσον ἐφ'
ἴαυτῷ. hoc ego supersedi vertere, quia novis et in-
conditis vocibus utendum fuit, quas pati aures per
insolentiam vix possent. Sed M. Varro, in libro de
lingua Latina ad Ciceronem quarto vicefimo, expe-
ditissime ita finit: *Proloquium est sententia, in qua nihil*
desideratur. erit autem planius, quid istud sit, si
exemplum eius dixerimus. ἀξιωμα igitur, sive id pro-
loquium dicere placet, huiuscemodi est: *Hannibal*
Poenus fuit: Scipio Numantium delevit: Milo caedis
damnatus est: neque bonum est voluptas neque malum:
et omnino quidquid ita dicitur plena atque perfecta

verborum sententia, ut id necesse sit aut verum aut falsum esse, id a dialecticis ἀξιωμα appellatum est, a M. Varrone, sicuti dixi, proloquium; a M. autem Cicero pronuntiatum. quo ille tamen vocabulo tantisper uti se attestatus est, *quoad melius*, inquit, *invenero*. Sed quod Graeci συνημένον ἀξιωμα dicunt, id alii nostrorum *adiunctum*, alii *connexum* dixerunt. id *connexum* tale est: *si Plato ambulat, Plato movetur.* *si dies est, Sol super terras est.* Item quod illi συμπεπλεγμένον, nos vel *coniunctum*, vel *copulatum* dicimus, quod est eiusmodi: *P. Scipio Pauli filius & bis consul fuit, & triumphavit, & censura functus est, & collega in censura L. Mummii fuit.* In omni autem coniuncto si unum est mendacium, etiam si cetera vera sunt, totum esse mendacium dicitur. nam si ad ea omnia, quae de Scipione illo vera dixi, addidero, & *Hannibalem in Africa superavit*, quod est falsum: universa quoque illa, quae coniuncte dicta sunt, propter hoc unum quod falsum accesserit, quia simul dicentur, vera non erunt. Est item aliud, quod Graeci διεζευγμένον ἀξιωμα, nos *disiunctum* dicimus. id huiuscmodi est: *Aut malum est voluptas, aut bonum: aut neque bonum, neque malum est.* Omnia autem, quae disiunguntur, pugnantia esse inter se se oportet: eorumque opposita, (*ἀντικείμενα* Graeci dicunt,) ea quoque ipsa inter se adversa esse: ex omnibus quae disiunguntur unum esse verum debet, falsa cetera. quod si aut nihil omnium verum, aut omnia plurave quam unum vera erunt, aut quae disiuncta sunt, non pugnabunt, aut quae opposita eorum sunt, contraria inter se non erunt; tunc id

disiunctum mendacium est; et appellatur παραδιεξεγμένον. sicuti hoc est, in quo quae opposita, non sunt contraria: *Aut curris, aut ambulas, aut stas.* nam ipsa quidem inter se adversa sunt: sed opposita eorum non pugnant. *non ambulare enim et non stare, et non currere* contraria inter se non sunt: quoniam contraria ea dicuntur, quae simul vera esse non queunt. possis enim simul eodemque tempore neque ambulare, neque stare, neque currere. Sed hoc breve ex dialectica libamentum deditur nunc satis erit: atque id solum addendum admonendumque est, quod huius disciplinae studium atque cognitio in principiis quidem tetra et aspernabilis insuavisque esse et inutilis videri solet: sed, ubi aliquantum processeris, tum denique et emolumentum eius in animo tuo dilucebit, et sequetur quaedam discendi voluptas insatiabilis; cui sane nisi modum feceris, periculum non mediocre erit, ne, ut plerique alii, tu quoque in illis dialecticae gyris atque maeandris, tanquam apud Sirenios scopulos, consenescas.

C A P U T I X.

Quid significet verbum in libris veterum creberrime possum, susque deque.

SUSQUE deque fero, aut susque deque habeo, (his enim omnibus modis dicitur) verbum est ex hominum doctorum sermonibus: in poëmatis quoque et in epistolis veterum scriptum est plurifariam: sed facilius reperias, qui id verbum ostentent, quam

qui intelligent. ita plerique nostrum, quae remota
tiora verba invenimus, dicere ea properamus, non
discere. Significat autem *susque deque ferre*, animo
aequo esse, et quod accidit non magni pendere, atque
interdum negligere et contemnere : et propemodum
id valet, quod dicitur Graece ἀδιαφορεῖν. Laberius in
Compitalibus :

Nunc tu lento es : nunc tu susque deque fers.
Mater familias tua in lecto adverso sedet.
Servos sextaniis verbis nefariis utitur.

M. Varro in Sifenna, vel de historia *Quod si non*
horum omnium similia essent principia, ac postprinci-
pia; susque deque esset. Lucilius in tertio :

Verum haec ludus ibi susque omnia deque fuerunt :
Susque & deque fuere, inquam, omnia ludus iocusque :
Illud opus durum, ut Setinum accessimus finem :
Aiyilavtoi montes, Aetnae omnes, asperi Athones.

C A P U T X.

Quid sint *proletarii*, quid *capitecensi*, quid item sit in duodecim tabulis *affiduus*, et quae eius vocabuli ratio sit.

OTIUM erat quodam die Romae in foro a nego-
tiis, et laeta quaedam celebritas feriarum; legeba-
turque in confessu forte complurium Ennii liber ex
annalibus. in eo libro versus hi fuerunt :

Proletarius publicitus scutisque, feroque

*Ornatur ferro : muros , urbemque , forumque
Excubii curant.*

Tum ibi quaeri coeptum est , quid esset *proletarius*. atque ego , adspiciens quempiam in eo circulo ius civile callentem familiarem meum , rogabam , ut id verbum nobis enarraret . et , cum ille se iuris , non rei grammaticae , peritum esse respondisset : Eo maxime , inquam , te dicere hoc oportet , quando , ut praedicas , peritus iuris es . nam Q. Ennius verbum hoc ex duodecim tabulis vestris accepit ; in quibus , si recte commemini , ita scriptum est : ASSIDUO. VINDEX. ASSIDUUS. ESTO. PROLETARIO. QUOI. QUIS. VOLET. VINDEX. ESTO. petimus igitur , ne annalem nunc Q. Ennii , sed duodecim tabulas legi arbitrere ; et quid sit in ea lege *proletarius* , si vis , interpretere . Ego vero , inquit ille , dicere atque interpretari hoc deberem , si ius Faunorum et Aboriginum dicenssem . Sed enim cum *proletarii* , & *assidui* , & *fanates* , & *vades* , & *subvades* , & *vigintiquinque asses* , & *taliones* , *furtorumque quaestio cum lance & licio evanuerint* , omnisque illa duodecim tabularum antiquitas , nisi in legis actionibus centumviralium causarum , lege Aebutia lata , consopita sit : studium scientiamque ego praestare debo iuris et legum , vocumque earum , quibus utimur . Tum forte quadam Iulium Paulum , poetam memoriae nostrae doctissimum , praetereuntem conspeximus . is a nobis salutatus , rogatusque , uti de sententia , deque ratione istius vocabuli nos doceret , Qui in plebe , inquit , Romana tenuissimi pauperrimique erant , neque am-

plius quam mille quingentum aeris in censum deferebant, *proletarii* appellati sunt. qui vero nullo, aut perquam parvo aere censebantur, *capitecensi* vocabantur. extremus autem census capitecensorum aeris fuit trecenti septuaginta quinque. Sed quoniam res pecuniaque familiaris obsidis vicem pignorisque esse apud rempublicam videbatur; amorisque in patriam fides quaedam in ea, firmamentumque erat; neque proletarii, neque capitecensi milites, nisi in tumultu maximo, scribebantur; quia familia pecuniaque his, aut tenuis, aut nulla esset. proletariorum tamen ordo honestior aliquanto, et re, et nomine, quam capitecensorum fuit: nam et asperis reipublicae temporibus, cum iuventutis inopia esset, in militiam tumultuarium legebantur, armaque iis sumtu publico praebabantur: et non capitis censione, sed prosperiore vocabulo a munere officioque prolis edendae appellati sunt: quod, cum re familiari parva minus possent rempublicam iuvare, subolis tamen gignendae copia civitatem frequentarent. Capitecensos autem primus C. Marius, ut quidam ferunt, bello Cimbrico difficultissimis reipublicae temporibus, vel potius, ut Sallustius ait, bello Iugurthino, milites scripsisse traditur; cum id factum ante in nulla memoria exstaret. ASSIDUUS, in duodecim tabulis, pro locuplete et facile facienti dictus, aut ab assibus, id est, aere dando, cum id tempora reipublicae postularent; aut a muneris pro familiari copia faciendi assiduitate. verba autem Sallustii in historia Iugurthina de C. Mario consule, et de capitecensis haec sunt: *Ipse interea milites scribere, non more maiorum, nec ex*

classibus, sed ut lubido cuiusque erat, capitecensos plerosque. id factum alii inopia bonorum, alii per ambitionem consulis memorabant, quod ab eo genere celebratus auctusque erat: & homini potentiam quaerentii elegantissimus quisque oportuniſſimus.

C A P U T XI.

Historia ex Herodoti libris sumta de Psyllorum interitu,
qui in Syrtibus Africanis colebant.

GENS in Italia Marsorum orta esse fertur a Circae filio: propterea Marsis hominibus, quorum dumtaxat familiae cum externis cognationibus nondum etiam permixtae corruptaeque sunt, vi quadam genitali datum est, ut serpentium virulentorum dominatores sint, et incensionibus, herbarumque succis faciant medelarum miracula. Hac eadem vi praeditos esse quosdam videmus, qui *Psylli* vocantur: quorum super nomine et genere cum in veteribus literis quaeſiſſem; in quarto denique Herodoti libro fabulam de Psyllis hanc invenimus. Psyllos quondam fuisse in terra Africa conterminos Nasamonibus: Austrumque in finibus eorum quodam in tempore perquam validum ac diutinum flavisſe: eo flatu aquam omnem in locis, in quibus colebant, exaruisse: Psyllos re aquaria defectos, eam iniuriam graviter Austro succensuisse; decretumque fecisse, uti armis sumitis ad Austrum, proinde quasi ad hostem, iure belli, res repetitum proficiſcerentur: atque ita pro-

fectis ventum Austrum magno spiritus agmine venisse obviam; eosque universos, cum omnibus copiis armisque, cumulis montibusque harenarum supervectis, operuisse: eo facto Psyllos ad unum omnis interisse: itaque eorum fines a Nasamonibus occupatos.

C A P U T XII.

De his vocabulis, quae Cloatius Verus aut satis commode, aut nimis absurde et illepede ad origines linguae Graecae redigit.

CLOATIUS Verus in libris, quos inscripsit *Verborum a Graecis tractorum*, non pauca hercle dicit curiose et sagaciter conquisita, neque non tamen quaedam futilea et frivola. *Errare*, inquit, *dictum est*, ἀπὸ τοῦ ἔρρειν; versumque infert Homeri, in quo id verbum est:

ἔρρεις ἐκ νήσου θάσου ἐλέγχιστε ζωόντων.

Item *alucinari* factum scripsit ex eo, quod dicitur Graece ἀλύειν, unde *elucum* quoque esse dictum putat, a litera in e versa, tarditatem quandam animi et stuporem, qui alucinantibus plerumque usu venit. Item *fascinum* appellat, quasi βασιλανόν, et *fascinare* esse quasi βασιλίνειν. commode haec sane omnia, et conducenter. Sed in libro quarto, *Faenerator*, inquit, *appellatus est*, quasi φαινετώρ, ἀπὸ τοῦ φαινεσθαι ἐπὶ τῷ χρυστότερον, quoniam id genus hominum speciem ostentent humanitatis, & commodi esse videantur in-

pibus nummos desiderantibus: idque dixisse ait Hypsicratem quempiam grammaticum; cuius libri sane nobiles sunt super his, quae a Graecis accepta sunt. Sive hoc autem ipse Cloatius, sive nescio qui alias nebulo effutivit, nil potest dici insulsius. *fenerator* enim uti M. Varro in libro tertio de sermone Latino scripsit, *a fenore est nominatus*. *fenus* autem dictum a *fetu*, & quasi a *fetura quadam pecuniae parientis*, atque *increcentiis*. idcirco et M. Catonem et ceteros aetatis eius *feneratorum*, sine *a* litera pronuntiasse tradit, sicuti *fetus* ipse et *fecunditas* appellata.

CAPUT XIII.

Quid sit *municipium*, et quid a *colonia* differat, et quid sint *municipes*; quaeque sit eius vocabuli ratio ac proprietas: atque inibi, quod divus Hadrianus in senatu de iure atque vocabulo *municipum* verba fecit.

MUNICIPES et *municipia*, verba sunt dictu facilia et usu obvia; et neutiquam reperias, qui haec dicit, quin scire se plane putet quid dicat: sed profecto aliud est, aliud dicitur: quotus enim fere nostrum est, qui, cum ex *colonia* ex populo Romano sit, non et se *municipem* esse, et populares suos *municipes* esse dicat? quod est a ratione et a veritate longe aversum. sic adeo et *municipia* quid, et quo iure sint, quantumque a *colonia* differant, ignoramus: existimamusque meliore conditione esse *colonias*, quam *municipia*. de cuius opinionis tam promiscae erroribus D. Hadrianus, in oratione quam

de Italicensibus, unde ipse ortus fuit, in senatu habuit, peritissime differuit: mirarique se ostendit, quod et ipsi Italenses, et quaedam item alia municipia antiqua, in quibus Uticenses nominat, cum suis moribus legibusque uti possent, in ius coloniarum mutare gestiverint. Praenestinos autem refert maximo opere a Tiberio imperatore petisse orasseque, ut ex colonia in municipii statum redigerentur: idque illis Tiberium pro referenda gratia tribuisse: quod in eorum finibus, sub ipso oppido, ex capitali morbo revaluisset. *Municipes* ergo sunt cives Romani ex municipiis, legibus suis et suo iure utentes, muneris tantum cum populo Romano honorarii participes, a quo munere capeffendo appellati videntur, nullis aliis necessitatibus, neque ulla populi Romani lege adstricti, nisi, inquam, populus eorum fundus factus est: primos autem municipes sine suffragii iure Caerites esse factos accepimus: concessumque illis, ut civitatis Romanae honorem quidem caperent, sed negotiis tamen atque oneribus vacarent, pro sacris bello Gallico receptis, custoditisque. hinc tabulae Caerites appellatae, versa vice, in quas censores referri iubebant, quos notae causa suffragiis privabant. Sed *Coloniarum* alia necessitudo est: non enim veniunt extrinsecus in civitatem, nec suis radicibus nituntur: sed ex civitate quasi propagatae sunt: et iura institutaque omnia populi Romani, non sui arbitrii habent. quae tamen conditio, cum sit magis obnoxia et minus libera; potior tamen et praestabilior existimatur, propter amplitudinem maiestatemque populi Romani, cuius istae coloniae

quasi effigies parvae simulacraque esse quaedam videntur : et simul quia obscura obliterateaque sunt municipiorum iura , quibus uti iam per innotitiam non queunt.

C A P U T XIV.

Quod M. Cato differre dixit *properare* et *festinare* , et quantum incommodo Verrius Flaccus vim verbi , quod est *festinat* , interpretatus sit.

FESTINARE et *properare* idem significare , atque in eandem rem dici videntur. sed M. Cato id differre existimat : eaque hoc modo divisa. verba sunt ipsius ex oratione , quam de suis virtutibus habuit : *Aliud est properare , aliud festinare. qui unum quid mature transgit , is properat : qui multa simul incipit , neque perficit , is festinat.* Verrius Flaccus rationem dicere volens differentiae huius , *Festinat* , inquit , *a fando dicitur : quoniam isti ignaviores , qui nihil perficere possunt , plus verborum quam operae habent : sed id nimis coactum atque absurdum videtur. neque tanti momenti esse potest prima in utroque verbo litera , ut propter eam unam tam diversa verba , *festinare* et *fari* , eadem videri debeant. commodius autem propriusque visum est , *festinare* esse quasi fessum esse. nam qui multis simul rebus properandis defessus est , is iam non properat , sed festinat.*

C A P U T X V.

Quid Theophrastus mirum de perdicibus scriptum reliquerit, et quid Theopompus de leporibus.

THEOPHRASTUS, philosophorum peritissimus, omnes in Paphlagonia perdices bina corda habere dicit; Theopompus in Bisaltia lepores bina iecora.

C A P U T X VI.

Agrippas a partus aegri et improsperi vitio appellatos; deque his deabus, quae vocantur *Prosa* et *Postverta*.

QUORUM in nascendo non caput, sed pedes primi extiterant (qui partus difficillimus aegerrimusque habetur) Agrippae appellati vocabulo ab aegritudine et pedibus confecto. Esse autem pueros in utero Varro dicit capite infimo nixos, sursum pedibus elatis; non ut hominis natura est, sed ut arboris, nam pedes cruraque, arboris appellat ramos; caput, stirpem atque caudicem. quando igitur, inquit, contra naturam forte conversi in pedes; brachiis plerumque diductis retineri solent: aegriusque tunc mulieres entuntur. huius periculi deprecandi gratia arae statutae sunt Romae duabus Carmentibus: quarum altera Postverta nominata est, Prosa altera; a recti perversique partus & potestate & nomine.

C A P U T XVII.

Quae ratio vocabuli sit *agri Vaticani*.

ET agrum Vaticanum, et eiusdem agri deum praefidem, appellatum acceperamus a vaticiniis, quae vi atque instinctu eius dei, in eo agro fieri solita essent. sed praeter hanc causam M. Varro, in libris divinarum, aliam esse tradit istius nominis rationem. nam sicut *Aius*, inquit, *deus appellatus, araque ei statuta est*, quae est *infusa Nova via*, quod in eo loco divinitus vox edita erat: ita *Vaticanus deus nominatus*, penes quem essent vocis humanae initia. quoniam pueri, simul atque parti sunt, eam primam vocem edunt, quae prima in *Vaticano syllaba* est: idcircoque vagire dicitur exprimente verbo sonum vocis recentis.

C A P U T XVIII.

Lepida quaedam membratu et cognitu de parte Geometriae, quae ὀπτικὴ appellatur, et item alia quae κανονικὴ, et tertia itidem quae dicitur μετρικὴ.

PARS quaedam Geometriae ὀπτικὴ appellatur, quae ad oculos pertinet: pars altera, quae ad auris, κανονικὴ vocatur, quia musici, ut fundamento artis suae utuntur. Utraque harum spatiis et intervallis linearum, et ratione numerorum constat. ὀπτικὴ facilita demiranda id genus, ut in speculo uno imagines unius rei plures appareant: item, ut speculum

in loco certo positum, nihil imaginet; aliorum translatum, faciat imagines. item, si rectus speculum spectes, imago fiat tua huiusmodi, ut caput deorsum videatur, pedes sursum. reddit etiam causas ea disciplina, cur istae quoque visiones fallant; ut, quae in aqua conspicuntur, maiora ad oculos fiant; quae procul ab oculis sunt, minora. *Kavovixn* autem longitudines et altitudines vocis emititur. longior mensura vocis *μυδης* dicitur, altior *μέλος*. Est et alia species *Kavovixn*, quae appellatur *μετρική*: per quam syllabarum longarum et brevium et mediocrum iunctura, et modus congruens cum principiis Geometriae, aurium mensura examinatur. Sed haec, inquit M. Varro, aut omnino non discimus: aut prius desistimus, quam intelligamus, cur discenda sint. voluptas autem, inquit, vel utilitas talium disciplinarum in postprincipiis exsistit, cum perfectae absolutaeque sunt: in principiis vero ipsis, ineptae & insuaves videntur.

C A P U T X I X.

Sumta historia ex Herodoti libro super fidicine Arione.

CELERI admodum et cohibili oratione, vocumque filo tereti et candido fabulam scripsit Herodotus super fidicine illo Arione. Vetus, inquit, et nobilis Ario cantator fidibus fuit. is loco et oppido Methymnaeus, terra atque insula omni Lesbius fuit. Eum Arionem rex Corinthi Periander amatumque habuit artis gratia. is inde a rege proficiscitur terras inclutas Siciliam atque Italiam visere. ubi eo

venit, auresque omnium mentesque in utriusque terrae urbibus demulxit, in quaestibus istic et voluptatibus amoribusque hominum fuit. Is tum postea, grandi pecunia et re bona multa copiosus, Corinthum instituit redire. navem igitur et navitas, ut notiores amicioresque sibi, Corinthios delegit. sed eo Corinthios homine accepto, navique in altum proiecta, praedae pecuniaeque cupidos cepisse consilium de necando Arione. tum illum ibi, pernicie intellecta, pecuniam ceteraque sua, ut haberent, dedisse: vitam modo sibi ut parcerent, oravisse. navitas precum eius harum commiseritum esse illactenus, ut ei necem afferre per vim suis manibus temperarent; sed imperavisse, ut iam statim coram desiliret praeceps in mare. Homo, inquit, ibi territus, spe omni vitae perdita, id unum postea oravit, ut prius quam mortem oppeteret, induere permitterent sua sibi omnia indumenta, et fides capere, et canere carmen casus illius sui consolabile. feros et immanes navitas prolubium tamen audiendi subit. quod oraverat, impetrat. atque ibi mox de more cinctus, amictus, ornatus, stansque in summae puppis foro, carmen, quod Orthium dicitur, voce sublatissima cantavit. Ad postrema cantus, cum fidibus ornatusque omni, sicut stabat canebatque, iecit sese procul in profundum. navitae, haudquaquam dubitantes quin perisset, cursum quem facere coepерant, tenuerunt. sed novum, et mirum, et pium facinus contigit. Delphinum repente inter undas adnavisse, fluitantique sese homini subdidisse, et dorso super fluctus edito vectavisse; incolumique eum cor-

pore et ornatu Taenarum in terram Laconicam devexisse. tum Arionem prorsus ex eo loco Corinthum petivisse : talemque Periandro regi, qualis delphino vectus fuerat, inopinanti sese obtulisse : eique rem, sicuti acciderat, narravisse. regem isthaec parum credidisse : Arionem, quasi falleret, custodiri iussisse : navitas requisitos, alegato Arione, dissimulanter interrogasse, ecquid audissent in iis locis, unde venissent, super Arione? eos dixisse, hominem, cum inde irent, in terra Italia fuisse : eumque illic bene agitare, et studiis delectationibusque urbium florere; atque in gratia pecuniaque magna opulentum fortunatumque esse. tum inter haec eorum verba Arionem cum fidibus et indumentis, cum quibus se in salum eiacylaverat, exstisset : navitas stupefactos convictosque ire inficias non quissee. eam fabulam dicere Lesbios et Corinthios : atque esse fabulae argumentum, quod simulacula duo aenea ad Taenarum visenrentur, delphinus vehens, et homo insidens.

A. G E L L I I
 NOCTIUM ATTICARUM
 C O M M E N T A R I U S.

L I B E R S E P T I M U S D E C I M U S.

C A P U T I.

Quod Gallus Afinius et Largius Licinius sententiam Ciceronis reprehenderunt ex oratione, quam dixit pro M. Coelio; et quid adversus homines stolidissimos pro eadem sententia vere digneque dici possit.

UT quidam fuerunt monstra hominum, qui de diis immortalibus impias falsasque opiniones prodiderunt: ita nonnulli tam prodigiosi tamque vecordes existiterunt (in quibus sunt Gallus Afinius et Largius Licinius, cuius liber etiam fertur infando titulo, Ciceromastix) ut scribere ausi sint M. Ciceronem parum integre atque improprie atque inconsidere locutum. atque alia quidem, quae reprehenderunt, neque dictu, neque auditu digna sunt. sed enim in hoc, in quo sibimet ipsi praeter cetera esse visi sunt verborum pensitatores subtilissimi, cedo, quale id sit consideremus. M. Cicero pro M. Coelio ita scripsit:

Nam quod obiectum est de pudicitia; quodque omnium accusatorum non criminibus, sed vocibus maledictisque celebratum est; id nunquam tam acerbe feret M. Coelius, ut eum poeniteat non deformem esse natum. non existimant verbo proprio esse usum, quod ait, poeniteat; atque id prope ineptum etiam esse dicunt. nam poenitere, inquiunt, tum dicere solemus, cum, quae ipsi fecimus, aut quae de nostra voluntate, nostroque consilio facta sunt, ea nobis post incipiunt displicere; sententiamque in iis nostram demutamus. neminem autem recte ita loqui, poenitere sese quod natus sit, aut poenitere quod mortalis sit, aut quod ex offenso forte vulneratoque corpore dolorem sentiat: quando istiusmodi rerum, nec consilium sit nostrum, nec arbitrium; sed ea ingratias nostris vi ac necessitate naturae nobis accidunt. sic hercle, inquiunt, non voluntarium fuit M. Coelio, quali forma nascererur; cuius eum dixit non poenitere: tanquam in ea causa res esset, ut rationem caperet poenitendi. Est haec quidem, quam dicunt, verbi huiusc sententia; et poenitere, nisi in voluntariis rebus, non probe dicuntur; tametsi antiquiores verbo ipso alio quoque modo usitati sunt; et paenitet ab eo, quod est paene, et a paenuria dixerunt: sed id aliorum pertinet, atque alio in loco dicetur. Nunc autem sub hac eadem significatione, quae vulgo nota est, non modo ineptum hoc non est, quod M. Cicero dixit; sed festivissimum adeo et facetissimum est. nam cum adversarii, et obtrectatores M. Coelii, quoniam erat pulchro corpore, formam eius et faciem in suspiciones impudicitiae accenserent: illudens Cicero tam

absurdam criminationem, quod formam, quam natura fecerat, vitio darent; eodem ipso errore, quem illudebat, sciens usus est: et *non poenitet*, inquit, *M. Coelium non deformem esse natum*: ut vel hac ipsa re, quod ita dicebat, opprobraret adversariis ac per facetias ostentaret, facere eos deridiculum, quod proinde Coelio formam criminis darent, quasi arbitrium eius fuisset, quali forma nasceretur.

C A P U T II.

Verba quaedam ex Q. Claudi annalium primo cursim in legendo notata.

CUM librum veteris scriptoris legebamus, conabantur postea memoriae vegetandae gratia indipisci animo ac recensere, quae in eo libro scripta essent in utrasque existimationes, laudis aut culpae adnotamentis digna: eratque hoc sane quam utile exercitium ad conciliandas nobis, ubi venisset usus, verborum sententiarumque elegantium recordationes. velut haec verba, ex Q. Claudi primo annali, quae meminisse potui, notavi; quem librum legimus biduo proximo superiore. *Arma*, inquit, *plerique abiiciunt*: *atque inermi inlatebrant se*. Ibi *inlatebrant*, verbum poëticum visum est, sed non absurdum, neque aspernum. *Ea*, inquit, *dum furi*, *Latini*, *subnixo animo*. *subnixo*, quasi sublimi et supra nixo, verbum bene significans, et non fortuitum: demonstratque animi altitudinem, fiduciamque. quoniam, quibus innitimus, iis quasi erigimur, attollimurque. *Domus*, in-

quit, suas quemque ire iubet, & sua omnia frunisci. frunisci rarius quidem fuit in aetate M. Tullii, ac deinceps, infra rarissimum: dubitatumque est ab imperitis antiquitatis, an Latinum foret: non modo autem Latinum, sed iucundius amoeniusque etiam verbum est fruniscor, quam fruor: et ut fatiscor a fateor, ita fruniscor factum est a fruor. Q. Metellus Numidicus, qui caste pureque lingua usus Latina videtur, in epistola, quam exsul ad Domitios misit, ita scripsit: *Illi vero omni iure, atque honestate interdicti: ego neque aqua neque igni careo, & summa gloria fruniscor.* Novius in Atellana, quae Parcus inscripta est, hoc verbo ita utitur:

Quod magno opere quaesiverunt, id frunisci non queunt.

Qui non parsit, apud se frunitus est.

Et Romani, inquit, mulieris armis, & magno commeatu, praedaque ingenti copiantur. copiare verbum castrense est; nec facile id reperias apud civilium caesarum oratores: ex eademque figura est, qua lignantur, et pabulantur, et aquantur. Sole, inquit, occaso. Sole occaso, non insuavi venustate est, si quis aurem habeat non sordidam, nec procultatam. In duodecim autem tabulis verbum hoc scriptum est: ANTE. MERIDIEM. CAUSAM. CONSCITO. QUOM. PERO- RANT. AMBO. PRAESENTES. POST. MERIDIEM. PRAESENTI. LITEM. ADDICITO. SOL. OCCASUS. SUPREMA. TEMPESTAS. ESTO. Nos, inquit, in me- dium relinquemus. vulgus in medio dicit. Nam vitium esse isthuc putant: et, si dicas in medium ponere,

id esse soloecum putant. sed probabilius significanteriusque sic dici videbitur, si quis ea verba non incuriose introspiciat. Graece quoque Σεῖναι εἰς μέσον, vitium id non est. Postquam nuntiatum est, inquit, ut pugnatum esset in Gallos, id civitas graviter tulit. in Gallos mundius subtiliusque est, quam cum Gallois, aut contra Gallos. nam pinguiora haec, absolucionaque sunt. Similiter, inquit, forma, factis, eloquentia, dignitate, acrimonia, confidentia pariter praecellet: ut facile intelligeretur magnum viaticum ex se, atque in se ad rem publicam evertendam habere. magnum viaticum pro magna facultate, et paratu magno, nove positum est: videturque Graecos secutus, qui ἐφόδιον, a sumtu viae ad aliarum quoque rerum apparatus traducunt: ac saepe ἐφοδίαστον pro eo dicunt, quod est, institue et instrue. Nam, M. inquit, Manlius, quem Capitolium servasse a Gallis supra ostendi, cuiusque operam cum M. Furio dictatore apud Gallos cum prime fortem, atque exsuperabilem respublica sensit, is & genere, & vi, & virtute bellica nemini concedebat. apprime crebrius est: cum prime rarius, traductumque ex eo est, quod cum primis dicebant, pro eo, quod est in primis. Nihil sibi, inquit, divitiis opus esse. nos divitiis dicimus. sed vitium hoc orationis nullum est, ac ne id quidem est, quod figura dici solet. recta enim ista haec oratio est: et veteres complusculle ita dixerunt. nec ratio dici potest, cur rectius sit divitiis opus esse, quam divitiis: nisi si qui grammaticorum nova instituta, ut τεμένον τεπά, observant. Nam haec, inquit, maxime versatur deorum iniqüitas, quod deteriores sunt incolumiores: neque optimum quen-

quam inter nos sinunt diurnare. inusitate dixit diurnare, pro diu vivere. sed ex ea figuraione est, qua dicimus perennare. Cum his, inquit, sermonabatur. sermonari rusticus videtur, sed rectius; sermocinari crebrius est, sed corruptius. Sese, inquit, ne id quoque, quod tum suaderet, facturum esse. ne id quoque, dixit, pro ne id quidem; infrequens nunc in loquendo, sed in libris veterum creberrimum. Tanta, inquit, sanctitudo fani est, ut nunquam quisquam violare sit ausus. sanctitas quoque et sanctimonia non minus Latine dicuntur; sed nescio quid maioris dignitatis est verbum sanctitudo, sicuti M. Cato in L. Veturiū duritudinem, quam duriciam dicere gravius putabat. Qui illius, inquit, impudentiam norat & duritudinem. Cum tantus, inquit, arrabo penes Samnites populi Romani esset. arrabonem dixit, sexcentos obsides: et id maluit, quam pignus dicere, quoniam vis huius vocabuli in ea sententia gravior acriorque est. sed nunc arrabo in sordidis verbis haberi coepitus: ac multo videtur rectius arra; quanquam arra quoque veteres saepe dixerunt. Et complures, inquit, in laboribus miserrimas vitas exegerunt: at hic nimiis in otiis consumtus est. elegantia utrubique ex multitudine numeri quaesita est. Cominius, inquit, qui escenderat, descendit, atque verba Gallis dedit. verba Cominium dedisse Gallis dicit, qui nihil quidquam cuiquam dixerat: neque eum Galli, qui Capitolium obsidebant, escendentem viderant. sed verba dedit, haud secus posuit, quam si tu dicas, latuit, atque obrepit. Convalles, inquit, & arboreta magna erant. arboreta ignobilius verbum est, arbusta celebratus.

Putabant, inquit, eos qui foris atque qui in arce erant, inter se commutationes & consilia facere. commutationes, id est, collationes, communicationesque, inusitate dixit; sed non hercle inscite, nec ineleganter. Haec ego non pauca interim super eo libro, quorum memoria post lectionem suscipierat, mihi notavi.

C A P U T III.

Verba M. Varro ex libro quinto et vicesimo Humanarum, quibus contra opinionem vulgariam interpretatus est Homeri versum.

IN sermonibus forte, quos de temporibus rerum ad usus hominum repertarum agitabamus, adolescens quispiam non indoctus, *spartii* quoque usum in terra Graecia diu incognitum fuisse dixit: multisque post Ilium captum tempestatibus ex terra Hispania adveatum. Riserunt hoc ad illudendum ex his, qui ibi aderant, unus atque alter, male homines literati; quod genus *ἀγοράτους* Graeci appellant: atque eum, qui id dixerat, librum legisse Homeri aiebant, cui versus hic forte deesset:

Kαὶ δὴ δοῦρα σέσπε νεῶν καὶ σπάρτα λέλυται.

Tum ille prorsus irritatus, Non, inquit, meo libro versus, sed vobis plane magister desuit, si creditis in eo versu *σπάρτα* id significare, quod nos *spartum* dicimus. Maiorem illi risum subiiciunt: neque id destiterunt, nisi liber ab eo prolatus esset M. Varro.

vicesimus quintus Humanarum. in quo de isto Homeri verbo a Varrone ita scriptum est : *Ego σπάρτα apud Homerum non plus spartum significare puto, quam σπάρτους, qui dicuntur in agro Thebano nati.* in Graecia sparti copia modo coepit esse ex Hispania. neque ea ipsa facultate usi Liburni. sed hi plerasque naves loris suebant : Graeci magis cannabo & stuppa, ceterisque sativis rebus, a quibus σπάρτα appellabant. Quod cum ita Varro dicat ; dubito hercle , an posterior syllaba in eo verbo, quod apud Homerum est, acuenda sit ; nisi quia voces huiusmodi, cum ex communi significatione in rei certae proprietatem concedunt, diversitate accentuum separantur.

CAPUT IV.

Quid Menander poëta Philemoni poëtae dixerit, a quo saepe indigne in certaminibus comoediarum superatus est : et quod saepissime Euripides in tragodia ab ignobilibus poëtis vicitus est.

MENANDER a Philemone, nequaquam pari scriptore, in certaminibus comoediarum ambitu gratiaque et factionibus saepius nero vicebatur. eum cum forte habuisset obviam, Quaeso, inquit, Philemo, bona venia dic mihi ; cum me vincis, non erubescis ? Euripidem quoque M. Varro ait, cum quinque et septuaginta tragoealias scripserit, in quinque solis viciisse, cum eum saepe vincerent aliquot poëtae ignavissimi. Menandrum autem alii centum

octo, partim centum novem comoedias reliquisse ferunt. Sed Apollodori scriptoris celebratissimi hos de Menandro versus legimus, in libro qui Chronica inscriptus est:

Κηφισιεὺς ὃν ἐκ Διοπείδους πατρὸς,
Πρὸς τοῖσιν ἑκατὸν πέντε γράμματα δράματα
Ἐξέλιπε, πεντήκοντα καὶ δυοῖν ἔτῶν.

Ex ipsis tamen centum et quinque omnibus, solis eum octo viciisse idem Apollodorus eodem in libro scripsit.

C A P U T V.

Nequaquam esse verum, quod minutis quibusdam rhetoricae artificibus videatur, M. Ciceronem in libro, quem de amicitia scripsit, vitioso arguento usum, ἀμφισβητούμενον ἀντὶ ὁμολογουμένου posuisse: totumque id consideratius tractatum exploratumque.

M. CICERO in dialogo, cui titulus est *Laelius*, vel de amicitia, docere volens, amicitiam non spe, exspectationeque utilitatis, neque pretii mercedisque causa colendam; sed, quo ipsa per se plena virtutis honestatisque sit, expetendam diligendamque esse, etiamsi nihil opis, nihilque emolumenti ex ea percipi queat: hac sententia, atque his verbis usus est; eaque dicere facit C. Laelium sapientem virum, qui P. Africani fuerat amicissimus: *Quid enim Africanus indigens mei? ne ego quidem illius. sed ego admiratione quadam virtutis eius, ille vicissim opinione fortasse non-*

nulla, quam de meis moribus habebat, me dilexit. auxit benevolentiam consuetudo. sed quanquam utilitates multae & magnae consecutae sunt; non sunt tamen ab eorum spe causae diligendi profectae. ut enim benefici liberalesque sumus, non ut exigamus gratiam: (neque enim beneficium foeneramur, sed natura propensi ad liberalitatem sumus:) sic amicitiam non spe mercedis adducti, sed quod omnis eius fructus in ipso amore inest, expetendam putamus. Hoc cum legeretur in coetu forte hominum doctorum, rhetoricus quidam sophista utriusque linguae callens, haud sane ignobilis, ex ipsis acutulis et minutis doctoribus, qui $\tau\epsilon\chi\nu\eta\omega\eta$ appellantur, atque in differendo tamen non impiger, usum esse existimabat argumento M. Tullium non probo, neque apodictico, sed eiusdem quaestionis, cuius esset ea ipsa res, de qua quaereretur, verbisque id vitium Graecis appellabat, quod accepisset $\alpha\mu\phi\sigma\beta\eta\tau\eta\mu\epsilon\nu\eta\omega\eta$ $\alpha\pi\tau\eta\delta\mu\eta\omega\eta\mu\epsilon\nu\eta\omega\eta$. nam beneficos, inquit, et liberales sumsit ad confirmandum id, quod de amicitia dicebat: cum ipsum illud et soleat quaeri, et debeat, quisquis liberaliter et benigne facit, quamente, quove consilio benignus liberalisque sit? utrum, quia mutuam gratiam speret, et eum, in quem benignus sit, ad parem curam sui provocet, quod facere plerique omnes videntur. an quia natura sit benevolus, benignitasque eum per se ipsa et liberalitas delectet sine ulla recipienda gratiae procuratione? quod est omnium ferme rarissimum. argumenta autem censebat aut probabilia esse debere, aut perspicua et minime controversa; idque apodixin vocari dicebat, cum ea, quae dubia aut

obscura sunt, per ea, quae ambigua non sunt, illustrantur. atque, ut ostenderet beneficos liberalesque, ad id, quod de amicitia quaereretur, quasi argumentum exemplumve sumi non oportere. Eodem, inquit, simulacro, eademque rationis imagine, amicitia invicem pro argumento sumi potest; si quis affirmet homines beneficos liberalesque esse debere, non spe aliqua compendii, sed amore et studio honestatis. poterit enim consimiliter ita dicere. namque, ut amicitiam non spe utilitatis amplectimur; sic benefici liberalesque non gratiae recipienda studio esse debemus. poterit sane, inquit, ita dicere: sed neque amicitia liberalitati, neque liberalitas amicitiae praebere argumentum potest, cum de utroque pariter quaeratur. Haec ille rhetorius artifex dicere quibusdam videbatur perite et scienter: sed videlicet eum vocabula rerum vera ignoravisse. nam beneficum et liberalem Cicero appellat; ita ut philosophi appellandum esse censem, non eum qui, ut ipse ait, beneficia foeneratur; sed qui benigne facit, nulla tacita ratione ad utilitates suas redundantem. non ergo obscuro, neque ambiguo argumento usus est; sed certo atque perspicuo. siquidem qui vere beneficus liberalisque est, qua mente bene aut liberaliter faciat, non quaeritur. aliis enim longe nominibus appellandus est, si, cum talia faciat, sui potius quam alterius iuvandi causa facit. processisset autem argutatori isti fortassean reprehensio, si Cicero ita dixisset: *Ut enim benefice liberaliterque facimus, non ut exigamus gratiam.* videretur enim benefice facere, etiam in non beneficum cadere posse, si id per aliquam circum-

stantiam fieret, non per ipsam perpetuae benignitatis constantiam. sed cum beneficos liberalesque dixerit; neque aliusmodi isti sunt, quam cuius esse eos supra diximus, inlutis, quod aiunt, pedibus et verbis reprehendit doctissimi hominis orationem.

C A P U T VI.

Falsum esse, quod Verrius Flaccus in secundo librorum, quos de obscuris M. Catonis compositum, de *servo receptio* scriptum reliquit.

M. CATO Voconiam legem suadens verbis hisce usus est: *Principio vobis mulier magnam dotem attulit. tum magnam pecuniam recipit, quam in viri potestatem non committit. eam pecuniam viro mutuam dat.* postea, ubi irata facta est, *servum recepticum sectari atque flagitare virum iubet.* Quaerebatur, *servus receptius* quid esset. libri statim quaesiti, allatique sunt Verrii Flacci de obscuris Catonis. In libro secundo scriptum inventum est, *recepticum servum* dici nequam et nulli pretii, qui, cum venum esset datus, redhibitus ob aliquod vitium, receptusque sit. properea, inquit, servus eiusmodi sectari maritum et flagitare pecuniam iubebatur; ut eo ipso dolor maior et contumelia gravior viro fieret, quod eum servus nihil petendae pecuniae causa compellaret. Cum pace autem, cumque venia istorum, si qui sunt, qui Verrii Flacci auctoritate capiuntur, dictum hoc sit. *receptius enim servus* in ea re, quam dicit Cato,

aliud omnino est, quam Verrius scripsit. atque id cuivis facile intellectu est. Res enim procul dubio sic est. Quando mulier dotem marito dabat, tum quae ex suis bonis retinebat, neque ad virum transmittebat, ea *recipere* dicebatur. sicuti nunc quoque in venditionibus recipi dicuntur, quae excipiuntur, neque veneunt. quo verbo Plautus quoque in Trinumo usus est in hoc versu :

Posticulum hoc recepit, cum aedis vendidit.

id est, cum aedis vendidit, particulam quandam, quae post eas aedis erat, non vendidit, sed retinuit. Ipse etiam Cato mulierem demonstrare locupletem volens, *Mulier*, inquit, & magnam dotem dat, & magnam pecuniam recipit : hoc est, retinet. ex ea igitur re familiari, quam fibi dote data retinuit, pecuniam viro mutuam dat. eam pecuniam cum viro forte irata repetere instituit; apponit flagitatem *servum recepticum*, hoc est, proprium servum suum, quem cum pecunia reliqua receperat, neque dede-
rat doti, sed retinuerat. non enim servo mariti imperare hoc mulierem fas erat, sed proprio suo. Plura dicere, quibus hoc nostrum tuear, supersedeo : ipsa enim sunt per se evidentia, et quod a Verrio dicitur, et a nobis. Quod utrum ergo videbitur cuique verius, eo utatur.

CAPUT VII.

Verba haec ex Atinia lege, QUOD. SUBREPTUM. ERIT.
EIUS. REI. AETERNA. AUCTORITAS. ESTO. P. Nigidio
et Q. Scaevolae visa esse non minus de praeterito quam
de futuro cavisce.

LEGIS veteris Atiniae verba sunt : QUOD. SUBREPTUM. ERIT. EIUS. REI. AETERNA. AUCTORITAS. ESTO. Quis aliud putet in hisce verbis, quam de tempore tantum futuro legem loqui? sed Q. Scaevola patrem suum, et Brutum, et Manilium, viros apprime doctos, quae fuisse ait, dubitasseque, utrumne in postfacta modo furta lex valeret, an etiam in antefacta? quoniam SUBREPTUM. ERIT. utrumque tempus videatur ostendere, tam praeteritum, quam futurum. Itaque P. Nigidius civitatis Romanae doctissimus, super dubitatione hac eorum scripsit in tertio vicesimo grammaticorum commentariorum : atque ipse quoque idem putat incertam esse temporis demonstrationem. sed anguste perquam et obscure differit; ut signa rerum ponere videoas, ad subsidium magis memoriae suae, quam ad legentium disciplinam. Videbatur tamen hoc dicere, verbum *esse* et *erit*, quando per seponuntur, habent atque retinent tempus suum. cum vero praeterito iugantur, vim temporis sui amittunt, et in praeteritum contendunt. cum enim dico *in campo est*, *in comitio est*; tempus instans significo. item cum dico, *in campo erit*; tempus futurum demonstro. at cum dico, *factum est*,

scriptum est, subreptum est; quanquam est verbum temporis sit praesentis, confunditur tamen cum praeterito, et praesens esse definit. sic igitur, inquit, etiam istud, quod in lege est; si dividas, separesque duo verba haec subreptum, et erit, ut sic audias subreptum, tanquam certamen erit, aut sacrificium erit, tum videbitur lex in post futurum loqui. si vero copulate permixteque dictum intelligas, ut subreptum erit, non duo, sed unum verbum sit, idque unita patiendi declinatione fit: tum hoc verbo non minus praeteritum tempus ostenditur, quam futurum.

C A P U T VIII.

In sermonibus apud mensam Tauri philosophi quaerit agitarique huiusmodi solita: cur oleum saepe et facile, vina rarius congelascant, acetum haud fere unquam; et quod aquae fluviorum fontiumque durentur, mare gelu non duretur.

PHILOSOPHUS Taurus accipiebat nos Athenis coena plerumque ad id diei, ubi iam vesperaverat. id enim est tempus isthic coenandi frequens. eius coenae fundus et fundamentum omne erat aula una lentis Aegyptiae, et cucurbitae inibi minutim caesae. Ea quodam die ubi paratis et exspectantibus nobis allata atque imposita mensae est; puerum iubet Taurus oleum in aulam indere. erat is puer genere Atticus ad annos maxime natus octo, festivissimis aetatis et gentis argutiis scatens. guttum Samium orentus imprudens inanem, tanquam si inesset oleum,

affert, convertitque eum; et, ut solitum est, circumegit per omnem partem aulae manum, nullum inde ibat oleum. adspicit puer guttum atrocibus oculis stomachabundus, et concussum vehementius iterum in aulam vertit. idque cum omnes sensim atque summissim rideremus, tum puer Graece, et id quidem perquam Attice, μὴ γελᾶτε, inquit, ἔντονες οὐλαιον, ἀλλ' οὐκ ἴστε οἵα φρίκη περὶ τὸν ὄρθρον γέγονε τύμερον· κεκρυστάλλωται. Verbero, inquit ridens Taurus, nonne is curriculo, atque oleum petis? sed cum puer foras emtumisset, nihil ipse ista mora offensior, Aula, inquit, oleo indiget; et, ut video, intolerandum servit. cohibeamus manus: atque interea, quoniam puer nunc admonuit solere oleum congelascere, consideremus, cur oleum quidem saepe et facile, sed vina rarerter congelascant? atque adspicit me, et iubet quid sentiam dicere. Tum ego respondi, coniectare me, vinum idcirco minus cito coalescere, quod semina quaedam caloris in se haberet, effetque natura ignitus; ob eamque rem dictum esse ab Homero αἰδοπειαῖσι, non, ut alii putarent, propter colorem. Est quidem, inquit Taurus, ita ut dicis; nam ferme convenit, vinum, ubi potum est, calefacere corpora. sed non secus quoque oleum calorificum est: neque minorem vim in corporibus calefactandis habet. ad hoc, si ista haec, quae calidiora sunt, difficilius gelu coguntur; congruens est, ut, quae frigidiora sunt, facile cogantur. acetum autem omnium maxime frigorificum est: atque id nunquam tamen concrescit. num igitur magis causa oleo coaguli celerioris in levitate est?

faciliora enim ad coeundum videntur, quae levatoria levioraque sunt. praeterea id quoque ait quaeri dig-
num: cur fluviorum et fontium aquae gelu duren-
tur: mare omne incongelabile sit? tametsi Herodo-
tus, inquit, historiae scriptor, contra omnium fer-
me, qui haec quae siverunt, opinionem, scribit, mare
Bosporicum, quod Cimmericum appellatur, earum-
que partium mare omne, quod Scythicum dicitur,
gelu stringi et consistere. Dum haec Taurus: interea
puer venerat et aula deserbuerat: tempusque esse
cooperat edendi et tacendi.

C A P U T IX.

De notis literarum, quae in C. Caesaris epistolis reperiun-
tur, deque aliis clandestinis literis ex vetere historia pe-
titis: et quid *scytale* sit *Laconica*.

LIBRI sunt epistolarum C. Caesaris ad C. Oppium et Balbum Cornelium, qui res eius absentis curabant. in his epistolis, quibusdam in locis inveniuntur literae singulariae sine coagmentis syllabarum; quas tu pu-
tes positas incondite. nam verba ex his literis confici nulla possunt. erat autem conventum inter eos clan-
destinum de commutando situ literarum; ut in scripto quidem alia aliae locum et nomen teneret, sed in legendo locus cuique suus et potestas restitueretur: quaenam vero litera pro qua scriberetur, ante iis, sicuti dixi, complacebat, qui hanc scribendi latebram parabant. Est adeo Probi grammatici commentarius

satis curiose factus de occulta literarum significatione epistolarum C. Caesaris scriptarum. Lacedaemonii autem veteres, cum dissimulare et occultare literas publice ad imperatores suos missas volebant, ne, si ab hostibus forent eae captae, consilia sua noscerentur, epistolas id genus factas mittebant. Surculi duo erant reretes, oblonguli, pari crassamento, eiusdemque longitudinis, derafi atque ornati consimiliter; unus Imperatori in bellum proficiscenti dabatur, alterum domi magistratus cum iure, atque cum signo habebant. quando usus venerat literarum secretorum, circum eum surculum lorum modicae tenuitatis, longum autem quantum rei satis erat, complicabant, volumine rotundo et simplici; ita uti orae adiunctae undique et cohaerentes lori, quod plicabatur, coirent. literas deinde in eo loro per transversas iuncturarum oras, versibus a summo ad imum proficiscentibus, inscribebant: id lorum literis ita perscriptis revolutum ex surculo imperatori commenti illius conscio mittebant: resolutio autem lori literas truncas atque mutilas reddebat; membraque earum et apices in partes diversissimas spargebat. propterea si id lorum in manus hostium inciderat, nihil quidquam coniectari ex eo scripto quibat. sed ubi ille, ad quem erat missum, acceperat; surculo compari, quem habebat, capite ad finem, proinde, ut debere fieri sciebat, circumPLICABAT: atque ita literae per ambitum eundem surculi coalescentes rursum coibant; integrumque et incorruptam epistolam et facilem legi praestabant. hoc genus epistolae Lacedaemonii Σκυτάλην appellant. Legebamus id quo-

que in vetere historia rerum Poenicarum, virum indidem quempiam illustrem (sive ille Hasdrubal, sive quis alius est, non retineo) epistolam scriptam super rebus arcatis hoc modo abscondisse. pugillaria nova, nondum etiam cera illita, accepisse; literas in lignum incidisse; postea tabulas, uti solitum est, cera conlevisse: easque tabulas tanquam non scriptas, cui futurum id praedixerat, misisse; eum deinde ceram derafisse, literasque incolumes ligno incisas legisse. Est et alia in monumentis rerum Graecarum profunda quaedam et inopinabilis latebra barbarico astu excoxitata. Histiaeus nomine fuit, loco natus in terra Asia non ignobili. Asiam tunc tenebat imperio rex Darius. is Histiaeus, cum in Persis apud Darium esset, Aristagorae cuiquam res quasdam occultas nuntiare furtivo scripto volebat. comminiscitur operum hoc literarum admirandum. servo suo diu oculos aegros habenti capillum ex capite omni, tanquam medendi gratia, deradit, caputque eius laeve in literarum formas compungit. his literis, quae voluerat, perscripsit. hominem postea, quoad capillus adolesceret, domo continuit. ubi id factum est, ire ad Aristagoram iubet. et cum ad eum, inquit, venieris, mandasse me dicio, ut caput tuum, sicut nuper egomet feci, deradat. servus, ut imperatum erat, ad Aristagoram venit, mandatumque domini affert. atque ille id non esse frustra ratus, quod erat mandatum, fecit. ita literae perlatae sunt.

C A P U T X.

Quid de versibus Virgilii Favorinus existimarit, quibus in describenda flagrantia montis Aetnae Pindarum poëtam secutus est: collataque ab eo super eadem re utriusque carmina et diiudicata.

FAVORINUM philosophum, cum in hospitis sui Antiatem villam aestu anni concessisset, nosque ad eum videndum Roma venissenuis, memini super Pindaro poëta et Virgilio in hunc ferme modum differere: Amici, inquit, familiaresque P. Virgilii in his, quae de ingenio moribusque eius memoriae trididerunt, dicere eum solitum ferunt, parere se versus more atque ritu ursino. namque, ut illa bestia fetum ederet ineffigiatum informemque, lambendoque id postea, quod ita edidisset, conformaret et fingeret; proinde ingenii quoque sui partus recentes rudi esse facie et imperfecta: sed deinceps tractando, colendoque reddere iis se oris et vultus lineamenta. Hoc virum iudicii subtilissimi ingenue atque vere dixisse, res, inquit, indicium facit. nam, quae reliquit perfecta expolitaque, quibusque imposuit census atque dilectus sui supremam manum, omni poëticae venustatis laude florent: sed quae procrastinata sunt ab eo, ut post recenserentur, et absolvi, quoniam mors praeverterat, nequiverunt, nequaquam poëtarum elegantissimi nomine atque iudicio digna sunt. itaque cum, morbo oppressus, adventare mortem videret; petivit, oravitque a suis amicissimis

impense, ut Aeneida, quam nondum satis elimavisset, abolerent. in his autem, inquit, quae videntur retractari et corrigi debuisse, is maxime locus est, qui de monte Aetna factus est. Nam cum Pindari veteris poëtae carmen, quod de natura atque flagrantia montis eius compositum est, aemulari vellet; eiusmodi sententias et verba molitus est, ut Pindaro quoque ipso, qui nimis opima pinguique esse facundia existimatus est, insolentior hoc quidem in loco tumidiorque fit. atque uti vosmetipso, inquit, eius quod dico, arbitros faciam, carmen Pindari, quod est super monte Aetna, quantulum est mihi memoriae, dicam :

Τὰς ἐρεύγοντας μὲν ἀπλά-
 του πυρὸς ἀγνόταται
 Ἐκ μυχῶν παγαί ποταμοὶ
 Δ' ἀμέραισι μὲν προχέοντι ῥόον καπνοῦ
 Αἰθων. ἀλλ' ἐν ὄρφναισι πέτραις
 Φοίνισσα κυλινδομένα φλὸξ ἐσ βασεῖ-
 αν φέρει πόντου πλάκα σὺν πατάγῳ.
 Κεῖνο δ' Ἀφαίστοιο κρουνοὺς ἐρπετὸν
 Δεινοτάτους ἀναπέμ-
 πει τέρας μὲν θαυμάσιον προσιδέ-
 σσας, θαῦμα δὲ καὶ παρέον-
 των ἀκοῦσαι.

Audite nunc, inquit, Virgilii versus, quos inchoasse eum verius dixerim, quam fecisse :

Portus ab accessu ventorum immotus, & ingens
 Ipse; sed horrificis iuxta tonat Aetna ruinis,
 A. Gellii Vol. II. * O

*Interdumque atram prorumpit ad aethera nubem,
Turbine fumantem piceo, & candente favilla,
Attollitque globos flamarum, & sidera lambit:
Interdum scopulos, avulsaque viscera montis
Erigit eruçtans, liquefactaque saxa sub auras
Cum gemitu glomerat, fundoque exaestuat imo.*

Iam principio, inquit, Pindarus, veritati magis obsecutus, id dixit, quod res erat, quodque istic usu veniebat, quodque oculis videbatur, interdiu fumare Aetnam, noctu flammigare: Virgilius autem, dum in strepitu sonituque verborum conquirendo laborat, utrumque tempus, nulla discretione facta, confundit. Atque ille Graecus quidem fontes imitus ignis eructare, et fluere amnis fumi, et flamarum fulva et tortuosa volumina in plagas maris ferre quasi quosdam igneos angues, luculente dixit: at hic noster, atram nubem turbine piceo et favilla fumantem, *προνύμονας αἰσθάνει* interpretari volens, crasse et immodice concessit; globos quoque flamarum, quod ille *ὑπονύμονας* dixerat, duriter et *ἀνύποτος* transtulit. Item quod ait, *sidera lambit*; vacanter hoc etiam, inquit, accumulavit et inaniter. Neque non id quoque inenarrabile esse ait, et propemodum insensibile, quod *nubem atram fumare* dixit *turbine piceo & favilla candente*. non enim fumare, inquit, solent, neque atra esse, quae sunt carentia: nisi si *candente* dixit per volgate et improprie, pro ferventi favilla, non pro ignea et relucenti. nam *candens* scilicet est a candore dictum, non a calore. Quod saxa autem et scopulos eruçtari et erigi, eosdemque ipsos statim liquefieri,

et gemere, atque glomerari sub auras dixit; hoc, inquit, nec a Pindaro scriptum, nec unquam fando auditum, et omnium, quae monstra dicuntur, monstruosissimum est.

C A P U T XI.

Quod Plutarchus in libris Symposiacis opinionem Platonis de habitu atque natura stomachi fistulaeque eius, quae *τραχεῖα* dicitur, adversum Erasistratum medicum tutatus est auctoritate adhibita antiqui medici Hippocratis.

ET Plutarchus et alii quidam docti viri reprehensum esse ab Erasistrato nobili medico Platonem scripsero, quod potum dixit defluere ad pulmonem, eoque satis humectato demanare per eum, quia sit rimosior, et confluere inde in vesicam; errorisque istius fuisse Alcaeum ducem, qui in poëmatis suis scriberet:

Τέγγε πνεύμονας οἶνω τὸ γὰρ ἀστρον περιτέλλεται.

Ipsum autem Erasistratum dicere, duas esse quasi canaliculas quasdam, vel fistulas; easque ab oris faucibus proficiisci deorsum: per earumque alteram deduci delabique in stomachum esculenta omnia et potulenta: ex eoque ferri in ventriculum, quae Graece appellatur *ἡ λάτω κοιλία*; atque ibi subigi, digerique: ac deinde aridiora ex his recrementa in alvum convenire, quod Graece *κῶλον* dicitur, humidiora per renes in vesicam. per alteram autem fistulam, quae Graece nominatur *τραχεῖα ἀπηνία*, spiri-

tum a summo ore in pulmonem, atque inde rursum in os, et in naris, commeare; perque eandem viam vocis quoque fieri meatum: ac, ne potus cibusque aridior, quem oporteret in stomachum ire, procederet ex ore labereturque in eam fistulam, per quam spiritus reciprocatur, eaque offensione intercludetur animae via; interpositam esse arte quadam et ope naturae inde apud duo ista foramina, quae dicitur *ἐπιγλωττίς*, quasi claustra quaedam mobilia, conniventia vicissim et resurgentia: eamque *ἐπιγλωττίδα* inter edendum bibendumque operire atque protegere τὸν τραχεῖαν ἀπηνπλαν, ne quid ex esca potuve incideret in illud quasi aestuantis animae iter; ac propterea nihil humoris influere in pulmonem ore ipso arteriae commoenito. Haec Erasistratus medicus adversus Platonem. Sed Plutarchus in libro Symposiacorum, auctorem Platonis sententiae Hippocratem dicit fuisse: idemque esse opinatos et Philistiona Locrum et Dioxippum Hippocraticum, veteres medicos et nobiles: atque illam, de qua Erasistratus dixerit, *ἐπιγλωττίδα* non idcirco in eo loco constitutam, ne quid ex potu influeret in arteriam (nam pulmoni quoque fovendo, rigandoque utiles necessariosque humores videri) sed appositam quasi moderatricem quandam arbitramque prohibendi admittendive, quod ex salutis usu foret: uti edulia quidem omnia defenderet ab arteria, depelleretque in stomachi viam; potum autem partiretur inter stomachum et pulmonem; et, quod ex eo admitti in pulmonem per arteriam deberet, non rapidum id, neque universum, sed quadam quasi obice sustenta-

tum ac repressum sensim paulatimque tramitteret : atque omnem reliquum in alteram stomachi fistulam derivaret.

C A P U T X I I .

De materiis infamibus, quas Graeci ἀδόξους appellant, a Favorino exercendi gratia disputatis.

INFAMES materias, sive quis mavult dicere inopinabiles, quae Graeci ἀδόξους ὑποδέσεις appellant, et veteres aborti sunt, non sophistae solum, sed philosophi quoque : et noster Favorinus oppido quam libens in eas materias dicebat, vel ingenio exergicando ratus idoneas, vel exercendis argutiis, vel edomandis usu difficultatibus. sicuti, cum Thersitae laudes quaesivit, et, cum febrim quartis diebus recurrentem laudavit, lepida sane multa, et non facilia inventu, in utramque causam dixit, eaque scripta in libris reliquit. sed in febris laudibus testem etiam Platonem produxit; quem scripsisse ait, qui quartanam passus convaluerit, viresque integras recipaverit, fidelius constantiusque postea valiturum. atque inibi in isdem laudibus, non hercle hac sententiola invenuste lusit. versus, inquit, est longo hominum aevo probatus :

"Ἄλλοτε μητριὴ πέλει ἡμέρῃ, ἄλλοτε μήτηρ.

eo versu significatur, non omni die bene esse posse, sed isto bene, atque alio male. quod cum ita sit, inquit, ut in rebus humanis bene, aut male, vice

alterna sit; haec biduo medio intervallata febris quanto est fortunatior, in qua est *più untrouée*, d'ou *untrépes*?

C A P U T XIII.

Quin particula quo qualesque varietates significationis habeat, et quam saepe in veterum scriptis obscura fit.

QUIN particula, quam grammatici coniunctionem appellant, variis modis sententiisque connectere orationem videtur. aliter enim dici putatur, cum quasi increpantes, vel interrogantes, vel exhortantes dicimus: *quin venis.* *quin legis.* *quin fugis.* aliter, cum ita confirmamus: *Non dubium est, quin M. Tullius omnium sit eloquentissimus.* aliter autem, cum sic componimus, quod quasi priori videtur contrarium: *Non idcirco causas Isocrates non defendit, quin id utile esse & honestum existimarit:* a quo illa significatio non abhorret, quae est in tertia origine M. Catonis: *Haud eos, inquit, eo postremum scribo, quin populi & boni & strenui sient.* In secunda quoque Origine M. Cato non longe secus hac particula usus est: *Neque satis, inquit, habuit quod eam in occulto vitiaverat, quin eius famam proflueret.* Praeterea animadvertisimus Quadrigarium in octavo Annalium particula ista usum esse obscurissime. ipsius verba posuimus: *Romam venit. vix superas, quin triumphus decernatur.* item in sexto Annali eiusdem verba haec sunt: *Paene factum est, quin castra relinquenter, atque cederent hosti.* Non me autem praeterit, dicere ali-

quem posse de summo pectore , nihil esse in his ver-
bis negotii. nam *quin*, utrobique positum pro *ut* ;
planissimumque esse, si ita dicas : *Romam venit*, *vix*
superat ut triumphus decernatur. item alio in loco :
Paene factum est, ut castra relinquerent atque cederent
hosti. sed utantur sane , qui tam expediti sunt , per-
fugiis commutationum in verbis , quae non intelli-
guntur : utantur tamen , ubi id facere poterunt , ve-
recundius ; hanc vero particulam , de qua dicimus ,
nisi quis didicerit compositam copulatamque esse ,
neque vim tantum coniungendi habere , sed certa
quadam significatione factam , nunquam profecto
rationes ac varietates istius comprehensurus est.
quod quia longioris dissertationis est , poterit , cui
otium est , reperire hoc in P. Nigidii commentariis ,
quos grammaticos inscripsit.

C A P U T XIV.

Sententiae ex Publpii mimis selectae lepidiores:

PUBLIUS mimos scriptitavit, dignusque habitus est,
qui suppar Laberio iudicaretur. C. autem Caesarem
ita Laberii maledicentia et arrogantia offendebat, ut
acceptiores et probatiores sibi esse Publpii, quam La-
berii mimos praedicaret. huius Publpii sententiae fe-
runtur pleraequae lepidae, et ad communem sermo-
num usum commendatissimae. ex quibus sunt istae
singulis versibus circumscripctae, quas libitum hercle
est adscribere :

Malum est consilium, quod mutari non potest.
Beneficium dando accepit, qui digno dedit.
Feras, non culpes, quod vitari non potest.
Cui plus licet, quam par est, plus vult, quam licet.
Comes facundus in via pro vehiculo est.
Frugalitas inserta est rumoris boni.
Heredis fletus sub persona risus est.
Furor fit laesa saepius patientia.
*Improbè Neptunum accusat, qui iterum naufragium
facit.*
*Ita amicum habeas, posse ut fieri hunc inimicum
putes.*
Veterem ferendo iniuriam invites novam.
Nunquam periculum sine periclo vincitur.
Nimium altercando veritas amittitur.
Pars beneficii est, quod petitur si belle neges.

C A P U T X V .

Quod Carneades Academicus elleborò stomachum purgavit scripturus adversus Zenonis Stoici decreta: deque natura medelaque ellebori candidi et nigri.

CARNEADES Academicus, scripturus adversus Stoici Zenonis libros, superiora corporis elleborò candido purgavit; ne quid ex corruptis in stomacho humoribus ad domicilia usque animi redundaret, et instantiam vigoremque mentis labefaceret. tanta cura, tantoque apparatu sui vir ingenio praestanti ad resellenda, quae scripserat Zeno, aggressus. Id cum

in historia Graeca legissim, quod *elleborō candido* scriptum erat, quid esset quaesivi. tum comperi duas species *ellebori* esse discerniculo coloris insignes, *candidi* et *nigri*. eos autem colores non in semine *ellebori*, neque in virgulis, sed in radice dignosci. *candido* *stomachum* et *ventrem* *superiorem* vomitionibus purgari; *nigro* *alvum*, quae *inferior* vocatur, dilui: utriusque hanc esse vim, ut humores noxios, in quibus causae morborum sunt, extrahant. esse autem periculum, ne inter causas morborum, omni corporum via patefacta, ea quoque ipsa, in quibus causa vivendi est, exinaniantur: amissioque omni naturalis alimoniae fundamento homo exhaustus intereat. Sed *elleborum sumi posse tutissime* in insula Anticyra Plinius Secundus, in libris *Naturalis Historiae*, scripsit: propterea *Livium Drusum*, qui tribunus plebi fuit, cum morbum, qui *comitialis* dicitur, pateretur, Anticyram navigasse, et in ea insula *elleborum bibisse* ait; atque ita morbo liberatum. Praeterea scriptum legimus, Gallos in venatibus tincere *elleborō sagittas*, quod his *ictae exanimatae* ferae teneriores ad epulas fiant: sed propter *ellebori contagium*, vulnera ex sagittis facta circumcidere latius dicuntur.

C A P U T XVI.

Anates Ponticas vim habere venenis detergendis potentem : atque inibi de Mithridati regis in id genus medicamenti sollertia.

ANATES Ponticas dicitur edundis vulgo venenis vicitare. scriptum etiam a Lenaeo Cn. Pompeii liberto, Mithridatem illum Ponti regem medicinae rei et remediorum id genus sollertem fuisse : solitumque earum sanguinem miscere medicamentis, quae digerendis venenis valent : eumque sanguinem vel potentissimum esse in ea confectione : ipsum autem regem, assiduo talium medelarum usu, a clandestinis epularum insidiis cavisse : quin et scientem quoque ultro tentandi gratia venenum rapidum et velox saepenumero hausisse : atque id tamen sine noxa fuisse. quamobrem postea, cum proelio vicitus in ultima regni refugisset, et mori decrevisset, venena violentissima festinandae necis gratia frustra expertus, suo se ipse gladio transegit. huius regis antidotus celebratissima est, quae Mithridatios vocatur.

C A P U T XVII.

Mithridatem Ponti regem quinque et viginti gentium linguis locutum, Quintumque Ennium tria corda habere sese dixisse, quod tres linguas percalluisset, Graecam, Oscaam, Latinam.

Q. ENNIUS tria corda habere sese dicebat, quod loqui Graece, et Osce, et Latine sciret. Mithridates autem Ponti atque Bithyniae rex inclutus, qui a Cn. Pompeio bello superatus est, quinque et viginti gentium, quas sub ditione habuit, linguas percalluit: earumque omnium gentium viris haud unquam per interpretem collocutus est; sed ut quemque ab eo appellari usus fuit, proinde lingua et oratione ipsius, non minus scire, quam si gentilis eius esset, locutus est.

C A P U T XVIII.

Quod M. Varro C. Sallustium historiae scriptorem deprehensum ab Annio Milone in adulterio scribit, et loris caesum pecuniaque data dimissum.

M. VARRO in literis atque vita, fide homo multa et gravis, in libro, quem scripsit *Pius, aut de Pace,* C. Sallustium scriptorem seriae illius et severae orationis, in cuius historia notiones censorias fieri atque exerceri videmus, in adulterio deprehensum ab Annio Milone loris bene caesum dicit, et cum dedisset pecuniam, dimissum.

CAPUT XIX.

Quid Epictetus philosophus dicere solitus sit hominibus nequam et impuris disciplinas philosophiae studiose tractantibus: et quae duo verba observanda praeceperit omnium rerum longe salubria.

FAVORINUM ego audivi dicere, Epictetum philosophum dixisse, plerosque istos, qui philosophari videntur, philosophos esse huiuscmodi ἔνευ τοῦ πάρτειν, μέχρι τοῦ λέγειν. id significat, factis procul, verbis tenuis. iam illud est vehementius, quod Ari-
rianus solitum eum dictare in libris, quos de Dis-
sertationibus eius composuit, scriptum reliquit. Nam
cum, inquit, animadverterat hominem pudore amis-
so, importuna industria, corruptis moribus, auda-
cem, confidentem lingua, ceteraque omnia praeter-
quam animum procurantem; istiusmodi, inquit, ho-
minem cum viderat studia quoque et disciplinas
philosophiae contrectare, et physica adire, et medi-
tari dialectica, multaque id genus theorematum suspi-
cari sciscitarique, inclamabat deum atque hominum
fidem, ac plerumque inter clamandum his eum ver-
bis increpabat: ἀνθρώπε, ποῦ βάλλεις; σκέψαι εἰ κενά-
δαρται τὸ ἀγγεῖον· ἐν γὰρ εἰς τὸν οἶνον αὐτὰ βάλλεις,
ἀπόλετο. ἢν σαπῆ, ἢ ὄφον, ἢ ὄξος γένοιτο ἐν, ἢ τι τού-
των χεῖρον. nihil profecto his verbis gravius, nihil
verius: quibus declarabat maximus philosophorum,
literas atque doctrinas philosophiae, cum in homi-
nem falsum atque degenerem, tanquam in vas spur-

cum atque pollutum, influxissent, verti, mutari, corrumpi, er, quod ipse *κυνικώτερον*, urinam fieri, aut si quid est urina spurcius. Praeterea idem ille Epictetus, quod ex eodem Favorino audivimus, solitus dicere est, duo esse vitia multo omnium gravissima ac taeterima, intolerantiam et incontinentiam; cum aut iniurias, quae sunt ferendae, non toleramus, neque ferimus; aut a quibus rebus voluptatibusque nos tenere debemus, non tenemus. itaque, inquit, si quis haec duo verba cordi habeat, eaque sibi imperando atque observando curet; is erit pleraque impeccabilis, vitamque vivet tranquillissimam. Verba duo haec dicebat *ἀνέχου καὶ ἀπέχου*.

C A P U T . XX.

Verba sumta ex Symposium Platonis numeris coagmentisque verborum scite, modulate, apteque exercendi gratia in Latinam orationem versa.

SYMPHONIUM Platonis apud philosophum Taurum legebatur. verba illa Pausaniae inter convivas amorem vice sua laudantis, ea verba ita prorsum amavimus, ut meminisse etiam studuerimus. Sunt adeo, quae meminimus, verba haec: πᾶσα γὰρ πράξις ὁδεῖχει. αὐτὴν ἐφ' ἑαυτῆς πραττομένη, οὔτε καλὴ, οὔτε αἰσχρὰ, οἷον νῦν ἡμεῖς ποιοῦμεν ή πίνειν ή ἔδειν ή διαλέγεσθαι. οὐκ ἔστι τοῦτων αὐτὸν καὶ αὐτὸν, καλὸν οὐδέν. ἀλλ' ἐν τῇ πράξει, ὡς ἀν πραχθῆ, τοιούτον ἀπέβη. καλῶς μὲν γὰρ πραττόμενον καὶ ὄρθως, καλὸν γίγνεται· μὴ ὄρθως δέ, αἰσχρόν· οὐτω δέ καὶ τὸ ἐρῆν· καὶ ὁ ἔρως, οὐ πᾶς ἔστι

καλῶς, αὐδὲ ἀξιος ἐγκωμιάζεσθαι, ἀλλ᾽ οὐ καλῶς προτέταρν ἐπάν. Haec verba ubi lecta sunt; atque ibi Taurus mihi, Heus, inquit, tu rhetorisce (sic enim me in principio recens in diatribam acceptum appellabat, existimans eloquentiae unius extundendae gratia Athenas venisse) videsne, inquit, ἐνδύμητα crebrum, et coruscum, et convexum, brevibusque et rotundis numeris, cum quadam aequabili circumactione devinctum? habesne nobis dicere in libris rhetorum vestrorum tam apte, tamque modulate compositam orationem? sed hos, inquit, tamen numeros censeo videoas ὁδοῦ πάρεργον. ad ipsa enim Platonis penetralia, ipsarumque rerum pondera, et dignitates pergendum est; non ad vocularum eius amoenitatem, nec ad verborum venustates diversitandum. Haec admonitio Tauri, de orationis Platonicae modulis, non modo non repressit, sed instinxit etiam nos ad elegantiam Graecae orationis verbis Latinis affectandam: atque uti quaedam animantium parva et vilia ad imitandum sunt, quas res cunque audierint viderintve, petulantia; proinde nos ea, quae in Platonis oratione demiramus, non aemulari quidem, sed lineas umbrasque facere ausi sumus. velut ipsum hoc est, quod ex illis isdem verbis eius effinximus: *Omne, inquit, omnino factum sic sese habet, neque turpe est quantum in eo est, neque honestum: velut est, quas facimus nunc ipsi res, bibere, cantare, differere; nihil namque horum ipsum ex sese honestum est. quale cum fieret modo factum est, tale exstitit. si recte honestaque factum est, tum honestum sit: si parum recte, turpe sit. sic amare.* Sic amor non

*honestus omnis, neque omnis laude dignus. sed qui
facit nos, ut honeste amemus.*

C A P U T X X I.

Quibus temporibus post Romanam conditam Graeci Romani
nique illustres viri floruerint ante secundum bellum Car-
thaginiensium.

UT conspectum quendam aetatum antiquissima-
rum, item virorum illustrium, qui in his aetatibus
nati fuissent, haberemus; ne in sermonibus forte in-
conspectum aliquid, super aetate atque vita claro-
rum hominum, temere diceremus; sicuti sophista
απαιδεύτος, qui publice nuper differens Carneadem
philosophum a rege Alexandro Philippi filio pecunia
donatum, et Panaetium Stoicum cum superiore Afri-
cano vixisse dixit: Ut ab istiusmodi, inquam, tem-
porum, aetatumque erroribus caveremus, exerce-
bamus ex libris, qui Chronicci appellantur, quibus
temporibus floruerint Graeci simul atque Romani
viri, qui vel ingenio, vel imperio nobiles insigne-
que post conditam Romanam fuissent ante secundum
bellum Carthaginiensium: easque nunc exceptiones
nostras variis diversisque in locis factas, cursim di-
gessimus. neque enim id nobis negotium fuit, ut
acri atque subtili cura excellentium in utraque gente
hominum *συγχρόνους* componeremus; sed ut Noc-
tes istae quadamtenus his quoque flosculis leviter in-
iectis aspergerentur. Satis autem visum est in hoc

commentario de temporibus paucorum hominum dicere, ex quorum aetatibus de pluribus quoque, quos non nominaremus, haud difficilis coniectura fieri posset. Incipiems igitur a Solone claro: quoniam de Homero et Hesiodo inter omnes fere scriptores constitit, aetatem eos egisse vel isdem fere temporibus, vel Homerum aliquanto antiquiorem; utrumque tamen ante Romam conditam vixisse, Silviis Albae regnibus, annis post bellum Troianum, ut Cassius in primo annalium de Homero atque Hesiodo scriptum reliquit, plus centum atque sexaginta, ante Romam autem conditam, ut Cornelius Nepos in primo Chronicorum de Homero dixit, annis circiter centum et sexaginta. Solonem ergo accepimus unum ex illo nobili numero sapientum, leges scripsisse Atheniensium, Tarquinio Prisco Romae regnante, anno regni eius tricesimo tertio. Servio autem Tullio regnante, Pisistratus Athenis tyrannus fuit, Solone ante in exsilio voluntarium profecto: quoniam id ei praedicenti non creditum est. Postea Pythagoras Samius in Italiam venit Tarquinii filio regnum obtinente, cui cognomentum Superbus fuit. isdemque temporibus occisus est Athenis ab Harmodio et Aristogitone Hipparchus Pisistrati filius, Hippiae tyranni frater. Archilochum autem Nepos Cornelius tradit, Tullo Hostilio Romae regnante, iam tum fuisse poëmatis clarum et nobilem. Ducentesimo deinde et sexagesimo anno post Romam conditam, aut non longe amplius, victos esse ab Atheniensibus Persas memoriae traditum est, pugnam illam inclutam Mara-

thoniam, Miltiade duce : qui post eam victoriam damnatus a populo Athenensi in vinculis publicis mortem obiit. tum Aeschylus Athenis tragoediarum poëta celebris fuit. Romae autem istis ferme temporibus tribunos et aediles tum primum per seditionem sibi plebes creavit; ac non diu post Cn. Marcius Coriolanus, exagitatus vexatusque a tribunis plebi, ad Vulscos, qui tum hostes erant, a republica descivit; bellumque populo Romano fecit. Post deinde paucis annis Xerxes rex ab Atheniensibus, et pleraque Graecia, Themistocle duce, navalii proelio, quod ad Salamina factum est, victus fugatusque est. atque inde anno fere quarto, Menenio Agrippa, M. Horatio Pulvillo consulibus, bello Veiente, apud fluvium Cremeram, sex et trecenti patricii Fabii cum familiis suis, universi ab hostibus circumventi, perierunt. luxta ea tempora Empedocles Agrigentinus in philosophiae naturalis studio floruit. Romae autem per eas tempestates decemviros legibus scribundis creatos constitit; tabulasque ab his primo decem conscriptas, mox alias duas additas. Bellum deinde in terra Graecia maximum Peloponesiacum, quod Thucydides memoriae mandavit, coeptum est circa annum fere, post conditam Romanam, trecentesimum vicesimum tertium. qua tempestate Olus Postumius Tubertus dictator Romae fuit, qui filium suum, quod contra suum dictum in hostem pugnaverat, securi necavit. hostes tum populi Romani fuerant Fidenates. itaque inter haec tempora nobiles celebresque erant Sophocles, ac deinde Euripides tragici poëtae, et Hippocrates

medicus, et Democritus philosophus: quibus Socrates Atheniensis natu quidem posterior fuit; sed quibusdam temporibus isdem vixerunt. Iam deinde, tribunis militaribus consulari imperio rempublicam Romae regentibus, ad annum fere conditae urbis trecentesimum quadragesimum septimum, triginta illi tyranni praepositi sunt a Lacedaemoniis Atheniensibus; et in Sicilia Dionysius superior tyrannidem tenuit, paucisque annis post, Socrates Athenis capititis damnatus est, et in carcere veneno necatus. ea fere tempestate Romae M. Furius Camillus dictator fuit, et Veios cepit. ac post non longo tempore bellum Senonicum fuit. tum Galli Romam, praeter Capitolium, ceperunt. neque multo postea Eudoxus astrologus in terra Graecia nobilitatus est: Lacedaemoniique ab Atheniensibus apud Corinthum superati, duce Phormione: et M. Manlius Romae, qui Gallos in obsidione Capitolii obrepentes per ardua depulerat, convictus est consilium de regno occupando inisse; damnatusque capititis, saxo Tarpeio, ut M. Varro ait, praeceps datus; ut Cornelius autem Nepos scriptum reliquit, verberando necatus est. eoque ipso anno, qui erat post recuperatam urbem septimus, Aristotelem philosophum natum esse, memoriae mandatum est. aliquot deinde annis post bellum Senonicum, Thebani Lacedaemonios duce Epaminonda, apud Leuctra superaverunt: ac brevi post tempore, in urbe Roma, lege Licinii Stolonis consules creari etiam ex plebe coepti, cum antea ius non esset, nisi ex patriciis gentibus, fieri consules. Circa annum deinde urbis

conditae quadringentesimum Philippus, Amyntae filius, Alexandri pater, regnum Macedoniae adeptus est: inque eo tempore Alexander natus est: paucisque inde annis post Plato philosophus ad Dionysium Siciliae tyrannum posteriorem profectus est. post inde aliquanto tempore Philippus apud Chæroneam proelio magno Athenienses vincit. tum Demosthenes orator ex eo proelio salutem fuga quæsivit; cumque id ei, quod fugerat, probroso obieret, versu illo notissimo elusit:

'Ανὴρ, inquit, ὁ φεύγων καὶ πάλιν μαχήσεται.

postea Philippus ex insidiis occiditur; et Alexander regnum adeptus ad subigendos Persas in Asiam atque in Orientem transgressus est. alter autem Alexander, cui cognomentum Molosso fuit, in Italiam venit, bellum populo Romano facturus. iam enim fama, virtusque felicitatis Romanae apud exterias gentes enitescere incoepit. sed prius, quam bellum faceret, vita decepsit. Eum Molossum, cum in Italiam transiret, dixisse accepimus, se quidem ad Romanos ire, quasi in ἀνδρωνῖτιν; Macedonem isse ad Persas, quasi in γυναικωνῖτιν. postea Makedo Alexander pleraque parte orientali subacta, cum annos undecim regnavisset, obiit mortis diem. neque ita longe post Aristoteles philosophus, et post aliquanto Demosthenes vita functi sunt: isdemque ferme tempestatibus populus Romanus gravi ac diutino Samnitium bello conflictatus est: consulesque Tib. Veturius et Sp. Postumius in locis iniquis apud Caudium a Samnitibus circumvallati, ac sub iugum

missi, turpi foedere factō discesserunt; ob eamque causam populi iussu Samnitibus per Feciales dediti, recepti non sunt. Post annum deinde urbis conditae quadringentesimum fere et septuagesimum bellum cum rege Pyrrho sumtum est. Ea tempestate Epicurus Atheniensis, et Zeno Cittiensis philosophi celebres erant: eodemque tempore C. Fabricius Luscinus et Q. Aemilius Papus censores Romae fuerunt; et P. Cornelium Rufinum, qui bis consul, et dictator fuerat, senatu moverunt: causamque isti notae subscriperunt, quod eum comperissent argenti facili coenae gratia decem pondo libras habere. Anno deinde post Romam conditam quadringentesimo ferme et nonagesimo, consulibus Appio Claudio, cui cognomenum Caudex fuit, Appii illius Caeci fratre, et M. Fulvio Flacco bellum adversum Poenos primum coeptum est. neque diu post Callimachus poëta Cyrenensis Alexandriae apud Ptolemaeum regem celebratus est. annis deinde postea paulo pluribus quam viginti, pace cum Poenis facta, consulibus Claudio Centone Appii Caeci filio et M. Sempronio Tuditano, primus omnium L. Livius poëta fabulas docere Romae coepit, post Sophoclis et Euripidis mortem annis plus fere centum et sexaginta, post Menandri annis circiter quinquaginta duobus. Claudium et Tuditatum consules sequuntur Q. Valerius et C. Mamilius; quibus natum esse Q. Ennium poëtam M. Varro, in primo de poëtis libro, scripsit: eumque cum septimum et sexagesimum annum ageret, duodecimum Annalem scripsisse, idque ipsum Ennium in eodem libro dicere. Anno deinde post

Romam conditam quingentesimo undevicesimo; Sp. Carvilius Ruga primus Romae de amicorum sententia divortium cum uxore fecit, quod sterilis esset, iurassetque apud censores uxorem se liberum quaerendorum causa habere. eodemque anno C. Naevius poëta fabulas apud populum dedit; quem M. Varro, in libro de Poëtis primo, stipendia fecisse ait bello Poenico primo; idque ipsum Naevium dicere in eo carmine, quod de eodem bello scripsit. Porcius autem Licinius serius Poëticam Romae coepisse dicit in his versibus:

*Poenico bello secundo Musa pinnato gradu
Intulit se bellicosam in Romuli gentem feram.*

ac deine annis fere post quindecim bellum adversus Poenos sumtum est: atque non nimium longe M. Cato orator in civitate, et Plautus poëta in scena floruerunt. isdemque temporibus Diogenes Stoicus, et Carneades Academicus, et Critolaus Peripateticus ab Atheniensibus, ad senatum populi Romani, negotii publici gratia, legati sunt. neque magno intervallo postea Q. Ennius, et iuxta Caecilius, et Terentius, ac subinde et Pacuvius, et Pacuvio iam sene Accius, clariorque tunc in poëmatis eorum obrectandis Lucilius fuit. sed progressi longius sumus, cum finem proposuerimus annotatiunculis istis bellum Poenorū secundum.

A. G E L L I I
 NOCTIUM ATTICARUM
 C O M M E N T A R I U S.

LIBER OCTAVUS DECIMUS.

C A P U T I.

Disputationes a philosopho Stoico, et contra a Peripatetico, arbitro Favorino, factae: quae situmque inter eos, quantum in perficienda vita beata virtus valeret; quantumque esset in iis, quae dicuntur extranea.

FAMILIARES Favorini erant duo quidam non incelebres in urbe Roma philosophi. eorum fuit unus Peripateticae disciplinae sectator, alter Stoicae. his quondam ego acriter atque contente pro suis utrinque decretis propugnantibus, cum essemus una omnes Ostiae cum Favorino, interfui. ambulabamus autem in litore, cum iam ad vesperasceret, aestate anni novi. atque ibi Stoicus censebat et vitam beatam hominum virtute animi sola, et miseriam sumam malitia sola posse effici, etiamsi cetera bona omnia, quae corporalia et externa appellarentur, virtuti deessent, malitiae aedescent. Ille contra Peri-

pateticus, miseram quidem vitam vitiis animi et malitia sola fieri concedebat, sed ad complendos omnes vitae beatae numeros virtutem solam nequam satis esse existimabat: quoniam et corporis integritas, sanitasque, et honestus modus formae, et pecunia familiaris, et bona existimatio, ceteraque omnia corporis et fortunae bona necessaria viderentur perficiendae beatae vitae. Reclamabat hoc in loco Stoicus, et, tanquam duas ille res diversas poneret, mirabatur: quod, cum essent malitia et virtus duo contraria, vita misera et beata quoque aequae contraria, non servaret in utrisque vim et naturam contrarii; et ad miseriam quidem vitae conficiendam satis valere malitiam solam putaret, ad praestandam vero vitam beatam non satis virtutem solam esse diceret. atque id maxime dissidere, neque convenire dicebat, quod, qui profiteretur vitam nullo pacto beatam effici posse, si virtus sola abesset; idem contra negaret beatam fieri vitam, cum sola virtus adesset: et quem daret haberetque virtuti absenti honorem, eundem petenti atque praesenti adimeret. Tum Peripateticus perquam hercle festive, Rogo te, inquit, cum bona venia respondeas, an existimes esse vini amphoram, cum abest ab ea unus congius? Hoe ubi accepit Stoicus: Minime, inquit, vini amphora dici potest, ex qua abest congius. hoc ubi accepit Peripateticus, Unus igitur, inquit, congius amphoram facere dici debebit: quoniam, cum deest ille unus, non sit vini amphora; et cuin accessit, sit amphora. quod si id dicere absurdum est, uno congio solo fieri amphoram; itidem absur-

dum est, una sola virtute vitam fieri beatam dicere: quoniam, cum virtus abest, beata esse vita nunquam potest. Tum Favorinus adspiciens Peripateticum, Est quidem, inquit, argutiola haec, qua de congio vini usus es, exposita in libris: sed, ut scis, captio magis lepida, quam probum, aut simile argumentum videri debet. congius enim, cum deest, efficiet quidem, ne sit iustae mensurae amphora: sed cum accedit et adiicitur, non ille unus facit amphoram, sed supplet. virtus autem, ut isti dicunt, non accessio, neque supplementum, sed sola ipsa vitae beatae instar est: et propterea vitam beatam sola una, cum adest, facit. Haec atque alia quaedam minuta magis et nodosa, tanquam apud arbitrum Favorinum, in suam uterque sententiam conferebant. sed cum iam prima fax noctis, et densiores esse tenebrae coepissent, prosecuti Favorinum in domum, ad quam devertebat, discessimus.

C A P U T II.

Cuiusmodi quaestionum certationibus Saturnalia ludicra Athenis agitare soliti sumus: atque inibi inspersa quedam sophismata et aenigmata oblectatoria.

SAURNALIA Athenis agitabamus hilare prorsum et modeste, non, ut dicitur, remittentes animum, (nam remittere, inquit Musonius, animum, quasi amittere est) sed demulcentes eum paulum atque laxantes iucundis honestisque sermonum illectationibus. Conveniebamus autem ad eandem coenam

complusculi, qui Romani in Graeciam veneramus, quique easdem auditones, eosdemque doctores colebamus, tum qui et coenulam ordine suo curabat, praemium solvendae quaestionis ponebat librum veteris scriptoris vel Graecum, vel Latinum, et coronam e lauro plexam; totidemque res quaerebat, quot homines istic eramus: cumque eas omnis exposuerat, rem locumque dicendi fors dabat. quaestio igitur soluta corona et praemio donabatur; non soluta autem trahitetur ad eum, qui sortito successerat. idque in orbem vice pari servabatur. si nemo dissolvebat quaestionis eius nodum, praemium ipsum et corona deo, cuius id festum erat, dicabatur. quaerebantur autem res huiuscemodi, aut sententia poëtae veteris lepide obscura non anxie, aut historiae antiquioris requisitio, aut decreti cuiuspiam ex philosophia perperam invulgati purgatio; aut captionis sophisticae solutio, aut inopinata rariisque verbi indagatio, aut tempus item in verbo perspicuo obscurissimum. itaque nuper quaesita esse memini numero septem, quorum prima fuit enarratio horum versuum, qui sunt in Saturis Q. Ennii uno multifariam verbo concinniter implicati. quorum exemplum hoc est:

*Nam qui lepide postulat alterum frustrari,
Quem frustratur, frustra eum dicit frustra esse.
Nam qui sese frustrari quem frustra sentit,
Qui frustratur, is frustra est; si non, ille est frustra.*

Secunda quaestio fuit, quonam modo audiri atque accipi deberet, quod Plato in civitate, quam in

libris suis condidit, *κοινὰς τὰς γυναικαῖς* esse censuit; et praemia viris fortibus, summisque bellatoribus posuit saviationes puerorum et puellarum? Tertio in loco hoc quae situm est; in quibus verbis captionum istarum fraus esset, et quo pacto distingui resolvique possent? *Quod non perdidisti, habes: cornua non perdidisti: habes igitur cornua.* item altera captio: *Quod ego sum, id tu non es: homo igitur tu non es.* Quae situm id quoque ibi est, quae esset huius quoque sophismatis resolutio: *Cum mentior, & mentiri me dico, mentior, an verum dico?* Postea quaestio ista haec fuit: *Quam ob causam patricii Megalensibus mutitare soliti sint, plebes Cerealibus?* Secundum ea quae situm hoc est: verbum *verant*, quod significat *vera dicunt*, quisnam veterum poëtarum dixerit? Sexta quaestio fuit, asphodelum cuiusmodi herba sit, quod Hesiodus in isto versu posuerit:

Νήπιοι οὐδὲ ιστιν ὅσω πλέον ἔμισυ παντὸς,
Οὐδὲ ὅσον ἐν μαλάχῃ τε καὶ ἀσφοδέλῳ μέγ' ὄνειρα.

et quid item Hesiodus se dicere sentiat, cum dimidium plus esse toto dicit? Postrema quaestionum omnium haec fuit: *scriperim, venerim, legerim*, cuius temporis verba sint, praeteriti, an futuri, an utriusque? Haec ubi ordine, quo dixi, proposita, atque, singulis sorte ductis, disputata explanataque sunt, libris coronisque omnes donati sumus; nisi ob unam quaestionem, quae fuit de verbo *verant*. nemo enim tum commeminerat dictum esse a Q. Ennio id verbum in tertio decimo Annalium in isto versu:

Satin' vates verant aetate in agunda?

Corona igitur huius quaestionis deo feriarum istarum
Saturno data est.

C A P U T III.

Quid Aeschines rhetor in oratione, qua Timarchum de impudicitia accusavit, Lacedaemonios statuisse dixerit super sententia probatissima, quam improbatissimus homo dixisset.

AESCHINES vel acerrimus prudentissimusque oratorum, qui apud conciones Atheniensium floruerunt, in oratione illa saeva, criminosaque et virulenta, qua Timarchum de impudicitia graviter insigniterque accusavit, nobile et illustre consilium Lacedaemoniis dedisse dicit virum indidem civitatis eiusdem principem, virtute atque aetate magna praeditum. Populus, inquit, Lacedaemonius de summa republica sua, quidnam esset utile et honestum, deliberabat: tum exsurgit, sententiae dicendae gratia, homo quispiam turpitudine pristinae vitae defamatus, sed lingua tunc atque facundia nimium quantum praestabilis. consilium, quod dabat, quodque oportere fieri suadebat, acceptum ab universis et complacitum est; futurumque erat ex eius sententia populi decretum. ibi unus ex illo principum ordine, quos Lacedaemonii, aetatis dignitatisque maiestate tanquam arbitros et magistros disciplinae publicae verebantur, commoto irritatoque animo

exsilit : et, Quaenam, inquit, Lacedaemonii, ratio ; aut quae tandem spes erit, urbem hanc et hanc rem-publicam salvam inexpugnabilemque esse diutius posse, si huiuscemodi anteactae vitae hominibus consiliariis utemur ? Quod si proba ista haec et honesta sententia est; quaeso vos, non sinamus eandem dehonestari turpissimi auctoris contagio. atque ubi hoc dixit, elegit virum fortitudine atque iustitia praeter alios praestantem, sed inopi lingua et infacundum ; iussitque eum, consensu petituque omnium, eandem illam sententiam diserti viri cuicimodi posset verbis dicere : ut nulla prioris mentione habita, scitum atque decretum populi ex eius unius nomine fieret, quod ipsum denuo dixerat. atque ita, ut suaserat prudentissimus senex, factum est. sic bona sententia mansit ; turpis auctor mutatus est.

C A P U T IV.

Quod Sulpicius Apollinaris praedicantem quendam, a se uno Sallustii historias intelligi, illusit , quaestione proposita, quid verba ista apud Sallustium significantur : *incertum stolidior, an vanior.*

CUM iam adolescentuli Romae praetextam et puerilem togam mutassemus; magistrosque iam nobis metipsi exploratores quaereremus : in Sandaliario forte apud librarios fuimus; cum ibi in multorum hominum coetu Apollinaris Sulpicius, vir in memoria nostra praeter alios doctus, iactatorem quempiam et venditatem Sallustianae lectionis irrisit,

illusitque genere illo facetissimae dissimulationis, qua Socrates ad sophistas utebatur. nam cum ille se unum et unicum lectorem esse, enarratoremque Sallustii diceret; neque primam tantum cutem, ac speciem sententiarum, sed sanguinem quoque ipsum, ac medullam verborum eius eruere atque introspicere penitus praedicaret: tum Apollinaris amplecti venerique se doctrinas illius dicens, Per, inquit, magister optime, exoptatus mihi nunc venis cum sanguine et medulla Sallustii verborum. hesterno enim die quarebatur ex me, quidnam verba eius haec in quarto historiarum libro de Cn. Lentulo scripta significant, de quo incertum fuisse ait, stolidiorne esset, an vanior. eaque ipsa verba, uti sunt a Sallustio scripta, dixit: *At Cn. Lentulus patriciae gentis, collega eius, cui cognomentum Clodiano fuit, perincertum stolidior an vanior, legem de pecunia, quam Sulla emtoribus bonorum remiserat, exigenda promulgavit.* quae situm ergo ex se Apollinaris, neque id se dissolvere potuisse asseverabat, quid esset vanior, et quid stolidior? quoniam Sallustius sic ea separasse, atque opposuisse inter se videretur, tanquam diversa ac dissimilia, nec eiusdem utraque vitii forent: ac propterea petebat, uti se doceret significationes utriusque vocis et origines. Tum ille rictu oris labearumque ductu contemni a se ostendens, et rem, de qua quaereretur, et hominem ipsum, qui quaereret, Priscorum, inquit, et remotorum ego verborum medullas et sanguinem, sicuti dixi, perspicere et elicere soleo; non istorum, quae proculata vulgo et protrita sunt. ipso illo quippe Cn. Lentulo stolidior est et vanior, qui

ignorat eiusdem stultitiae esse vanitatem et stoliditatem. sed ubi hoc dixit, media ipsa sermonum reliquit, et abire coepit. nos deinde eum tenebamus, urgebamusque, et cum primis Apollinaris, ut de vocabulorum istorum vel differentia, vel, si ei ita videretur, similitudine plenius apertiusque diffiret; et ut ne sibi invideret discere volenti orabat, atque ille, se iam plane illudi ratus, negotium sibi esse causatur, et digreditur. Nos autem postea ex Apollinari didicimus *vanos* proprie dici, non ut vulgus diceret, desipientes, aut hebetes, aut ineptos, sed, ut veterum doctissimi dixissent, mendaces, et infidos, et levia inaniaque pro gravibus et veris astutissime componentes: stolidos autem vocari non tam stultos et excordes, quam tetros, et molestos, et illepidos, quos Graeci μοχθηροὺς καὶ φορτικοὺς dicent. etyma quoque harum vocum, et origines scriptas esse dicebat in libris Nigidianis. quos requisitos ego, et repertos cum primarum significationum exemplis, ut commentariis harum Noctium inferrem, notavi, et intulisse iam me aliquo in loco commentationibus istis existimo.

C A P U T V.

Quod Q. Ennius in septimo annali *quadrupes eques*, ac non *quadrupes equus*, ut legunt multi, scriptum reliquit.

CUM Antonio Iuliano rhetore, viro hercle bono et facundiae florentis, complures adolescentuli familiares eius Puteolis, aestivarum feriarum ludum

et iocum in literis amoenioribus, et in voluptatibus pudicis honestisque agitabamus. atque ibi tunc Iuliano nuntiatur ἀναγνώστην quendam, non indoctum hominem, voce admodum scita et canora Ennii Annales legere ad populum in theatro. Eamus, inquit, auditum nescio quem istum Ennianistam. hoc enim se ille nomine appellari volebat. Quem cum iam inter ingentes clamores legentem invenissemus (legebat autem librum ex Annalibus Ennii septimum) hos eum primum versus perperam pronuntiantem audivimus :

*Denique vi magna quadrupes equus, atque elephanti
Proiiciunt sese.*

neque multis postea versibus additis, celebrantibus eum laudantibusque omnibus, discessit. Tum Julianus egrediens e theatro, Quid vobis, inquit, de hoc anagnosta et de quadrupede equo videtur? sic enim profecto legit :

*Denique vi magna quadrupes equus, atque elephanti
Proiiciunt sese.*

ecquid putatis, si magistrum praelectoremque habuisset alicuius aeris, *quadrupes equus* dicturum fuisse, ac non *quadrupes eques*? quod ab Ennio scriptum relictumque esse, nemo unus literarum veterum diligens dubitavit. cumque aliquot eorum, qui aderant, *quadrupes equus*, apud suum quisque grammaticum legisse se dicerent; et mirarentur quidnam esset *quadrupes eques*: Vellem vos, inquit,

optimi iuvenes, tam accurate Q. Ennium legisse, quam P. Virgilius legerat, qui hunc eius versum secutus in Georgicis suis, *equitem pro equo posuit his in versibus* :

*Fraena Pelethonii Lapithae gyrosque dedere.
Impositi dorso, atque equitem docuere sub armis
Insultare solo, & gressus glomerare superbos.*

in quo loco *equitem*, si quis modo non inscite inepit que argutior sit, nihil potest accipi aliud, nisi *equum*. pleraque enim veterum aetas et hominem equo insidentem, et *equum*, qui insideretur, *equitem* dixerunt. propterea *equitare* etiam, quod verbum ex vocabulo *equitis* inclinatum est, et homo equo utens, et *equus* sub homine gradiens dicebatur. Lucilius adeo vir adprime linguae Latinae sciens, *equum equitare* dicit his versibus :

*Quis hinc currere equum nos atque equitare videmus,
His equitat curritque : oculis equitare videmus ;
Ergo oculis equitat.*

Sed enim contentus, inquit, ego his non fui : et ut non turbidae fidei nec ambiguae, sed ut purae liquentisque esset, *equusne*, an *eques*, Ennius scriptum reliquisset; librum summae atque reverendae vetustatis, quem fere constabat Lampadionis manu emendatum, studio pretioque multo unius versus inspicendi gratia conduxi : et *eques*, non *equus*, scriptum in eo versu inveni. Haec tum nobis Julianus, et multa alia erudite simul et affabiliter dixit. sed eadem

ipsa post etiam in pervulgatis commentariis scripta offendimus.

C A P U T VI.

Quod Aelius Melissus in libro, cui titulum fecit *de loquendi proprietate*, quem, cum ederet, *cornu esse copiae* dicebat, rem scripsit neque dictu neque auditu dignam; cum differre *matronam* et *matremfamilias* existimavit differentia longe vanissima.

AELIUS Melissus in nostra memoria fuit Romae summi quidem loci inter grammaticos et temporis sed maiore in literis erat iactantia et *σοφιστεία*, quam opera. is praeter alia, quae scripsit compluria, librum composuit, ut tum videbatur, cum est editus, doctrinae inclutae. ei libro titulus est ingentis cuiusdam illecebrae ad legendum scriptus. quippe est *De loquendi proprietate*. quis adeo existimet loqui se recte atque proprie posse, nisi illas Melissi proprietates perdidicerit? ex eo libro haec verba sunt: *Matrona est, quae semel peperit: quae saepius, materfamilias: sicuti sus, quae semel peperit, porcetra; quae saepius, scropha*. Utrum autem hoc de matrona, ac de matremfamilias Melissus excogitaverit ipse, et coniectaverit, an scriptum ab alio quo legerit, hariolis profecto est opus. nam de porcetra habet sane auctorem Pomponium in Atellana, quae hoc eodem vocabulo inscripta est. sed matronam non esse appellatam, nisi quae semel peperit, neque matremfamilias, nisi quae saepius, nullis veterum scriptorum auctoritatibus con-

firmari potest. enimvero illud impendio probabilitus est, quod idonei vocum antiquarum enarratores tradiderunt, matronam dictam esse proprie, quae in matrimonium cum viro convenisset, quoad in eo matrimonio maneret, etiamsi liberi nondum nati forent: dictamque esse ita a matris nomine non adepto iam, sed cum spe et omni mox adipiscendi: unde ipsum quoque matrimonium dicitur. matrem autem familias appellatam esse eam solam, quae in mariti manu mancipioque, aut in eius, in cuius maritus, manu mancipioque esset: quoniam non in matrimonium tantum, sed in familiam quoque mariti, et in sui heredis locum venisset.

C A P U T VII.

Quem in modum Favorinus tractaverit intempestivum quendam de verborum ambiguitatibus quaerentem: atque ibi quot significaciones capiat concio.

DOMITIO homini docto, celebreque in urbe Roma grammatico, cui cognomentum Insano factum est, quoniam erat natura intractabilior et morosior: ei Domitio Favorinus noster cum forte apud fanum Carmentis obviam venisset, atque ego cum Favino essem: Quaeso, inquit, te, magister, dicas mihi, num erravi, quod, cum vellerm *synonymopias* Latine dicere, conciones dixi? dubito quippe et requiro, an veterum eorum, qui electius locuti sunt, pro verbis et oratione dixerit quis concionem. tum Domitius

voce atque vultu atrociore, Nulla, inquit, prorsus bonae salutis spes reliqua est; cum vos quoque philosophorum illustrissimi nihil iam aliud, quam verba auctoritatesque verborum cordi habeatis. mittam autem librum tibi, in quo id reperias, quod quaeris. ego enim grammaticus vitae iam atque morum disciplinas quaero: vos philosophi meta estis, ut M. Cato ait, mortuaria glossaria. namque colligitis lexicia, res tetras, et inanes, et frivolas, tanquam mulierum voces praeficarum. atque utinam, inquit, muti omnes homines essemus! minus improbitas instrumenti haberet. Cumque digressi essemus: Non tempestive, inquit Favorinus, hunc hominem accessimus. videatur enim mihi ἐπισημαίνεσθαι, scitote, inquit, tamen intemperiem istam, quae μελαγχολία dicitur, non parvis, nec abiectis ingeniis accidere, ἀλλὰ εἴναι σχεδὸν τι τὸ πάθος τοῦτο ἡρωϊκόν; et veritates plerumque fortiter dicere, sed respectum non habere μάτε καιροῦ, μάτε μέτρου. vel ipsum quale hoc existimatis, quod nunc de philosophis dixit? nonne, si id Antisthenes, aut Diogenes dixisset, dignum memoria visum esset? Misit autem paulo post Favorino librum, quem promiserat: Verrii, opinor, Flacci erat. in quo scripta ad hoc genus quaestio[n]nis pertinentia haec fuerunt: *senatum* dici et pro loco, et pro hominibus; *civitatem* et pro loco, et pro oppido, et pro iure quoque omnium, et pro hominum multitudine: *tribus* quoque et *decurias* dici et pro loco, et pro iure, et pro hominibus. *concionem* autem tria significare, locum, et verba, suggestumque, unde verba fierent. Sicut M. Tullius, in *Oratione*, quae scripta est contra con-

cionem Q. Metelli, *Escendi*, inquit, *in concionem : concursus est populi factus*. sicut idem M. Tullius in Oratore ait : *Conciones saepe exclamare vidi, cum apte verba cecidissent. etenim exspectant aures, ut verbis colligetur sententia.* item significare coetum populi assidentis, item orationem ipsam, quae ad populum diceretur, exempla in eo libro scripta non erant : sed nos postea Favorino desideranti harum omnium significationum monumenta, et apud Ciceronem, sicuti supra scripsi, et apud elegantissimos veterum reperta exhibuimus. Id autem quod potissimum expetebat, *concionem esse dictam pro verbis et oratione*, docui titulo Tulliani libri, qui a M. Cicerone inscriptus est : *Contra concionem Q. Metelli.* quo nihil profecto significatur aliud, quam ipsa, quae a Metello dicta est, oratio.

C A P U T VIII.

Όμοιοτέλευτα καὶ ὁμοίωπτωτα, atque alia id genus, quae ornamenta orationis putantur, inepta esse et puerilia, Lucilius quoque versibus declarati.

Oμοιοτέλευτα, καὶ ἰσοχατάλητα, καὶ πάρισα, καὶ ὁμοίωπτωτα, ceteraque huiusmodi scitamenta, quae isti ἀπειρόκαλοι, qui se Isocratis videri volunt, in collocandis verbis immodice faciunt, et rancide quam sint insubida, et inertia, et puerilia, facetissime hercle significat in quinto Saturarum Lucilius. nam ubi est cum amico conquestus, quod ad se aegrotum non viseret, haec ibidem addit festiviter :

*Quo me habeam pacto, tame si non quaeris, docebo:
Quando in eo numero mansti, quo in maxima nunc
est*

*Pars hominum, ut perisse velis, quem nolueris, cum
Visere debueris. hoc, NOLUERIS, & DEBUERIS, te
Si minus delectat quod atexyoy Isocratum est: 'O.
χληρωδεσque simul totum ac συμμετρακιωδεσ:
Non operam perdo. Si tu hic.*

C A P U T I X.

Quid significet apud M. Catonem verbum *insecendo*; quodque *insecendo* potius legendum sit, quam quod plerique existimant, *insequendo*.

IN libro vetere, in quo erat oratio M. Catonis de Ptolemaeo contra Thermum, sic scriptum fuit: *Sed si omnia dolo fecit, omnia avaritiae atque pecuniae causa fecit; eiusmodi scelera nefaria, quae neque insecendo, neque legendō audivimus: supplicium pro factis dare oportet. Insecendo quid esset, quaeri coepit.* Tum, ex his qui aderant, alter literator fuit, alter literas sciens. hi duo inter se dissentiebant, et grammaticus quidem contendebat. *insequendo enim scribi, inquit, debet, non insecendo. quoniam insequens significat: dictumque est inseque, quasi, perge dicere, et insequere.* itaque ab Ennio scriptum in his versibus:

*Inseque, Musa, manu Romanorum induperator
Quod quisque in bello gessit cum rege Philippo.*

alter autem ille eruditior nihil mendosum, sed recte atque integre scriptum esse perseverabat; et Velio Longo non homini indocto fidem esse habendam: qui in commentario, quod fecisset de usu antiquae locutionis, scripserit, non *in seque* legendum apud Ennium, sed *in sece*: ideoque a veteribus, quas narrationes dicimus, *secciones* esse appellatas: Varronem quoque versum hunc Plauti de Menaechmis:

Haec nihilo mihi videntur esse sectius, quam somnia;

sic enarrasse: nihilo magis narranda esse, quam si ea essent somnia. haec illi inter se certabant. Ego arbitror et a M. Catone *in secendo*, et a Q. Ennio *in sece* scriptum, sine u litera. offendit enim in bibliotheca Patrensi librum verae vetustatis Livii Andronici, qui inscriptus est *Odysseia*, in quo erat versus primus, cum hoc verbo, sine u litera:

Virum mihi Camoena insece versutum,
factus ex illo Homeri versu:

Ἄνδρα μοι ἔννεπε, Μοῦσα, πολύτροπον.
illi igitur aetatis et fidei magnae libro credo. nam quod in versu Plautino est, *sectius quam somnia*; nihil in alteram partem plus argumenti habet. Etiam si veteres autem non *in seque*, sed *in sece* dixerunt, credo quia erat levius, leniusque: tamen eiusdem sententiae verbum videtur. nam et *sequo*, et *sequor*, et item *secta*, et *sectio*, consuetudine loquendi differunt: sed qui penitus inspexerit, origo et ratio utriusque

una est. doctores quoque et interpretes vocum Graecarum, "Ἄρδει μοι ἔννεπε Μόῦσα, ναι, ἔσπετε τὸν μοι Μόῦσαν, dictum putant, quod Latine *in seque* dicitur namque in altero *n* geminum, in altero *p* esse tralatum dicunt. sed etiam ipsum illud *ἔπη*, quod significat verba, aut versus, non aliunde esse dictum tradunt, quam ἀπὸ τοῦ ἐπεστιν ναι εἰπεῖν. eadem ergo ratione antiqui nostri narrationes sermonesque, *in sectiones* appellitaverunt.

C A P U T X.

Errare istos, qui in exploranda febri pulsus venarum pertentari putant, non arteriarum.

IN Herodis C. V. villam, quae est in agro Attico, loco qui appellatur Cephisiae, aquis, et lucis, et nemoribus frequentem, aestu anni medio, concesseram. ibi alvo mihi cito et accidente febri rapida decubueram. Eo Calvisius Taurus philosophus et alii quidam sectatores eius cum Athenis visendi mei gratia venissent; medicus, qui tum in his locis repertus assidebat mihi, narrare Tauro cooperat, quid incommodi paterer, et quibus modulis, quibusque intervallis accederet febris, decederetque; tum in eo sermone, cum iam me sinceriore corpusculo factum diceret, Potes, inquit Tauro, tu quoque id ipsum comprehendere, εἰν αὐτῷ τῆς φλεβῶς; quod nostris verbis profecto ita dicitur, *si attigeris venam illam*. Hanc loquendi imperitiam, quod venam pro

arteria dixisset, cum in eo docti homines, qui cum Tauro erant, tanquam in minime utili medico offendissent, atque id murmure et vultu ostenderent; tum ibi Taurus, ut mos eius fuit, satis leniter, Certi, inquit, sumus, vir bone, non ignorare te, quid vena appelleatur, et quid arteria; quod venae quidem suapte vi immobiles sint, et sanguinis tantum demittendi gratia explorentur; arteriae autem motu atque pulsu suo habitum et modum febrium demonstrent: sed, ut video, pervolgate magis quam inscite locutus es. non enim te solum, sed alios quoque itidem errantes audivi venam pro arteria dicere. fac igitur, ut experiamur elegantiorem esse te in medendo, quam in dicendo; et cum diis bene volentibus opera tua sistas hunc nobis sanum atque validum quam citissime. Hoc ego postea cum in medico reprehensum esse meminisse; existimavi non medico soli, sed omnibus quoque hominibus liberis, liberaliterque institutis turpe esse, ne ea quidem cognovisse ad notitiam corporis nostri pertinentia, quae non altius occultiusque remota sunt; et quae natura nobis tuendae valetudinis causa et in promtu esse et in propatulo voluerit: ac propterea, quantum temporis habui subsicivi, medicinae quoque disciplinae libros attigi, quos arbitrabar esse idoneos ad docendum, et ex his, cum alia pleraque ab isto humanitatis usu non aliena, tum de venis quoque et arteriis didicisse videor, ad hunc ferme modum. Vena est conceptaculum sanguinis, quod *άγγειον* medici vocant, mixti confusique cum spiritu naturali; in quo plus sanguinis est, minus spiritus: arteria est conceptaculum

spiritus naturalis mixti confusique cum sanguine; in quo plus spiritus est, minus sanguinis. Σφυγμὸς autem est intentio motus, et remissio in corde et in arteria naturalis, non arbitraria. a medicis autem veteribus oratione Graeca ita definitus est : Σφυγμός ἐστιν διαστολὴ καὶ συστολὴ ἀπροαιρέτος ἀρτηρίας καὶ καρδίας.

CAPUT XI.

Verba ex carminibus Furii Antiatis inscite a Caesellio Vindice reprehensa, versusque ipsi, in quibus ea verba sunt, subscripti.

NON hercle idem sentio cum Caesellio Vindice grammatico, ut mea opinio est, haudquaquam inerudito. verum hoc tamen petulanter insciteque, quod Furium veterem poëtam dedecorasse linguam Latinam scripsit huiuscemodi vocum fictionibus, quae mihi quidem neque abhorrere a poëtica facultate visa sunt, neque dictu profatuque ipso tetrae aut insuaves esse: sicuti sunt quaedam alia ab illustribus poëtis facta dure et rancide. Quae reprehendit autem Caesellius Furiana, haec sunt: quod terram in lutum versam *lutescere* dixerit; et tenebras in noctis modum factas *noctescere*; et pristinas recuperare vires *virescere*; et quod ventus mare caeruleum cispicans nitefacit, *purpurat* dixerit: et opulentum fieri *opulescere*. Versus autem ipsos ex poëmatis Furianis, in quibus haec verba sunt, subdidi:

Sanguine diluitur tellus. cava terra lutescit.

*Omnia noctescunt tenebris caliginis atrae.
Increscunt animi. virescitur vulnera virtus.
Hic fulica levis volitat super aequora classis:
Spiritus Eurorum viridis cum purpurat undas.
Quo magis in patriis possint opulescere campis.*

C A P U T XII.

Morem istum veteribus nostris fuisse, verba patiendi mutare, ac vertere in agendi modum.

ID quoque habitum est in oratione facienda elegantiae genus, ut pro verbis habentibus patiendi figuram, agentia ponerent: ac deinde haec vice interfese mutua verterent. Iuventus in comoedia:

Pallium, inquit, face ut splendeat.

nonne hoc impendio venustius, gratiusque est, quam si diceret, *ne maculetur?* Plautus etiam non dissimiliter:

Quid est hoc? rugat pallium. amictus non sum come mode.

Itidem Plautus, *pulveret* dicit, quod non pulverem implet, sed ipsum pulveris plenum sit:

— *Exi tu, Dave,*

Age, sparge: mundum esse hoc vestibulum volo.

Venus ventura est nostra. non hoc pulveret.

in Asinaria quoque *contemples* dicit, pro *contempleris*:

Meum caput contemples, siquidem e re consultas tua.
 Cn. Gellius in annalibus: Postquam tempestas sedavit, Atherbal taurum immolavit. M. Cato in Originibus: Eodem convenae complures ex agro accessitare. eo res eorum auxit. Varro in libris, quos ad Marcellum de lingua Latina fecit: In priore verbo graves prosodiae, quae fuerunt, manent. reliquae mutantur. mutant, inquit elegantissime, pro mutantur. Potest etiam id quoque ab eodem Varrone in VII Divinarum similiter dictum videri: Inter duas filias regum quid mutet, inter Antigonam & Tulliam est annum advertere. Verba autem patiendi pro agentibus in omnibus ferme veterum scriptis reperiuntur: ex quibus sunt pauca ista, quae nunc meminimus. Muneror te, pro munero: et significor, pro significo: et sacrificor, pro sacrifico: et assentior, pro assentio: et foeneror, pro foenero: et pigneror, pro pignero: et alia istiusmodi pleraque, proinde ut in legendō fuerint obvia, notabuntur.

C A P U T X I I I .

Quali talione Diogenes philosophus usus fit, pertentatus a dialectico quodam sophismatio impudenti.

SATURNALIBUS Athenis alea quadam festiva et honesta lusitabamus huiuscmodi. ubi conveneramus complusculi eiusdem studii homines, ad lavandi tempus captiones, quae sophismata appellantur, mente agitabamus: easque quasi talos, aut tesserulas in me-

dium vice sua quisque iaciebamus. captionis solutae; aut parum intellectae, praemium, poenave erat numerus unus festertius. hoc aere collecto, quasi manuari, coenula curabatur omnibus, qui eum lusum luseramus. erant autem captiones ad hoc fere exemplum; tametsi Latina oratione non satis scite, ac paene etiam illepidè exponuntur: *quod nix est, hoc grando non est; nix autem alba est; grando igitur alba non est.* item aliud non dissimile: *quod homo est, hoc non est equus; homo autem animal est; equus igitur animal non est.* Dicere ergo debebat, qui ad sophisma diluendum ac refellendum ritu aleatorio vocatus erat, in qua parte, quoque in verbo captio foret; quid dari, concedique non oporteret. nisi dixerat, nummo singulo multabatur. ea multa coenam iuabant. libet autem dicere, quam facete Diogenes sophisma id genus, quod supra dixi, a quodam dialectico ex Platonis diatriba per contumeliam propositum, remuneratus sit. nam cum ita rogasset dialecticus: *quod ego sum, id tu non es,* et Diogenes annuisset; atque ille addidisset, *homo autem ego sum:* cum id quoque assensus esset, et contra dialecticus ita conclusisset: *homo igitur tu non es:* hoc quidem, inquit Diogenes, falsum est, et, si verum id fieri vis, a me incipe.

C A P U T XIV.

Quid sit numerus *hemiolios*, quid *epitritos*: et quod vocabula ista non facile nostri ausi sunt vertere in linguam Latinam.

FIGURAE quaedam numerorum, quas Graeci certis nominibus appellant, vocabula in lingua Latina non habent. sed qui de numeris Latine scripserunt, Graeca ipsa dixerunt; fingere autem nostra, quoniam id absurde futurum erat, noluerunt. quale enim fieri nomen posset hemiolio numero, aut epitrito? est autem *hemiolios*, qui numerum aliquem totum in sese habet, dimidiumque eius: ut tres ad duo; quindecim ad decem; triginta ad viginti. *epitritos* est, qui habet totum aliquem numerum et eiusdem partem tertiam: ut quatuor ad tres; duodecim ad novem; quadraginta ad triginta. haec autem notare meminisseque non esse abs re visum est: quoniam, vocabula ista numerorum nisi intelliguntur, rationes quaedam subtilissimae in libris philosophorum scriptae percipi non queunt.

C A P U T XV.

Quod M. Varro in herois versibus observaverit rem nimis anxiae et curiosae observationis.

IN longis versibus, qui hexametri vocantur, item in senariis, animadverterunt Metrici duos primos

pedes, item extremos duos, habere posse singulos integras partes orationis, medios haud unquam posse: sed constare eos semper ex verbis aut divisis, aut mixtis atque confusis. Marcus etiam Varro, in libris Disciplinarum, scripsit observasse se in versu hexametro, quod omnimodo quintus semipes verbum finiret: et quod priores quinque semipedes aequae magnam vim haberent in efficiendo versu, atque alii posteriores septem: idque ipsum ratione quadam geometrica fieri differit.

C-A-B-D-L-XN

A. G E L L I I

NOCTIUM ATTICARUM
C O M M E N T A R I U S.

L I B E R N O N U S D E C I M U S.

C A P U T I.

Responsio cuiusdam philosophi interrogati, quam ob causam maris tempestate palluerat.

NAVIGABAMUS a Cassiopa ad Brundisium, mare Ionum violentum, et vastum, et iactabundum. nox deinde, quae diem primum secuta est, in ea fere tota venus a latere saeviens navem undis compleverat. tum postea complorantibus nostris omnibus, atque in sentina satis agentibus, dies quidem tandem illuxit: sed nihil de periculo, neque de saevitia amissum, quin turbines etiam crebriores, et coelum atrum, et fumigantes globi, et figurae quaedam nubium metuendae, quas *τυφῶνας* vocabant, impendere immisereque, ac depressoare navem videbantur. In eadem fuit philosophus in disciplina Stoica celebratus, quem ego Athenis cognoveram, non parva virum

auctoritate, satisque attente discipulos iuvenes continentem. Eum tunc in tantis periculis, inque illo tumultu coeli marisque, requirebam oculis; scire cupiens quonam statu animi, et an interritus intrepidusque esset? atque ibi hominem conspicimus impavidum, et extrilidum, ploratus quidem nullos, sicuti ceteri omnes, nec ulla eiusmodi voces crientem, sed coloris et vultus turbatione non multum a ceteris differentem. At ubi coelum enituit, et deferuit mare, et ardor ille periculi deflagravit, accedit ad Stoicum Graecus quispiam dives ex Asia, magno, ut videbamus, cultu paratuque rerum et familiae; atque ipse erat multis corporis animique deliciis diffluens. Is quasi illudens, Quid hoc est, inquit, o philosoph, quod cum in periculis essemus, timuisti tu, et palluisti? ego neque timui, neque pallui. et philosophus aliquantum cunctatus, an respondere ei conveniret, Si quid ego, inquit, in tanta violentia tempestatum videor paulum pavefactus; non tu istius rei ratione audienda dignus es. sed tibi sane Aristippius ille discipulus pro me responderit: qui in simili tempore a simillimo tui homine interrogatus, quare philosophus timeret, cum ille contra nihil metueret? non eandem esse causam sibi, atque illi respondit. quoniam is quidem esset non magno opere sollicitus pro anima nequissimi nebulonis; ipsum autem pro Aristippia anima timere. his tunc verbis Stoicus divitem illum Asiaticum a se amolitus est. Sed postea cum Brundisium adventaremus, mollitique essent venti maris: percontatus eum sum, quaenam illa ratio esset favoris sui, quam dicere ei

supercedisset, a quo fuerat non satis digne compellatus? atque ille mihi placide et comiter, Quoniam, inquit, audiendi cupidus es, audi quid super isto brevi quidem, sed necessario et naturali pavore, maiores nostri, conditores sectae Stoicae, senserint; vel potius, inquit, lege: nam et facilius credideris si legas, et memineris magis. atque ibi coram ex sarcinula sua librum protulit Epicteti philosophi quintum Διαλέξεων; quas ab Arriano digestas congruere scriptis Zenonis et Chrysippi non dubium est. in eo libro Graeca scilicet oratione scriptum ad hanc sententiam legimus: Visa animi, quas φαντασίας philosophi appellant, quibus mens hominis prima statim specie accidentis ad animum rei pellitur, non voluntatis sunt, neque arbitraria; sed vi quadam sua inferunt se hominibus noscitanda. Probationes autem, quas συγκαταθέσεις vocant, quibus eadem visa noscuntur, ac dijudicantur, voluntariae sunt, siuntque hominum arbitratu. propterea cum sonus aliquis formidabilis aut coelo, aut ex ruina, aut repentinus nescius periculi nuntius, vel quid aliud eiusmodi factum; sapientis quoque animum paulisper moveri, et contrahi, et pallescere necessum est: non opinione alicuius mali praecepta, sed quibusdam motibus rapidis et inconsultis officium mentis atque rationis praevertentibus. mox tamen ille sapiens ibidem τὰς τοιάντας φαντασίας, id est, visa isthaec animi sui terribilia non approbat: hoc est, οὐ συγκαταθέσεις, οὐδὲ προσεπιδοξάζει, sed abiicit, respuitque; nec ei metuendum esse in his quidquam videtur. Atque hoc inter insipientis sapientisque animum differre dicunt,

quod insipiens, qualia esse primo animi sui pulsus
visa sunt saeva et aspera, talia esse vero putat; et
eadem incepta, quae quasi iure metuenda sint, sua
quoque assensione approbat, *καὶ προσεπιδοξάζει*. hoc
enim verbo Stoici, cum super ista re differunt, utun-
tur. sapiens autem, cum breviter et strictim colore
atque vultu motus est, *οὐ συγκαταίθεται*; sed statum,
vigoremque sententiae suae retinet, quam de huius-
cmodi visis semper habuit, ut de minime metuen-
dis, sed fronte falsa et formidine inani territantibus.
Haec Epictetum philosophum ex decretis Stoicorum
sensisse, atque dixisse in eo, quo dixi, libro legimus:
annotandaque esse idcirco existimavimus, ut rebus
forte id genus, quibus dixi, obortis pavescere sen-
sim, et quasi albescere, non insipientis esse hominis,
neque ignavi putemus, et in eo tamen brevi motu
naturali magis infirmitati cedamus, quam, quod esse
ea, qualia visa sunt, censeamus.

C A P U T II.

Ex quinque corporis sensibus duos esse cum belluis maxime
communes.

QUINQUE sunt hominum sensus, quos Graeci
αἰσθήσεις appellant, per quos voluptas animo aut
corpori quaeri videtur, gustus, tactus, odoratus,
visus, auditus. Ex his omnibus quae immodice vo-
luptas capit, ea turpis atque improba existimatur.
sed enim quae nimia ex gustu atque tactu est, ea vo-
luptas, sicuti sapientes viri censuerunt, omnium re-

rum foedissima est; eosque maxime, qui duabus istis belluinis voluptatibus sese dediderunt, gravissimi vi-
tii vocabulis Graeci appellant, vel ἀκολάστους, vel ἀκρατεῖς. nos eos vel incontinentes dicimus vel in-
temperantes. ἀκολάστους enim, si interpretari coac-
tius velis, nimis id verbum insolens erit. istae autem
voluptates duea gustus atque tactus, id est, libidines in
cibos atque in Venerem prodigae, solae sunt ho-
minibus communes cum bestiis, et idcirco in pecu-
dum ferorumque animalium numero habetur, quis-
quis est his ferinis voluptatibus praevinctus. ceterae
ex tribus aliis sensibus proficiscentes hominum esse
tantum propriae videntur. Verba super hac re Ari-
stotelis philosophi adscripti; ut vel auctoritas clari
atque incluti viri tam famibus nos voluptatibus
detterret. οἱ τι οἱ κατὰ τὴν ἄφης ή γεύσεως ὥδον
γιγνομένην ἢ περβάλλωσιν, ἀκρατεῖς λέγονται. οἱ τε γὰρ
περὶ τὰ ἀφρεδία, ἀκόλαστοι, οἱ τε περὶ τὰς τροφῆς
ἀπολαύσεις. τῶν δὲ κατὰ τὴν τροφὴν, ἀπ' ἐνίσιν μὲν ἐν τῇ
γλώττῃ τὸ ὥδον ἀπ' ἐνίσιν δὲ, ἐν τῷ λάρυγγι. διὸ καὶ Φι-
λόξενος γεράνου λάρυγγα εὔχετο ἔχειν. οἱ δὲ κατὰ τὴν
θήραν καὶ τὴν ἀκοὴν, οὐκ ἔτι; ή διὰ τὸ τὰς ἀπὸ τούτων γι-
νομένας ὥδοντας κοινὰς εἶναι ἡμῖν καὶ τοῖς ἄλλοις ζώοις. ἀτε-
οῦν οὖσαι κοιναὶ, ἀτιμόταται εἰσι· διὸ καὶ μάλιστα, ή μό-
ναι ἐπονείδιστοι. ὥστε τὸν ὑπὸ τούτων ὥπτάμενον, φέγομεν,
καὶ ἀκρατὴ καὶ ἀκόλαστον λέγομεν, διὰ τὸ ὑπὸ τῶν χει-
ρίστων ὥδονταν ὥπτᾶσθαι. οὐσῶν δὲ τῶν αἰσθήσεων πέντε,
τὰ ἄλλα ζῶα ἀπὸ δύο μόνων τῶν προειρημένων ὥδεται κα-
τὰ δὲ τὰς ἄλλας ή δύος οὐχ ὥδεται, ή κατὰ συμβεβη-
κὸς τοῦτο πάσχει, &c. Quis igitur habens aliquid
humani pudoris, voluptatibus istis duabus coeundi

atque comedendi, quae sunt homini cum sue atque asino communes, gaudeat? Socrates quidem dicebat multos homines propterea velle vivere, ut ederent et biberent; se bibere atque esse, ut viveret. Hippocrates autem, divina vir scientia, de coitu venerio ita existimabat, partem esse quandam morbi teterri-
mi, quem nostri comitialem dixerunt. namque ip-
sius verba haec traduntur, *τὸν συνουσίαν εἶναι μητρὰν ἐπιληγμάτων.*

C A P U T III.

Quod turpius est frigide laudari, quam acerbius vituperari.

TURPIUS esse dicebat Fovorinus philosophus, exigue atque frigide laudari, quam insectanter et graviter vituperari: Quoniam, inquit, qui maledicit et vituperat, quanto id acerbius facit, tam maxime ille pro iniquo et inimico ducitur, et plerumque propterea fidem non capit. sed qui infoecunde atque iejune laudat, destitui a causa videtur: et amicus quidem creditur ei, quem laudare vult, sed nihil posse reperire, quod iure laudet.

C A P U T IV.

Quamobrem venter repantino timore effluat; quare etiam ignis urinam laceffat.

ARISTOTELIS libri sunt, qui Problemata Physica inscribuntur, lepidissimi et elegantiarum omne genus referti. in his quaerit, quam ob causam eveniat, ut quibus invasit repentinus rei magnae timor, plerumque alvo statim cita fiant? item quaerit, cur accidat, ut eum, qui propter ignem diutius stetit, libido urinae laceffat? at de alvo quidem inter timendum prona, atque praecipiti, causam esse dicit, quod timor omnis sit algificus, quem ille appellat $\varphi\nu\chi\rho\pi\tau\omega\acute{\iota}\nu$; eaque vis frigoris sanguinem caloremque omnem de summa corporis cute cogat penitus et depellat; faciatque simul, uti, qui timent, sanguine ex ore decadente pallescant: Is autem, inquit, sanguis et caldor in intima coactus movet plerumque alvum, et incitat. De urina crebra ex igni proximo facta, verba haec posuit: $\tau\grave{o} \delta\grave{e} \pi\tilde{\nu}\rho \delta\iota\alpha\chi\alpha\lambda\tilde{\eta}$ $\tau\grave{o} \pi\varepsilon\pi\eta\gamma\grave{\eta}s$, $\ddot{\omega}\sigma\pi\tau\epsilon\bar{\rho} \delta\grave{\eta}\lambda\iota\oslash \tau\grave{\eta}\nu \chi\iota\acute{\o}\nu\alpha$.

C A P U T V.

Ex Aristotelis libris sumtum, quod nivis aqua potui pessima sit, et quod ex nive crystallus concreatur.

IN Tiburte rus concesseramus hominis amici divitis, aestate anni flagrantissima, ego et quidam alii aequales et familiares mei, eloquentiae aut philosophiae sectatores, erat nobiscum vir bonus ex Peripatetica disciplina, bene doctus, et Aristotelis unice studiosissimus. is nos aquam multam ex diluta nive bibentes coercebatur, severiusque increpabat. adhibebat nobis auctoritates nobilium medicorum, et cum primis Aristotelis philosophi, rei omnis humanae peritissimi : qui aquam nivalem frugibus sane et arboribus foecundam diceret, sed hominibus potu nimio insalubrem esse; tabemque et morbos sensim, atque in diem longam visceribus inseminare. haec quidem ille ad nos prudenter, et benivole, et assidue dictabat. Sed cum bibendae nivis pausa fieret nulla; promit e bibliotheca Tiburti, quae tunc in Herculis templo satis commode instructa libris erat, Aristotelis librum, eumque ad nos affert. et, Huius saltem, inquit, viri sapientissimi verbis credite; ac definite valetudinem vestram profligare. In eo libro scriptum fuit, deterrimam esse potu aquam e nive, itemque solidius latiusque concretam esse eam, quam *κρύσταλλον* Graeci appellant: caufaque ibi adscripta est huiuscmodi: Quoniam cum aqua frigore aëris duratur et coit, necesse est fieri vaporationem, et

quandam quasi auram tenuissimam exprimi ex ea, et emanare. id autem, inquit, in ea levissimum est, quod evaporatur. manet autem, quod est gravius, et sordidius, et insalubrius : atque id pulsu aëris verberatum in modum coloremque spumae candidae oritur. sed aliquantum, quod est salubrius, difflari, atque evaporari ex nive, indicium illud est, quod minor fit illa, quae ante fuerat, quam concresceret. verba ipsa Aristotelis ex eo libro pauca sumsi, et adscripsi : *διὰ τὶ τὰ ἀπὸ χιόνος καὶ κρυστάλλων ὕδατα φᾶντα ἔστιν; οὗτοι παντὸς ὕδατος πηγυμένου τὸ λεπτότατον διαπνεῖται, καὶ πουφτάτοι εὔχατμίζει. σημεῖον δὲ οὗτοι ἔλαττον γίνεται ἢ πρότερον θταν τακῆ παγέν. ἀπελπυθότος οὖν τοῦ ὑγιεινοτάτου, ἀνάγκη τὸ καταλειπόμενον χεῖρον εἶναι.* Hoc ubi legimus, placuit honorem doctissimo viro haberi Aristoteli : atque ita postea ego bellum et odium nivi indixi ; alii inducias cum ea varie facilitabant.

C A P U T VI.

Quod pudor sanguinem ad extera diffundit, timor vero contrahit.

IN Problematis Aristotelis philosophi ita scriptum est : *διὰ τὶ οἱ μὲν αἰσχυνόμενοι ἐρυθρίωσιν, οἱ δὲ φοβούμενοι ὡχρίωσιν, παραπλησίων τῶν παθῶν ὄντων; οὗτοι τῶν μὲν αἰσχυνομένων διαχεῖται τὸ αἷμα ἐκ τῆς καρδίας εἰς ἄπαντα τὰ μέρη τοῦ σώματος, ὥστε ἐπιπολάζειν τοῖς δὲ φοβοῦσι συντρέχει εἰς τὴν καρδίαν, ὥστ’ ἐκλείπειν ἐπὶ τῶν ἄλλων μερῶν.* hoc ego Athenis cum Tauro nostro

legissem, percontatusque essem, quid de ratione ista redditum sentiret? Dixit quidem, inquit, probe, et vere, quid accideret diffuso sanguine, aut contracto: sed cur ita fieret, non dixit. adhuc enim quaeri potest, quam ob causam pudor sanguinem diffundat, timor contrahat? cum sit pudor species timoris: atque ita definiatur, timor iustae reprehensionis. ita enim philosophi definiunt, *αισχύνη ἐστὶν φόβος δικαίου τόπου.*

C A P U T VII.

Quid sit *obesum*; nonnullaque alia prisca vocabula.

IN agro Vaticano Iulius Paulus, poëta, vir bonus, et rerum literarumque veterum impense doctus, herediolum tenue possidebat. eo saepe nos ad se vocabat, et olusculis pomisque satis comiter copioseque invitabat. atque ita molli quodam tempestatis autumnae die, ego, et Iulius Celsinus, cum ad eum coenassemus, et apud mensam eius audissemus legi Laevii Alcestin, rediremusque in urbem, sole iam fere occiduo; figuras habitusque verborum nove aut insigniter dictorum in Laeviano illo carmine ruminabamur: et, ut quaeque vox indidem digna animadvertisse subvenerat, qua nos quoque possemus uti, memoriae mandabamus. erant autem verba, quae tunc suppetebant, huiuscemodi:

*Corpore, inquit, pectoreque undique obeso,
Ac mente exsensa, tardigenulo senio oppressum.*

obesum hic notavimus proprie magis, quam usitate dictum pro exili atque gracilento. *vulgus enim ἀνύπως*, vel *κατὰ ἀντίφασιν obesum* pro pingui atque uberi dicit. item notavimus, quod *obliteram gentem*, pro *obliterata* dixit. item, quod *hostes*, qui foedera frangerent, *foedifragos*, non *foederifragos* dixit. item, quod *rubentem auroram, pudoricolorem appellavit*, et *Mennonem nocticolorem*. item, quod *forte, dubitanter, et ab eo, quod est fileo, silentia loca dixit, et pulverulenta, et pestilenta, et carendum tui est, pro te, quodque magno impete, pro impetu; item quod fortescere posuit, pro fortem fieri; quodque dolentiam, pro dolore, et avens, pro libens; item curis intolerantibus, pro intolerandis, quodque *manciolis*, inquit, *tenellis*, pro *manibus*: et quis tam *siliceo?* item *fuere, inquit, impendio infit*, id est, *impense fieri incipit; quodque accipitret posuit, pro laceret*. His nos inter viam verborum Laevianorum annotatiunculis oblectabamus. cetera enim, quae videbantur nimium poëtica, et prosae orationis usu alieniora, praetermissimus: veluti fuit, quod de Nestore ait, *triseclisenex*, et *dulcio reloquus*: item, quod de tumidis magnisque fluctibus inquit *multigrumis*: et *flumina gelu concreta, tegmine esse onychino* dixit: et quae multiplicita ludens composuit: quale istud est quod vituperones suos, *subductis supereliicarptores* appellavit.*

C A P U T V I I I .

Quaestio an *harena*, *coelum*, *triticum*, pluralia inveniantur? atque inibi de *quadrigis*, *inimiciis*, nonnullis praeterea vocabulis: an singulari numero comperiantur?

ADOLESCENTULUS Romae priusquam Athenas concederem, quando erat a magistris auditionibusque obeundis otium, ad Frontonem Cornelium visendi gratia pergebam; sermonibusque eius purissimis, bonarumque doctrinarum plenis fruebar. nec unquam factum est, quotiens eum vidimus, loquenterque audivimus, quin rediremus fere cultiores, doctioresque: veluti fuit illa quodam die sermocinatio illius, levi quidem de re, sed a Latinae tamen linguae studio non abhorrens. Nam, cum quispiam familiaris eius bene eruditus homo, et tum poëta illustris, liberatum esse aquae intercutis morbo diceret, quod harenis calentibus esset usus; tum illudens Fronto, Morbo quidem, inquit, cares, sed verbi vitio non cares. Caius enim Caesar ille, perpetuus Dictator, Cn. Pompeii sacer, a quo familia et appellatio Caesarum deinceps propagata est, vir ingenii praecellentis, sermonis praeter alios suae aetatis castissimi, in libris, quos ad M. Ciceronem de Analogia conscripsit, *harenas* vitose dici existimat; quod *harena* nunquam multitudinis numero appellanda fit, sicuti neque *coelum*, neque *triticum*: contra autem *quadrigas*, etiamsi currus unus equorum quatuor iunctorum agmen unum fit, plurativo sem-

per numero dicendas putat; sicut *arma*, et *moenia*, et *comitia*, et *inimicitias*: ni quid contra ea dicis, poëtarum pulcherrime, quo et te purges, et non esse id vitium demonstres? De *coelo*, inquit ille, et *iritico* non inficias eo, quin singulo semper numero dicenda sint, neque de *armis*, et *moeniis*, et *comitiis*, quin figura multitudinis perpetua censeantur; videbimus autem post de *inimiciis*, et *quadrigis*: ac fortassean de *quadrigis* veterum auctoritati concessero; *inimicitiam* tamen, sicut *inscientiam*, et *impotentiam*, et *iniuriam*, quae ratio est, quamobrem C. Caesar vel dictam esse a veteribus, vel dicendam a nobis non putat? quando Plautus, linguae Latinae decus, *deliciam* quoque ἐνικῶς dixerit, pro deliciis:

Mea, inquit, voluptas, mea delicia.

inimicitiam autem Q. Ennius in illo memoratissimo libro dixit:

*Eo, inquit, ingenio natus sum; amicitiam
Atque inimicitiam in fronte promtam gero.*

sed enim *harenas* parum Latine dici, quis, oro te, alius aut scripsit, aut dixit? ac propterea peto, ut, si C. Caesaris liber prae manibus est, promi iubeas: ut, quam confidenter hoc indicat, aestimari a te possit. Tunc, prolato libro de Analogia primo, verba haec ex eo pauca memoriae mandavi. nam, cum praedixisset, neque *coelum*, *iriticum*ve, neque *harenam* multitudinis significationem pati; *Num tu, inquit, harum rerum natura accidere arbitraris, quod unam*

terram, & plures terras, & urbem, & urbes, & imperium, & imperia dicamus; neque quadrigas in unam nominis figuram redigere, neque harenam in multitudinis appellationem convertere possimus? his deinde verbis lectis sibi Fronto ad illum poëtam: Videturne tibi, inquit, C. Caesar de statu verbi contra te satis aperte satisque constanter pronuntiasse? Tum permotus auctoritate libri poëta, Si a Caesare, inquit, ius provocandi foret, ego nunc ab hoc Caesaris libro provocasssem. sed quoniam ipse rationem sententiae suae reddere supersedit; nos te nunc rogamus, ut dicas, quam esse causam vitii putes, et in *quadriga* dicenda, et in *harenis*. Tum Fronto ita respondit: *Quadrigae* semper, etsi multiuigae non sunt, multitudinis tamen numero tenentur: quoniam quatuor simul equi iuncti *quadrigae*, quasi *quadriuigae* vocantur. neque debet prorsus appellatio equorum plurium includi in singularis numeri unitatem: eandemque ibi rationem habendam, sed in specie dispari; nam cum *harena* singulari numero dicta multitudinem tamen et copiam significet minimarum, ex quibus constat, partium; indocte et inscite *harenae* dici videntur: tanquam id vocabulum indigeat numeri amplitudine, cum ei singulariter dici ingenita sit naturalis sui multitudo. sed haec ego, inquit, non ut huius sententiae legisque fundus subscriptorque fierem: sed ut ne Caesaris viri docti opinionem ἀπαραπόθητον destituerem. nam cum *coelum* semper ἐνικῶς dicitur, *mare* et *terra* non semper, et *pulvis*, *ventus* et *fumus*, non semper: cur *inducias*, et *caeremonias* scriptores veteres nonnunquam

singulari numero appellaverunt? *ferias*, et *nundinas*, et *inferias*, et *exsequias* nunquam? cur *mel*, et *vignum*, atque id genus cetera et numerum multitudinis capiunt? *lac* non capiat? *quaeri*, inquam, ista omnia, et enucleari, et excuti ab hominibus negotiosis in civitate tam occupata non queunt. Quin his quoque ipsis, quae iam dixi, demoratos vos esse video; alicui, opinor, negotio destinatos. ite ergo nunc; et, quando forte erit otium, *quaerite*, an *quadrigam*, et *harenas* dixerit e cohorte illa dumtaxat antiquiore, vel oratorum aliquis, vel poëtarum, id est, classicus, assiduusque aliquis scriptor, non proletarius? Haec quidem Fronto requirere nos iussit vocabula: non ea re, opinor, quod scripta esse in nonnullis veterum libris existimaret; sed ut nobis studium lectandi in quaerendis rarioribus verbis exiceret. Quod unum ergo rarissimum videbatur, invenimus *quadrigam* numero singulari dictam in libro saturarum M. Varronis, qui inscriptus est, *Exdemetricus. harenas* autem πληθυντικῶς dictas minore studio quaerimus, quia praeter C. Caesarem, quod equidem meminerim, nemo id doctorum hominum dedit.

C A P U T I X.

Antonii Iuliani in convivio ad quosdam Graecos lepidissima responso.

ADOLESCENS e terra Asia, de equestri loco, laetae indolis, moribusque et fortuna bene ornatus, et

ad rem musicam facili ingenio ac libenti, coenam dabat amicis ac magistris, sub urbē in rūsculo, celebrandae lucis annuae, quam principem sibi vitae habuerat. Venerat tum nobiscum ad eandem coenam Antonius Julianus rhetor, docendis publice iuvenibus magister, Hispano ore, florentisque homo facundiae, et rerum literarumque veterum peritus: is, ubi eduliis finis et poculis mox sermonibusque tempus fuit, desideravit exhiberi, quos habere eum adolescentem sciebat, scitissimos utriusque sexus qui canerent voce, et qui psallerent. ac, postea quam introducti pueri puellaeque sunt, iucundum in modum Ἀνακρέοντες pleraque, et Sapphica, et poëtarum quoque recentium ἐλεγεῖαι quaedam erotica, dulcia, et venusta cecinerunt. Oblectati autem sumus, praeter multa alia, versiculis lepidissimis Anacreontis senis: quos equidem scripsi, ut interea labor hic vigiliarum, et inquies, suavitate paulisper vocum atque modularum acquiesceret.

Τὸν ἄργυρον τορεύσας,
Ἴφαιστέ, μοι ποίησον,
Πανοπλίαν μὲν οὐχ!·
(Τί γὰς μάχαισι κάμοι;)·
Ποτήριον δὲ κοῖλον
Οσον δύνη βάδυνον.
Ποίει δέ μοι κατ' αὐτὸν
Μήτ' ἄστρα μήδ' ἀμάξας,
Μὴ στυγὺν Ωρίωνα,
(Τί Πλειάδεσσι κάμοι,
Τί δέ ἄστρασι Βοάτεω;)

Ποίησον ἀμπέλους μοὶ,
Καὶ βότρυας κατ' αὐτὸ,
Ομοῦ καλῶ Λαβίω
Ἐρωτα καὶ Βάτυλον.

Tum Graeci plusculi, qui in eo convivio erant, homines amoeni, et nostras quoque literas haud incuriose docti, Iulianum rhetorem lacestere insectarique adorti sunt, tanquam prorsus barbarum et agrestem; qui ortus terra Hispania foret, clamatorque tantum, et facundia rabida, iurgiosaque esset, eiusque linguae exercitationes doceret, quae nullas voluptates nullamque mulcedinem Veneris atque Musae haberet: saepeque eum percontabantur, quid de Anacreonte, ceterisque id genus poëtis sentiret? et ecquis nostrorum poëtarum tam fluentes carminum delicias fecisset? nisi Catullus, inquiunt, forte pauca, et Calvus itidem pauca. nam Laevius implícata, et Hortensius invenusta, et Cinna illepida, et Memmius dura, ac deinceps omnes rudia fecerunt, atque absona. Tum ille pro lingua patria, tanquam pro aris et focis, animo irritato indignabundus, Cedere equidem, inquit, vobis debui, ut in tali asotia atque nequitia artium vinceretis: et sicut in voluptatibus cultus atque victus, ita in cantilenarum quoque multis anteiretis. sed ne nos, id est, nomen Latinum, tanquam profecto vastos quosdam et insubidos, ἀναφροδισίας condemnnetis; permitte mihi, quaeso, operire pallio caput, quod in quadam parum pudica oratione Socratem fecisse aiunt: et audite, ac discite, nostros quoque antiquiores ante eos, quos

nominastis, poëtas, amasios ac Venerios fuisse. tum resupinus, capite convelato, voce admodum quam suavi versus cecinit Valerii Aeditui veteris poëtae, item Porcii Licinii, et Quinti Catuli; quibus mundius, venustius, limatius, pressius, Graecum Latinumve nihil quidquam reperiri puto. Versus Aeditui:

*Dicere cum conor curam tibi, Pamphila, cordis :
Quid mi abs te quaeram? verba labris abeunt.
Per pectus miserum manat subido mihi sudor.
Sic tacitus, subidus : duplo ideo pereo.*

atque item alios versus eiusdem addidit, non hercle minus dulces, quam priores :

*Quid faculam praefers, Phileros, qua nil opu' nobis?
Ibimus, hoc lucet pectore flamma satis.
Istam non potis est vis saeva extinguere venti,
Aut imber coelo candidu' praecipitans?
At contra hunc ignem Veneris, nisi si Venus ipsa,
Nulla' st quae possit vis alia opprimere.*

item dixit versus Porcii Licinii hosce :

*Custodes ovium, teneraeque propaginis agnum
Quaeritis ignem? ite huc. quaeritis? ignis homo' st.
Si digito attigero, incendam silvam simul omnem:
Omne pecus: flamma' st, omnia qua video.*

Q. Catuli versus illi fuerunt :

*Aufugit mihi animus. credo, ut solet, ad Theoiūnum
Devenit. sic est. perfugium illud habet.*

*Quid si non interdixem, ne illunc fugitivum
Mitteret ad se intro, sed magis eiiceret?
Ibimus quaeſitum. verum, ne ipsi teneamur,
Formido. quid ago? da Venu' confilium.*

C A P U T X.

Verba haec, *praeter propter*, in usu vulgi prodita, etiam
Ennii fuisse.

MEMINI me quandam, et Celsinum Iulianum Numidam ad Frontonem Cornelium, pedes tunc graviter aegrum, ire et visere. atque ibi, qui introduxi sumus, offendimus eum cubantem in scimporio Graeciensi, circum undique sedentibus multis doctrina, aut genere, aut fortuna nobilibus viris, assistebant fabri aedium complures balneis novis molendis adhibiti; ostendebantque depictas in membranulis varias species balnearum. ex quibus cum elegisset unam formam, speciemque veris: intetrogavit, quantus esset pecuniae conspectus, ad id totum opus absolvendum? cumque architectus dixisset necessaria videri esse festertia ferme trecenta; unus ex amicis Frontonis, Et praeterpropter, inquit, alia quinquaginta. tum Fronto dilatis sermonibus, quos habere de balnearum sumtu institerat, adspiciens ad eum amicum, qui dixerat quinquaginta esse alia opus praeterpropter, quid hoc verbi esset, *praeterpropter*, interrogavit? atque ille amicus, Non meum, inquit, hoc verbum est, sed multorum hominum, quos loquentis id audias. quid autem id verbum significet,

non ex me, sed ex grammatico quaerendum est; ac simul digito demonstrat grammaticum, haud incelebri nomine Romae docentem, sedentem. tum grammaticus usitati pervulgatique verbi obscuritate mortuus, Quaerimus, inquit, quod honore quaestio[n]is minime dignum est. nam nescio quid hoc praenimis plebeium est, et in opifcum sermonibus, quam in hominum doctorum, notius. At enim Fronto, iam voce atque vultu intentiore, Itane, inquit, magister, de honestum tibi deculpatumque hoc verbum videtur, quo et M. Cato, et M. Varro, et pleraque aetas superior, ut necessario et Latino usi sunt? atque ibi Iulius Celsinus admonuit in tragedia quoque Ennii, quae Iphigenia inscripta est, id ipsum, de quo quaerebatur, scriptum esse, et a grammaticis contaminari magis solitum, quam enarrari. quocirca statim proferri Iphigeniam Q. Ennii iubet. in eius tragediae choro inscriptos esse hos versus legimus:

*Otio qui nescit uti, plus negoti habet,
Quam cum est negotium in negotio.*

*Nam cui quod agat institutum est; nullo negotio
Id agit. studet ibi. mentem atque animum delectas
fuum.*

Otioso in otio animus nescit quid velit.

*Hoc idem est: neque domi nunc nos, nec militias
sumus,*

*Imus huc: hinc illuc: cum illuc ventum est, ire illinc
lubet,*

Incerte errat animus praeterpropter vita vivitur.

Hoc ubi lectum est; tum deinde Fronto ad gramma-

ticum iam labentem, Audistine, inquit, magister optime, Ennium tuum dixisse *praeterpropter*, et cum sententia quidem tali, quali severissimae philosophorum esse obiurgationes solent? petimus igitur dicas, quoniam de Enniano iam verbo quaeritur, qui sit notus huiuscēdē *versus* sensus:

Incerte errat animus. praeterpropter vita vivitur.

Et grammaticus sudans multum, ac rubens multum, cum id plerique prolixius riderent, exsurgit: et abiens, Tibi, inquit, Fronto, postea uni dicam, ne inscitiores audiant, ac discant. atque ita omnes, relictā ibi quaestione verbi, consurreximus.

C A P U T XI.

Ponit *versus* Platonis amatorios, quos admodum iuvenis lusit, dum tragœdiis contendit.

CELEBRANTUR duo isti Graeci versiculi, multorumque hominum memoria dignantur, quod sint lepidissimi, et venustissimae brevitatis. neque adeo pauci sunt veteres scriptores, qui eos Platonis esse philosophi affirmant; quibus ille adolescens luserit, cum tragœdiis quoque eodem tempore faciendis praeluderet.

Tὴν φυχὴν, Ἀγάθωνα φιλῶν, ἐπὶ χείλεσιν ἔσχον.
Ἡλδε γὰρ οὐ ταύματα ὡς διαβησομένη.

Hoc distichon amicus meus οὐκ ἀμουσος adolescens

in pluris versiculos licentius liberiusque vertit. qui quoniam mihi quidem visi sunt non esse memoratu indigni, subdidi :

*Dum semihulco savio
Meum puellum savior,
Dulcemque florem spiritus
Duco ex aperto tramite;
Animula aegra & saucia
Cucurrit ad labias mihi,
Rictumque in oris pervium,
Et labra pueri mollia,
Rimata itineri transitus,
Ut transiliret, nititur.
Tum si morae quid plusculae
Fuisset in coetu osculi;
Amoris igni percita
Transisset, & me linqueret:
Et mira prorsum res foret,
Ut ad me fierem mortuus,
Ad puerum intus viverem.*

C A P U T XII.

Dissertatio Herodis Attici super vi et natura doloris, sua-
que opinionis affirmatio per exemplum indocti rustici,
qui cum rubis fructiferas arbores praecidit.

HERODEM Atticum consularem virum Athenis
differentem audivi Graeca oratione; in qua fere
omnis memoriae nostrae universos gravitate, atque

copia, et elegantia vocum longe praestitit. differuit autem contra ἀπάδειαν Stoicorum, lacesitus a quodam Stoico, tanquam minus sapienter et parum viriliter dolorem ferret ex morte pueri, quem amaverat. In ea dissertatione, quantulum memini, huiuscemodi sensus est: quod nullus usquam homo, qui secundum naturam sentiret et saperet, affectionibus istis animi, quas πάθη appellabat, aegritudinis, cupiditatis, timoris, irae, voluptatis, carere et vacare totis posset, et omnino non dolere; atque, si posset etiam obniti, ut totis careret, non ex re id melius, quoniam langueret animus et torperet, affectionum quarundam adminiculis, ut necessario plurimum imperio, privatus. dicebat enim sensus istos, motusque animi, qui cum immoderationes sunt, vitia fiunt, innexos implicatosque esse vigoribus quibusdam mentium et alacritatibus; ac propterea, si omnino omnis eos imperitius convellamus, periculum esse, ne eis adhaerentes, bonas quoque et utiles animi indoles amittamus. moderandos esse igitur, et scite considerateque purgandos censebat, ut ea tantum, quae aliena sunt, contraque naturam videntur, et cum pernicie agnata sunt, detrahantur; ne profecto id accidat, quod cuiquam Thraci insipienti et rudi, in agro, quem emerat, procurando, venisse usu fabula est. Homo Thracus, inquit, ex ultima Barbaria ruris colendi insolens, cum in terras cultioris, humioris vitae cupidine, commigrasset, fundum mercatus est, oleo atque vino constitutum. qui nihil admodum super vite aut arbore colenda sciret, videt forte vicinum rubos late atque alte obortas exci-

dentem, fraxinos ad summum prope verticem depuantem, suboles vitium e radicibus caudicum super terram fusas repellentem, stolones in pomis aut in oleis proceros atque decretos amputantem: acceditque prope, et cur tantam ligni atque frondium cædem faceret, percontatus est. et vicinus ita respondebit: Ut ager, inquit, mundus purusque fiat, eius arbor atque vitis foecundior. Discedit ille a vicino gratias agens, et laetus, tanquam adeptus rei rusticae disciplinam. tum falcem ibi ac securim capit; atque ibi homo miser imperitus vites suas sibi omnes et oleas detruncat; comasque arborum laetissimas, uberrimosque vitium palmites decidit, et frutecta atque virgulta simul omnia, pomis frugibusque gignendis felicia, cum sentibus et rubis, purificandi agri gratia, convellit; mala mercede doctus audaciam, fiduciamque peccandi imitatione falsa eruditus. Sic, inquit, isti apathiae sectatores, qui videri se esse tranquillos, et intrepidos, et immobiles volunt, dum nihil cupiunt, nihil dolent, nihil irascuntur, nihil gaudent; omnibus vehementioris animi officiis amputatis, in torpore ignavae et quasi enervatae vitae consenescunt.

C A P U T XIII.

Quos pumiliones dicimus, Graece γάνοις appellari.

STABANT forte una in vestibulo Palatii fabulantes Fronto Cornelius, et Festus Postumius, et Apollin-

naris Sulpicius. atque ego ibi assistens. cum quibusdam aliis. sermones eorum. quos de literarum disciplinis habebant. curiosius captabam. tum Fronto Apollinari. Fac me. inquit. oro. magister. ut sim certus. an recte supersederim *nanos* dicere. parva nimis statura homines. maluerimus eos *pumiliones* appellare? quoniam hoc scriptum esse in libris veterum memineram: *nanos* autem sordidum esse verbum et barbarum credebam. Est quidem hoc. inquit Apollinaris. in consuetudine imperiti vulgi frequens. sed barbarum non est. censemurque linguae Graecae origine; *várouς* enim Graeci vocaverunt brevi atque humili corpore homines paulum supra terram extantes. idque ita dixerunt. adhibita quadam ratione etymologiae cum sententia vocabuli competentes. et. si memoria. inquit. mihi non labat. scriptum hoc est in comoedia Aristophanis. cui nomen est *Αχλαύις*. Fuisse autem verbum hoc a te civitate donatum. aut in Latinam coloniam deductum. si tu eo uti dignatus fores. essetque id impendio probabilius. quam quae a Laberio ignobilia nimis et sordentia in usum linguae Latinae intromissa sunt. Tum Festus Postumius grammatico cui piam Latino. Frontonis familiari. Docuit. inquit. nos Apollinaris. *nanos*. verbum Graecum esse. tu nos doce. in quo de mulis. aut equuleis humilioribus vulgo dicitur. anne Latinum sit? et apud quem scriptum reperiatur? Atque ille grammaticus. homo sane perquam in noscendis veteribus scriptis exercitus. Si piaculum. inquit. non committitur praesente Apollinare. quid de voce ulla Graeca Latinave sentiam. dicere; audeo tibi.

Feste, quaerenti respondere, esse hoc verbum Latinum, scriptumque inveniri in poëmatis Helvii Cinnae, non ignobilis, neque indocti poëtae, versusque eius ipsos dixit; quos, quoniam memoriae mihi forte aderant, adscripsi:

*At nunc me geniana per salic̄ta
Binis rheda rapit citata nanis.*

C A P U T X I V.

Contemporaneos fuisse Caefari et Ciceroni M. Varrorem et P. Nigidium aetatis suae doctissimos Romanos: et quod Nigidii commentationes propter earum obscuritatem subtilitatemque in vulgus non exeunt.

AETAS M. Ciceronis et C. Caesaris praestanti facundia viros paucos habuit: doctrinarum autem multiformium, variarumque artium, quibus humitas erudita est, columna habuit M. Varrorem, et P. Nigidium. Sed Varronis quidem monumenta rerum ac disciplinarum, quae per literas condidit, in propatulo frequentique usu feruntur. Nigidianae autem commentationes non proinde in vulgus exeunt; et obscuritas subtilitasque earum, tanquam parum utilis, derelicta est. sicuti sunt, quae paulo ante legitimus in commentariis eius, quos grammaticos inscripsit; ex quibus quedam ad demonstrandum scripturae genus exempli gratia sumsi. nam, cum de natura atque ordine literarum differeret, quas grammatici vocales appellant; verba haec scripsit, quae

reliquimus inenarrata ad exercendam legentium intentionem. *A & O* semper principes sunt : *I & V* semper subditae. *E & subit & praeit.* in *Euripo* praeit ; *subit* in *Aemilio*. si quis putat praeire *V* in his verbis, *Kalerius, Vennonius, Volusius* : aut *I* in his, iampridem, *iecur, iocum, iucundum* ; errabit : quod hae literae, cum praeceunt, ne vocales quidem sunt. Item ex eodem libro verba haec sunt : *Inter literam N & G est alia vis* : ut in nomine *anguis, & angaria, & ancorae, & increpat, & incurrit, & ingenuus*. in omnibus enim his non verum *N*, sed adulterinum ponitur. Nam *N* non esse, lingua indicio est. nam si ea litera effet, lingua palatum tangeret. Alio deinde in loco ita scriptum : *Graecos non tantae inscitiae arcessō, qui Ou, ex O & Y scripserunt, quantae, qui Ei, ex E & I.* illud enim inopia fecerunt ; hoc nulla re subacti.

A. G E L L I I
 NOCTIUM ATTICARUM
 C O M M E N T A R I U S.

L I B E R V I G E S I M U S.

C A P U T I.

Disceptatio Sex. Caecilii iureconsulti et Favorini philosophi de legibus duodecim tabularum.

SEXTUS Caecilius, in disciplina iuris, atque in legibus populi Romani noscendis interpretandisque, scientia, usu, auctoritateque illustri fuit. ad eum forte in area Palatina, cum salutationem Caesaris opperiremur, philosophus Favorinus accessit, collocutusque est, nobis multisque aliis praesentibus. In illis tunc eorum sermonibus orta mentio est legum Decemviralium, quas Decemviri, eius rei gratia a populo creati, composuerunt, inque duodecim Tabulas conscripserunt. Eas leges cum Sex. Caecilius, inquisitis exploratisque multarum urbium legibus, eleganti atque absoluta brevitate verborum scriptas diceret: Sit, inquit, hoc, Favorinus, in pleraque

earum legum parte, ita uti dicis. non enim minus
cupide Tabulas istas duodecim legi, quam illos de-
cem libros Platonis de Legibus. sed quaedam istic
esse animadvertuntur aut obscurissima, aut dura;
aut lenia contra nimis et remissa; aut nequaquam
ita, ut scriptum est, consistentia. Obscuritates, in-
quit Sex. Caecilius, non assignemus culpae scriben-
tium, sed inscientiae non assequentium. quanquam
hi quoque ipsi, qui quae scripta sunt minus percipi-
unt, culpa vacant. nam longa aetas verba atque
mores veteres obliteravit, quibus verbis moribus-
que sententia legum comprehensa est. Trecentesimo
quoque anno post Romam conditam Tabulae com-
positae scriptaeque sunt. a quo tempore, ad hunc
diem, anni esse non longe minus septingenti viden-
tur. Dure autem scriptum esse in istic legibus quid
existimari potest? nisi duram esse legem putas, quae
iudicem arbitrumve iure datum, qui ob rem dicen-
dam pecuniam accepisse convictus est, capite poe-
nitur: aut quae furem manifestum ei, cui furtum
factum est, in servitutem tradit; nocturnum autem
furem ius occidendi tribuit. dic enim, quaeſo, dic,
vir sapientiae studiosissime, an aut iudicis illius per-
fidiam contra omnia iura, divina atque humana,
iusiurandum suum pecunia vendentis, aut furis ma-
nifesti intolerandam audaciam, aut nocturni graſſa-
toris insidiosam violentiam, non dignam esse capi-
tis poena existimes? Noli, inquit Favorinus, ex me
quaerere, quid ego existimem. ſcis enim ſolitum esse
me pro disciplina ſectae, quam colo, inquire po-
tius, quam decernere. ſed non levis existimator,

neque aspernabilis est populus Romanus; cui delicta quidem isthaec vindicanda, poenae tamen huiuscmodi nimis durae esse visae sunt. passus enim est leges istas de tam immodico suppicio, situ atque senio emori. sicut illud quoque, non humaniter scriptum, improbavit; quod si homo in ius vocatus, morbo aut aetate aeger, ad ingrediendum invalidus est, arcera non sternitur: sed ipse aufertur, et iumento imponitur, atque ex domo sua ad Praetorem in Comitium nova funeris facie effertur. quam enim ob causam morbo affectus, et ad respondendum pro se non idoneus, iumento adhaerens in ius adversario deportatur? Quod vero dixi, videri quaedam esse impendio molliora: nonne tibi quoque videtur nimis esse dilutum, quod ita de iniuria poenienda scriptum est: SI. INIURIAM. FAXIT. ALTERI. VIGINTI. QUINQUE. AERIS. POENAE. SUNTO. quis enim erit tam inops, quem ab iniuria facienda lubidine vigintiquinque asses deterreant? itaque cum eam legem Q. Labeo quoque vester in libris, quos ad duodecim Tabulas conscripsit, non probaret; Quidam, inquit, Lucius Veratius fuit, egregie homo improbus atque immani vecordia. is pro delectamento habebat, os hominis liberi manus suae palma verberare. eum servus sequebatur, crumenam plenam assium portitans: et, quemcunque depalmaverat, numerari statim secundum duodecim Tabulas, quinque et viginti asses iubebat. propterea, inquit, Praetores postea hanc abolescere et relinqu censuerunt, iniuriisque aestimandis recuperatores se daturos edixerunt. Nonnulla autem in istis legibus nec

consistere quidem, sicuti dixi, visa sunt, velut illa lex talionis: cuius verba, nisi memoria me fallit, haec sunt: SI. MEMBRUM. RUPIT. NI. CUM. EO. PACIT. TALIO. ESTO. praeter enim ulciscendi acerbitudinem, ne procedere quoque exsecutio iusta talionis potest. nam cui membrum ab alio ruptum est, si ipsi itidem rumpere per talionem velit; quaero, an efficere possit rumpendi pariter membra aequilibrium? in qua re primum ea difficultas est inexplicabilis. Quid si quis membrum, inquit, alteri imprudens ruperit? quod enim per imprudentiam factum est, retaliari per imprudentiam debet. ictus quippe fortuitus et consultus non cadunt sub eiusdem talionis similitudinem. quonam igitur modo imprudentem poterit imitari, qui in exsequenda talione non licentiae ius habet, sed imprudentiae? sed et si prudens ruperit; nequaquam patietur aut altius se laedi, aut latius. quod cuiusmodi libra atque mensura caveri possit, non reperio. quin etiam, si quid plus erit, aliterve commissum, res fiet ridiculae atrocitas, ut contraria actio mutuae talionis oriatur, et adolefecat infinita quaedam reciprocatio talionum. nam de immanitate illa secandi partiendique humani corporis, si unus ob pecuniam debitam iudicatus addicetusque sit pluribus, non libet meminisse; et piget dicere: quid enim videri potest efferatius? quid ab hominis ingenio diversius, quam quod membra et artus inopis debitoris brevissimo laniatu distrahebantur, sicut nunc bona venum distrahuntur? Tum Sex. Caecilius amplexus utraque manu Favorinum, Tu es, inquit, unus profecto in nostra memoria non

Graiae modo, sed et Romanae rei peritissimus, quis enim philosophorum disciplinae suae leges tam scite atque docte callet, quam leges tu nostras Decemvira-
les percalluisti? Sed, quae so tecum tamen, degre-
diare paulisper e curriculis istis disputationum ve-
strarum Academicis, omissaque studio, quidquid lu-
bitum est, arguendi, tuendique, consideres gravius,
cuimodi sint ea, quae reprehendisti. nec ideo con-
temnas Legum istarum antiquitates, quod plerisque
ipsis iam populus Romanus uti desiverit. non enim
profecto ignoras legum opportunitates et medelas,
pro temporum moribus et pro rerum publicarum
generibus, ac pro utilitatum praesentium rationibus,
proque vitiorum, quibus medendum est, fervoribus
mutari atque flecti: neque uno statu consistere, quin,
ut facies coeli et maris, ita rerum atque fortunae
tempestatibus varientur. quid salubrius visum est ro-
gatione illa Stolonis iugerum de numero praefinito?
quid utilius plebiscito Voconio de coercendis mu-
lierum hereditatibus? quid tam necessarium existi-
matum est propulsandae civium luxuriae, quam lex
Licinia, et Fannia, aliaeque item leges sumptuariae?
omnia tamen haec oblitterata et opera sunt civitatis
opulentia quasi quibusdam fluctibus exaestuantis. Sed
cur tibi esse visa est inhumana lex omnium, mea qui-
dem sententia, humanissima, quae iumentum dari
iubet aegro aut seni in ius vocato? verba sunt haec
de lege: SI. IN. IUS. VOCAT. SI. MORBUS. AEVITAS.
VE. VITIUM. ESCIT. QUI. IN. IUS. VOCABIT. IUMEN-
TUM. DATO. SI. NOLET. ARCERAM. NE. STERNITO.
An tu forte morbum appellari hic putas aegrotatio-

nem gravem cum febri rapida et quercera, iumentumque dici pecus aliquod unicum tergo vehens? ac propterea minus fuisse humanum existimas aegrotum domi suae cubantem iumento impositum in ius rapi? Hoc, mi Favorine, nequaquam ita est. nam morbus in lege ista non febriculosus, neque nimium gravis, sed vitium aliquod imbecillitatis atque invalentiae demonstratur; non periculum vitae ostenditur, certeroqui morbum vehementiorem vim graviter nocendi habentem legum istarum scriptores alio in loco, non per se morbum, sed *morbum sonicum* appellant. *iumentum* quoque non id solum significat, quod nunc dicitur; sed *vestabulum* etiam, quod adiunctis pecoribus trahebatur, veteres nostri *iumentum* a iungendo dixerunt. *Arcera* autem vocabatur plostrum tectum undique et moenitum, quasi arca quaedam magna vestimentis instrata, qua nimis aegri aut senes portari cubantes solebant. Quaenam tibi igitur acerbitas esse visa est, quod in ius vocato paupertino homini, vel inopi, qui aut pedibus forte aegris esset, aut quo alio casu ingredi non quiret, plastrum esse dandum censuerunt? neque inferni tamen delicate arceram iusserunt, quoniam satis esset invalido cuiusmodi *vestabulum*. atque id fecerunt, ne causatio ista aegri corporis perpetuam vacationem daret fidem detrectantibus, iurisque actiones declinantibus. sed enim ipsum vide. iniurias factas quinque et viginti assibus sanxerunt. non omnino omnes, mi Favorine, iniurias aere isto paucō diluerunt: tametsi et haec ipsa paucitas assium grave pondus aeris fuit. nam librariis assibus in ea tempestate populus usus est, sed

iniurias atrociores, ut de osse fracto, non liberis modo, verum etiam servis factas impensiore damno vindicaverunt; quibusdam autem iniuriis talionem quoque apposuerunt. quam quidem tu talionem, vir optime, iniquius paulo insectatus es; ac ne consistere quidem dixisti, lepida quadam sollertia verborum; quoniam talioni par non sit talio, neque rumpi mem-brum facile possit ad alterius rupturae (ut ais tu) aequilibrium. verum est, mi Favorine, talionem pa-rissimam fieri difficultime. sed Decemviri minuere atque extinguerent volentes huiuscmodi violentiam pulsandi atque laedendi, eo quoque metu coercen-dos esse homines putaverunt: neque eius, qui mem-brum alteri rupisset, et pacisci tamen de talione re-dimenda nollet, tantam esse habendam rationem ar-bitrati sunt, ut, an prudens imprudensve rupisset, spectandum putarent; aut talionem in eo vel ad amissim aequipararent, vel in librili perpenderent: sed potius eundem animum, eundemque impetum in eadem parte corporis rumpendi, non eundem quoque casum exigi voluerunt, quoniam modus vo-luntatis praestari posset, casus ictus non posset. quod si ita est, ut dico, ut et ipse aequitatis habitus demonstrat; taliones illae tuae reciprocae, argutio-res prosector, quam veriores fuerunt. Sed quoniam acerbum quoque esse hoc genus poenae putas: quae, obsecro te, ista acerbitas est, si idem fiat in te, quod tute in alio feceris? praesertim cum habeas faculta-tem pacisci; et non necesse sit pati talionem, nisi eam tu elegeris. quod edictum autem praetorium de aestimandis iniuriis probabilius esse potest? nolo hoc

ignores, hanc quoque ipsam talionem ad aestimatio-
nem iudicis redigi necessario solitam. nam si reus,
qui depacisci noluerat, iudici talionem imperanti
non parebat, aestimata lite iudex hominem pecuniae
damnabat. atque ita, si reo et pactio gravis, et acerba
talio visa fuerat, severitas legis ad pecuniae multam
redibat. Restat ut ei, quod de sectione partitioneque
corporis immanissimum esse tibi visum est, respon-
deam. Omnibus quidem virtutum generibus exer-
cendis colendisque populus Romanus e parva origine
ad tantae amplitudinis instar emicuit; sed omnium
maxime atque praecipue fidem coluit, sanctamque
habuit tam privatim, quam publice. sic consules cla-
rissimos viros hostibus confirmandae fidei publicae
causa dedit. sic clientem in fidem acceptum cario-
rem haberi, quam propinquos, tuendumque esse
contra cognatos censuit. neque peius ullum facinus
existimatum est, quam si cui probaretur clientem
divisui habuisse. Hanc autem fidem maiores nostri
non modo in officiorum vicibus, sed in negotiorum
quoque contractibus sanxerunt; maximeque in pecu-
niae mutuaticae usu atque commercio. adimi enim
putaverunt subsidium hoc inopiae temporariae, quo
communis omnium vita indiget, si perfidia debito-
rum sine gravi poena eluderet. Confessi igitur aeris
ac debiti iudicatis triginta dies sunt dati, conquiren-
dae pecuniae causa, quam dissolverent: eosque dies
Decemviri *iustos* appellaverunt, velut quoddam iu-
stitium, id est, iuris inter eos quasi interstitutionem
quandam et cessationem: quibus diebus nihil cum his
agi iure posset. post deinde, nisi dissolverent, ad

Praetorem vocabantur : et ab eo , quibus erant iudi-
cati , addicebantur , nervo quoque aut compedibus
vinciebantur . sic enim sunt , opinor , verba legis :
AERIS. CONFESSI. REBUS. Q. IURE. IUDICATIS. TRI-
GINTA. DIES. IUSTI. SUNTO. POST. DEINDE. MANUS.
INIECTIO. ESTO. IN. IUS. DUCITO. NI. IUDICATUM.
FACIT. AUT. QUIS. ENDO. EM. IURE. VINDICIT. SE-
CUM. DUCITO. VINCITO. AUT. NERVO. AUT. COM-
PEDIBUS. QUINDECIM. PONDO. NE. MINORE. AUT.
SI. VOLET. MAIORE. VINCITO. SI. VOLET. SUO. VI-
VITO. NI. SUO. VIVIT. QUI. EM. VINCTUM. HABE-
BIT. LIBRAS. FARRIS. ENDO. DIES. DATO. SI. VOLET.
PLUS. DATO. Erat autem ius interea paciscendi ; ac
nisi pacti forent , habebantur in vinculis dies sexa-
ginta . inter eos dies , trinis nundinis continuis , ad
Praetorem in Comitium producebantur , quantaeque
pecuniae iudicati essent , praedicabatur . tertii autem
nundinis capite poenas dabant , aut trans Tiberim
peregre venum ibant . sed eam capitum poenam san-
ciendae , sicut dixi , fidei gratia , horrificam atrocita-
tis ostentu , novisque terroribus metuendam reddi-
derunt . nam si plures forent , quibus reus esset iudi-
catus , secare , si vellent , atque partiri corpus addicti
sibi hominis permiserunt . et quidem verba ipsa legis
dicam , ne existimes invidiam me istam forte formi-
dere . TERTIIS. inquit , NUNDINIS. PARTIS. SECAN-
TO. SI. PLUS. MINUS. VE. SECUERUNT. SE. FRAUDE.
ESTO. Nihil profecto immittius , nihil immanius : nisi ,
ut re ipsa apparet , eo consilio tanta immanitas poenae
denunciata est , ne ad eam unquam perveniretur . ad-
dici namque nunc et vinciri multos videmus , quia

vinculorum poenam deterrimi homines contemnunt. dissecum esse antiquitus neminem equidem neque legi, neque audivi; quoniam saevitia ista poenae contemni non quita est. An putas, Favorine, si non illa etiam ex duodecim Tabulis de testimo*nis* falsis poena abolevisset: et si nunc quoque, ut antea, qui falso testimonium dixisse convictus esset, e falso Tarpeio deiiceretur, mentituros fuisse pro testimonio tam multos, quam videmus? Acerbitas plerumque ulciscendi maleficii, bene atque caute vivendi disciplina est. Historia de Metio Fufetio Albano nobis quoque, non admodum numero istiusmodi libros le^titantibus, ignota non est. qui quoniam pactum atque condicium cum rege populi Romani perfide ruperat, binis quadrigis evinctus in diversa nitentibus laceratus est; novum atque asperum supplicium, quis negat? sed, quid elegantissimus Poeta dicat, vide:

At tu dictis, Albane, maneres.

Haec, taliaque alia ubi Sex. Caecilius omnibus, qui aderant, ipso quoque Favorino approbante atque laudante, differuit, nuntiatum est, Caesarem iam salutari: et separati sumus.

C A P U T II.

Vocabulum *siticinum* in M. Catonis oratione quid significet.

SITICINES scriptum est in oratione M. Catonis, quae inscribitur, *Ne imperium sit veteri, ubi novus venerit. Siticines, inquit, & liticines, & tubicines.* Sed Caesellius Vindex in Commentariis lectionum antiquarum, scire quidem se ait *liticines* lituo cantare, et *tubicines* tuba: quid istuc autem sit, quo *siticines* cantent, homo ingenuae veritatis scire sese negat. Nos autem in Capitonis Atei Coniectaneis invenimus, *siticines* appellatos, qui apud fitos canere soliti essent, hoc est, vita functos et sepultos: eosque habuisse proprium genus tubae, a ceterorum differens.

C A P U T III.

Quam ob causam L. Accius poëta in pragmaticis *sicinnistas* *nebuloso nomine* esse dixerit.

QUOS *sicinnistas* vulgus dicit, qui rectius locuti sunt, *sicinnistas*, litera *N* gemina dixerunt. *Sicinium* enim genus veteris saltationis fuit. saltabundi autem caneabant, quae nunc stantes canunt. Posuit hoc verbum L. Accius poëta in Pragmaticis, appellique *sicinnistas* ait *nebuloso nomine*: credo propterea *nebuloso*, quod *sicinium* cur diceretur, ei obscurum esset.

C A P U T IV.

Artificum scenicorum studium amoremque in honestum prof-
brosumque esse : et super ea re verba Aristotelis philo-
sophi adscripta.

COMOEDOS quispiam, et tragedos, et tibicines
dives adolescens Tauri philosophi discipulus liberos
homines in deliciis, atque in delectamentis habebat.
id genus autem artifices Graece appellantur *οἱ περὶ*
τὸν Διόνυσον τεχνῖται. Eum adolescentem Taurus a
sodalitatibus, convictaque hominum scenicorum ab-
ducere volens, misit ei verba haec ex Aristotelis libro
exscripta, qui *προβλήματα ἐγκύρωτα inscriptus est*; ius-
fitque, ut ea quotidie lecitaret : *διὰ τί οἱ Διονυσιακοὶ*
τεχνῖται ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ πονηροὶ εἰσὶν; *ἢ ὅτι ἕκιστα λόγου*
καὶ φιλοσοφίας κοινωνοῦσι; *διὰ τὸ περὶ τὰς ἀναγκαῖας τέχ-*
νιας αὐτῶν τὸ πολὺ μέρος τοῦ βίου εἶναι. *καὶ ὅτι ἐν ἀκρ-*
σταις τὸν πολὺν χρόνον εἰσὶν, *ὅτε δὲ ἐν ἀπορίᾳς*. *ἀμφότερες*
δὲ φανλόττος παρασκευαστικά.

C A P U T V.

Exempla epistolarum Alexandri regis et Aristotelis philo-
sophi ita uti sunt edita : eaque in linguam Latinam versa.

COMMENTATIONUM suarum, artiumque, quas
discipulis tradebat Aristoteles philosophus, regis
Alexandri magister, duas species habuisse dicitur,
alia erant, quae nominabat *ἐξωτερικὰ*; alia, quae ap-

pellabat ἀκροατικά. Ἐξωτερικὰ dicebantur, quae ad rhetoricas meditationes, facultatem argutiarum, civiliumque rerum notitiam conducebant. Ἀκροατικὰ autem vocabantur, in quibus philosophia remotior subtiliorque agitabatur; quaeque ad naturae contemplationes, disceptationesve dialeqticas pertinebant. huic disciplinae, quam dixi ἀκροατικὴν, tempus exercendae dabat in Lycio matutinum: nec ad eam quenquam temere admittebat; nisi quorum ante ingenium, et eruditionis elementa, atque in discendo studium laboremque explorasset. illas vero ἐξωτερικὰς auditio-nes, exercitiumque dicendi eodem in loco vesperi faciebat; easque vulgo iuvenibus sine delectu praebebat; atque eum δειλιὸν περίπατον appellabat, illum alterum supra ἑωδινὸν. utroque enim tempore ambulans differebat: librosque suos, earum omnium rerum commentarios, seorsum divisit, ut alii Exoterici dicerentur, partim Acroatici. Acroaticos cum in vulgus ab eo editos rex Alexander cognovisset, atque ea tempestate armis exercitam omnem prope Asiam teneret, regemque ipsum Darium proeliis et victoriis urgeret; in illis tamen tantis negotiis literas ad Aristotelem misit, non eum recte fecisse, quod disciplinas ἀκροατικὰς, quibus ab eo ipse eruditus foret, libris foras editis invulgasset. *Nam qua, inquit, alia re praestare ceteris poterimus, si ea, quae ex te accepimus, omnium prorsus fient communia? quippe ego doctrina anteire malim, quam copiis atque opulentius.* Rescripsit ei Aristoteles ad hanc sententiam: *Acroaticos libros, quos editos quereris, & non proinde ut arcana absconditos, neque editos scito esse, neque*

non editos; quoniam his solis, qui nos audiunt, cognobiles erunt. Exempla utrarumque literarum, sumta ex Andronici philosophi libro subdidi. amavi autem prorsus in utriusque epistola brevitatis elegantissimae filium tenuissimum.

*Αλεξάνδρος Ἀριστοτέλει εῦ πράττειν.

Οὐκ ὄφθως ἐποίησας, ἐκδοὺς τὸν ἀκροατικὸν τὸν λόγων· τίνι γὰρ ἔτι διοίσομεν ἡμεῖς τῶν ἄλλων, εἰ καὶ οὐς ἐπαιδεύσημεν λόγους, οὗτοι πάντων ἔσονται ποιοί; ἐγὼ δὲ βουλούμην ἐν ταῖς περὶ τὰ ἀριστα ἐμπειρίαις, ή ταῖς δυνάμεσσι διαφέρειν. — ἔρρωσο.

*Ἀριστοτέλης βασιλεῖ *Αλεξάνδρῳ εῦ πράττειν.

*Ἐγράψας μοι περὶ τῶν ἀκροατικῶν λόγων, οἴμενος δεῖν ἀντοὺς φυλάττειν ἐν ἀπορρήτοις. ἵστι οὖν αὐτοὺς καὶ ἐκδεδομένους, καὶ μὴ ἐκδεδομένους. Ξυνετοὶ γάρ εἰσι μόνοις τοῖς ἡμῶν ἀκούσασιν. — ἔρρωσο.

Hoc ego verbum, Ξυνετοὶ γάρ εἰσιν, quaerens uno itidem verbo dicere, aliud non reperi, quam quod est scriptum a M. Catone in sexta Origine. Itaque ego, inquit, cognobiliorē cognitionē esse arbitror.

C A P U T VI.

Quaesitum atque tractatum, utrum sit rectius dicere, *habeo curam vestri*, an *vestrum*.

PERCONTABAR Apollinarem Sulpicium, cum eum Romae adolescentulus sectarer, qua ratione dicetur, *habeo curam vestri*, aut *misereor vestri?* et iste casus *vestri*, eo in loco quem videretur habere casum rectum? Is hic mihi ita respondit: Quaeris, inquit, ex me, quod mihi quoque est iamdiu in perpetua quaestione. videtur enim non *vestri* oportere dici, sed *vestrum*: sicut Graeci loquuntur, ἐπιμελοῦμαι ὑμῶν, καὶ κἀδομαὶ ὑμῶν. quo in loco ὑμῶν aptius *vestrum* dicitur, quam *vestri*, et habet casum nominandi *vos*: quem tu rectum appellasti. Invenio tamen, inquit, non paucis in locis *nostri*, atque *vestri* dictum; non *nostrum* aut *vestrum*. L. Sulla rerum gestarum libro secundo: *Quaeso si fieri potest, ut etiam nunc nostri vobis in mentem veniat: nosque magis dignos creditis, quibus civibus, quam hostibus utamini; quiique pro vobis potius, quam contra vos pugnemus: neque nostro, neque maiorum nostrorum merito nobis id contingit.* Terentius in Phormione:

Ita plerique ingenio sumus omnes. nostri nosmet poenitet.

Afranius in Togata:

Nescio qui nostri miseritus tandem deus.

er Laberius in Necyomantia :-

Dum diutius detinetur, nostri oblitus est.

Dubium porro, inquit, non est, quin eodem haec omnia casu dicantur, *nostri oblitus est, nostri miseritus est, quo dicitur, mei poenitet, mei miseritus est, mei oblitus est.* *mei autem casus interrogandi est, quem genitivum grammatici vocant, et ab eo declinatur, quod est ego;* huius deinde plurativum est, *nos. tui aequae declinatur ab eo, quod est tu;* huius itidem plurativum est *vos.* sic namque Plautus declinavit in Pseudolo in hisce versibus :

*Si ex te tacente fieri possem certior,
Here, quae miseriae te tam misere macerent;
Duorum labori ego hominum parfissim lubens,
Mei te rogandi, & tui respondendi mihi.*

mei enim Plautus hoc in loco, non ab eo dixit; quod est *meus*; sed ab eo, quod est *ego.* itaque si dicere velis *patrem mei*, pro *patrem meum*, quo Graeci modo *τὸν πατέρα μου* dicunt, inusitate quidem, sed recte profecto, eaque ratione dices, qua Plautus dixit *labori mei*, pro *labori meo.* haec autem ipsa ratio est in numero plurativo; qua Gracchus *misereri vestrum*, et qua M. Cicero *contentio vestrum*, et *contentione nostrum* dixit; quaque item ratione Quadrigarius in Annali undevicesimo verba haec posuit: *C. Mari, ecquando te nostrum & reipublicae miserebitur?* cur igitur Terentius, *poenitet nostri, et non nostrum, et Afranius, nostri miseritus est, non nostrum?*

Nihil hercle, inquit, mihi de ista re in mentem venit, nisi auctoritas quaedam vetustatis non nimis anxie, neque superstitione loquentis. nam sicuti multifariam scriptum est *vestrorum*, pro *vestrum*; ut in Plauti Mustellaria in hoc versu :

Verum illud esse maxima pars vestrorum intellegit;

cum vellet *maxima pars* dicere *vestrum*: ita nonnunquam *vestri* quoque dictum est *vestrum*. sed procul dubio qui rectissime loqui volet, *vestrum* potius dixerit, quam *vestri*. et idcirco importunissime, inquit, fecerunt, qui in plerisque Sallustii exemplaribus scripturam istam sincerissimam corrumperunt. nam cum ita in Catilina scriptum esset : *Saepe maiores vestrum miseri plebis Romanae : vestrum obleverunt, et vestri superscripserunt.* ex quo in plures libros mendaciterius indoles manavit. Haec memini mihi Apollinarem dicere; eaque tunc ipsa, ita ut dicta fuerant, notavi.

C A P U T VII.

Quam diversae Graecorum sententiae super numero Niobae filiorum.

MIRRA et prope adeo ridicula diversitas fabulae apud Graecos poëtas deprehenditur super numero Niobae filiorum. nam Homerus pueros puellasque eius bis senos dicit fuisse, Euripides bis septenos, Sappho bis novenos, Bacchylides et Pindarus bis denos. quidam alii scriptores tres fuisse solos dixerunt.

C A P U T VIII.

De iis, quae habere συμπάντειν videntur cum luna au-
gescente ac senescente.

ANNIANUS poëta in fundo suo, quem in agro Falisco possidebat, agitare erat solitus vindemiam hilare atque amoeniter. ad eos dies me et quosdam item alios familiaris vocavit. ibi tum coenantibus nobis, magnus ostrearum numerus Roma missus est. quae cum appositae fuissent, et multae quidem, sed inumeres macraeque essent: Luna, inquit Annianus, nunc videlicet senescit; ea re ostrea quoque, sicuti quaedam alia, tenuis, exsuctaque est. Cum quaereremus, quae alia item senescente Luna tabescerent? Nonne Lucilium, inquit, nostrum meministis dicere?

*Luna alit ostrea, & implet echinos, muribus fibras,
Et pecui addit.*

eadem autem ipsa, quae crescente Luna gliscunt, deficiente contra Luna defiunt. aelurorum quoque oculi ad easdem vices lunae aut ampliores fiunt, aut minores. id etiam, inquit, multo mirandum est magis, quod apud Plutarchum in IV in Hesiodum Commentario legi: Caepe tum revirescit et congerminat decedente luna, contra autem inarescit adolescentem eam causam esse dicunt sacerdotes Aegyptii, cur Pelusiotae caepe non edunt: quia solum olerum om-

nium contra lunae aucta atque damna, vices minuen-
di et augendi habeat contrarias.

C A P U T IX.

Qualibus verbis delectari solitus sit Antonius Julianus po-
sitis in Mimiambis, quos Cn. Mattius scripsit.

DELECTARI mulcerique aures suas dicebat Anto-
nius Julianus figmentis verborum novis Cn. Mattii,
hominis eruditus; qualia haec quoque essent, quae
scripta ab eo in Mimiambis memorabat :

*Sinuque amicam reficere frigidam caldo :
Columbulatim labra conserens labris.*

item id quoque iucunde lepideque sicutum dictitabat :

*Iam tonsiles tapetes ebrii fuco,
Quos concha purpura imbuens venenavit.*

item illud :

*Dein coquenti vasa cuncta deiecat :
Nequamve scitamenta pipulo poscit.*

C A P U T X.

Quid vocabulum *ex iure manum consertum* significet.

Ex. IURE. MANUM. CONSERTUM. verba sunt ex
antiquis actionibus, quae, cum lege agitur et vin-

dictae contenduntur, dici nunc quoque apud Praetorem solent. Rogavi ego Romae grammaticum celebri hominem famam, et multo nomine, quid haec verba essent? tum ille me despiciens, Aut erras, inquit, adolescens, aut ludis. rem enim doceo grammaticam, non Ius respondeo. si quid igitur ex Virgilio, Plauto, Ennio querere habes; quaeras licet. Ex Ennio ergo, inquam, est, magister, quod quaero. Ennius enim verbis hisce usus est. cumque ille demiratus aliena haec esse a poëtis, et haud usquam inventari in carminibus Ennii diceret; tum ego hos versus ex octavo Annali absentes dixi. nam forte eos tanquam insigniter praeter alias factos memineram:

*Pellitur e medio sapientia. vi geritur res.
Spernitur orator bonus, horridus miles amatur.
Haud docēs dictis certantes, sed maledictis,
Miscent inter se inimicitias agitantes.
Non ex iure manum consertum, sed mage ferro
Rem repetunt, regnumque petunt, vadunt solida vi.*

Cum hos ego versus Ennianos dixisset: Credo, inquit grammaticus, iam tibi. sed tu velim credas mihi, Q. Ennium didicisse hoc non ex poëticae literis, sed ex iuris aliquo perito. eas igitur tu quoque, inquit, et discas, unde Ennius didicit. Usus consilio sum magistri, quod docere me ipse debuerat, a quo disserem praetermonstrantis. itaque id, quod ex Iureconsultis, ex librisque eorum didici, inferendum his commentariis existimavi: quoniam in medio rerum et hominum vitam qui colunt, ignorare non oportet verba actionum civilium celebriora. *Manum con-*

serere est, de qua re disceptatur, in re praesenti, *sive ager, sive quid aliud est*, cum adversario simul manu prendere, et in ea re omnibus verbis vindicare. Vindicia, id est, correptio manus in re atque in loco praesenti, apud Praetorem ex duodecim Tabulis fiebat, in quibus ita scriptum est: *SI. QUI. IN. IURE. MANUM. CONSERUNT.* Sed postquam Praetores propagatis Italiae finibus, datis iurisdictionibus, negotiis occupati, proficisci vindicarum dicendarum causa in longinquas res gravabantur: institutum est, contra duodecim Tabulas, tacito consensu, ut litigantes non in iure apud Praetorem manum consererent, sed ex iure manum consertum vocarent; id est, alter alterum ex iure ad conferendam manum in rem, de qua ageretur, vocaret: atque profe*cti* simul in agrum, de quo litigabatur, terrae aliquid ex eo, uti unam glebam, in ius in urbem ad Praetorem deferrent: et in ea gleba, tanquam in toto agro, vindicarent. idque Ennius significare volens, ait, non, ut ad Praetorem solitum est, agi legitimis actionibus, neque ex iure manum consertum, sed bello, ferroque, et vera vi, atque solida. quod videtur dixisse, conferens vim illam civilem, et festucariam, quae verbo diceretur, non quae manu fieret, cum vi bellica et cruenta.

C A P U T XI.

Quid sit *sculna* verbum positum apud M. Varronem?

P. LAVINII liber est non incuriose factus. is inscriptus est, *de verbis sordidis*. in eo scripsit *sculnam* vulgo dici, quasi *seculnam*: quem qui elegantius, inquit, *loquuntur*, *sequestrem* appellant. utrumque vocabulum a sequendo factum est: quod eius, qui electus sit, utraque pars fidem sequatur. *sculnam* autem scriptum esse in Logistorico M. Varronis, qui inscribitur *Catus*, idem P. Lavinius in eodem libro admonet. Sed quod apud *sequestrem* depositum erat, *sequestro* positum per adverbium dicebant. Cato de Ptolemaeo contra Thermum:

Per deos immortalis, nolite vos sequestro ponere.

INTERPRETATIO

GRAECARUM DICTIONUM,

quae a Gellio citatae, nec ab eo Latinae factae sunt.

IN PRAEF.

Π

έπλον, peplum.

Ἄμαλθειας κέρας, cornucopiae.

Κύρια, favos.

Λειμῶνες, prata.

Ἀνθηρῶν, floridorum.

Εὑρημάτων, inventorum.

Λύχνους, lucernas, *vel* faces.

Στρωματεῖς, involucra straguli instar.

Πανδέκτας, pandectas, omne complexos.

Ἐλικῶνα, Heliconem.

Προβλήματα, problemata, proiecta ad materiam.

Ἐγχειρίδια, pugiones, manualia.

Παραξίφιδας, gladiolos.

Πραγματικὰ, negotialia, politica.

Πάρεργα, parerga.

Διδασκαλικὰ, didascalica, *vel* doctrinas.

Παντοδαπῆς ἱστορίας, omnimodae historiae.

Πάγκαρπον, pancarpum, *vel* frugiferum.

Τόπων, locorum.

Πολυμαθίν γόνον οὐ διδάσκει, varia eruditio mentem non docet.

Εὐοπεστίν χρῆ, &c.

Favere lingua oportet, nostrisque choris decadere,

Quisquis harum imperitus literarum, et mente impura agat,

Aut nobilium orgia Musarum neque vidit unquam, neque celebravit,

His clamo, & rursus inclamo, & rursus tertia vice valde
acclamo,
Excedere his choris: vos autem excitate cantum,
Et nostra haec pervigilia, quae hoc festum decent.

IN LIBR. I.

CAP. II. *Kupieuvortas* &c. dominantes, quiescentes & acervos;
Axwλυτος &c. solutus, inviolatus, minime implicitus, li-
ber, dives, felix.

Eἰπέ μοι περὶ &c. De bonis cedo & malis. Audi.

Ad Ciconas Troia referens me ventus adegit.

Rerum quaedam bona, quaedam mala, quaedam indiffe-
rentia sunt. Bona fane, virtutes; & quae participant ea-
rum. Mala autem, vitia; & quae vitii participant. Indif-
ferentia vero illa, quae horum intermedia sunt, opes;
sanitas, vita, mors, voluptas, labor. Unde nosti? inquit.
Sic Hellanicus in Aegyptiacis tradit. Quid enim refert,
ita dicam: An Diogenes in moralibus, Chrysippusve aut
Cleanthes? Hoc itaque exquisivisti, decretumque fecisti
tuum. Expone quonam modo tempestatem in navi feras;
numquid eius distinctionis memineris, ubi instrebit ac
stridet velum: & exclamantem te si quis male feriatus ad-
stans ita alloquatur, repete age tu ea, quae modo aiebas,
num sit malum naufragium facere? num particeps vitii
sit? an non isti fustem impingas? heus homo, quid me-
cum tibi? nos perimus; & ipse accedens ludis. — Si
reus ad Caesarem citeris, memento divisionis huius. Si
quis ingresso tibi ac pallenti dixerit: Quid tremis, homo?
quae tua res agitur? numquid intus Caesar virtutem &
vitium ingredientibus largitur? Quid & tu meis malis in-
sultas? Tamen, philosophé, dic mihi, quid tremis? non-
ne mortis aut carceris periculum est? aut doloris corpo-
ris, aut exsili, aut ignominiae? Quid vero aliud? num-
quid in ipsis vitium est, aut aliqua vitii pars? Quid his
de rebus ipse disseruisti? Quid mihi rei tecum est, ho-
mo? Mala mihi mea sufficient. Recte dicis. Sufficient
enim tibi tua mala, degener animus, timiditas, arrogan-
tia, quam in schola sedens prae te fers. Quid alieno splen-
dore gloriabar? Cur te Stoicum profitebaris? Id vobis
usurpare nomen, quod actiones vestrae demonstrant. Ita
invenietis, cuius sectae sitis. Invenietis autem plerosque

vestrum Epicureos esse, paucos Peripateticos, eosque effeminatos.

CAP. III. Εἰ δεῖ βοηθεῖν &c. Numquid oporteat praeter iunctitiam amico subvenire? & quousque, & in cuiusmodi? Δεῖ με συμπράττειν &c. Opus est me amicis opitulari, sed usque ad deos.

Οὐκ οἶδ' εἴπου &c. Haud satis novi quid in hoc genere praestet: & an quaecunque pars ad quantamcunque alterius partem comparata, eligenda magis sit. Verbi gratia, hoc modo, ut & nobilis aere aurum sit, & auri pars quaelibet, portionis cuiuslibet aeris comparatione sit pluris: verum nonnihil discriminis cum numerus, tum vero magnitudo efficiet.

Ἡ καλουμένη χάρις &c. Quae gratia apud homines vocatur, hoc quidem est iuris rigoris loco & tempore imminutio.

Περὶ ψυχῆς, de animo.

Χείλων ὁ παλαιός &c. Chilo senior, cum quempiam dicentem audisset, nullum se inimicum habere, an nullum etiam amicum haberet, interrogavit: amicitias inimicitiasque invicem consequi coniungique necesse esse arbitratus.

CAP. V. Κορῳὴ χλαινίς &c. elegans vestis, & molles tuniculae.

Ἄμουσος &c. inelegans, invenustus, illiberalis.

CAP. VII. Ἀπαρέμφατον, infinitum, s. indefinitum.

Ποίησιν, ἔσεσθαι, λέξειν, facturum, futurum, dicturum, Ἐπιμελείᾳ τῶν λέξεων, vocabulorum delectui diligentia.

CAP. VIII. Κέρας Ἀμαλθείας, cornu Amaltheae.

Οὐ πάντος &c. non viri cuiusque est Corinthum navigare.

Μυρίας δραχμὰς &c. decem drachmarum millia, vel talentum.

Οὐκ ὀνοῦμαι &c. non emo millibus X drachmarum poenitentiam.

CAP. IX. Ἐφυσιογνωμόνες, naturam ex indiciis scrutabatur. Ἀκουστικοὶ, auscultabundi.

Ἐχεμνοτία, continentia sermonis.

Μαθηματικοὶ, doctrinales, discendo pares.

Μαθηματα, doctrinas.

Φυσικοὶ, naturae studiosi.

Ἀθεώρητοι, ἄμουσοι, ἀγεομέτρητοι, a contemplatione, a Musis, a geometria penitus alieni.

CAP. XI. Καὶ μετὰ ταῦτα &c. Et post haec congressum est. Argivi quidem sociique acriter, ac cum ira adorientes: Lacedaemonii autem segniter & sub tibiatum multarum praecedentia, tibicinibus lege interpositis, non adeo divinae rei gratia, verum uti iunctim ad numerum incedentes in hostem tenderent, neque ordines illis dissiparentur: quod in magnis exercitibus, ubi congregendum est, fieri solet.

Oι δὲ ἵσται σιγῇ &c.

Ast ibant taciti spirantes robur Achivi,

Inque vicem auxilium cupida sibi mente ferebant.

Διὰ τί ἐπειδὴν &c. Quamobrem ubi commissuri proelium sint, ad tibiae modulos ingrediuntur? ut timidos minus decore agentes dignoscant.

CAP. XIII. Καθίκοντα, officia, quae convenient, quae decent.

CAP. XV. Ἄλλα δέ τε δὴ &c.

Ast ubi iam magnam fudit de pectore vocem,

Dentis claustra tui vox qualis, nata, reliquit?

*Αμετροεπῆ ἀνριτόμυθον, immodicum verborum, sine iudicio loquacem.

*Ἀκοσμία, incondita, vel indecora.

*Αμετροεπής ἔκολισα, sine modo loquax tumultuabatur, I. instar graculorum perstrepebat.

Δαλεῖν ἀριστος &c. blaterare optimus, dicendi minime potens.

Τλώσσων τοι θησαυρὸς &c. Linguae thesaurus optimus mortalibus Parcae, & modicae gratia maxima.

Οὐ λέγειν δεινὸς &c. Non idoneus ad loquendum, sed tacendi impotens.

*Αχαλίνων στομάτων &c. Effrenati oris, & enormis amertiae, finis infortunium.

Κατάγλωσσοι, linguaces.

*Ανθρωπὸν ἀγριοτοῖον &c. Virum feroce reddentem alios, oris contumacis, Effrenis, immoderati, cuius ori nullus obex, (vel ianua) Futilem, ampullosum turgidum verbis.

CAP. XVI. Χιλιοι, mille.

Χιλιας, millenarius.

Χιλιάδες, millenarii.

CAP. XVIII. Περὶ ἐτυμολ. de etymologia, I. origine vocis.

^{γένους}, originem & ex ea notationem.

^{Ἑλληνα}, Hellenem.

^{Φρέας}, phrear, puteum.

^{Λαγωών}, lagoum, leporem.

^{Κλέπτης}, fur, suppressor.

^{Φάρ}, fur, latro.

CAP. XX. Σχήματα, formas, figuræ.

^{Ἐπίπεδον καὶ στερεόν}, planum & solidum.

^{Κύβους}, cubos.

^{Κύβος}, a qualibet parte quadratum.

^{Κύβοι}, tesserae.

^{Κύβος}, tessera.

^{Τριάς}, ternarius.

^{Γραμμὴν}, scriptionem rectam.

^{Γραμμὴ μῆκος} &c. linea vel scriptio recta est longitudo.

CAP. XXII. Βιωφελῆ, quae conducunt vitae.

^{Περισσὸν}, præstans & copiosum.

^{Ἀκυρώτερον}, minus proprie.

CAP. XXV. ^{Ἐκεχειρίαν}, cohibitionem manuum.

^{Τύπους}, descriptiones minus exactas, & rudi Minerva propositas.

^{Τύπογραφὰς}, delineationes primas, descriptiones.

^{Ορισμοὺς}, definitiones.

CAP. XXVI. ^{Περὶ ἀοργυνσίας}, de non irascendo.

^{Ἀοργυνσίαν καὶ} &c. irae vacuitatem & indolentiam.

^{Ἀνάλγυπτον} & ^{ἀν.} doloris & sensus expertem.

^{Πάθη}, passiones.

IN LIBR. II.

CAP. I. Πολλάκις ἐξ ἥλιου &c. A sole usque ad solem stetit erectior stipitibus arborum.

CAP. III. ^{Ιχθὺν, ἕρον}, pisces, irum.

CAP. VI. Πολλάκι &c. Quandoque & olitor valde opportuna locutus.

^{Ὕδα μάντις} &c. Loquebatur inculpatus vates. Non invitè volabant.

^{Ἐνδ'} οὐκ ^{ἀν} βρίσκονται &c. Tunc neque cernere erat torpenter Agamemnona divum, Nec pavidum, nec nolentem decernere ferro.

"Οπος τοῦ μεγέθους &c. terminus magnitudinis voluptatum, omnis dolentis privatio.

Κατὰ στέρησιν, secundum privationem.

CAP. VII. Ἀδιάφορα, μέσα, indifferentia, media.

Τύπος &c. fanum, legitimum, sejunctum.

CAP. VIII. Οἱ θάνατοι &c. Mors nihil ad nos: nam dissolutiōnem non sentit. quod autem non sentit, nihil ad nos pertinet.

Οἱ θάνατοι ζυχῆς &c. mors animae & corporis dissolutio.

Οἱ θάνατοι ζυχῆς καὶ σώμα. &c. Mors animae & corporis dissolutio. Quod vero dissolutum est, non sentit. Quod autem non sentit, nihil ad nos.

CAP. IX. "Οπος τοῦ μεγ. &c. terminus magnitudinis voluptatum, omnis eius, quod dolet, exemptio.

Παντὸς τοῦ ἀλγ. omnis molesti.

Λεξισηπεῖ, voces aucupatur.

CAP. XVII. Αναλογία, proportione literarum.

CAP. XVIII. Δοῦλος. Ἐπίκτητος &c. Servus Epictetus sum natus, corpore claudus, Irus pauperie, deliciae superum.

CAP. XX. Παραδείσους, hortos, villarum partes circumseptas.

Μελισσῶνες, loca apibus frequentia.

Αιμπελῶνες & δαφνῶνες, vineta & laureta.

CAP. XXI. Αμαξα, plaustrum.

Ἄρκτος, ursa, maior scil. & minor.

Βοῶτης, auriga, boum impulsor.

CAP. XXII. Ιάπυξ, Iapyx.

Ισημερινὸς, aequidialis.

Θερινὴ τροπαι &c. aestivae conversiones & hibernae.

Ἐτυμολογικοὶ, rationem originis verbi interpretando indagantes.

Ἀπὸ τῆς ἔω ρέων, ab oriente fluens.

Ἀπηλιώτης, ab solaris.

Αἰθριγενέτην, sereni auctorem.

Ἀπὸ τῆς βόης, a boatu.

Εὐρόνοτον, Euronotum.

Σὺν δὲ εὖπος &c. Simul Eurusque cecidit, & Zephyrus, Notusque vehemens, Et Boreas serenus, ingentem fluctum volvens.

Kακὸν ἐφ' ἔαντὸν &c. Mala ad se attrahens, ut Caecias nubem.
Ἀνρόσοις ἐπιδεικτικὴ, audientia ad ostentationem comparata.

CAP. XXIII. **Ἐπ' ἀμφοτέρων** &c.

In utramque quia dotata est dormiet,
 Magno & egregio confecto negotio.
 Domo eiecit moestam, quam cupiebat,
 Ut omnes intueantur Creobulæ faciem:
 Illa autem bene nota habet me uxor domina
 Et aspectum eorum, quae possidet asinus inter simias.
 Quid dicitur? sane istud tacere volo
 Noctem plurimorum malorum auctorem.
 Me miserum, qui Creobulam duxi, & talenta decem,
 Mulierculam cubitalem, cuius superbia
 Velut intolerabilis est. Iovem Olympium,
 Et Minervam testor, nequaquam puellulam, famulam vero
 Dicto citius quis abigat, vel in vicem ducat.

***Ἐχω δὲ ἐπίκλητον** &c.

Lamiam ex asse heredem duxi: non dixi tibi
 Id, non tibi dominam domus & agrorum,
 Omnimque rerum. Pro illa habemus ex universis malis
 Difficillimum, quod omnibus molesta est non mihi foli,
 Sed filio filiaeque multo magis. Provinciam
 Inexpugnabilem narras, sat scio.

[Ω] **τρὶς πανοδαιμῶν** &c.

O ter infelix, qui pauper cum sit, uxorem ducit
 Procreatque liberos! quam inconsultus est vir,
 Qui neque praesidium necessariorum habet,
 Nec adversis oppressus ad communia vitae,
 Id contegere pecuniis potest:
 Sed in destituta tegumentis & calamitiosa vita
 Hibernans vivit, & molestiarum
 Omnia particeps, bonorum compos esse nequit!
 Unius rationem habens, cunctos monitos volo.

CAP. XXVI. **Σαρδὸς** &c. flavus, & ruber, & poeniceus.
Συνάργυμος, cognominis.

Γλαυκῶπις, noctuimum visum simulans.

Καὶ νῦ νεν &c. Et certe aut praevenisti, aut ambiguum fecisti.

CAP. XXVII. **Ἐάρων δὲ αὐτὸν** &c. videbam autem ipsum
 Philippum, cum quo nobis de imperio & principatu certa-

men erat, oculo effosso, clavicula fracta, manu & crure laesum, omne denique corporis membrum, quodcunque fortuna auferre cuperet, ultro offerentem, ut vitam in ceteris honoratam & gloriosam ageret.

Πᾶν ὅτι ἀν &c. Offerentem quodcunque membrum corporis fortuna auferre cuperet.

CAP. XXVIII. Εὐνοσίγασον &c. terrae concussorem.

CAP. XXX. Ἔνδη νότος &c. Ubi austro maritimum fluctum in faxum impellit.

Καὶ βορέης &c. Et boreas serenus ingentem fluctum volvens. *Δάκρυσιν ἀθεῖ*, lapidem sursum propellit.

IN LIBR. III.

CAP. III. Ἀγροίκος, agrestis.

CAP. X. Τὴν διὰ τεσσάρον &c. per quaterna consonantiam.

CAP. XI. Ἐπτὰ πόλεις &c.

Septem urbes certant de stirpe insignis Homeri, Smyrna, Rhodus, Colophon, Salamin, Ios, Argos, Athenae.

CAP. XIII. Τὴν περὶ Ωροποῦ &c. de Oropo causam.

CAP. XVI. Περὶ τροφῆς, de alimento.

Πόσος ὁ τῆς &c. quantum sit hominis gestationis in utero tempus.

Τυνὴ κνεῖ &c. mulier parit decimo mense.

**Εστὶ δὲ* &c. est vero & non est octimestris partus.

**Εστὶ μὲν φαίνομενα* &c. videntur quidem tanquam animantia post abortum. Non vero sunt, utpote statim morientia: atque in praesens quidem apparent, potestate non existunt.

**Ονος λύρας*, asini lyrae.

Κατ' Ἀριστοτέλην, iuxta Aristotelem.

Χαῖρε γυνὴ &c. Gaude mulier amore, circumvoluto autem anno Liberos splendidos paries, quoniam non inanes concubitus Immortalium.

Γίνεται δὲ ἐν τούτοις &c. in hisce vero & plures nascuntur, & pauciores, & ex toto ac per partes: dicimus autem plures pluribus, & pauciores paucioribus.

CAP. XVII. *Καὶ σὺ Πλάτων* &c.

Et tu, Plato: nam te quoque discipulum cupido tenuit.

Multis autem argenteis numis exiguum redemisti librum.
Unde initatus scribere doctus es.

CAP. XVIII. Ἰπποκύων, equi catella.

IN LIBR. IV.

CAP. II. Περὶ νοδοῦ, de edentulo.

CAP. III. Παλλακίς, concubina.

CAP. XI. Καὶ κνάμων &c. A fabuloque manus tristante amovit edentes. Hoc, ut Pythagoras iusserat, ipse loquor. Πυθαγόρας δὲ &c. Pythagoras inter legumina fabani maxime approbavit. movendi enim & discutiendi vim habere. Ideoque maxime illa utebatur.

Δειλοὶ &c. O miseri, miseri, tactum vitate fabarum.

Εἰς τὸ κνεῖν &c. ad implendum uterum validi, atque adeo in causa foeturae.

Ἀριστοτέλης δὲ &c. Aristoteles a vulva, corde, & urtica marina, atque id genus quibusdam aliis abstinere Pythagoricos dixit, uti vero aliis.

CAP. XIII. Περὶ λοιμῶν &c. de pestibus aut pestiferis malis.

IN LIBR. V.

CAP. III. Τὸν ὕπτω &c. inferiorem causam superiorem efficere.

CAP. IX. Ἀνθρώπε &c. o homo, ne occidas Croesum.

CAP. XI. Ἡτοι καλὴν &c. aut pulchram habebis, aut deformem. Et si pulchram, habebis communem; si vero deformem, habebis poenam. Utrumque autem non bonum. Non sumendum igitur.

Εἴ μεν καλήν &c. si quidem pulchram habebo, non habebo poenam; si vero deformem, non habebo communem. Ducenda igitur uxor.

Πρότασις, ἥτοι &c. propositio est, aut pulchram habebis, aut deformem,

CAP. XII. Κατὰ στέρησιν, per privationem.

CAP. XV. Τὸ δρόμενον &c. agens aut patiens corpus est.

Τὸ τριχῆ διαστατὸν, tria dimensione distans.

Οὐχ ἀπλῶς &c. non simpliciter plaga aëris est vox. nam digitus quoque adactus aërem ferit, & vocem nequaquam edit. Sed plaga magna, & vehemens, & tanta, ut exaudiiri possit.

Ρεῦμα λόγων, flumen sermonum.

IN LIBR. VI.

CAP. I. Περὶ προνοίας, de providentia.

Εἰ αἱ τῶν ἀνθρ. &c. an hominum morbi iuxta naturam sint.

CAP. II. Φυσικὴ σύνταξις &c. fatum naturalem compositionem universorum, ab aeterno aliorum alia in sequentium, & post multum nihilominus existente hac complicatione sine transgressu.

Διὸ οὐπότε &c. Quare a Pythagoricis sic dictum est: Cernas esse homini quaesitos sponte dolores. quia scilicet noxia cuique de semet adveniant, peccantque homines sui appetitus motione, laedanturque suapte sententia, & proposito.

*Ω πόποι &c.

Dis facere invidiam mortalis culpa laborans
Clamitat a nobis nasci mala, cum tamen ipsi
Per scelus arcessant supra sibi fata dolores.

CAP. V. Διὶ παῖδες &c. bis pueri senes.

CAP. VI. Τύνη δ' οἰωνοῖσι &c.

Tu vero avibus alas expandentibus iubes
Obedire, quas ego minime moror, vel curo.

CAP. XIII. Ἐνθυμήματα, cogitata, menti obversantia, ratiocinationes.

Τὴν ἔξαιφνης φύσιν, repentinam naturam, vel ex occulto venientem.

Τὸ γὰρ ἔξαιφνης &c. nam repentinum tale quid significare videtur, tanquam ex illo traiiciens in alterutrum,

Τραγήματα, bellaria.

CAP. XIV. Νοὐδεστία, admonitio.

Κόλασις, punitio.

Παραιγέσις, adhortatio.

Τιμωρίαν, poenam.

Παράδειγμα, exemplum.

Προσῆκει δὲ &c. convenit autem omnem, qui punitur, ab eo qui recte punit, aut meliorem fieri, atque utilitatem percipere, aut exemplum aliis esse, ut alii videntes eum pati, metuentes meliores existant.

CAP. XVI. Παραιτοῦμαι, deprecor, depello, removeo veluti petendo.

IN LIBR. VII.

CAP. II. Παθυμότερον ῥαφῆ, negligentius iunctura.

CAP. III. Ἀναγόγως, sine inductione, vel sequela.

Εἰ γὰρ σ' ἔμελλεν &c. Si enim te, ut dicis, occisurus erat maritus, Oportuit etiam te facere hoc in futurum, quando utique tempus adveniebat.

CAP. VI. Περὶ μνήμης, de memoria.

Τὴν δὲ ἀφὸν &c. sensum & gustum omnia habent, praeter imperfecta animalium.

CAP. VIII. Καὶ αὐτὸς &c. Et ipse igitur vidi iuxta Dicaearchiam delphinum puerum amantem, & ad pueri vocem amoris oestro percussum. Enimvero piscis adnatans puerum tergo fuscipiebat, & pinnae aculeos cohicens, ne dilectum corpus laceraret, & illum, qui more equi eius dorsum ascenderat, ad stadia ducenta deferebat. Roma igitur omnisque Italia effundebatur, ut videret ex amore natantem pisces.

CAP. IX. Παρακείμενον, praeteritum perfectum.

Γράψω γέγραψα &c. scribo scripsi, facio feci, loquor locutus sum, teneo, tenui, lavo lavi.

CAP. XI. Ἀσωτον &c. perditum, (*qui servari nequit*) aut incastigabilem, aut nullius frugi, aut inutilem, aut male moratum, aut fcelestum.

CAP. XVI. Περὶ ἐδεσμάτων, de eduliis.

Ἐπεὶ τί δεῖ &c.

Nam quid mortalibus opus nisi his duobus modo, Cereris fructu, & aquam fundente poculo?

Quae praesto sunt & nata ut nos nutritant,

Quorum nunquam suppetit satietas, luxu vero

Aliorum edulium adminicula venamur.

CAP. XX. Ἡ δὲ ἑτέρη &c.

Alter (*fons*) aestate profluit similis grandini,

Vel nivi frigidae, vel ex aqua (*concreto*) crystallo.

Διαν ἄνω &c. Lapidem sursum pellebat ad cacumen.

IN LIBR. VIII.

CAP. VII. Περὶ τῆς μνήμης, de memoria ac mente.

IN LIBR. IX.

CAP. I. Ἐμποδῶν ἔχειν, incurrere in aliquid & incidere.
Ἐκ ποδῶν ποιεῖσθαι, avertere atque depellere.

CAP. II. Εἰς ἄρτους, ad panes.
Ἄξιος οὖν &c. dignus igitur est argento.

CAP. IV. Ἀνίκος, auditus expers.
Ἀνθρωποφάγους, hominum devoratores.

CAP. V. Συρῆς &c. firmam constitutionem carnis.
Μανείν &c. insanirem potius, quam voluptatem captarem.
Ἡδονὴ τέλος &c. voluptas finis, meretricis dogma: non est providentia, meretricis dogma.

CAP. VIII. Τοῦ γὰρ μυρίων &c. illum enim, qui quindecim millibus chlamydum indiget, pluribus non indigere fieri non potest. Super enim illa, quae habeo egens nonnullis, si detraxero ex iis quae habeo, acquiesco illis quae habeo.

CAP. IX. Βάλλει καὶ &c.
Ferit & malis caprarium Clearista
Capras praeteragentem, & suave aliquid admiratur.
Τίτυρ' ἐμίν &c.

O Tityre mihi admodum amate, pasce capellas,
Et ad fontem duc, Tityre, & illum coleatum hircum
Libycum Cnacona caveto, ne te cornu feriat.

Oīn δὲ Ἀρτεμις &c.
Qualis autem Diana incedit per montem sagittis gaudens,
Aut per Taygetum arduum, aut Erymanthum,
Sese oblectans apris & velocibus cervis,
Simul cum illa nymphae, filiae Iovis Aegiochi,
Agrestes ludunt; gaudet vero mente Latona.
Omnes vero ipsa capite supereminet aut fronte.
Facilis vero cognitu est. pulchrae vero omnes.

CAP. X. Παρθενικὴν ζώνην, virginalem zonam.
Καὶ λέκτροι &c. & lecti legem.
Ἐργα φιλοτίσια, amatoria opera.
Τὸ μὲν &c. Et hi quidem in pertusis (*perforatis ad funium ligaturam*) cubarunt lectis.

CAP. XVI. Ἀντιστρέφον, reciprocum.

IN LIBR. X.

CAP. IV. Φύσει &c. utrum natura nomina sint, an ex impositione.

CAP. VII. Τὴν εἰσω δάλ. mare internum s. mediterraneum.

CAP. XI. Σπεῦδε βραδέως, festina lente.

CAP. XII. Ἀρχύτας &c. Archytas Tarentinus, philosophus simul & mechanicus, fabricavit columbam ligneam volantem. Quae si aliquando consideret, amplius non ex surgebat. Haec tenus enim.

CAP. XVI. Κατὰ πρόληψιν, per anticipationem.

CAP. XVIII. Ἀγῶνα, certamen.

CAP. XIX. Σὺ δὲ μὴ &c. Tu vero ne dicas, saepe ita esse factum, sed decuisse fieri. Neque enim si quid aliter aliquando, quam leges iubent, factum est, idque tu imitatus es, propterea iure absolveris; quin immo multo magis debet in te statui. Ut enim si quis illorum antea damnatus esset, tu ita non scripsisses, ita si tu nunc poenas dederis, aliis non scribat.

CAP. XXII. Φιλοσοφία γάρ τοι &c. Nam philosophia sene, o Socrates, res est venusta, si quis illam moderate in adolescentia attingat: sin autem ultra modum in ea moratus fuerit, hominum corruptela. Quamvis enim bono a natura ingenio sit praeditus, tamen si diutius per aetatem iam proiectam philosophietur, necessario omnium rerum imperitus evadet, quarum futurum egregium, bonum, bene celebratum virum habere peritiam oportet. Nam & legum urbanarum & verborum, quibus in consuetudine hominum tam publice quam privatim ad contractus uti decet; voluptatum praeterea cupiditatumque humana, &, ut breviter comprehendam, morum prorsus fiunt ignari. Quocirca quoties ad aliquam rem gerendam vel publicam vel privatam se conferant, habentur ridiculi, quemadmodum & civiles viri, si in vestras scholas disputationesque descendant. Evenit enim illud Euripidis,

*Qua in re clarus quisque est, ad eam properat,
Et diei partem illi plurimam impartit,
Ut ipse se ipsum superet praestantia.*

ubi vero inferior sit, inde fugit illudque vituperat: aliud

si vero laudat, quadam sui ipsius benevolentia existimans se ipsum ita laudare. Verum praestare arbitror amborum participem fieri, philosophiae quidem quatenus disciplinae gratia deceat, nec turpe est adolescenti etiamnum philosophari. Sed cum grandior natu philosophiae adhuc incumbit, res est, Socrates, valde ridicula. Evidem si millime affectus sum erga illos, qui philosophiae dant operam, atque illos qui balbutiunt ac ludunt. Quoties enim aspicio puerulum, cui decorum adhuc est loqui ita balbutientem ludentemque, delector; festivumque & liberale mihi videtur, puerilemque decens aetatem. Quoties vero puerum audio verba expeditius exprimentem, molestem quiddam mihi oboritur, auresque offendit meas: atque servile quippiam prae se ferre videtur. Ceterum cum virum quis audit balbutientem, vel videt ludentem, ridiculum id quidem, a viroque alienum, ac dignum plagis apparet. Idem igitur erga philosophantes mihi evenit. In adolescente enim philosophiam dum cerno, valde delector, decensque iudico, atque ingenuum aliquem esse hominem hunc existimo; eum vero qui non philosophetur, illiberalem, nec unquam praeclarum aliquid ac generosum de se praestitum. Sed quando grandiorum natu philosophantem adhuc animadverto, neque dum studia eiusmodi deferentem, verberibus iam hunc virum, Socrates, indigere censeo. Quippe quod modo dicebam, huic accidit homini, ut etiamsi generosa natura praeditus sit, tamen parum virilis evadat, fugiens medium civitatem, & fora, in quibus Poëta inquit viros fieri praestantissimos; abscondatque sese cum tribus vel quatuor pueris, in angulo vitam ducens susurrando, nihil unquam liberale aut magnum aut idoneum prolaturus. Erga te autem, Socrates, bene atque amice affectus sum. Itaque idem mihi erga te, quod & Zetho erga Amphionem apua Euripidem, cuius modo mentionem feci, accidisse periclitior. Talia enim nunc mihi quaedam adversus te dicere venit in mentem, qualia adversus fratrem ille dicit: Profecto ea, Socrates, negligis, quae curae esse tibi conveniebat, & ingenium mentis adeo praestans specie quadam puerili conformas, utpote qui nec in iustitiae consultationibus verba recte feceris, neque conveniens probabileque eligas, nec aliis promte consulere possis; quam-

vis, o amice Socrates, ne mihi succenseas. Benevolentia enim erga te mea proferam. Nonne turpe ducis sic comparatum esse, quemadmodum arbitror & te & alios omnes, qui philosophiam diutius persequuntur? Nempe si te nunc quis, aut alium e coetu vestro quempiam comprehendat, inque carcerem trahat, dicens te, iniuriam quamvis nullam inferas, inferre tamen: certe quid ageres, non haberes, sed vacillares oscitaresque defensionis tuae prorsus ignarus. Proinde adductus in iudicium vel ab tetro admodum molestoque accusatore, ultimo supplicio, modo illi placeret, afficeris. Iam vero quomodo id ad sapientiam spectat, Socrates, si quae ars nausta ingenuae mentis virum reddat deteriorem, adeo ut nec ipse sibi opem ferre valeat, nec ex gravissimis periculis se aut alium quenquam servare, sed inimicorum rapinis exponat cunctas facultates, ipse inscite sine ullo honore in urbe vicit? Iam vero eiusmodi virum, et si dictu sit agrestius, licet super genam impune pulsare. Quamobrem bone vir me audi, ac iam in vanis versari argutiis desine: decora rerum gerendarum exerce officia, atque ea, ex quibus sapere videaris: ista vero arguta, sive deliciamenta appellari oportet, sive mugas,

Unde vacuae habitandae tibi domus sunt,
aliis relinque. Denique imitare non eos, qui haec exigua captant, sed eos, quibus vix & gloria & alia bona ad sunt complurima.

CAP. XXIV. Εἰς τετάρτην &c. in quartam & quintam.

CAP. XXVI. Ἀπεισκέπτως, haud circumspecte.

IN LIBR. XI.

CAP. IV. Τῷ δὲ ἀξιώματι &c.

Auctoritas vero, et si male dicas, tua
Vincit: nam ab inhonoratis veniens sermo
Et ab honoratis, idem non tantundem valet.
Αὐτὶς ἀδοξούτων & δοκ. pro non honoratis & honoratis.
Ἄδοξοῦσι, inglorii sunt. εὐδοξοῦσι, in bona existimatione sunt.

CAP. V. Οὐ μᾶλλον &c. non magis ita hoc habet, quam
allo modo vel neutro.

Πυρρωνείων τρόπων, Pyrrhonicorum modorum.
 Σκεπτικοὶ, ἐφ. ἀπορητ. iudicium suspendentes, assensum
 retinente, dubitantes.
 Φαντασίας, imaginationes.
 Τῶν πρὸς τι, relatorum.

CAP. XV. Παράγωγας, terminaciones.
 Εὐεπιβόλως, recte, ingeniose.

CAP. XVI. Περὶ πολυπραγμοσύνης, de sollicitudine de mul-
 tis negotiis nihil ad nos pertinentibus.
 Πολυφιλίας aut πολυτρ. aut πολυσαρχ. socialitatem (*nisi*
 amicitiam multifariam dicere oporteat) versutiam, (*vel si*
 ita loqui fas sit, versatilitatem) corpulentiam.

IN LIBR. XII.

CAP. I. Οὐκ ἄρα σοί γε &c.
 Non igitur tibi pater erat equitator Peleus,
 Neque Tethis mater: glaucum autem te genuit mare,
 Et rupes arduae, quia tibi mens est crudelis.

CAP. V. Ἀμαζέστερόν πως &c. indoctius quodammodo lo-
 quere, sed apertius.
 Τὰ πρώτα &c. prima secundum naturam.
 Προγούμενα κ. ἀ. primaria *vel* praecipua, & minus prae-
 cipua, secundaria.
 Ἀναλυησία, indolentia.
 Ἀπάθεια, affectuum vacuitas.

CAP. IX. Κάκιον εἶναι &c. peius esse iniuria afficere, quam
 affici.

CAP. XI. Πρὸς ταῦτα κρύπτε &c.
 Ad haec nihil occulta, quandoquidem omnia videntur
 Et omnia audiens, cuncta revelat tempus.

IN LIBR. XIII.

CAP. I. Καὶ ἔνδος &c. in uno subiecto.
 Μὴ ναὶ ὑ. μ.. &c. Ne & praeter fatum domunt Plutonis in-
 grediaris.
 Ἐπέρι στεφάνου, de Corona.
 Οἱ μὲν τοῖς γονεῦσι &c. Nam qui parentibus tantum se na-
 tum putat, fatalem atque spontis suae mortem exspec-

tat: qui vero etiam patriae, ob id, ne in servitutem illum redactam videat, occumbere volet.

Τὴν πεπρωμένην &c. fatum & spontis suae mortem.
Αὐτόματος d. spontanea mors.

CAP. V. *Ηδίαν ἡ Λέσβ.* suavius Lesbium.

CAP. VI. *Προσῳδίας*, accentus.

CAP. VII. *Ἡ δὲ δὴ λέαινα* &c. leaena vero animalium fortissimum & audacissimum, femel in vita parit unum. Enitendo enim simul cum foetu pariter matrēe proiicit.

Ἐπίνοιον, promiscuum.

Εἰστήκει ὡς τίς &c.

Stetit, sicut aliquis leo circa suos catulos,
Cui quidem catulos ducenti occurserint in silva
Viri venatores.

Πυκνὰ μάλα &c.

Grebro admodum suspirans, sicut leo pulchre iubatus,
Cuique catulos venaticus surripuit vir
Silva ex densa.

Λέων δ' ὅτι μὲν &c. leonem aversum coire retroque urinam reddere, iam dictum est. coit paritque non quovis tempore, attamen quotannis: parit autem vere. Binos fere parit, neque plures fenis, interdum etiam unum. Nam quae narratur fabula, leaenam parientem eiicere matrem, delira est; sed composita ex eo fuit, quod animal hoc rarum est. Eius rei, qui fabulam confinxit, causam ignoravit. Rarum igitur leonum genus est: rarisque gignitur locis, & tota Europa dumtaxat inter Acheloum & Nessum fluvios. Ipsa quoque leaena parit pusillā omnino, adeo ut post alterum aetatis mensem vix ingrediantur. Terrae Syriae leaenae quinques pariunt: primum quinos: post deinde pauciores: postremo nullum, sed effoetae agitant. Caret leaena iuba; solus habet mas. Mutat dentes leo quatuor eos tantum, qui canini appellantur, duos superiores, totidem inferiores; idque aetatis suae mense sexto.

CAP. IX. *Οὐκ ἀπὸ τ. ὑ.* non a suis.

Τεῖν, pluere.

CAP. XI. *Βιοφελῆ*, vitae utilitatibus conducentia.

Πέμψασιν, placentis,

Πέψει, concoctione.

CAP. XVII. Παροιμίωδης, proverbio tritus.

Πολλὰ μεταξὺ &c. Multa cadunt inter calicem supremaque labra.

CAP. XVIII. Σοφοὶ τύραννοι &c. Sapientes tyranni sapientum confortio.

Αἴας ὁ Λ. Ajax Locrensis.

Τέρπων γέροντα &c. Senex senem ut puerum ducam te ego.

Ἐγ τῷ πυρφ. Proph. in ignifero Prometheo.

Σιγῶν δ' ὅπου &c. Silens ubi opus est, & tempestiva loquens.

Σιγῆν &c. Silere ubi opus est, & loqui, ubi tantum est.

CAP. XX. Ἀερα βαθεῖαι, caliginem & nebulam profundam.

Κολοιούστε ↓. graculosque sturnosque.

Υαρῶν, sturnorum.

Τῶν δ' ὡς τε ↓. Horum ut sturnorum it nubes, graculorumve.

CAP. XXII. Νηρέιδας, Nereidas.

Σκιάμαχία, umbratilis pugna.

CAP. XXIV. Δἰς ταυτὸν &c.

Bis idem nobis dixit sapiens hic Aeschylus,

Venio enim ad terram, inquit, & descendo.

Ast venio idem est, quod descendō.

Ita per Iovem, ac si quis vicino dixerit,

Commoda tu mactram, vel, si vis arcā panariā.

Μάκτρα & κάρδ. mactra & arca panaria.

Ἀπομνημονεύειν, commemorare.

Ἐκτόρα δ' ἐκ βελ. &c.

Hectorem autem ex telis subduxit Iupiter, extraque pulverem,

Extraque caedem, extraque sanguinem, extraque tumultum.

Τομῆι τε &c.

Proeliaque, pugnaeque, caedesque, homicidiaque.

Μηνέτι παιδε &c.

Ne amplius filii dilecti bellate, neque pugnetis.

Μνηστῆρες δ' ἄρα &c.

Proci autem Telemacho interitum mortemque

Parabant.

Θάνατον κ. μ. interitum & mortem.

A. Gellii Vol. II.

Βάσιν' ἵδι &c.

Vade, i somnium perniciosum, &

Vade, i Iri celer.

***Ἐκ παραλλήλου**, ex geminatione.

CAP. XXVI. Γλαύκη καὶ Ν. &c.

Glauco, Nereique, atque maris genio Melicertae.

Νεωτερικότερος, novitatis studiosior.

Ταῦρον δ' Ἀλφείω &c. Taurum autem Alpheo, taurumque Neptuno.

CAP. XXVIII. Ἐμφατικότερον, expressius.

Τὸ ἐπὶ τῇ φακ. μ. in lente unguentum.

CAP. XXX. Κιρρόν, gilvum.

Πέψιν, concoctionem.

IN LIBR. XIV.

CAP. I. Παχυμερέτερον, crassius & pingiori Minerva.

Λογικὰ ζῷα, animalia rationalia.

Νευρόσπαστα, nervis tracta, *sive* fidiculis mota.

CAP. III. Παιδεῖας δ' αὐκ &c. institutionem autem minime recte attigisse.

CAP. IV. Περὶ καλοῦ &c. de honesto & voluptate.

Πάρθενος δὲ εἶναι &c. Dicitur autem virgo esse, per quod quasi tesseram innuitur, eam esse incorruptam, improbis nunquam concedere, non admittere orationem suavem, non depreciationem, non adulationem, non denique quidquam aliud tale. Quas ob res merito etiam tristis pingitur ac contracta fronte, aspectu contento & torvo, ut in iustis terrorem incutiat, iustis fiduciam praebeat: quando huiusmodi facies iustis grata, iniustis molesta est.

CAP. VI. Ἐν τῇ ἔσω δ. in interiori mari.

Κατὰ Ἀρίστ. iuxta Aristarchum.

***Ἐν τῇ ἔξω** &c. in exteriore iuxta Cratetem.

Ισοτύφοι, pares, quorum omnes literae pro numeris acceptae eundem numerum efficerent & constituerent.

Παραστιχίς, continua series.

***Οντιό σου ταύτης** &c. proficiat, *sive*, bene sit tibi multiuiae doctrinae gratia.

***Ο, τῇ τοι** &c. Quocunque tibi in domibus malumque bonumque accidisset.

CAP. VII. Εἰσαγωγὴν, introductorium.

IN LIBR. XV.

CAP. III. Αὐτὸν ἔρυσαν μὲν &c. Retraxerunt quidem primum, & iugularunt, & excoriarunt.

CAP. VI. Ὁμήρου τὸ ή. Homeri librum 7. sc. *Iliadis*.

CAP. VII. Ἀνδραγαθούντων ὑμῶν &c. viriliter agentibus vobis & suscipientibus.

CAP. X. Περὶ ψυχῆς, de anima.

CAP. XIX. Περὶ ἐδεσμάτων, de eduliis.

CAP. XX. Ἐν ταῖς προτέραις δεσμ. in prioribus Thesmophoriazusis.

Νῦν οὖν ἀπασ. &c.

Nunc igitur omnes admoneo & dico
Virum hunc ulcisci multis de causis:
Fera enim vobis, matronae, facit mala,
Utpote in agrestibus oleribus nutritus.

O δέ Αράξαγόρου &c.

Anaxagorae alumnus veteris.

Durus quidem mihi videtur ad salutandum,
Et ridendi exosus, & iocari ne ad vinum quidem
Consuetus: verum quidquid scripferit, id
A melle & Sirenibus profluit.

Οὐ ποτε σὸν μνῆμα &c. Nunquam memoria tua, Euripides,
peribit uspiam.

CAP. XXVI. Λόγος ἐν ᾧ &c. oratio in qua positis quibusdam aliud quid positis necessario consequitur per ea quae posita sunt.

CAP. XXVIII. Κατὰ Ἀνδροτίωνος &c. in Androctionem & Timocratem.

CAP. XXXI. Πολιορκητής, urbium expugnator.

IN LIBR. XVI.

CAP. I. Ἐνθυμητῶν, commentatiunculam.

Ἄν τι πράξῃς &c. Si cum labore honestum quippiam egeris, labor quidem abit, honestum manet. Si cum voluptate turpe feceris quippiam, quod suave est, abit, quod turpe est, manet.

CAP. III. Διαιρέσεων, divisionum.

Ἐλογιζόμεθα οὖν &c. Cogitabamus igitur propter robustam ventris compressionem esse illam grandem inediā: & si qui sponte nimis abstinent cibo, primis temporibus fame afficiuntur, post autem non amplius. Confueverunt enim Scytha, si quando per aliquod tempus inediā ferre coguntur, latis fasciis ventrem cohibere, quasi ita fames minus eos infestet. Ventre autem fere pleno, quia nulla sit in eo inanitas, fit, ne esfiant. Dum autem venter compressus admodum est, caret inanitate.

*Απορού δὲ καὶ &c. dubium autem est, indigenisque considerationis, cum in hoc, tum in ceteris famelicis, quare in frigoribus magis quam tepidis, huiusmodi casus incidat.

CAP. VII. Οὐδετέρως, neutro genere.

CAP. VIII. Εἰσαγωγὴς, introductiones.

Περὶ ἀξιωμάτων, de pronuntiatis.

*Ἀξίωμα λεκτὸν &c. axioma dictum per se absolutum, enuntiabile quantum ex semetipso.

Παραδίεξεν γρένον, vitiose disiunctum.

CAP. IX. Ἀδιαφορεῖν, indifferens habere.

CAP. XII. Ἀπὸ τοῦ ἔρβειν, a vagando, sive aegre eundo.

*Ἐρβὸς ἐν νήσον &c. Abi ex insula ociosus pessime viventium.

Βάσκανον, invidum.

Βασιλίνειν, invidere.

Φαινεράτωρ, ἀπὸ τοῦ &c. facile apparet, ab apparetendo ad id, quod melius ac benignius est.

CAP. XVIII. Ὁπτικὴ, perspectiva, s. adspectiva.

Κανονικὴ, regularis.

*Ρυθμὸς, modus, numerus.

Μέλος, modulatio, cantus.

Μετρικὴ, dimensio.

IN LIBR. XVII.

CAP. II. Θεῖναι εἰς μέσον, ponere in medium.

Τεμένοντος ἱερὰ, templorum sacra.

CAP. III. Ἀχοπαῖος, viles, mercenarios, circumforaneos.

Καὶ δὴ δοῦρα &c. Atque adeo navium ligna putrefacta sunt, & sparta dissoluta.

CAP. IV. Κηφισίεὺς ἀν &c.

Cephisieus ex Diopete patre,

Quinque & centum cum scripsisset fabulas,

Fato est defunctus, annos natus duo & quinquaginta.

CAP. V. Ἀμοισθητοῦμενον ἀ. δ. ambiguum pro confessio.
Τεχνικοὶ, artificiales.

CAP. VIII. Μὴ γελάτε &c. Non ridete, inept oleum: verum
vos nescitis, qualis matutino diluculo hodie rigor fuerit;
itaque congelatum est.

Αἰδοπαίονα, calidum vinum.

CAP. X. Τὰς ἐρεύγονται &c.

Cuius eructantur quidem inacces-
si ignis purissimi
ex cavernis fontes: fluviique
interdiu quidem profundunt fluxum fumi
candentem; sed in tenebris faxa
rutila evoluta flamma in profun-
dum defert maris aequor cum fragore.
Illa autem Vulcani bestia gurgites
horrendissimos eiec-
tat: monstrum quidem mirabile aspec-
tu; sed & miraculum trans-
euntium, si audiant.

Πόνι καπνοῦ ἀ. fluxum fumi calidum, s. candentem.
Κρουγοὺς, fluenta.

Ἀνύρως, improprie.

CAP. XI. Τέγγε πνεύμονας &c. Madefacito pulmones vino:
astrum enim nunc exoritur.

Ἐπιγλωττὶς, apposita lingua.

CAP. XII. Ἀλλοτε μητριὰ &c. Quandoque noverca est dies;
quandoque mater.

Μία μητρὶα &c. una noverca, duae matres.

CAP. XIX. Ἀνθρωπε, ποῦ βάλλεις &c. Mi homo, ubi-
nam mittis? considera numquid purgatum vas sit? nam
si ad opinionem ea immittas, interierint. Sin computro-
scant, in urinam aut acetum convertentur; aut quid iis
ipfis deterius.

Κυνικότερον, magis cynicum, h. e. multo acerbius.

Ἀρέχου ναὶ ἀπ. sustine & abstine.

CAP. XX. Πᾶσα γὰρ πράξις &c. Omnis enim actio sic ha-
bet. Ipsa quantum in semetipsa agitur, neque honesta,
neque turpis: quemadmodum est id quod nunc nos ipsi
facimus, aut bibere, aut cantare, aut disputare. Non enim

est horum honestum per se ipsum quidquam; sed in actione, ut quidem est actum, eiusmodi evenit. Nam honeste gestum & recte, honestum fit; contra vero, turpe. Eodem modo & amare: & amor, non omnis honestus est, neque commendatione dignus; verum is, qui amare honeste adhortatur.

²Ἐντύμημα, commentum.

¹Οδοῦ πάρεργον, obiter.

CAP. XXI. Ἀπαιδευτός, ineruditus.

Συγχρονισμός, congruentia tempora.

¹Αὐτὸς ὁ φεύγων &c. Vir fugiens etiam rursus pugnabit, *i.e.* pugnare potest.

²Ἄνδρωνίτιν, γυναικωνῖτιν, habitationem virorum, habitationem mulierum.

IN LIBR. XVIII.

CAP. II. Κοινὰ τὰς γυν. communes mulieres.

Νήπιοι οὐδὲ ἴστασιν &c.

Stulti neque sciunt, quanto plus dimidium sit toto,

Neque quantum in malva & asphodelo bonum.

CAP. IV. Μοχληρούς κ. φορτ. improbos & graves.

CAP. V. Ἀναγνωστήν, praelectorem.

CAP. VI. Σοφιστείᾳ, inani sapientia.

CAP. VII. Δημηγορίας, actiones ad populum.

²Ἐπισημανεσθαι. infanire incipere.

Μελαγχολία, atra bilis.

¹Αλλὰ εἴναι σχεδόν τι &c. sed affectionem fere hanc herocam esse.

Μήτε καιροῦ &c. neque temporis, neque modi.

CAP. VIII. Ομοιοτέλευτα &c. similiter finientia, & aequaliter desinentia, & comparia, & similiter cadentia.

²Ἀπειρόκαλοι, inepti, *sive mavis*, infruniti, opici, *ut alibi Gellius loquitur.*

CAP. IX. ¹Ανδρα μοι &c. Dic mihi Musa virum, &, pandite nunc Musae, mihi.

²Απὸ τοῦ ἐπεσθαι &c. ab eo quod est sequi & dicere.

CAP. X. Σφυγμός ἐστιν &c. pulsus est disparatio & contrac-
tio involuntaria arteriae & cordis.

IN LIBR. XIX.

CAP. I. Τυφῶνας, turbines.

Διαιλέξεων, dissertationum.

Φαντασίας, imaginationes.

Συγκαταδέσεις, assensiones.

CAP. II. **Ἀκολάστους**, libidinosos.

Ἄκρατεῖς, incontinentes.

Διὰ τὶ οἱ πατὰ &c. Cur qui in voluptate tactus & gustus exsuperarunt, incontinentes dicuntur? ut qui circa res venereas sunt, luxuriosi, quique ciborum luxu delectantur? Eorum tamen qui ciborum delectatione capiuntur, alii in lingua delectationem habent, alii in gutture. Unde & Philoxenus gruis gulam optabat habere. At vero qui in videndo aut audiendo modum excedunt, non sic nominamus? An quoniam voluptates, quae sunt ab iis, communes sunt nobis, & aliis animalibus? Ergo sicut communes cum sint, inhonestissimae sunt, ita & maxime aut solae sunt notandae; quare eum qui his vincitur, vituperamus, & incontinentem & libidinosum appellamus, quod pessimis voluptatibus vincatur. Sed cum quinque sint sensus, cetera animalia duobus ipsis modo dictis solummodo delectantur, ceteris autem vel nihil omnino delectantur, vel ex accidente in eis patiuntur.

CAP. IV. **Τὸ δὲ πῦρ** &c. ignis autem dissolvit concretum, sicut ut sol nivem.

CAP. V. **Διὰ τὶ τὰ ἀπὸ χιόνων** &c. Cur aquae ex nive glacie liquatae sunt vitiosae? An quia, cum aqua quaevis gelu concrescit, pars tenuissima diffatur, & levissima evaportatur? Indicium illud est, quod deliquata sit minor, quam fuerit ante, quam concreceret. Cum itaque quod salubrius est, defuerit: deterius sit quod relinquitur, necesse est.

CAP. VI. **Διὰ τὶ οἱ μὲν** &c. Quam ob causam erubescunt, quos pudet; pallent qui metuunt, cum istae affectiones similes inter se sint? An quoniam pudefactis sanguis de corde in omnes corporis partes diffunditur, ita ut superficiem occupet? metu vero perculsis contrahitur ad cor, ita ut ceteris partibus deficiat?

Αἰσχύνη ἐστὶν φ. &c. pudor est timor iustae vituperationis.

CAP. VII. **Ἀνύρως** &c. impropre, vel per contradictionem.

CAP. VIII. **Ἐρικῶς** &c. singulari numero.

Ἀπαραιγμέντον, sine solatio.

Πληθυντικῶς, plurative.

CAP. IX. **Τὸ ἄργυρον τορεύεται** &c.

Argentum caelans,

Vulcane, mihi fabrica,
 Non quidem quaecunque arma,
 (Quid enim cum pugnis mihi?)
 Cavuin autem poculum
 Quantum vales deprime,
 Inque eo neque astra,
 Neque plaustra facias,
 Nec tristem Orionem,
 (Nam quid cum Pleiadibus,
 Quid cum Boote mihi?)
 Insculpe vites mihi,
 Et racemos in illo,
 Et aureos calcantes,
 Simul pulchro Lyaeo
 Cupidinem & Bathyllum.

**Αναφροδισίας*, invenustatis.

CAP. XI. Τὴν Δυχῖνην &c.

Osculans Agathonem, animam in labris tenebam:
 Aegra enim venit tanquam transitura.

Οὐκ ἀμουσος, a Musis non alienus.

CAP. XII. **Απάθειαν*, tranquillitatem.

Πάθη, passiones.

CAP. XIII. **Ακλαντ*, minime plorans.

IN LIBR. XX.

CAP. IV. Οἱ περὶ τὸν Διὸν. &c. artifices circa Bacchum.

Προβλήματα ἔγκ. quaestiones ad orbem scientiarum omne genus pertinentes.

Διὰ τί οἱ Διονυσιανοὶ &c. Cur Bacchici artifices, ut plurimum improbi sunt? An quia doctrinae & philosophiae minime sunt participes, propterea quod artibus necessariis magnam partem vitae suae impendunt, vitamque plurimum ducunt incontinentem; partim etiam in inopia; quod quidem utrumque vitia producit.

CAP. V. **Εξωτερικὰ*, extraria, externa.

**Αιροστικὰ*, auscultatoria.

Δειλιῶν περίπατον, pomeridianam deambulationem.

**Εωδινὴν*, matutinam sc. deambulationem.

CAP. VI. **Επιμελοῦμαι ὑμῶν* &c. habeo curam vestrum, & consuluo rebus vestris.

CAP. VII. **ἀζειραν*, concentum atque consensum.

I N D I C E S

I N D E X
SCRIPTORUM GRAECORUM
LATINORUMQUE

A B

A. GELLIUS LAUDATORUM.

A.

L. ACCIUS. 14, 1. Atreo. 13, 2. Didascalico primo. 3, 11. Neoptolemo. 13, 3. Pelopidis. 2, 6. Pragmaticis. 20, 3. Sotadicorum primo. 7, 9.
M. ACCIUS PL. 4, 7. 18, 12. 19, 8. in comoedia. 1, 7. Amphitryone. 1, 7. Asinaria. 1, 22. 7, 17. 18, 12. Astraba. 11, 7. Aulularia. 3, 14. 7, 9. Bacchidibus. 3, 14. Boeotia. 3, 3. Casina. 1, 7. Cistellaria. 3, 16. Clitellaria. 7, 7. Epidico. 4, 6, 17. Epitaphio suo. 1, 21. Freto. 3, 3. Menaechmis. 3, 14. 18, 9. Milite glorioso. 15, 15. Mostellaria. 20, 6. Nervolaria. 3, 3. Persa. 5, 21. Poenulo. 13, 28. Pseudolo. 20, 6. Rudente. 9, 12. Sticho. 7, 17. Trigemini. 7, 9. Trinummo. 17, 6. Truculento. 13, 21.
AELIUS Melissus libro de loquendi proprietate. 18, 6.

L. AELIUS Stilo Praeconius. 2, 21. 3, 3, 5, 21. commentario de proloquiis. 16, 8.
C. AELIUS Tubero. 14, 7, 8. in historiis. 6, 3, 4. historiarum primo. 10, 28. de officio iudicis. 14, 2. libro ad C. Oppium. 7, 9.
AESCHINES in oratione qua Timarchum de impudicitia accusavit. 18, 3.
AESCHYLUS ἐν τῷ πυρφόρῳ Πρωμήθει. 13, 17.
AESOPUS Phryx in Apologis. 2, 29.
L. AFRANIUS togatarum scriptor in togata. 20, 6. in Consobrinis. 15, 13. in togata, Sella. 13, 8. in togata, Titulus. 10, 11.
A. ALBINUS historiae libro primo. 11, 8.
ALCAEUS in poëmatis. 17, 11.
ALEXANDER Aetolus. 15, 20. magnus epistola ad Aristotelem. 20, 5.
ALEXIS comicus. 2, 23. 4,

I N D E X

- II. in comoedia , quae Pythagorae vita inscribitur. 4, II.
- ALFENUS** Varus libro Digestorum XXXIV. Conjectaneorum secundo. 6, 5.
- ANACREON.** 19, 9.
- ANDRONICUS** philosophus. 20, 5.
- ANNAEUS** Cornutus commentario in Virgilium. 2, 6. de figuris sententiarum libro secundo. 9, 10.
- L. ANNAEUS SENECA** ad Lucilium epistolarum libro XXII. 12, 2.
- ANNIANUS** poëta. 7, 7. 9, 10.
- ANTISTHENES** Socraticus. 9, 5.
- Q. ANTISTIUS** Labeo. 1, 12. 15, 27. commentariis ad XII tabulas. 1, 12. 20, 1. libro de duodecim tabulis secundo. 7, 15. libris ad edictum praetoris. 13, 10. libro ad edictum praetoris quarto. *ibid.* libris posterioribus. *ibid.* ad edictum aedilium curulium. 4, 2.
- APOLLODORUS.** 2, 23. in Chronicis. 17. 4.
- APPION** Plistonices. 6, 8. in Aegyptiacis. 5, 14. 10, 10. libro Aegyptiacorum quintto. 5, 14. 7, 8.
- ARISTARCHUS** grammaticus. 2, 25.
- ARISTEAS** Proconnësius. 9, 4.
- ARISTIDES** Samius. 3, 10.
- ARISTO** I. C. 1, 18.
- ARISTOPHANES.** 1, 15. 13, 23. 20, 11. in comoedia 'Ακλαῖς. 19, 13. ἐν ταῖς προτέραις θεσμοφοριαῖς σαις. 15, 20.
- ARIST.** 2, 12, 22. 3, 11, 16. 10, 2. 15, 26. 19, 2, 5. libro de animalibus sexto. 13, 7. epistola ad Alexandrum Magnum. 20, 5. libro περὶ μηῆρις. 7, 6. 8, 7. libris problematum. 1, 11. 2, 30. problematibus acroamaticis. 20, 5. encycliis. 20, 4. exotericis. 20, 5. problematibus physicis. 19, 4. 5, 6. problematum septimo. 3, 6.
- ARISTOXENUS** in libro de Pythagora. 4, 11.
- ARRIANUS** in dissertationibus Epicteti. 17, 19. 19, 1. libro secundo. 1, 2.
- Q. ASCONIUS** Pedianus 15, 28.
- M. ASINIUS** Pollio epistola ad Ciceronem. 1, 22. epistola ad Plancum. 10, 26.
- C. ATEIUS** Capito. 12, 2, 24. 10, 20. in conjectaneis. 2, 24. 20, 2. conjectaneorum libro nono, qui est de iudiciis publicis. 4, 14. 10, 6. conjectaneorum CCLIX. 14, 7, 8. in epistola quadam. 13, 12. libro de iure pontificio quinto. 4, 6. de officio Senatoris. 4, 10.
- D. AUGUSTUS** epist. ad Ca-

SCRIPTORUM LAUDATORUM.

ium nepotem. 15, 7. in epistolis. 10, 24.

P. AURELIUS Opilius in libro primo Musarum. 1, 25.

B.

BACCHYLIDES. 20, 7.

BRUTUS. 17, 7.

C.

CAECILIUS Gallus libro secundo de verborum significacione, quae ad jus pertinent. 16, 5.

CAECILIUS Statius. 5, 6. Chrysio. 7, 17. Hypobolimaeo Aeschino. 15, 14. Plocio. 2, 23. 3, 16. Potlumenis. 11, 7. Subditivo. 15, 9. Synaristis. 15, 15. triumpho. 7, 7.

CAELIUS. 10, 1. historiarum libro secundo. 10, 24.

CAELIUS Sabinus. 7, 4. libro de edicto aedilium curuum. 4, 2.

CAESELLIUS Vindex. 9, 14. 18, 11. in commentariis Antiquarum lectionum. 2, 16. 3, 16. 7, 2. 11, 15. 20, 2.

CALLIMACHUS. 4, 11.

C. CALVUS. 19, 9. in poëmatis. 9, 12.

CARNEADES. 17, 15.

Q. CASSIUS primo Anna- lium. 17, 21.

CHARES. 5, 2.

CHRYSIPPUS. 11, 12. libro

περὶ καλοῦ καὶ ἱδοῦντος. 14, 4. libro *περὶ προνοίας* quar- to. 6, 1, 2.

L. CINCIUS Alimentus, de re militari libro tertio. 16, 4. libro quinto. *ibid.* libro sexto. *ibid.*

Q. CLAUDIUS Quadriga- rius. 5, 21. annali primo. 1, 25. 2, 19. 7, 11. 9, 13, 14. 17, 2. annali tertio. 1, 16. 3, 7, 8. quinto. 5, 17. sexto. 2, 2. 17, 13. octavo 17, 13. undecimo. 13, 18. tertiodecimo. 13, 27. duo- devicefimo. 1, 7. undevi- cesimo. 9, 1. 10, 1. 15, 1. 20, 6. uno & vicesimo. 10, 13. vicesimo tertio. *ibid.* centesimo & quinqua- gesimo. 1, 7.

CLEARCHUS. 4, 11.

CLOATIUS Verus in libris verborum a Graecis trac- torum. 16, 12. libro quar- to. *ibid.*

P. CORNELIUS Pauli F. Sci- pio Africanus in oratione, quam dixit in censura, cum ad majorum mores popu- lum hortaretur. 4, 20. 5, 19. in oratione pro se con- tra Tib. Asellum de multa ad populum. 7, 11. in ora- tione contra P. Sulpicium Gallum. 7, 12. in quinta oratione contra Claudium Asellum. 2, 20.

L. CORNELIUS SULLA re- rum gestarum libro secun- do. 1, 12. 20, 6.

CORNELIUS NEPOS. 17,

I N D E X

21. in primo Chronicorum.
ibid. primo librorum de
 vita Ciceronis. 15, 28. de
 viris illustribus. 1, 18. li-
 bro exemplorum quinto.
 7, 18.

CRATES. 2, 25.

CRITOLAUS peripateticus.
 9, 5. 11, 9.

CTESIAS. 9, 4.

D.

DEMOCRITUS. 5, 15. de
 vi & natura chamaeleon-
 tis. 10, 12. περὶ λοιμῶν ἢ
 λοιμωκῶν κακῶν. 4, 13.

DEMOSTHENES. 2, 27. 10,
 19. in orationibus. 9, 3.
 in oratione ὑπὲρ στεφάνων.
 13, 1.

DICAEARCHUS. 4, 11.

DIODORUS Cronus. 11, 12.

DIOXIPPUS Socraticus. 17,
 11.

E.

ELIS grammaticus vetus in
 Commentariis. 13, 14.

EMPEDOCLES in carmine.
 4, 11.

Q. ENNIUS. 7, 9, 12. 9, 4.
 10, 1. 12, 2. 13, 19. 17,
 17. 18, 9. 19, 8. in an-
 naliibus. 2, 26. 3, 14. 6,
 6. 10, 29. 16, 10. libro
 primo. 6. 6. 9, 13, 14. 13,
 21. libro tertio. 1, 22.
 libro septimo. 12, 4. 18,
 5. libro octavo. 20, 10. li-
 bro duodecimo. 17, 21.

libro tertio decimo. 7, 2,
 18, 2. libro quartodecimo,
 2, 26. 10, 25. libro sexto-
 decimo. 9, 14. libro duo-
 devicesimo. 13, 19. in A-
 chille. 4, 17. in Alexan-
 dro. 6, 5. in Cresphonte.
 6, 16. in Erechtheo. *ibid.*
 in Hecuba. 11, 4. in Iphi-
 genia. 19, 10. in Menalip-
 pa. 5, 11. in Neoptole-
 mo. 5, 15, 16. in Phoe-
 nice. 7, 17. in Scipione.
 4, 7. in Satiris. 2, 29. 7,
 9, 12. 18, 2.

EPHORUS historicus. 3, 11.

EPICHARMUS. 1, 15.

EPICURUS. 2, 6, 8. 5, 15,
 16. 9, 5. 1, 21. 17, 19.
 libro quinto διαλέξεων.
 19, 1.

ERASISTRATUS. 17, 11.
 libro primo διαιρέσεων.
 16, 3.

ERUCIUS Clarus epistola ad
 Sulpicium Apollinarem.
 13, 16.

EURIPIDES. 1, 15. 7, 3. 13,
 17. 17, 4. 20, 7. Bacchis.
 13, 17. in tragedia εἰρώ.
ibid. in Hecuba. 11, 4.

EUPOLIS. 1, 15.

EUCLIDES. 1, 20.

F.

M. FABIUS Pictor libro an-
 naliuum primo. 1, 12. 10,
 15. libro quarto. 9, 4.

FAVORINUS. 1, 1. 9, 8. 10,
 12. in oratione cum legem

SCRIPTORUM LAUDATORUM.

LICINIAM de sumtu minu-
endo suaſit. 15, 8. in $\pi\epsilon\rho$
 $\Pi\upsilon\ddot{\rho}\rho\omega\epsilon\iota\omega\tau\rho\pi\omega\eta$. 11, 5.
FENESTELLA. 15, 28.
FURIUS Antias. 18, 11.

G.

GABIUS Bassus in Commen-
tariis. 3, 9, 18. libris de
origine vocabulorum &
verborum. 3, 19. 5, 7. li-
bro tertio de origine voca-
bulorum. 2, 4. libro sep-
timo. 11, 17.

GALLUS Afinius. 17, 1.
Cn. GELLIUS. 8, 14. in an-
nalibus. 18, 12. annali ter-
tio. 13, 22.

H.

D. HADRIANUS oratione
quam in senatu de Italicensi-
bus habuit. 16, 13.

HEGESIAS. 9, 4.

HELVIUS Cinna in poëma-
tis. 9, 12. 19, 9, 13.

HERACLITUS Ephesius.
præf.

HERMIPPUS. 3, 33.

HERODOTUS in historiis.
1, 11. 5, 9. 8, 4. 16, 19.
17, 8. 18, 2. historiarum
primo. 3, 10. libro tertio.
13, 7. libro quarto. 16, 11.

HESIODUS. 1, 15. 4, 5.

HIEROCLES Stoicus. 9, 5.

HIPPOCRATES. 17, 11. 19,
2. libro $\pi\epsilon\rho$ $\tau\rho\phi\eta\varsigma$. 3, 16.

HOMERUS. 1, 11, 15. 2, 6,
21, 22, 26, 30. 3, 10, 16.

5, 9. 6, 2, 6. 7, 20. 9, 9,
10. 12, 1. 13, 1, 7, 20,
23, 25. 14, 6. 15, 3, 6.
16, 12. 17, 3, 8. 18, 19.
20, 7.

Q. HORATIUS Flaccus. 2,
22.

Q. HORTENSIUS. 19, 9.

HYPsicrates grammaticus
libris super his quae a
Graecis accepta sunt. 16,
12. 19, 2.

I.

ISIGONUS Nicaensis. 9, 4.

C. IULIUS CAESAR. 7, 9.
in libris Analogicis ad M.
Ciceronem. 19, 18. in Anti-
catone. 4, 16. libro de
Analogia primo. 1, 10. li-
bro de Analogia secundo.
9, 14. in Dolabellam ac-
tionis tertio. 4, 16. in epi-
stolis ad C. Oppium &
Cornelium Balbum. 17, 9.
in oratione pro Bithynis.
5, 13. in fuatione roga-
tis legis Plautiae. 13, 3.

IULIUS Higinus. 6, 6. 10,
16. commentariis in Vir-
gilium. 1, 21. 5, 8. in ex-
emplis. 10, 18. de vita
& rebus Africani. 7, 1. li-
bro de vita rebusque illu-
strium virorum sexto. 1,
14. de Virgilio libro quar-
to. 16, 6.

IULIUS Modestus secundo
quaestionum confusarum,
3, 9.

IUNIUS. 14, 8.

I N D E X

L.

- D. LABERIUS. 8, 15. 17,
14. in Anna Perenna. 16,
7. in Alexandrea. 16, 7.
in Cacomennone. *ibid.* in
Catulario. 7, 9. in Colora-
tore. *ibid.* in Compitalibus.
16, 7, 9. in Cophino. 16,
7. in Fullone. *ibid.* in Gal-
lis. 7, 9. in Gemellis. 1,
7. in Lacu Averno. 11, 15.
in mimis. 16, 7. in mimo
primo, qui est, Salinator.
3, 12. in mimo, qui est,
Scriptura. 3, 18. in natali.
16, 7. in Necyomantia. 16,
7. 20, 9. in Restione. 10,
17. 16, 7. in Saturnalibus.
16, 7. in Sororibus. 9, 12.
in Staminariis. 16, 7.
LAELIUS Felix ad Q. Mu-
cium libro primo. 15, 27.
LAEVIUS. 19, 9. in Alcesti.
19, 7. in Erotopaegniis. 2,
24. in Protefilaodamia. 12,
10.
LARGIUS Licinius in libro
qui Ciceromastix. 17, 1.
P. LAVINIUS libro de verbis
sordidis. 20, 11.
LENAEUS Pompeii libertus.
17, 16.
C. LICINIUS Imbrex in fa-
bula Neaera. 13, 21.
LICINIUS Mucianus. 9, 4.
L. LIVIUS Andronicus in O-
dyssica. 7, 7. 3, 16. Odyf-
seae libro primo. 18, 9.
C. LUCILIUS. 1, 3. 2/24. 3,
14. 4, 16. 7, 3. 8, 5. 9, 14.
16, 5. 18, 5. 20, 8. primo

satirarum. 10, 20. tertio,
1, 16. 16, 9. quinto. 18,
8, septimo. 9, 14. nono.
1, 16. undecimo. 4, 17.
11, 7. libro quinto decimo.
1, 16. 4, 17. 9, 14. libro
sexto decimo. 4, 1. vice-
fimo. *ibid.*

- T. LUCRETIUS Carus. 5,
15. 7, 3. 12, 10. 13, 19.
16, 5. libro quarto. 1, 21.
10, 26.

M.

- MANILIUS. 17, 7.
MASURIUS Sabinus. 3, 16.
5, 6, 19. 10, 15. 11, 18.
14, 2. Memorialium pri-
mo. 6, 7. memoriali sep-
timo. 4, 20. undecimo li-
brorum memorialium. 5,
6. in commentariis de in-
digenis. 4, 9. libro tertio.
5, 13. libro de furtis. 11,
18.

- CN. MATIUS in mimiam-
bis. 10, 14. 15, 25. 20, 9.
Iliados septimo. 6, 6. Ilia-
dos uno & vicesimo. 9,
14. Iliados tertio & vicesi-
mo. 9, 14.

- MEMMIUS. 19, 9.
MENANDER. 2, 23. 17, 4.
Plocio. 2, 23. 3, 16.

- Q. METELLUS Numidicus
in epistola quam cum in
exilio esset scripsit ad Cn.
& L. Domitios. 15, 13. 17,
2. in libro accusationis in
Valerium Messalam tertio.
15, 14. in oratione adver-

SCRIPTORUM LAUDATORUM:

fus Manlium TR. PL. 6,
11. in oratione de trium-
pho suo. 12, 9. in oratio-
ne, quam in censura dixit
ad populum de ducendis
uxoribus. 1, 6.

Q. MUCIUS Scaevola. 4, 1.
de iure civili libro sexto
decimo. 7, 15.

Q. MUCIUS Scaevola filius.
17, 7.

Q. MUCIUS Scaevola pater.
ibid.

MUSONIUS. 16, 1. 18, 2.

N.

CN. Naev. 1, 24. 6, 8. 8, 13.
libris five carmine belli
Poenici. 5, 12. 17, 21. in
Hesiona. 10, 25. in Try-
phallo. 2, 19.

NERATIUS libro de nuptiis.
4, 4.

P. NIGIDIUS Figulus. 2, 26.
3, 10. 4, 16. 5, 21. 8, 14.
10, 11. 11, 11. 13, 10.
18, 4. 19, 14. Augurii pri-
vati libro primo. 6, 6. de
animalibus libro secundo.
7, 9. de extis. 16, 6. de
vento libro secundo. 2,
22. de Virgilio libro quar-
to. 16, 6. commentariis
grammaticis. 5, 2. 9, 12.
10, 4. 12, 14. 13, 6. 15,
3. 17, 13. 19, 14. libro
undecimo commentario-
rum. 4, 9. in tertio vice-
fimo. 17, 7. vicesimo quar-
to. 13, 25. in undetricesi-
mo. 10, 5.

A. Gellii Vol. II.

NOVIUS in Ligartaca. 15,
13. in Atellana Parcus. 17.
2.

O.

ONESICRITUS. 9, 4.

C. OPPSIUS de vita & rebus
Africani. 7, 1.

P.

M. PACUVIUS. 1, 24. 2, 26.
13, 8. 14, 1. Atreo. 13, 2.
Chrysa. 4, 17. Niptra. 13,
29. Paulo. 9, 14.

PA M P H I L A commentario
undecimo. 15, 23. com-
mentario nono & vicesimo.
15, 17.

PANAETIUS libro secundo
de officiis. 13, 26.

PARTHENIUS. 13, 25.

PERICLES Atheniensis. 1,
3.

PHILEMO. 17, 4.

PHILIPPUS Macedo epistola
ad Aristotelem. 9, 3.

PHILISTION Locrus. 17,
11.

PHILOCHORUS. 3, 11. 15.
20.

PINDARUS. 17, 10. 20, 7.

L. PISO Frugi Annalium pri-
mo. 11, 14. annali secun-
do. 15, 29. annali tertio.
6, 9.

PLATO. 5, 15, 16. 6, 1, 13.
7, 9, 5. 17, 11, 12. 18, 2.
19, 11. de legibus. 20, 1.
libro primo. 15, 2. libro
secundo, *ibid.* de optimo

*

Y

I N D E X

- statu reipublicae. 14, 3.
 Gorgia. 6, 14, 10, 22.
 Parmenide. 6, 13. Protagora. 5, 3. Symposio. 17, 20. Theaeteto. 13, 17.
C. PLINIUS Secundus in libris historiae naturalis. 17, 15. libro septimo. 3, 16, 9, 4. libro decimo. 10, 12. libro vigesimo octavo. *ibid.* libris Studiosorum. 9, 16.
PLUTARCHUS. 3, 5, 17, 11. commentario in Hesiodum quarto. 20, 8. de Homero libro primo. 4, 11. libro secundo. 2, 8, 9. in Symposiacis. 4, 11, 17, 11. libro octavo. 3, 6. Ὁπόση
 Φυχῶν καὶ σωμάτων ἀνθρώποις περὶ εὐφυίαν καὶ ἀρετὴν διαφορὰ 1, 1. περὶ ἀρρυνισίας. 1, 26. περὶ πολυτραγυμοσύνης. 11, 16. περὶ Φυχῆς primo. 1, 3, 15, 10.
POLYBIUS. 7, 14.
POLYSTEPHANUS. 9, 4.
L. POMPONIUS Atellanus scriptor in Aeditumis. 32, 10. in Gallis Transalpinis. 16, 6. in Maevia. 10, 14. Parcus. 3, 17. in Portetra. 18, 6.
M. PORCIUS Cato. 2, 17, 4, 9, 12. 5, 21. 13, 22, 36, 12. 19, 10. in carmine de moribus. 11, 2. libro de agricultura. 3, 14. libro de falsis pugnis. 10, 3. quaestionum epistolicarum libro primo. 7, 10. libro de re rustica. 10, 26. libro de re militari. 7, 4. Originibus. 3, 7, 10, 24, 18, 12. Originum primo libro. 1, 16. secundo libro. 17, 13. in tertio libro. 2, 22. 17, 13. libro quarto. 2, 19, 28, 5, 21. 10, 1, 11. quinto. 7, 3, 11, 3, 15, 9, 15, 13. sexto. 20, 5. septimo. 13, 23. in orationibus. 13, 23. oratione de praeda dividunda. 11, 18. oratione ad milites contra Galbam. 1, 23. de Achaeis. 2, 6. de aedilibus vitio creatis. 13, 16. contra Furium. 10, 24. contra Tiberium exsulem. 2, 14. de bello Carthaginensi. 9, 14. de dote. 10, 23. de decem hominibus. 13, 23. de consulatu suo. 4, 17. de Carthaginensibus. 3, 14. de Lusitanis contra Ser. Galbam. 1, 12. 13, 23. de sacrilegio commissio. 7, 22. de re Floria. 9, 12, 10, 13. de Ptolemaeo contra Thermum. 18, 9, 20, 11. de suis virtutibus. 16, 14. in M. Fulvium apud Censores. 5, 13. in Lentulum apud Censores. *ibid.* in L. Veturium. 17, 2. in fuasione legis Voconiae. 7, 13, 17, 6. ne veteri sit imperium ubi novus venerit 20, 2. in oratione quam dixit Numantiae apud equites. 16, 1. pro L.

SCRIPTORUM LAUDATORUM.

Turio contra Cn. Gellium. 14, 2. pro Rhodiensibus in senatu. 7, 3. 13, 23. pro se contra C. Caſſium. 10, 14. Si fe Caelius TR. PL. appellaſſet. 1, 15.
PORCIUS Licinius. 17, 21. 19, 9.
POSIDIUS. 2, 13.
PYTHAGORAS. 6, 2.

Q.

C. QUINTIUS Atta in Aedilicia. 7, 9. Conciliatrice. *ibid.*

R.

RUTILIUS. 7, 14.

S.

SABINUS interpres Hippocratis. 3, 16.

C. SALLUSTIUS Crispus. 1, 15. 2, 17. 4, 17. 9, 11. 10, 7, 21. 15, 13. Catilina. 3, 1. 4, 15. 7, 17. 9, 11. 10, 6. in historiis. 2, 27. 15, 13. 17, 18. in historia prima. 9, 12. 10, 26. in historia secunda. 10, 20. 13, 28. historia quarta. 18, 4. Iugurtha. 1, 22. 9, 14. 16, 10.

SAPPHO. 20, 7.

SEDIGITUS Vulcatius libro de poëtis. 15, 24.

C. SEMPRONIUS Afellio. 1, 13. rerum gestarum libro primo. 5, 18. libro

quarto. 13, 3. libro quinto. 2, 13. libro tertio decimo. 4, 9. libro quarto decimo. 13, 20.

C. SEMPRONIUS Gracchus in oratione contra P. Popilium. 11, 13. cum ex Sardinia rediit ad populum in concione. 15, 12. de legibus promulgatis. 9, 14. 10, 3. de Q. Popilio circum conciliabula. 1, 7. in diffuſatione legis Sauſeiae. 11, 10.

SER. CLAUDIUS commen-
tario. 13, 21.

SER. SULPICIUS in repre-
hensis Scaevolae capitibus.
4, 1. de facris detestandis
libro ſecundo. 6, 12. epi-
ſtola ad Varroñem. 2, 10.
libro de dotibus. 4, 3, 4.
ad edictum Aedilium Cu-
rulium. 4, 2.

SINNIUS Capito epiftola ad Pacuvium Labeonem *plura non pluria dici debere.* 5, 21. in literis ad Clodium Tufcum. 5, 20.

L. SISENNA historiarum
quarto. 11, 15. historia-
rum ſexto. 9, 14. 12, 15.

SOCRATES. 12, 9.

SOPHOCLES. 12, 11. in
tragoedia *Aias ὁ Λοκρός.*
13, 17. in tragoedia *Φυλατίδες.* *ibid.*

SOTION in libro *κέπας ἀ- μαλθείας.* 1, 8.

C. SUETONIUS Tranquil-
lus. 15, 4. historiae ludi-
crae libro primo. 9, 7.

I N D E X.

SULPITIUS Apollinaris. 2,
16. 4, 17. in quadam e-
pistola. 15, 5. in epistola
ad Erucium Clarum. 13,
17.

P. SYRUS mimographus. 17,
14.

T.

TAURUS philosophus in
Gorgiam Platonis com-
mentario primo. 6, 14.

P. TERENTIUS Afer. 4, 16.
7, 7. 18, 12. Heautontimo-
rumeno. 4, 9. Phormione.
20, 6.

Q. TERENTIUS Scaurus de
erroribus Caesellii. 11, 15.
M. TERENTIUS Varro. 1,
20. 2, 18, 21, 28. 3, 14.
4, 16. 5, 21. 7, 14. 9, 9.
10, 7, 27. 11, 6, 8, 16, 18.
17, 4, 21. 18, 9. 19, 10.
de comoediis Plautinis li-
bro primo. 3, 3. 17, 21.
in libris de lingua Latina.

7, 11. libris ad Marcellum
de lingua Latina. 8, 12. de
lingua Latina ad Cicero-
nem libro sexto. 10, 21.
libro octavo. 2, 25. libro
quartovicesimo. 16, 8. de
poëtis primo. 1, 24. 17,
21. libro de re rustica ter-
tio. 2, 20. de sermone
Latino ad Marcellum libro
secundo. 12, 6, 10. libro
tertio. 16, 12. in libris dis-
ciplinarum. 18, 15. libro
quarto. 10, 1. libris divi-

narum. 16, 17. libro se-
cundo. 10, 15. libro sep-
timo. 18, 12. quarto de-
cimo. 3, 16. 15, 30. in
libro Pius, aut de pace.
17, 18. epistolicarum qua-
estionum libro quarto in li-
teris ad Oppianum. 14,
7, 8. epistola ad Ser. Sul-
picium. 2, 10. Hebdo-
madum vel de imagini-
bus libro primo. 3, 10,
11. libris five antiquitati-
bus rerum humanarum.
11, 1. libro primo. 13, 16.
quarto decimo. 1, 18. oc-
tavo decimo. 1, 16. uno
& vicesimo. 11, 1. 13, 12,
13. quinto vicesimo. 17,
3. humanarum libro de
bello & pace. 1, 25. hu-
manarum libro de diebus.
3, 2. libro Ifagogico. 14,
7. in logistorico Catus, five
de liberis educantis. 4,
19. 20, 11. in Sisenna vel
de historia. 16, 9. Satira
Menippaea de officio ma-
riti. 1, 17. in Satira, Nef-
cis quid serus vesper ve-
hat. 1, 22. 13, 11. Satira
Orestes five de infania. 13,
4. in Satira Testamentum.
3, 16. in libro Satirarum
qui est, Exdemetricus. 19,
8. in Satira Menippaea Π-
ποκύων. 3, 18. Satira ὑδρο-
κρύων. 13, 30. Satira περὶ
ἔδεσμάτων. 7, 16. 15, 19.
Satira, δἰς παιδεῖς οἱ γέ-
ροντες. 6, 5. Satira σκιαρα-
χία. 13, 21.

SCRIPTORUM LAUDATORUM.

- THEOCRITUS Bucolicis. 9,
9.
THEODECTES in Tragoe-
dia Maufolus. 10, 18.
THEOPHRASTUS. 4, 1. 8,
6, 16, 15. libro primo de
amicitia. 1, 3. 7, 8.
THEOPOMPUS. 15, 20. 16,
15.
Thucydides. 1, II. 17, 21.
TIMAEUS in Historia Grae-
ca de rebus pop. R. II, 1.
TIMON in Sillis. 3, 17.
TIRO Tullius Ciceronis li-
bertus. 12, 3. 4, 10. epi-
stola quadam. 10, 1. epi-
stola ad Q. Axium. 7, 3.
in pandectis. 13, 9. de va-
riis atque promiscis quae-
stionibus. *ibid.* de usu at-
que ratione linguae Latini-
nae. *ibid.*
C. TREBATUS. 4, 2. de re-
ligionibus libro secundo.
6, 12.
C. TUDITANUS. 6, 4. in
commentario tertiodeci-
mo. 13, 14.
M. TULLIUS Cicero. I, II,
15. 2, 17. 7, 9. 8, 6. 10,
3, 18. II, 2. 13, 15, 19.
20, 6. epistolarum ad At-
ticum libro nono. 4, 9. e-
pistolarum libro ad Ser.
Sulpicium 12, 13. episto-
larum libro ad Plancum.
1, 22. de divinatione li-
bro primo. 4, II. 15, 13.
de fato. 6, 2. de finibus
libro secundo. 15, 13. de
gloria libro secundo. 15,
6. de jure civili in artem

redigendo. 1, 22. in libro
qui inscribitur laus Cato-
nis. 13, 18. Laelio sive de
amicitia. 1, 3. 17, 5. in
Oratore. 18, 7. 15, 3. de
Oratore libro primo. 1, 15.
libro secundo. 4, 8. Oe-
conomico. 15, 5. in libris
de republica. 12, 2. libro
secundo. 1, 22, sexto. 6,
16. de accusatore consti-
tuendo. 4, 9. 13, 23. An-
toniana prima. 13, 1. se-
cunda. 1, 22. 7, II. 13, 20.
sexta. 1, 16. contra con-
cionem Q. Metelli. 18, 7.
contra Rullum de lege A-
graria. 13, 23. in diffua-
fione legis Agrariae. 6, 16.
in Maniliana de imperio
Cn. Pompeii. 1, 7. Milo-
niana. 1, 16. pro A. Lici-
nio. 6, 16. pro M. Caelio.
17, 1. pro Cluentio. 16,
7. pro Cn. Plancio. 1, 4.
9, 12. pro C. Rabirio. 12,
3. pro Sex. Roscio. 9, 14.
pro P. Sestio. 9, 16. 12,
13. Pro P. Sulla. 6, 16. de
provinciis Consularibus. 3,
16. 15, 5. in L. Pisonem.
12, 23. in Verrem. 12,
10. in Verrem actionis se-
cundae primo. 6, 16. ora-
tione secunda. 13, 19. ter-
tia. 12, 13. quarta. 2, 6.
quinta. 1, 7. 13, 19.

V.

- Q. VALERIUS Antias. 3, 8.
5, 21. 6, 8. 7, 19. historia.

INDEX SCRIPTORUM LAUDATORUM.

- rum duodecimo. 7, 9.
quarto & vicesimo. 1, 7.
quadragesimo quinto. 7, 9.
septuagesimo quinto. *ibid.*
VALERIUS Aedituus. 19, 9.
Q. VALERIUS Catullus. 6,
16. 7, 20. 19, 9.
VALERIUS Maximus facto-
rum & dictorum memoria-
bilium libro octavo. 12,
7.
M. VALERIUS Messala Au-
gur. 13, 14.
VALERIUS Probus. 1, 15. 7,
7, 9. 15, 30. commenta-
rio de occulta literarum si-
gnificatione C. Caesaris.
17, 9. epistola ad Marcel-
lum. 4, 7.
C. VALGIUS Rufus de rebus
per epistolam quae sitis li-
bro secundo. 12, 3.
VELIUS Longus in commen-
tario de usu antiquae lo-
cationis. 18, 9.
P. VIRGILIUS Maro. 1, 22.
2, 3. 6, 22, 26. 3, 2. 4,
1, 16, 17. 5, 8, 12. 6, 6.
7, 12, 17, 20. 8, 5. 9, 9,
10, 12, 14. 10, II, 29.
12, 1. 13, 19, 25. 15, 13.
17, 10. 20, 1. in Bucolicis.
9, 9. in Georgicis. 1, 21,
22. 4, 16, 18, 5. libro pri-
mo. 13, 20. Aeneidos li-
bro primo. 10, 16. secun-
do. 2, 3. tertio. 13, 20.
quarto. 13, 1. sexto. 2, 16.
4, 17. 10, 16. 16, 5. sep-
timo. 16, 6. decimo. 13,
20.
M. VERRIUS Flaccus. 16,
14. 18, 7. de obscuris Ca-
tonis. 17, 6. rerum me-
moria dignarum libro pri-
mo. 4, 5. de verborum si-
gnificatione libro quarto.
5, 17, 18.

X.

- XENOPHANES.** 3, II.
XENOPHON in Cyripaedia.
14, 3. in commentariis
dictorum & factorum So-
cratis. *ibid.*

Z.

- ZENO.** 9, 5. 17, 15.

L E G U M
E T
ALIORUM MONUMENTORUM
ITEMQUE
INCERTORUM SCRIPTORUM
INDEX.

ANNALES antiqui. 1, 19.
2, II. 3, 15. 6, 7. 9, II.
Annales Maximi libro unde-
cimo. 4, 5.
Decreta Tribunicia. 7, 19.
Decretum D. Hadriani. 3, 16.
Decretum senatus de mutui-
tatione. 2, 24.
Edicta veterum praetorum.
II, 17.
Edictum Aedilium curulium
de mancipiis. 4, 2.
Edictum censorium de coēr-
cendis rhetoribus Latini-
nis. 15, II.
Edictum Consulum de comi-
tiis centuriatis. 13, 14.
Edictum perpetuum. 10, 15.
Edictum tralaticium consu-
lum. 3, 18.
Historia rerum Poeniarum.
17, 9.
Laudationes funebres. 13,
18.
Leges duodecim tabularum.

6, 7. 8, I. II, 18. 15, 13.
16, 10. 17, 12. 20, I,
10.
Leges Numae regis. 4, 3.
Leges Solonis. II, 18.
Legis Iuliae caput septimum.
2, 15.
Lex Aemilia sumptuaria. 2,
24.
Lex Antia. *ibid.*
Lex Ateria. II, I.
Lex Atinia. 17, 7.
Lex Arrogationis. 5, 19.
Lex belli indicendi. 16, 4.
Lex Censoria. 4, 20.
Lex compitalium concipien-
dorum. 10, 24.
Lex Cornelia. 2, 24.
Lex Ebutia. 16, 10.
Lex Fannia. 2, 24.
Lex Horatia. 6, 7.
Lex Hortensia. 15, 27.
Lex Iulia de donanda civi-
tate universo Latio. 4, 4.
Lex Iulia de Iudiciis. 14, 2.

INDEX LEGUM &c.

- Lex Iulia sumptuaria. 2, 24.
Lex iuris iurandi militaris. 16,
4.
Lex Licinia. 2, 24. 15, 8.
17, 21. 20, 1.
Lex Sempronia. 10, 3.
Lex Vestalis virginis capien-
dae. 1, 12.
Liber commentarius de fa-
milia Porcia. 13, 18.
Libri de Vita P. Scipionis
Africani. 3, 4.
Libri de Auspiciis Augurum
P. R. 13, 14.
- Libri sacerdotum P. R. 13,
21.
Libri veterum memoriarum.
5, 5. 10, 27.
Monumenta historiae Grae-
cae. 10, 17, 18. 7, 9. 17, 15.
Scriptores temporum Augu-
sti. 10, 12.
Senatusconsultum de philo-
sophis & rhetoribus Latini.
15, 11.
Senatusconsultum vetus,
quod hastae Martiae mo-
vissent. 4, 6.
-

INDEX

RERUM ET VERBORUM

IN

A. GELLIUS MEMORABILIA.

A.

- A**BLUVIUM apud Labe-
rium. 16, 7.
Abnoctandi ius. 13, 12.
Absolute posita quaedam. 1,
21.
Académici ut a Pyrrhoniis dif-
ferant. 11, 5.
Acca Larentia qualis fuerit,
quaeque illi sacra consti-
tuta. 6, 7.
Accentuinculae. 13, 6.
Accipitret quid Levio. 19, 7.
Accius poëta quando florue-
rit. 17, 21.
Accii & Pacuvii poëtarum
colloquium. 13, 2.
Acerbitas & acerbitudo. 13,
3.
Acetum cur haud fere un-
quam congelascat. 17, 8.
Achaei pugnam taciti ineunt.
I, II.
Acies Romanorum ut instrui-
solita. 10, 9.
Acii, secundo casu. 9, 14.
Acina, apud Catullum. 7,
20.
Acritas & acritudo. 13, 3.
Actiones rei uxoriae in urbe
Roma ante Carvillianum
divortium nullae. 4, 3.
Adito, frequentativum ab
ago, quemadmodum pri-
ma pronuntietur syllaba
9, 6.
Actuariae naves. 10, 25.
Ad, praeverbium quando a-
cuatur. 17, 7.
Addicti a praetore debitores
creditoribus ut tractati &
habiti. 20, 1.
Addictam suam Plautus in pi-
strino scripsit. 3, 3.
Adhaese loqui. 5, 9.
Adiunctum dialecticum. 16,
8.
Admiratio magna non parit
verba, sed silentium. 5, 1.
Admodum, *adprobe*, *affabre*,
& similia ubi acuantur. 7,
7.
Adoptio quid, & ut ab arro-
gatione differat, qui pos-
sint adoptare & adoptari.
5, 15.
Adoptivus filius utrum ad-
optatori inter praemia pa-
trum prosit. *ibid.*

I N D E X

- A**dprimus. 7, 7.
Adprobus quid significet. *ib.*
 Adverbia in *im.* 12, 15.
 Advertere navem. 16, 6.
 Adultera uxori deprehensa a marito impune occiditur. 10, 23.
 Adulterio, & adulteritas apud Laberium. 17, 7.
 Aeacus Iovis filius. 15, 25.
 Aeschines acerrimus prudensissimusque orator. 18, 3.
 Aeschylus Euripide antiquior. 13, 7. Quo tempore Athenis poëta celebris fuerit. 17, 21.
Aedepol, muliebre iusiurandum. 11, 6.
 Aedes sacrae non omnes templum sunt. 14, 7.
 Val. Aeditui venustissimi versus. 19, 9.
Aeditumus, qua forma dictum. 12, 10.
Aeditumus, Pomponii Atellana. *ibid.*
Aedituus, novum verbum. *ibid.*
Aedituentes, apud Lucretium. *ibid.*
 Aegles Samius athleta. 5, 9.
 Aegyptia lens. 17, 8.
 Aegyptiacorum librorum numerus & interitus. 5, 8.
 Aegyptus antea Aeria dicta. 14, 6.
 L. Aelius Stilo sui temporis doctissimus. 10, 21. magister Varronis. 1, 18. 16, 8. eius sententia de numero Plautinarum comoediarum. 3, 3.
 Aelurorum oculi ad vices luanae aut ampliores fiunt aut minores. 20, 8.
 Q. Aemilius Papus censor. 17, 21.
 Aenigma. 12, 6.
 Cn. Domitius Aenobarbus censor. 15, 11.
 Aequinoctium in septimo signo Zodiaci. 3, 10.
 Aerarii. 4, 20.
Aer fulva, apud Ennium. 13, 19.
 Aeris confessi iudicatis quot iusti dies ex XII tabulis. 20, 1.
 Aeruscare. 9, 2.
 Aeruscatores. 4, 7.
Aes confusum, in XII tabulis. 15, 13.
 Aesopii apologus. 2, 29.
 Aetatum fines. 10, 28.
 Aetnae conflagratio. 17, 10.
Affatum, quem accentum habeat. 7, 7.
Affecta, quae veteres dixerint. 3, 16.
 Affectum negotium. 15, 5.
 Africus ventus. 2, 22.
 Agendi verba in patiendi formam mutata. 18, 12.
 Agere cum populo, & concionem habere ut differant. 13, 15.
 Agnis caprino lacte altis lanâ durior. 12, 1.
 Men. Agrippa consul. 17, 21.
 Agrippa qui? 16, 16.
 Agrippae campus. 14, 5.
 Aius deus. 16, 17.
 Alae exercitus cur ita dictae. 16, 4.

RERUM ET VERBORUM.

- Alba linea*, proverbium. 20,
II.
Albania profert homines in
pueritia canescentes, item
plus cernentes per noctem
quam per diem. 9, 4.
A. Albinus res Romanorum
Graece conscripsit, quid-
que de eo senserit M. Ca-
to. II, 3.
Alce meretrix. 4, II.
Alcibiades tibias a se inflatas
oris deformitate pudefac-
tus abiecit. 15, 17.
Alexander Magnus quando
natus; quando regnum a-
deptus, & quot annis na-
tus obierit. 17, 21.
Alexander Molossus quando
in Italianam venerit. *ibid.*
*Alexandri & Scipionis Afri-
cani superioris compara-
tio*. 6, 8.
*Alexandri ad Aristotelem e-
pistola Latine versa*. 20, 5.
Allegatus pro allegatio. 13, 20.
Alpheni I. C. in verbis ali-
quot veteribus explican-
dis errores. 6, 5.
Alucinari. 16, 12.
Alveolo ludere. 14, I.
*Aluminis vis in igne depel-
lendo*. 15, I.
Amata, prima virgo Vestalis.
I, 12.
Ambitus. 9, 12.
Amicitia ad quid expetenda.
17, 5.
Amici numero plurali. 13,
25.
Amici dissidentes ut recon-
ciliandi. I, 3.
*Amici utilitatis causa quate-
nus delinquendum*. *ibid.*
*Amicus superioris quali inge-
nio est* debeat ex Ennii
sententia. 12, 4.
Amorabundus, Laberio. 15,
15.
Amor nostri & caritas innata
nobis a natura. 12, 5.
Amoris atque odii affectiones
intra quem modum coēr-
cendae. 2, 3.
*Anacreontis senis versiculi le-
pidissimi*. 19, 9.
*Anaxagorae auditor Euripi-
des*. 15, 20.
Ancipitia vocabula. 12, 9.
Androclii, servi viri consula-
ris ad pugnam venationis
dati & leonis mutua re-
cognitio memorabilis. 5,
14.
Androgyni. 9, 4.
Andronicus philosophus. 20,
5.
Anna Perenna. 13, 21.
Annales quid, & ut different
ab historia. 5, 18.
Annianus. 20, 8.
Annianus poëta. 7, 7. 9, 10.
Annulum cur & Graeci &
Romani in eo digito ge-
staverint, qui est in ma-
nu sinistra minimo proxi-
mus. 10, 10.
Anticyra elleborum profert
praestantissimum. 17, 15.
Antiochus Asiae rex. 7, 2.
Antisthenes Socraticus quid
voluptatem esse dicat. 9,
5.
Antistitiae Ciceroni. 13, 20.

I N D E X

- Antonius Julianus rhetor. 15,
 1. 18, 5. eius in oratione
 Ciceronis pro Cn. Plancio
 de verbo immutato tenuis
 sententia. 1, 4. eiusdem ioc-
 cus in adolescentem rhe-
 torem. 9, 15. quid illi re-
 sponderit qui ei obiiciebat
 quod Hispanus esset. 19,
 9.
 Antigenides tibicen. 15, 17.
 M. Antonius triumvir reipu-
 blicae constituendae. 3, 9.
Anuis, gignendi casu. 4, 16.
 Apluda. II, 7.
 Apiaria. 2, 20.
 Apollodori de Menandro ver-
 sus. 17, 4.
 Appii Caeci filiae cur multa
 dicta fuerit ab aedilibus
 plebei. 10, 6.
 Appion Plistonices homo doc-
 tus, at venditor doctri-
 nae suae. 5, 14. 6, 8.
 Apirocalus. II, 7.
 Appius Claudius Caudex con-
 sul. 17, 21.
 Apprime. 17, 2.
 Aquilius Gallus iudex. 15,
 28.
 Aquilo. 2, 22.
 Arbitrium iudicii humani li-
 berum. 6, 2.
 Arbor felix. 10, 15.
 Arboreta. 17, 2.
Arcera, in XII tabulis. 20, 1.
 Arcesilaus philosophus quid
 molli & delicato dixi responderit. 3, 5.
 Archelaus Mithridati pre-
 fectus. 15, 1.
 Archelaus rex. 15, 20.
 Archilochus quo tempore flo-
 ruerit. 17, 21.
 Archytas Pythagoricus simu-
 lacrum columbae e ligno
 commentus, quod volasse
 dicitur. 10, 12.
Arduum, Sallustio quid. 4, 15.
 Areopagitae iudices gravio-
 res. 12, 7.
 Ariscon ex femina mas fac-
 tus, antea Arescusa. 9, 4.
 Argentum purum putum. 6,
 5.
 Argumenta reciproca, quae
 Graecis *ἀντιστρέφονται* ap-
 pellantur, quomodo fiant.
 5, 10.
 Argumenta qualia esse de-
 beant. 17, 5.
 Argyranche. II, 9.
 Arimaspi. 9, 4.
 Arion fidicen delphino vec-
 tus. 16, 19.
 Aristarchus analogiam defen-
 sitavit. 2, 25.
 Aristippi dictum. 19, 1.
 Aristo I. C. II, 18.
 Aristodemus actor fabularum.
 II, 9.
 Aristogiton. 9, 2.
 Aristophanes comicorum fa-
 cetissimus. 13, 23.
 Aristophanes loquacitatem
 quibus vocabulis denota-
 verit. 1, 15.
 Aristoteles Alexandri regis
 magister, eiusque ad eum
 epistola latine versa. 20, 5.
 disciplinarum eius quas tra-
 debat discipulis partes. ib.
 commentarii eius acro-
 matici & exoterici. ibid.

RERUM ET VERBORUM.

- quas disciplinas promisce,
quas paucos tantum docuerit. *ibid.* ut successorem
sibi elegerit. 13, 5. quanti paucos Speusippi libros
emerit. 3, 17. rei omnis humanae peritissimus. 19, 5.
quando mortuus, & quando natus. 17, 21.
- Aristoxenus* musicus. 4, 11.
Arma, multitudinis numero. 19, 8.
- Arra*. 17, 2.
- Arrabo*, quid *Q. Claudio*. 17, 2.
- Arrogatio* quomodo fiat: verba in eo sollempnia: qui arrogari possint. 5, 19.
- Arteria* quid, eiusque pulsus ad quid tangatur. 18, 10.
- Artemisia* ut virum amaverit, eiusque ossa imbibiterit. 10, 18.
- Arvales* fratres. 6, 7.
- Arulator*. 16, 7.
- Aselli* Pestinuntii. 7, 16.
- Affentior*, pro *affentio*. 18, 12.
- Affes librarii*, in XII tabulis. 20, 1.
- Affiduus*, quid in XII tabulis. 16, 10.
- Atabulus* ventus. 2, 22.
- Ateius Capito* publici privatique iuris peritissimus. 10, 20.
- Athenienses* quanto Megarensum odio flagraverint. 6, 10. quos tres philosophos legatos ad Romanos miferint, & quo illi usi interprete. 7, 14. quando Persas, quando Lacedae-
- monios vicerint. 17, 21.
quid *diem* dixerint. 3, 2.
- Athenis* tibiis canere quando desitum. 15, 17.
- Athenis* quantus librorum publicorum numerus ante clades Persicas. 6, 17.
- Atinia* legis verba ut accipienda. 17, 7.
- Atque*, particula quam vim habeat, & quot significations. 10, 29.
- Atrociores* iniuriae. 20, 1.
- Attica* Ἀκτί. 14, 6.
- Attici* adspirare amant. 2, 3.
- Attilius Regulus* serpentem oppugnat. 6, 3. memorabilis de eo historia, cum a Carthaginiensibus captus esset. 6, 4. quo genere mortis affectus sit. *ibid.*
- Atypus*, vitiosus in edicto. 4, 2.
- Avaritiam* non animum modo virilem, sed corpus quoque ipsum effeminare, quam ob causam Sallustius dixerit. 1, 3.
- Avarus*, unde. 10, 5.
- Avens*, pro *libens* apud *Levium*. 19, 7.
- Aventinus* ex septem urbis montibus cur solus extra pomoerium sit. 13, 14. idem a *D. Claudio* intra fines pomoerii receptus. *ib.*
- Averruncus* deus. 5, 12.
- Aves praepetes* apud *Virgilium*. 6, 6. inferae. *ibid.*
- Aufero* & *aufugio* quomodo ex ab *praepositione* composta. 15, 3.

I N D E X

- Augures quas aves potissimum spectaverint. 6, 6.
- D. Augustus linguae Latinae non nescius. 10, 24. Val. Corvino statuam in foro poni curavit. 9, 11. ancilla eius quinque liberos enixa; eiusque monumentum. 10, 2. *mature*, ut Graece expreſſerit. 10, 11. eiusdem ad Caium filium epiftola. 15, 7.
- Aure agresti homo. 13, 19.
- Aurum coronarium. 5, 6.
- Aurum Tholofanum. 3, 9.
- Auspicari magistratus quando soliti. 3, 2.
- Auspicia patriciorum maxima, & minora. 13, 14.
- Auster. 2, 22.
- Autumna tempeſtas. 19, 7.
- Autumo* quid & unde; Nigidiique in eo error. 15, 3.
- Axioma dialecticum quod Graeci dicunt, quomodo a Latinis dictum fuerit. 16, 2.
- Q. Axius familiaris Ciceronis, ad quem Tiro Tullius scripsit. 7, 3.
- B.
- Babylonii quid *diem* dixerint. 3, 2.
- Bagrada flumen. 6, 3.
- Baculi. 5, 3.
- Balbus*, vitiosus in edicto. 4, 2.
- Corn. Balbus. 17, 9.
- Ballista. 6, 3.
- Balneae Sitiae. 3, 1.
- Barbam ante senectutem veteres radebant. 3, 4.
- Barbarismus ante Augufti aetatem non erat in usu. 13, 6.
- Barvasculus advocate. 15, 5.
- Beata vita fola virtute fit. 18, 1.
- Bella consulibus mandata. 10, 15.
- Bellaria. 13, 11.
- Bellum iubere. 16, 4.
- Benefactum semper manet. 16, 1.
- Beneficia quae remuneranda. 7, 3.
- Beneficus & liberalis quid M. Ciceroni. 17, 5.
- Biantis de re uxoria syllogismum non videri *ἀντιστρέφει φοντα*. 5, 11.
- Bibax* & *bibofus*, qua ratione dicatur. 3, 12.
- Bidentes* hostiae quid, & unde. 16, 6.
- Bimae* hostiae. 16, 6.
- Boeotia antea Aonia dicta. 14, 6.
- Boeotia comoedia Plauto adscripta Aquilii esse dicitur. 3, 3.
- Bona sine malis non confitunt. 6, 1.
- Bonum esse quod naturalis ratio dictat. 12, 5.
- Borysthenes fluvius. 9, 4.
- Bosporicum mare congelare. 17, 8.
- Botulus*, farcimen apud Labeatum. 16, 7.
- Bovinator. 11, 7.
- Breviloquentia. 12, 2.

RERUM ET VERBORUM.

Bruma in septimo signo Zodiaci fit a solstitio. 3, 10.

Bruttiani decemviro flagro caedunt. 10, 3. Magistratum servi. *ibid.*

Bucephalus equus Alexandri quanti emptus, superque eo historia memorabilis. 5, 2.

Bucephalon oppidum nomine equi ab Alexandre conditum. 1, 2.

C.

Caduceus & hasta duo signa pacis & belli. 10, 27.

Caecias ventus. 2, 22.

Caecilius poëta quo tempore floruerit. 17, 21. loci eius de Menandro exprefsi. 2, 23. eiusdem a Menandri de mensibus genitalibus opinione discessio. 3, 16.

Sex. Caecilius I. C. cum Favorino super XII tabularum legibus differit. 20, 1.

Caecilius senator interpres trium philosophorum ab Atheniensibus ad Romanos legatorum. 7, 14.

Q. Caedicii tribuni militum virtus, & praeclarum facinus. 3, 7.

de Caeneide & Caeneo cantilena. 9, 4.

Caepe quam cum luna συμπάθεια habeat. 20, 8.

Q. Caepio consul. 15, 28. Tholosam diripuit. 3, 9.

Caeremoniae unde dictae. 4, 9.

Caerites primi municipes. 16, 13.

Caerites tabulae. *ibid.*

Caeruleus color. 2, 25.

C. Caesar pontifex maximus. 6, 13. gravis auctor linguae Latinae. 1, 10. ficer Pompeii. 19, 8. quos in consulatu, quem cum M. Bibulo gessit, quatuor solos in senatu extra ordinem sententiam rogasse dicatur, & quem ex illis quatuor primum. 4, 10. Pharsalica eius pugna victoriaque praedicta Patavii a sacerdote Cornelio eo die quo fiebat. 15, 18.

Caesellius Vindex non bene Furium poëtam reprehendit. 18, 11. idem a Sulpicio Apollinare reprehensus in Virgiliani versus narratione. 2, 16. reprehensus inique a M. Scavro. 11, 15. pudendus eius error. 7, 2.

Caefius color. 2, 26.

Caiae Tarratiae qui honores tributi, & quod una omnium feminarum testabilis dicitur. 6, 7.

Calabariunculi, Laberio. 16, 7.

Calari. 15, 27.

Callimachus poëta Alexandriae quando floruerit. 17, 21.

Callistratus orator Atheniensis. 3, 13.

Calorificus. 17, 29.

I N D E X

- Camella* apud Laberium. 16,
7.
Camillus dictator quando Ve-
ios ceperit. 17, 21.
Canes in Capitolio. 7, 1.
Canicula. 4, 20.
Caninum prandium in satira M.
Varronis. 13, 30.
Cannabus. 17, 3.
Capi dicitur virgo Vestalis,
flamen Dialis, & augures.
1, 12.
Capionem etiam dici posse.
2, 10.
Capitecensi qui, & quando
primum milites conscripti.
16, 10.
Capitium Laberius dixit. 16,
7.
Captiosis interrogationibus
non respondendum. 16,
2.
Carendum tui. 19, 7.
Carmentis fanum. 18, 7.
Carneades Academicus cur
adversus Zenonem scrip-
turus elleboro stomachum
purgaverit. 17, 15. ab A-
theniensibus ad Romanos
legatus. 7, 14.
Carviliiani divortii quae cau-
sa. 4, 3. 17, 21.
Casce loqui. 1, 10.
Cassii mors. 3, 9.
Cassiopea. 19, 1.
Cassita, aviculae nomen. 2,
29.
Castorem Romae viri cur non
iuraverint. 11, 6.
Castrensis corona. 5, 6.
T. Castricius rhetor. 11, 13.
13, 20.
Casus interrogandi Nigidio
quis. 13, 25.
Castus. 10, 15.
Catastropium. 10, 25.
Catamitus. 7, 2.
Cateiae. 10, 25.
L. Cato. 13, 19.
M. Catonis Nepotis oratio-
nes. *ibid.*
M. Cato Uticensis. *ibid.*
M. Cato Salonianus. *ibid.*
M. Cato tribunus plebis. *ibid.*
M. Cato aedilis curulis. *ibid.*
M. Cato qui de iuris discipli-
na libros reliquit, oratio-
nes ad avi exemplum com-
posuit & consul fuit. *ibid.*
M. Catonis Censorii quot fi-
lli, quot nepotes. *ibid.* ini-
micus Scipioni Africano
superiori. 4, 18. eiusdem
exprobratio in pseudophilo-
sophos. 13, 23. quando
floruerit. 17, 21. eiusdem
cum C. Graccho & M. Ci-
cerone comparatio facta.
10, 3. a C. Caesare con-
sule sententiam rogatus
verbose nimis dicens in
carcerem duci iussus. 4, 10.
quam frustra a Tirone Tul-
lio reprehensus fuerit, in
ea oratione, quam pro
Rhodiensibus habuit. 7,
3. quid de A. Albino di-
xerit veniam deprecante,
si quid in ea historia,
quam de Romanorum re-
bus Graece conscriperat,
erratum esset. 11, 8. eius-
dem loci vera lectio quae.
18, 9.

RERUM ET VERBORUM.

Catonium apud Laberium. 16,
7.
Catulli verum elogium. 7,
20. eiusdem venustissimi
versus. 19, 9.
Caudicae. 10, 25.
Caupuli. *ibid.*
Caurus ventus. 2, 22.
Cecurri, non *cucurri* veteres
dixere. 2, 9.
Celatim. 12, 15.
Celoces. 10, 25.
Censor quos notat in aera-
rios refert, & causam qua-
re notaverit subscriptit. 4,
20.
Censores cum equiti pre-
pingui auferant equum,
utrum id cum ignominia
fiat. 7, 12.
Censoriae notae. 4, 12.
Censoriae severitatis exem-
pla. 4, 20.
Cenforium opus. *ibid.*
Censores aerarium faciunt. 4,
12.
Cephisia Herodis Attici villa.
1, 2.
Cercuri. 10, 25.
Cercyon Neptuni filius. 15,
2.
Cerealibus plebs mutuitare
folita. 18, 2.
Chaldaeorum vanam esse di-
sciplinam, neque tantae
vetustatis quam ipsi vo-
lunt. 14, 1.
Chamaeleontis natura. 10,
12.
Chilonis Lacedaemonii dicta.
1, 3.
Chiridotae tunicae. 7, 12.
A. Gellii Vol. II.

Chirographi exhibitio. 14,
2.
Chrysippus quid de providen-
tia senserit. 6, 1. quid de
necessitate & vi fati. 6, 2.
Stoicorum princeps. *ibid.*
fententia eius oppugnata.
6, 2. omne illi verbum
ambiguum. 11, 12. quibus
Euripidi versibus saepe u-
sus 7, 16.
Ciborum delicatorum pere-
grinorumque genera. 7, 16.
Cibus ut in stomachum de-
scendat. 7, 16.
M. Cicero quando natus. 15,
28. in libro de amicitia
quaedam a Theophrasto
mutuatus. 1, 3. verbi ab
eo immutati argutiam in
oratione pro Cn. Plan-
cio quam tenuiter Julianus
rhetor explicaverit. 1, 4.
verba eius in quinta Ver-
rina & oratione de impe-
rio Cn. Pompeii. 1, 7. cum
M. Catone & C. Graccho
collatus. 10, 3. eadem fe-
re aetate qua Demosthenes
primas causas egit. 15, 28.
bene eum in Laelio super
amicitia argumentatum.
17, 5. quam inepte & sto-
lide a Gallo Afinio & Lar-
gio Licinio fuerit repre-
hensus. 17, 1. C. Caesa-
ri coaetaneus. 19, 14. ma-
nifestus eius error super
Hectore & Aiace. 15, 6.
vir acerrimae in studio li-
terarum licentiae. 15, 3.
quam facete crimen ma-

*

Z

I N D E X

- nifesti mendacii a se amo-
litus sit. 12, 12. verborum
diligentissimus. 13, 23.
frustra eum Seneca repre-
hendit. 12, 2. eius de re-
ditu quaestio. 10, 20. su-
per verbis eius in prima
Antoniana inquisitio facta.
13, 1.
- Cinna poëta illepida fecit
carmina. 19, 9.
- Cippus*, apud Laberium. 16,
7.
- Circius ventus. 2, 22.
- Circuli septem in coelo circa
axis longitudinem. 3, 10.
- Cis*, veteribus pro citra. 12,
13.
- Cispinus mons. 15, 1.
- Citra* quid veteribus. 12, 13.
- Civica corona. 5, 6.
- Civitas*, pro loco & pro ho-
minibus. 18, 7.
- Classici* qui M. Catoni. 7,
13.
- Clavis procincta. 10, 15.
- Claudere. 1, 7. 3, 19.
- Claud. Cento Appii Caeci fi-
lius consul. 17, 2.
- Claudius Afellus. 3, 4.
- Clientes neque fallendi ne-
que deserendi. 5, 13. quam
cari esse debeant. 20, 1.
- Climacteres. 3, 10.
- Climactericus annus. 15, 7.
- Cloatus Verus quam absur-
de Latina multa ad origi-
nem Graecam redigere con-
natus sit. 16, 12.
- P. Clodii de caedē quaestio.
10, 20.
- Cocio* apud Laberium. 16, 7.
- Coeli regiones quatuor. 2,
22.
- Coelum an pluraliter dicatur.
19, 8.
- Coenandi tempus Athenis.
17, 8.
- Coitum Venereum quid Hip-
pocrates dixerit. 19, 2.
- Colonia* quid, & ut a muni-
cipio differat. 16, 13.
- Colorum varia genera. 2, 26.
- Columbae simulacrum e li-
gno volans. 10, 12.
- Comicorum Graecorum cer-
tamina. 17, 4.
- Comitialis morbus. 19, 2.
- Comitiatum & concionem
qui magistratus avocare
possit. 13, 14.
- Comitiis centuriatis qui dies
futurus sit edicunt consu-
les. 3, 14.
- Comitia* plurali numero sem-
per. 19, 8.
- Comitia calata. 15, 27. cen-
turiata. *ibid.* curiata. *ibid.*
& 5, 19. tributa. *ibid.*
- Comperendinationes. 14, 2.
- Compitalia quemadmodum a
praetore concipi solita. 10,
24.
- Compluria* & *compluries* recte
& Latine dici. 5, 21.
- Comprecationes deorum im-
mortalium. 13, 21.
- Communia verba. 15, 13.
- Commentationes* apud Q. Clau-
diū. 17, 2.
- Con*, praepositio quando pro-
ducte, quando correpte
pronuntianda. 2, 17.

RERUM ET VERBORUM.

Cencilium quid. 15, 27.
Concio, quot significationum. 18, 7.
Concionem habere aliud est, quam *cum populo agere*. 13, 15.
Condiclus dies cum hoste. 16, 4.
Confessum aes in XII tabulis. 15, 13.
Confiteor, commune verbum. 15, 13.
Coniucere, confistere causam. 5, 10.
Coniunctum dialecticum. 16, 8.
Consiliosus. 4, 9.
Consilio. 16, 4.
Consolor, commune verbum. 15, 13.
Confuetudo rerum domina. 12, 13. verborum domina. 11, 7.
Consules provocationem habent. 13, 12.
Contagium, anceps vocabulum. 12, 9.
Contempro. 18, 12.
Contraria apud dialecticos. 16, 8.
Contrarium nullum sine contrario altero. 6, 1.
Convivae quales legendi. 13, 11.
Convivales sermones quales esse debeant. *ibid.*
Convivarum numerus absolutus secundum M. Varonem. *ibid.*
Convivium absolutum quibus rebus constet. *ibid.*
Copiaris. 17, 2.

Copulatum dialecticum. 16, 8.
Cor Ennius masculino genre non dixit. 7, 2.
Corinthus Ephyre dicta. 14, 6.
Coriolanus quando & quare a Romanis desciverit. 17, 21.
Corn. Dolabella equum Seianum quanti emerit. 3, 9. eius mors. 3, 9.
Cornelius sacerdos Patavinus. 15, 18.
Coronarium. 4, 14.
Coronarum militarium nomina. 5, 6.
Corpora hominum antiquorum vastiora. 3, 10.
Corporis humani modus. *ib.*
Corpus quid. 5, 5.
Cornutus Annacus. 2, 6. ne quidquam Virgilium reprehendit super versibus, quibus Veneris & Volcani concubitus describitur. 9, 10.
Val. Corvinus unde sic dicitur. 9, 11. statua illi ab Augusto in foro posita. *ibid.*
Corvitae. 10, 25.
Coruncanus. 1, 10.
M. Crassus cum Cn. Pompeio consul. 14, 7. ovalem coronam aspernatus. 5, 6.
P. Crassus Mucianus quot bona in se habuerit, eiusque gesta in Asia. 1, 13.
Crates grammaticus anomaliā defensitavit. 2, 25.
Cremera flumen. 17, 21.
Crepidiae & crepidulae. 13, 21.

I N D E X

- Crepidarii. *ibid.*
- Creta antea Aëria dicta. 14, 6.
- Cretones in acie cithara usi. 1, II.
- Crimina quemadmodum sine periculo confitenda rhetoribus. 12, 12.
- Critolaus Peripateticus ab Atheniensibus ad Romanos legatus. 7, 14. quid voluptatem esse dicat. 9, 5.
- Croesi filius infans locutus: adolescens mutus factus quomodo loqui coeperit. 5, 9.
- Crystallus ex nive concretus. 19, 5.
- Cuicuimodi. 9, 2. 13, 21.
- Cuiuscemodi. II, 16.
- Cuimodi. 12, 2.
- Cum populo agere. 13, 15.
- Cumprime. 17, 2.
- Cupediae ciborum. 6, 13.
- Curiata comitia. 5, 19. 15, 27.
- Curiata lex. 13, 14.
- M. Curius. 10, 16. 14, 1.
- Cursus navium. 10, 29.
- Curtius. 12, 15.
- Cyclops Neptuni filius. 15, 21.
- Cydarum. 10, 25.
- Cylindros lapis. 6, 2.
- D.
- Darius. 17, 9.
- Dei diversae significationes. 16, 16.
- Decemviri quando creati. 17, 21. a Brutianis flagro caesi. 10, 3. debitoris inopis membra distrahi iubebant. 20, 1. decem mensibus gigni hominem, non undecim scripserunt. 3, 19.
- Decemvirales leges absoluta brevitate scriptae, sed obscurae. 20, I.
- Decere*, cum dandi casu. 2, 15.
- Decima* una ex Parcis. 3, 16.
- Decimi mensis partus. *ibid.*
- Deculpatus. 19, 10.
- Decuriae*, pro loco & pro hominibus. 18, 7.
- Defectio, & dicta per defec-tionem. 5, 8.
- Defendere. 9, 1.
- Definitio omnis constat ge-nere & differentia. 4, 1.
- Defunctorum animae divi-nant. 10, 19.
- Dehonestus. 19, 10.
- Diarium. 7, 18.
- Delicia*, singulariter apud Plautum. 19, 8.
- Delphini Venerii & Amasii, & super eo historia singu-laris. 7, 8.
- Demetrius πολιορκητός. 15, 31.
- Demosthenes apud Philip-pum regem verba faciens obticuit. 8, 8. 13, 9. nitidus cultus ei probro. 1, 5. locus eius a Cicerone expressus. 13, 1. quid de Laide meretrice poscente pecuniam dixerit. 1, 8. ut relicto Platone Callistratum rhetorem sectatus sit. 2, 13. ut Milesiorum le-gatos pecunia ab iis ac-

RERUM ET VERBORUM.

cepta eluserit, iocularaque eius super ea re ad Aristodemum dictum. 11, 9. eius & Ciceronis aetatis collatio facta, qua primas uterque causas egit. 15, 28. quid dixerit cum salutem fuga quaesisset; & ibi quando mortuus sit. 17, 21.

Democritus philosophus quando floruerit. *ibid.* ut Protagoram philosophias docuerit. 5, 3. cur se oculis privaverit. 10, 17. eius nomine non esse digna quae eum Plin. scripsisse vult. 10, 12. quid *vocem* appelleat. 9, 3.

Demortua verba. 9, 2.

Dente aliquo carens venumdatus an redhiberi possit. 4, 2.

Dentes in homine quando gignantur. 3, 10.

Deos quosdam Romani ut prodeissent celebrabant, quosdam ne obessent placabant. 5, 12.

Depalmare. 20, 1.

Depecisci. 20, 1.

Depectere capillum. 10, 15.

Deperditus. 5, 2.

Deprecor quo significatu a Catullo positum: quid proprie sit, quaeque in eo ratio. 9, 16.

Depudicavit apud Laberium. 16, 7.

Descendidi, pro descendendi. 7, 9.

Detornata sententia. 6, 8.

Diagoras Rhodius in ample-

xu filiorum piae nimio gaudio mortuus. 3, 15.

Dialectica captio. 19, 2.

Dialecticae studium iucundum, sed primo aspectu arduum. 16, 8.

Dialecticorum lex interrogandi & respondendi, quaeque eius vitia. 16, 2.

Dialis flaminis & flaminicae caerimoniae variae & observationes. 10, 15.

Dianae Ephesiae templum qui incenderat haud poterat nominari. 2, 6.

Dicendi tria genera. 7, 14.

Dicere indoctius & apertius. 12, 5.

Die turum inimicos, apud Ciceronem. 1, 7.

Die, casu patro. 9, 14.

Dies, secundo casu apud Ciceronem & Virgilium. 9, 14.

Die pristini & pristine & similia veteres dixere, non, ut nunc nos dicimus. 10, 25.

Die quarte & die quarto ut differant. *ibid.*

Die quarto Laberio est *nudius quartus*. *ibid.*

Diem quid Athenienses dixerint; quid Babylonii; quid Umbri; denique quid Romani. 3, 2.

Dies civiles. *ibid.*

Dies primi post Kalendas, Nonas, Idus, cur atri habeantur; & cur dies quartus Kalendas, Nonas, Idus, ut religiosus vitetur. 5, 17.

Diespiter. 5, 12.

I N D E X

- Differentia in definitione. 4, 1.
 Diffissio. 14, 2.
 Diffissus dies. *ibid.*
Dignor, commune verbum. 15, 13.
Dii, generandi casu apud Virgilium. 9, 14.
Dii qua re praecipue ab hominibus differant. 14, 1.
 Diivis. 5, 12.
 Disiunctum dialecticum. *ib.*
 Diluculat. 16, 8.
Dimidia hora an recte dicatur. 3, 14.
 Dimidium plus toto. 18, 2.
Dimidius & dimidiatus quomodo differant; & ubi locum habeant. 3, 14.
 Dio Syrus amicus Platonis. 3, 17.
 Diodoro Crono nullum verbum ambiguum. 11, 12.
 Diogenes Cynicus servus. 2, 18. ut sophistam captiose argumentantem eluserit. 18, 12.
 Diogenes Stoicus ab Atheniensibus ad Romanos legatus. 7, 14.
 Diomedis & Glauci permutation. 2, 33.
 Dionysius Siciliae tyrannus quo tempore fuerit. 17, 21.
 Dioxippus Hippocraticus. 17, 12.
 Disciplinosus. 4, 9.
 Dispessis manibus. 15, 15.
 Dispretus. 7, 18.
Divinatio in oratione quid. 2, 4.
 Diurnare. 17, 2.
 Doctiuse. 6, 10.
 Corn. Dolabella proconsul Afriae cur ream beneficij mulierem ad Areopagitas receiverit. 12, 26.
Dolentia, pro dolore Levio. 19, 7.
 Dolentes quid facere soliti. 12, 5.
 Dolor apud Stoicos indifferens. *ibid.*
 Dolorem ut sapiens toleret. *ibid.*
 Dolori obstat ratio. *ibid.*
 Doloris vis & natura quae contra Stoicos. 19, 12.
Dolus anceps vocabulum. 12, 9.
Dominatu, dandi casu. 4, 16.
 Domitiano imperante, philosophi & rhetores urbe Italiaque electi. 15, 11.
 Domitius Infanus grammaticus. 18, 7.
Domuis gignendi casu. 4, 6.
 Draco Atheniensium primus legislator, severiter leges tulit. 11, 18. qua poena fures affecerit. *ibid.*
 Dubiosus. 5, 10.
Dulcioreloquus Nestor apud Levium. 19, 7.
Duo & vicefimo anno, ut dicatur. 5, 4.
 Durities, duritudo. 17, 2.
- E.
- Ebrietatis laus. 15, 2.
 Edulcare. 15, 25.
 Effatus ager. 13, 14.

RERUM ET VERBORUM.

Egere multis & nihil habere
 veri philosophi esse. 13,
 22.
Ego & tu ut pronuntientur.
 10, 4.
Egregie an *egregi* vocandi ca-
 su dicendum esset quo-
 rundam grammaticorum
 ridicula decertatio. 14, 5.
 Elaeenses Asiani socii & ami-
 ci populi Romani. 1, 13.
 Elegantia olim in vitio. 11,
 2.
 Eleusinum certamen. 15,
 20.
 Ellebori genera duo, eorum-
 que vis. 17, 15.
 Ellops Rhodius. 7, 16.
 Elucificare. 10, 17.
 Elucus. 16, 12.
Elutriare *lintea*, apud Labe-
 rium. 16, 7.
 Empedocles Agrigentinus
 quando floruerit. 17, 21.
 Empedocles testiculos cur
 κνάπας vocet. 4, 11.
Emplastrum, οὐδετέρως apud
 Laberium. 16, 7.
 Emtionis competitores. 12,
 12.
 Ennianista. 18, 5.
 Ennius quando natus. 17,
 21. cur tria corda fese ha-
 bere dixerit. 17, 17. ut
 Euripidem aemulatus. 11,
 4. nequidquam a Seneca
 reprehensus. 12, 2. vera
 eius lectio. 18, 5.
 Ens. 10, 25.
Epagoge dialectica. 7, 3.
 Epaminondas Thebanorum
 dux. 17, 21.

Ephorus historiae scriptor. 3,
 II.
 Epibatides. 10, 25.
Epictetus servus. 2, 18. eius
 in philosophum impurum
 verba. 17, 19. Domitianus
 tempore una cum ceteris
 philosophis urbe & Italia
 electus Nicopolim dece-
 sit. 15, II. eius de veris
 Stoicis sententia. 1, 2.
 quae duo vitia maximā di-
 xerit. 17, 16. lib. eius δια-
 λέξεων cum Chrysippi &
 Zenonis libr. convenientiunt.
 19, I.
 Epicurus quando floruerit.
 17, 21. ut voluptatem de-
 finiverit. 2, 6. inique a
 Plutarcho in syllogismo
 reprehensus. 2, 8. ab eo-
 dem in frivolis verbis evi-
 denti calumnia infectatus.
 2, 9. voluptatem sumnum
 bonum esse ponit. 9, 5.
 quid *voce* appellat. 5, 15.
 quas dicat esse videndi ra-
 tiones. 5, 16.
Epitritos numerus quid. 17,
 14.
 Eques Romanus impolitiae a
 censore notatus. 4, 12.
Eques, pro *equo*. 18, 5.
 Equinus color. 3, 9.
 Equitare equo & homini com-
 mune. 18, 5.
 Equiti praepingui cum cen-
 for equum aufert, an id
 cum ignominia fiat. 7, 22.
 Equus mordax aut calcitro
 vitiosus. 4, 2.
 Erasistratus medicus. 16, 3.

I N D E X

- Errabundus*, & id genus verba quo significatu dicantur. 11, 15.
- Erraticas stellas Nigidius errores appellat. 3, 10. 14, 1.
- Eructum vinum. 11, 7.
- Erucius Clarus praefectus urbi. 6, 6. idem bis consul. 13, 16.
- Escendere. 5, 6. 10, 15. 17, 2. 18, 7.
- Eſt*, *erat*, & *fuit* eleganter fæpe absunt. 5, 8.
- Eſt*, & *erit*, quando tempus suum retineant, quando non. 17, 7.
- Esuritionem quae faciant. 16, 3.
- Eteisiae. 2, 22.
- Evathlus Protagorae discipulus quo paſto praeceptorem suum frustratus sit. 5, 10.
- Euclides Socratus quo modo, cum tamen ei Atheniensem urbem ingredi non liceret, eo iverit. 6, 16.
- Eudoxus quando floruerit. 17, 21.
- Eὐφαντίας* quanta ratio a scriptoribus elegantibus habita. 13, 20.
- Evibrati animi. 1, 11.
- Eunuchus vitiosus est, & venundatus redhibetur. 4, 2.
- Euripides quando floruerit. 17, 21. quot tragedias scriperit, & quotiens vicerit. 17, 4. quali ioco Aeschylum apud Aristophanem insectetur. 13, 23. ejus versum quandam ut Favorinus acceperit. 1, 15. versus ejus expressi ab Ennio. 11, 4. quid ei Lucilius vitio dederit. 7, 3. versus eius in gulam. 7, 16. Sophoclis versum ei Plato attribuit & quod saepe integros versus a Sophocle mutuatus sit. 13, 17. mater eius qualis. 15, 20. quid patri de eo Chaldaeи prædixerint. *ibid.* Eleusinio & Theseo certamine corona-tus. *ibid.* Anaxagorae Prodi, & Socratis auditor. *ibid.* muliebris odii quae illi causa. *ibid.* mors eius, & sepulcrum. *ibid.*
- Europa pars mundi. 10, 7.
- Eurus ventus unde dictus, & quo alio nomine. 2, 22.
- Exactus pecuniam quemadmo-dum* Metellus Numidicus dixerit. 15, 14.
- Exadversum*, in qua syllaba accentum habeat. 7, 7.
- EX. ANIMI. TUI. SENTEN-TIA. in censoriis animad-versionibus. 4, 20.
- Exempla non excusant. 10, 19.
- Exemplum, maxima poena veteribus. 6, 14.
- EX. IURE. MANUM. CON-SERTUM. in antiquis ac-tionibus quid? 20, 10.
- Expafslus. 15, 15.
- Expavidus 1, 18.
- Expensilatio. 14, 2.

RERUM ET VERBORUM.

Expensa mente. 19, 7.

Exsuperantia. 4, 18.

Extra ordinem sententiam ro-
gare. 4, 10.

Extrilidus. 19, 1.

F.

Fabae inflant. 4, 10.

Q. Fabio Maximo graminea
corona data. 5, 8.

Fabius Licinius consul. 10,
6.

Q. Fabius imperator quid ad
Carthaginenses scripserit,
quidque illi responderint.
10, 27.

Fabii quando, & ubi univer-
si cum familiis suis, inter-
emti. 17, 21.

C. Fabricius Luscinus censor.
17, 21. quid admiranti-
bus quod Cornelium Ru-
finum inimicum & ava-
titiae summae hominem
consulem designari cura-
visset, responderit. 4, 8.
eundem postea censor se-
natu movit. 4, 8.

C. Fabricius & Q. Aemilius
coff. quid ad Pyrrhum
scripserint, cum eum ve-
neno interficere Nicias qui-
dam petito ab iis praemio
proposuisset. 3, 8. quid
Samnitibus sibi aurum of-
ferentibus responderit. 1,
4.

Fabulum. 4, 11.

Faciem, non esse quod vulgo
dicitur. 13, 29.

Facies & Facii patrio casu.

9, 14.

Facies hominis apud Pacu-
vium. 13, 29.

Facinus anceps vocabulum.
12, 9.

Fadum itur contumelia, qua
ratione dictum. 10, 14.

Facundiosus. 4, 9.

Faetutinus. 13, 20.

Falces. 10, 25.

Fallaciousus. 7, 3.

Fames minus tolerabilis hi-
berno quam aestivo tem-
pore. 16, 3.

Fames ut diu tolerari possit,
si cibus absit. *ibid.*

Fami. 9, 14.

Famulosus. 9, 12.

C. Fannius Strabo consul. 15,
II.

Fasces. 10, 3.

Fascinari. 16, 12.

Fascinationes dirae. 9, 4.

Fati definitio, vis, necessitas.
6, 2.

Fati necessitas. *ibid.*

Fatiscor. 17, 2.

Fatum & natura num idem
Ciceroni. 13, 1.

Fauces inferni apud Virgi-
lium. 16, 5.

Favissae Capitolinae. 2, 10.

Favonius. 2, 22.

Favorinus philosophus. 1, 3,
10. 2, 1, 12, 26. 3, 1, 3,
16, 19. 4, 1. 5, II. 10,
12. 12, 1. 16, 3. Gallus.
2, 22. magna memoria vir.
3, 23.

Favorinus orator ut in luxum
coenarum inventus sit, cum

I N D E X

- legem Liciniam suasit. 15,
8.
- Fax noctis prima. 18, 1.
- Febris habitum & motum
pulsu suo demonstrat ar-
teria. 18, 10.
- Fecialis populi Romani qui-
bus verbis & quo ritu bel-
lum indicere solitus. 16,
14.
- Feminae nullam comitiorum
communionem habent. 5,
19.
- Feminae in mares. 9, 4.
- Feminas solas longa vestis
decet. 7, 12.
- Fenerator. 16, 12.
- Feneror*, pro *fenero*. 18, 12.
- Fenestellae error ab Asconio
notatus. 15, 28.
- Fera animalia. 19, 2.
- Feriae conceptae. 10, 24.
- Feriae denicales. 16, 4.
- Feriae praecidaneae. 4, 6.
- Fertum. 10, 15.
- Festinare* quid, & ut a pro-
perare differat. 16, 1.
- Festucaria vis. 20, 8.
- Festus Postumius. 19, 13.
- Ficedula avis. 15, 8.
- Fidenates quando hostes po-
puli Romani. 17, 21.
- Fides alieno ictu sonare. 9,
9.
- Fidus Optatus grammaticus.
2, 3.
- Filiorum erga parentes offi-
cium. 2, 2.
- Finis* genere feminino apud
Lucretium. 13, 19.
- Flagitium & vitium. 1, 17.
- Flamen Dialis. 10, 15.
- Flamirria. 17, 5.
- Flammigare. 17, 10.
- Cn. Flavii Annii aedilis cu-
rulis res gesta memorabilis.
6, 9.
- Flavus color. 2, 26.
- Flocces vini. II, 7.
- Florens vino animus. 6, 13.
- Fluctus*, patro casu. 4, 18.
- Fluvii fontesque gelu durati.
17, 8.
- Foedifragus. 19, 7.
- Forfices in acie. 10, 9.
- Forma stata & uxoria. 5, II.
- Fornidolosus. 9, 12.
- Fors fuit. 12, 8.
- Fortassean. II, 9.
- Fortescere. 19, 7.
- Fortitudo vera. 12, 5.
- Forus puppis. 16, 19.
- Fraces olei. II, 7.
- Frameae. 10, 25.
- Frater* unde, ex P. Nigidii
sententia. 13, 10.
- Frequentamenta. I, II. 5, I.
- Frequentativorum fere om-
nium prima syllaba quo-
modo pronuntietur. 9, 6.
- Fretu* apud Ciceronem. 13,
20.
- Fretum Plauti comoediam
quidam esse non putant.
3, 3.
- Frons* virili genere secundum
analogiam Caecilius po-
suit. 15, 9.
- Frons in acie. 10, 9.
- Corn. Fronto. 19, 8.
- M. Fronto consularis. 2, 26.
- Fruniscor. 17, 2.
- Fuere impendio insit* apud Le-
vium. 19, 7.

RERUM ET VERBORUM.

Fulvius Flaccus & Aemilius
Lepidus coss. ut in mu-
tuam gratiam redierint.
12, 8.

Fulvius Flaccus consul. 17,
21.

M. Fulvius Nobilior temere
milites suos coronis saepe
donavit. 5, 6.

Fulvus color. 2, 26.

C. Fundanius aedilis plebei.
10, 6.

Fundus coenae. 17, 8.

Fundus factus populus. 16, 12.

Funus familiare. 16, 4.

Fur manifestus & nocturnus
quemadmodum e XII ta-
bulis poeniantur. 20, 1.

Furax. 4, 8.

Furem quatenus occidere li-
citum. II, 18.

Fures qua poena Draco, qua
Solon, qua decemviri ad-
fecerint. II, 18.

Fures publici. *ibid.*

Furiosus, morbosus est. 4, 2.

Furis ἔτυμον non verum a
Varrone positum. I, 18.

Furius consul. 9, II.

Furius poëta reprehensione
Caesellii defensus. 18, II.

Furta quam severiter olim
poenita. 7, 15.

Furtum quam caste a vete-
ribus & integre definitum.
II, 18.

Furtum perlancem & licium.
II, 18. 16, 10.

Furtum manifestum, obla-
tum, conceptum II, 18.

Furtum quarum rerum fiat.
ibid.

Furtum ut fiat. *ibid.*

G.

Galli quo consilio & quo bel-
lo Romam ceperint. 17,
12.

Galli elleboro sagittas tin-
gunt. 17, 15.

Gabii Bassi super nomine par-
tus traditio elusa. 3, 19.

Gallica. 13, 21.

Gallus Asinius sine ratione Ci-
ceronem reprehendit. 17,
I.

Gauli. 10, 25.

Gaudium insperatum multis
mortem attulisse. 3, 15.

Gellianus. 13, 12.

A. Gellius Favorinum secta-
tus. 14, 2. 16, 3. Sulpici-
um Apollinarem. 6, 6.
13, 16. 20, 6. T. Castric-
ium. 13, 20. Romae ex-
tra ord. iudex a coss. da-
tus. 12, 13. a praetore ado-
lescens in iudices lectus.
14, 2. quo consilio, qua
occasione, & quo ordi-
ne hosce libros scripserit.
praef.

L. Gellius vir censorius Cice-
ronem civica corona do-
nari censuit. 5, 6.

Geminus Servilius. 12, 4.

Genera nominum tam anxie
inquirere frivolum. 4, 1.

Genethliaci Chaldae, vanum
hominum genus & falla-
ciosum. 14, 2.

Genitales menses. 3, 16.

Genus in definitione. 4, 1.

I N D E X

- Geometria post, quam in principio, iucundior. 16, 18.
- Gesa. 10, 25.
- Geseoretæ. *ibid.*
- Gilyum. 13, 29.
- Gladiator compositus ad pugnam quid sibi proponat. 7, 1.
- Gladiorum vocabula. 10, 21.
- Gladius Hispanicus. 9, 13.
- Glans Hiberica. 7, 16.
- Glauci & Diomedis arma. 2, 33.
- Globus in re militari. 10, 9.
- Gracilis forma orationis. 7, 14.
- C. Gracchus vehemens orator. II, 13. tibia eius concessionaria. I, II. ut quedam ejus sententia a Castricio reprehensa. II, 13. ejus de pudicitia & parlimonia cum e Sardinia rediit ad populum verba. 15, 12.
- Tib. Gracchus Tiberii & Caii pater ut cum P. Africano superiore in gratiam redierit, & ut filiam ejus duxerit uxorem. 12, 8.
- Tib. Gracchus pro L. Scipione Asiatico, cum Scipioni Africano inimicus esset, ne in carcerem duceretur, iussu collegae intercessit. 7, 19.
- Graeca ut vertenda Latine. 9, 9.
- Graeci cannabo & stupa naves suebant. 17, 3.
- Graecorum quorundam verborum difficultima in lin-
- guam Latinam tralatio. II, 1.
- Granius praeco. 4, 17.
- Gratia*, anceps vocabulum. 12, 9.
- Gratiosus. 9, 12.
- Grassator. 1, 2.
- Griphi dialectici. *ibid.*
- Gubernius apud Laberium. 16, 7.
- Gulæ detestatio. 7, 16.
- Gurdus apud Laberium. 16, 7.
- H.
- H. spiritum qua ratione veteres verbis quibusdam inferuerint. 2, 3.
- Habeo curam *vestri* an *vestrum*, utrum dicendum. 20, 6.
- Habitus bene & male. 3, 1. 14, 20.
- D. Hadrianus decrevit undecimo quoque mense partum edi posse. 3, 16.
- Halcyones quot anni diebus & ubi nidulentur. 13, 10.
- Halyattes Lydiae rex bello Milesiq fidices, fistulatores & tibicines habuit. I, II.
- Hannibal ut Antiochum cavigillatus. 5, 5. quot ex illis decem captivis, quos Romam deiurio ab iis accepto legavit, ad illum redierint, & quo loco apud Romanos illi fuerint qui non redierunt. 7, 18.
- Harena* an pluraliter dicatur. 19, 5.

RERUM ET VERBORUM.

- Hariolum suam Naevius in carcere scripsit. 3, 3.
Harmodius. 9, 2. 17, 21.
Harpalus. 10, 16.
Haruspicum Etruscorum perfidia. 4, 5.
Hasta. 10, 15.
Hasta & caduceus signa belli aut pacis. 10, 27.
Hegeſias historicus. 9, 4.
Hellanicus quo tempore vixerit, & qua aetate fuerit. 15, 23.
Hemiolios numerus. 18, 14.
Heraclitus Ephesius. *praefat.*
Herculan corporis proceritas. I, I.
Hercules Olympicum stadium pedibus suis metatus. *ibid.* eius templum. 16, 5.
Herie Iunonis, in comprehensionibus. 13, 2.
Hermaphrodit. 4, 4.
Herodes Stoicus. 9, 5.
Herodes Atticus V. C. I, 2. 9, 2. 18, 10. 19, 12.
Herodotus quo tempore vixerit, & qua aetate mortuus. 15, 23. fabulator. 8, 10. eius & Homeri super leonum partu dissensio. 13, 7.
Heroicis in versibus quid M. Varro observaverit. 18, 15.
Hersilia ut apud T. Tatium, cum pacem oraret, precatam sit. 13, 22.
Hesiodusne an Homerus antiquior, opiniones variae. 17, 21. quam frivole Hesiodum Homero antiquiorum esse L. Accius probare conatus sit. 3, 11.
Hesterna noctu, prisce dictum. 8, 1.
Higinus grammaticus. I, 2.
Scipionis Africani superioris vitam scripsit. 7, 7.
Hippagines. 10, 25.
Hipparchus Pisistrati filius quo tempore ab Harmodio & Aristogitone occisus fuerit. 17, 21.
Hippias tyrannus. *ibid.* 9, 2.
Hippocrates divina memoria. 19, 2.
Hister fluviorum qui ultra imperium Romanum fluunt secunda magnitudine. 10, 7.
Histiaeus. 17, 9.
Historia ut ab annalibus differat. 5, 18.
Historici viri munus. *ibid.*
Hoedus ex Ambracia. 7, 16.
Hoedis ovium lacte alitis capillus tenerior. 12, 1.
Homerus quo tempore vixerit, in quibus tribus tradi dicendi genera tradiderit. 7, 14. eius versus praeter vulgi opinionem a Varrone explicati. 17, 3. variae de eius patria sententiae. 3, II.
Hominis definitio. 4, 1.
Homines res postfuturas prae noscere non posse. 14, 1.
Homo quanto mense, postquam mulieris uterus femen concepit, dignatur. 3, 16.
Honos anceps vocabulum. 12, 9.
Hora Quirini uxor in comprehensionibus. 13, 21.

I N D E X

- Horatia lex super Caia Tar-
 ratia ad populum lata. 6,
 9.
 Horatii trigemini. 1, 10.
 Horatius Cocles. 4, 5.
 Hortensius orator ob mundi-
 tias corporis gestumque in
 dicendo histrionicum Dio-
 nyiae saltatriculae cogno-
 mine se compellant qui
 suaviter responderit. 1, 5.
 Hortensius poëta invenustus.
 19, 9.
Hortor, commune verbum.
 15, 13.
 Hospites quo loco apud Ro-
 manos. 5, 13.
 Hostiae praecidaneae, item
 succidaneae. 4, 6.
 Hostilia curia inter templo ab
 auguribus constituta. 14,
 7.
 Hostilius Mancinus Mamilliae
 meretrici diem quare dixe-
 rit. 4, 14.
Humanus, aliud significare
 quam vulgo putatur. 13,
 16.
 Hypcrites grammaticus. 16,
 12.
- I.
- Iaculorum vocabula. 10, 25.
 Ialyſi imago apud Rhodios.
 15, 3.
 Ianuspater. 5, 12.
 Iapyx ventus. 2, 22.
 Idaeus praeco. 3, 23.
 Idem Accii quod Tiſii, prov.
 ibid.
 Idiographus liber. 9, 14.
- Ignarus. 9, 12.
 Ignis cur urinam laceſſat. 19,
 4.
 Ignominiatus. 8, 14.
 Ignoscētia. 7, 3.
 Ilignea corona. 5, 6.
 Illaudatus. 2, 6.
 Illyrios homines esse, qui in-
 terimant videndo. 9, 4.
 Imbellia. 5, 5.
Imparilitas, Soloecismus a
 Sinnio Capitone vocatur.
 5, 20.
 Impendio. 1, 2. 7, 1. 11, 18.
 18, 6.
 Imperceptus. 14, 1.
Impete magno, apud Levium.
 19, 7.
 Impolitia, in equis censem-
 dis. 4, 12.
 Imprecabilis. 17, 19.
 Inops aetate invalidus, ita ut
 ingredi non possit, quem-
 admodum ad praetorem e
 fua domu ducatur, ex XII
 Tabulis. 20, 1.
In potestatem, & similia. 1, 7,
 Inamabilis. 2, 6.
 Incestus. 13, 19.
 Inclinamentum. 4, 9.
 Incohibilis. 5, 3.
 Incomprehensibilia omnia es-
 ſe, quo Pyrrhonii, quo Aca-
 demici sensu dixerint. 11,
 5.
 Incontinentia, vitium maxi-
 mum. 17, 1.
 Indefinitum verbum quid. 1,
 7.
 Indefes. 7, 22.
 Indiae in montibus homines
 caninis esse capitibus, nul-

RERUM ET VERBORUM.

- lis cervicibus, & oculos in humeris habentes ; item corporibus hirtis & avium ritu plumantibus. 9, 4.
Indipisci. 12, 1. 17, 2.
Indissimulabilis. 10, 22.
Indu. 12, 4.
Induciae, quid & unde dic-tae. 1, 25.
Industria, anceps vocabulum. 12, 9.
Infacundia. 11, 16.
Infans ut in utero matris for-matur. 3, 11.
Infestans. 9, 12.
Infortunitas. 6, 1.
Infra classem, quid Catoni. 7, 13.
Infrunita verba. 4, 9.
Ingenium tempore mitifica-tur. 13, 2.
Ingratiis. 17, 1.
Iniectio manus in XII Tabu-lis. 20, 1.
Iniice, & similia ut efferen-da. 4, 17.
Iniicere, *coniicere*, & similia qua ratione primam pro-ductam habeant. *ibid.*
Inimicitiae an singulari nu-mero dicatur. 19, 8.
Iniuria, anceps vocabulum. 12, 7.
Iniuria factum iur apud Ca-tonem. 10, 14.
Iniuriæ. 9, 12.
Iniuriae atrociores. 20, 1.
Iniuriae ut poeniantur ex XII Tabulis. *ibid.*
Iniurias ulcisci populus Ro-manus saepe neglexit. 7, 2.
Iniuriae ut cavendae ex Pa-naetii sententia. 13, 26.
Inlatebrare, apud Q. Clau-dium. 17, 2.
Inlutis pedibus. 17, 5.
Innominalis dies. 5, 17.
Inora animalia. 7, 6.
Insece, apud Ennium & Li-vium. 18, 9.
Insecenda, non *insequenda* le-gendum apud Catonem. *ibid.*
Infectiones. *ibid.*
Insignite. 6, 15.
Insomnia, feminino genere. 6, 4.
Insubidus. 6, 1. 12, 2. 13, 19. 18, 8.
Insuperhabere. 1, 19. 4, 1.
Intentio. 7, 7.
Inter os & offam, apud Cato-nem. 13, 17.
Intercedendi ius. 7, 19.
Internecinum genus morbi. 2, 1.
Interpretor, commune ver-bum. 15, 13.
Interstитio. 20, 1.
Intolerantia vitium maxi-mum. 7, 11.
Intolerantibus curis, apud Le-vium. 19, 7.
Intra veteribus antea *in*, & quomodo ea postea usi. 12, 13.
Intra cubitum. *ibid.*
Intra Kalendas. *ibid.*
Intra modum. *ibid.*
Intra montem. *ibid.*
Intra Oceanum. *ibid.*
Invalentia. 20, 1.
Invidiosus. 9, 12.

I N D E X

- Ionium mare violentum &
 vaustum. 19, 1.
 Iovem unde Latini veteres
 appellaverint. 5, 12.
 Iovem lapidem iurare. 1, 21.
 Iovi alba hostia faciundum
 quare. 10, 15.
 Iovis Capitolini cella. 7, 1.
 Iovis convivium in Capitolio.
 12, 8.
 Iovis filii prudentissimi &
 humanissimi a poëtis ha-
 biti. 15, 21.
 Ischiacorum dolores modu-
 lis tibiae minui. 4, 13.
 Isigonus Nicaeensis histori-
 cus. 9, 4.
 Isocratem ad Mausoleum
 agonem ivisse. 10, 18.
 Isocratii. 18, 8.
 Isopsephoe versus, apud Ho-
 merum. 14, 6.
 Italia armentosa. 11, 1.
 Italicenses municipes. 16, 13.
 Italiae terrae quae origo. 11,
 1.
 Italianam qui primi incoluisse
 dicantur. 1, 10.
 Italoe, boves apud veteres
 Graecos. 11, 1.
 Iudex qualis esse debeat. 14,
 4.
 Iudex ut ad incertos iuris
 casus praemoeniri debeat.
 14, 2.
 Iudex extra ordinem a coſſ.
 datus. 12, 13.
 Iudex qui ob rem dicendam
 pecuniam accepisse con-
 victus fuerit capite e XII
 Tabulis poenitur. 20, 1.
 Iudices cognoscunt. 4, 4.
 Iudicis veri officium. 14, 2.
 D. Iulius pomoerium protu-
 lit. 13, 14.
 Iul. Celsinus. 19, 7, 10.
 Iumentum, in XII Tabulis.
 20, 1.
 Jupiter quasi Iovis pater. 5,
 12.
 Iurare conceptis verbis. 7,
 11.
 Iuris magistri. 4, 1.
 Iurisiurandi apud Romanos
 observata sanctimonia. 7,
 18.
 Iurisiurandi genera aliquot.
 11, 6.
 Iusiurandum adigere. 7, 18.
 16, 4.
 Iurites Quirini, in compreca-
 tionibus. 13, 22.
 Ius trium liberorum. 3, 16.
 Iusiurandum militare quibus
 verbis conceptum. 16, 4.
 Iustitia. 6, 1.
 Iustitiae imaginem quam ap-
 te Chrysippus depinxerit.
 14, 4.
 Juventae finis. 10, 28.
 Iusti dies, apud Decemviros.
 20, 1.

L.

- Labeo Antistius legum atque
 morum populi Romani ap-
 prime doctus. 13, 10, 12.
 libri eius posteriores, post
 mortem editi. 13, 10.
 Laberius a Caesare ignomi-
 niatus. 8, 14. multa ver-
 ba praelicenter finxit. 16,
 7. quibus rebus C. Caesa-

RERUM ET VERBORUM.

- rem offenderit. 17, 14.
eius arrogantia. *ibid.* ver-
sus eiusdem super priva-
tione oculorum Democri-
ti. 10, 17.
- Labiae. 10, 4. 18, 4.
- Laboriosus. 9, 12.
- Lacedaemonii in acie tibia
usi. I, II. furta illis exer-
citio & disciplinae. 11, 18.
- quando triginta tyrannos
Atheniensibus praeposue-
rint. 17, 21. quando ab A-
theniensibus ad Corinthum
victi. *ibid.* quid super sen-
tentia quam homo impro-
batissimus dixerat statue-
rint. 18, 3. quomodo lite-
ras quas ad suos impera-
tores mittebant, occulta-
rint. 17, 9.
- Lactis quo homo nutritur vis.
12, 1.
- C. Laelius. 17, 5.
- Laestrygones Iovis filii. 15,
21.
- Laetabundus. 11, 15.
- Laetitia quid. 2, 27.
- Laeva numina, apud Virgi-
lium. 5, II.
- M. Laevinus aedilis curulis.
13, 13.
- Lais meretrix. 1, 8.
- Laminae ardentes. 10, 3.
- Lampadio Ennium emenda-
vit. 18, 5.
- Lancea. 10, 25.
- Lancea, Hispanicum vocabu-
lum. 15, 30.
- Largii Licinii Ciceromastix
quam ineptus. 17, 1.
- A. Gellii Vol. II.
- Largior* commune verbum.
15, 13.
- Lavandria*, Laberio. 17, 7.
- Laudare* prisca lingua quid.
2, 6.
- Laudari frigide turpius, quam
acerbius vituperari. 19, 13.
- Laurentina via. 10, 2.
- Laus Catonis*, Ciceronis li-
ber. 13, 2.
- Leaenae quotiens in vita sua
pariant, & quot catulos
uno partu. 13, 7.
- Lebadia oppidum in Boeo-
tia. 12, 5.
- Lectica latus quidam ut a
rustico Venusino ioculari-
ter derisus. 10, 3.
- Lectica stupis deligata. 10,
3.
- Leges consensu tacito obli-
terantur. 12, 13.
- Leges ut mutentur pro ra-
tione temporum & flectan-
tur. 20, 1.
- Leges duodecim tabularum
quando scriptae, quodque
quibusdam severae & qui-
busdam molles visae. *ibid.*
- Legio quot centurias, quot
manipulos, quot cohortes
habeat. 16, 4.
- Lembi. 10, 25.
- Lenaeus Cn. Pompeii liber-
tus. 17, 16.
- Lenunculi. 10, 25.
- Legumentum. 4, 10.
- Leonidae Lac. laus. 3, 7.
- Leoninae φιλανθρωπίας ex-
emplum memorabile. 5,
14.

I N D E X

- L**eontem suam Naevius in carcere scripsit. 3, 3.
Aemilius Lepidus & Fulvius Flaccus censores una ut in gratiam mutuam redierint. 12, 8.
Leporaria. 2, 20.
Lepores in Bisaltia binis iecoribus. 16, 15.
Levenna, levis Laberio. 16, 7.
Levis haud vulgari significatu: & quos *leves* veteres dixerint. 7, 11.
Levius poëta implicatus. 9, 9.
Lex quid, & ut a privilegio & *plebiscito* differat. 10, 20.
Libentiae. 15, 2.
Liberalis, quis. 17, 5.
Liberos alendos proprio lacte. 12, 1.
Liberos etiam unum filium filiamve dixisse veteres. 2, 13.
Libertini ab ingenuis quatenus adoptentur. 5, 19.
Librorum inscriptiones variae. *praefat.*
Libros publice quis primus legendos praebuerit. 6, 17.
Liburni naves loris suebant. 17, 3.
L. Licinius Crassus censor. 15, 11.
Porcii Licinii venustissimi versus. 19, 9.
Licinius Imbrex comicus. 13, 21.
Lictor unde dictus. 12, 3.
Lignum alumine oblitum non incendi. 15, 1.
Linguam exertare. 9, 13.
Lingua recondenda secundum Hesiodum. 1, 15.
Lingula. 10, 25.
Lintres. *ibid.*
Lis pecunia aestimata. 4, 4.
Literarum in epistola C. Caesaris & aliorum occulta significatio. 7, 9.
Literarum quarundam iucunda consonantia. 7, 20.
Liticines. 20, 2.
Lituus, quid. 5, 8.
Lituusne auguralis a tuba, quae *lituus* appellatur, an tuba a lituo augurali. *ibid.*
Livius Drusus tribunus plebei morbo comitiali laborans Anticyram navigat ut eleborum bibat. 17, 15.
L. Livius poëta fabulas docere quando Romae coepit. 17, 21.
Locuples unde. 10, 5.
Longae naves. 10, 25.
Longaevus apud Virgilium nem non significat. 2, 16.
Loquacitas quam magnum vitium. 1, 15.
Lorarii. 10, 3.
Lorea, muliebris potus. 10, 23.
Lua *Saturni*, in compunctionibus. 13, 21.
Luca. 11, 18.
Lucilius poëta quando floruit. 17, 21. quid Euripidi vitio dederit. 7, 3.
Lucretius. 5, 12.
Ludibriofus. 7, 11.

RERUM ET VERBORUM.

Ludibundus. II, 15.
 Luere piaculis. 4, 5.
 Luna augente vel crescente
 quam συμπάθειαν multa
 habeant. 20, 8.
 Luna quot diebus orbem
 suum lustret. I, 20. 3, 10.
 Lunae motuum causa incer-
 ta. 2, 28.
 Luscitiosus servus venum-
 datus quatenus redhiberi
 possit. 4, 2.
 Lutescere. 18, II.
 Luteus color. 2, 26.
 Lutulentus. II, 15.
 Luxuria in coenis. 15, 8.
Luxurii, secundo casu. 9, 14.
 Lycurgi lege maximus honos
 maiori aetati habitus. 2, 15.

M.

Macedo philosoph. 13, 8.
 Macedonia Ἡμαδία dicta. 14,
 6.
 Machaerae. 10, 25.
 Magniloquentia. I, 2.
 Magistratus qui preensionem
 habeant, qui vocationem,
 qui neutrum. 13, 12.
Maia Volcani, in compreca-
 tionibus. 13, 2.
 Malum quid. 12, 5.
Malas malaxavi, apud La-
 berium. 16, 7.
 Maledicendum non esse im-
 probis. 6, 11.
 Malum consilium consultori
 pessimum, proverbium. 4,
 5.
 Mamilia meretrix. 4, 14.
Manciolis tenellis, apud Le-
 vium. 19, 7.

Mancipia sub corona vendi-
 ta. 7, 4.
 C. Manilius consul. 17, 21.
 Manliana imperia. I, 13. 9,
 13.
 Cn. Manlius tribunus plebei.
 6, 11.
 M. Manlii mors. 17, 21.
Manuatus est, & *Manuarius*,
 apud Laberium. 16, 7.
Manubiae quid. 13, 23.
 Manubias & praedam qua-
 ratione Cicero coniunxe-
 rit. *ibid.*
 Manum conserere, quidnam
 in antiquis actionibus e-
 duodecim tabulis & apud
 Q. Ennium: utque id fie-
 ri apud praetorem soli-
 tum. 20, 10.
 Marathonia pugna quando
 pugnata. 17, 21.
 Marcius Rex consul. 13, 18.
 Mare, austris spirantibus glau-
 cum & caeruleum, aquilo-
 nibus obscurius atriusque.
 2, 30.
 Mare gelu non duratur. 17,
 8.
 Maris in tempestate qui fit
 ut homines timeant & pal-
 leant. 19, 1.
 Mariti officium erga uxorem.
 I, 17.
 M. Marius. 10, 3.
 Marsi serpentum virulento-
 rum domitores. 16, II.
 Marspiter. 5, 12.
 Marsus Circes filius. 16, 11.
 Martiae hastae cum movi-
 sent, qualibus piaculis id
 expiatum. 4, 6.

I N D E X

- Materfamilias & matrona. 18, 6.
- Materiae infames. 17, 12.
- Matrimus. 1, 12.
- Cn. Mattius verbis novis usus. 15, 25. figmenta ejus verborum venusta. 20, 9.
- Mature, Maturare*, quid & unde. 10, II.
- Mausolus rex Cariae: aut ut alii volunt, Graeciae praefectus. 10, 18. eius sepulcrum. *ibid.* ad eius certamen qui iverint, & quis vicerit. *ibid.*
- Mecaflor*, quale iusurandum. II, 6.
- Media sive mediocris forma orationis. 7, 14.
- Medicinae ut subsecivis horis operam dandum. 18, 10.
- Medium vinum. 13, 29.
- Megalensibus patricii mutare soliti. 2, 24. 18, 3.
- Mei*, patrio casu ab eo, quod est, *Ego*. 20, 6.
- Mei*, & *mi*. *ibid.*
- Ael. Melissi grammatici error. 18, 6.
- Memmius durus poëta. 19, 9.
- Memordi*, non *momordi*, dixerere veteres. 7, 9.
- Memoria hominum morte deleri non debet. 5, 13.
- Menander poëta quam Plautus antiquior. 3, 16. quot comoedias scriperit, & quotiens vicerit. 17, 14. quid Philemoni dixerit, cum saepe ab eo in co-
- mico certamine vincetur. 17, 4. eius comoediae a Caecilio versae. 2, 23.
- Mendicimonium*, *moechimonium* apud Laberium. 16, 7.
- Menippus philosophus servus fuit. 2, 18.
- Mensae rationes. II, 2.
- Mensae secundae. 13, II.
- Mentiri & mendacium dicere* ut differant. II, I.
- Meretricum vitia quibus verbis Plautus designaverit. 3, 3.
- Merope. 7, 3.
- Mesanculæ. 10, 25.
- M. Val. Messala consul. 15, II.
- Q. Metellus Numidicus pure casteque Latina lingua usus. 17, 2. eius oratio ob quid reprehensa, & quem in modum defensa sit. 1, 6. epistola eius ad Domitios cum in exilio esset. 15, 13. 17, 2.
- Q. Metellus Pius consul. 15, 28.
- Metii Fufetii mors. 20, I.
- Metus*, duobus modis accipitur. 2, 12.
- Mihi & tibi* ut pronuntientur. 10, 4.
- Milesiae virgines ut a voluntario interitu deterritae. 15, 10.
- Milesiorum legati ut a Demosthene pecunia accepta elusi. II, 9.
- Milites quid iurare soliti. 16, 4. quo die adesse debuerint, ut consuli citanti re-

RERUM ET VERBORUM.

sponderent; quaeque illis
concessae exceptiones. *ib.*
Militi ignominiae causa ve-
na soluta. 10, 8.
Mille hominum occiditur, quem-
admodum dicatur. 1, 16.
Milonis Crotoniensis athle-
tae miserandus interitus.
15, 16.
Miltiades. 17, 21.
Minores magistratus & ma-
iores. 13, 15.
Minos Iovis filius. 15, 21.
Miracula varia. 9, 4.
Miseriam quid efficiat. 18, 1.
Mithridateios potio. 17, 16.
Mithridates Ponti rex reme-
diorum adversus venena
peritissimus, eiusque mors.
ibid. quinque & viginti di-
versarum gentium linguis
locutus. 17, 17.
Moderamenta. 13, 6.
Moenia pluraliter semper.
19, 18.
Moera. 3, 16.
Molae Martis, in compreca-
tionibus. 13, 22.
Monocoli. 9, 4.
Monstra hominum varia. *ib.*
Morbi quando periculosio-
res. 3, 10.
Morbi vis. 12, 5.
Morbosne natura fecerit una
cum hominibus. 6, 1.
Morbus, in duodecim tabu-
lis. 20, 1.
Morbus fonticus. 16, 4. 20,
1.
Morbus ut a vitio differat
in edicto aedilium curu-
lium. 4, 2.

Mori constituentes inedia,
quoto die mortem oppre-
tant. 3, 10.
Moriens quo temporis mo-
mento moriatur. 6, 13.
Morta, una ex Parcis. 3, 19.
Mortales multi, & *multi ho-*
mines quid differant. 13,
28.
Mortuaria glossaria. 18, 7.
Q. Mucius pontifex maxi-
mus. 5, 19.
Mulcedo. 19, 9.
Mulier, si vinum bibit, a
marito multata. 10, 23.
Mulier sterilis venundata,
quatenus rehiberi possit,
inter iuris prudentes dif-
fensem. 4, 2.
Mulieri vir iudex. 10, 23.
Mulieres Romae per Hercu-
lem non iurabant. 11, 6.
Mulieres Romanae abstemiae
osculum cognatis ferebant,
ut odor indicium faceret
si bibissent. 10, 23.
Multa qui habet, multis in-
diget. 9, 8.
Multa, Sabinum vocabulum.
11, 1.
Multa suprema, minima, qui-
bus verbis dicta. *ibid.*
Multam dicere, facere. *ibid.*
Multigrumi fluctus apud Le-
vium. 19, 7.
Multiiugus, multicolor, multi-
formis. 18, 18.
Mundum muliebre. 4, 1.
Mundus muliebris. *ibid.*
Muneror, pro *munero*. 18, 12.
Municipes, & *municipium*,

I N D E X

- quid, & ut a colonia differat. 16, 13.
 Muraena Tarteſſia. 7, 16.
 Muralis corona. 5, 6.
Murina, muliebris potus. 10, 23.
 Musicam absconditam nulli rei esse. 13, 30.
 Musonius philosophus. 5, 1. quanti cuidam aeruscatori philosophum fese ostentanti dari iusserit. 9, 2. eius sententia quaedam a a M. Catone diu ante Latine dicta. 16, 1.
Mutant, pro *mutantur*, apud Varronem. 17, 13.
 Mutitare. 2, 24. 18, 2.
 Mutus morbosus est. 4, 3.
 Myoparones. 10, 25.
Mys Epicuri servus. 2, 8.

N.

- C. Naevius tribunus plebei Scipionem Africanum superiorem accusat. 4, 18.
 Naevius poëta quando fabulas apud populum Romanum dederit. 17, 21. fabulas duas in carcere conscripsit. 3, 3. versus eius in Scipionem Africanum superiorem. 6, 8. eiusdem epigramma sepulcro suo inditum. 1, 24.
Nani, apud Cinnam. 19, 13.
Nanus, id est, *pumilio*. 16, 7.
 Nasci non potest ante mensem septimum neque mas neque femina. 3, 10.

- Natis ante noctis horam sextam, uter dies natalis sit. 3, 2.
 Natura. 6, 1.
 Natura quid primum in homine creaverit. 13, 5.
Natura & fatum num eadem Ciceroni. 13, 1.
 Naturae vis. 12, 5.
 Navalis corona. 1, 6.
 Naucrites in Mausolaeo certamine fuit. 10, 18.
 Naves ut Liburni utque Graeci contexuerunt. 17, 3.
 Navigantes *ingredi & transgre- di recte dictum*. 10, 26.
 Navium vocabula. 10, 25.
Ne, particula privativa. 13, 21.
 Ne id quoque. 17, 2.
Necessitas & necessitudo non differunt. 13, 3.
 Nefasti dies vulgo perperam dicti. 4, 9.
 Corn. Nepos erravit, cum Ciceronem annos tres & vingt natum causam pro Sex. Roscio dixisse scripsit. 15, 28.
 Neptuni filii inhumanissimi & ferociſſimi a poētis habiti. 15, 21.
 Neptuni nomina. 2, 28.
 Neptunus' qua ratione apud Homerum dicat puellae a se compressae, illam intra annum parituram. 3, 16.
 Neptunus pater. *ibid.*
Nequitia, non vulgari significatu. 7, 11.
Neria, Cn. Gellio. 13, 22.
Nerienem, tertia correpta. *ib.*

RERUM ET VERBORUM.

- Nerienes Martis*, in comprehensionibus. *ibid.*
- Nerienes* vocandi casu apud Varronem. *ibid.*
- Nerio* quid Sabin. *ibid.*
- Nervi* unde. *ibid.*
- Nervias* in fidibus brumali die alias digitis pelli, alias sonare. 9, 7.
- Nervolaria* Plauti, inter incertas. 3, 3.
- Nescius*. 9, 12.
- Neurospasta*. 14, 1.
- Ni.* *ibid.*
- P. Nigidius Figulus. 4, 9. 10, 11. 13, 10, 17, 7. Ciceroni & Varroni coaetaneus. 19, 14. Cicero eum reveritus. 11, 11. 13, 23. commentatione eius propter obscuritatem non vulgariae. 19, 14. locus eius difficilis super literis. *ibid.*
- Nihil cum amaracino sui*, proverbium. *praefat.*
- Nihil cum faib'bus graculo*, proverbium. *ibid.*
- Nilus fluminum quae ultra imperium Romanum fluunt prima magnitudine. 10, 7.
- Nimium quantum. 1, 8. 15, 1, 16, 6. 18, 3.
- Niobe quot filios habuerit, variae Graecorum sententiae. 20, 7.
- Nivis aqua potui pessima; frugibus & arboribus foecunda. 19, 5.
- Noctescere. 18, 11.
- Nocticolor Memnon*, apud Le- vium. 19, 7.
- Nomen Tarquinium* apud L. Pifonem. 16, 9.
- Nomina non positiva esse, sed naturalia, argutissime a P. Nigidio disceptatum. 10, 4.
- Nomina quaedam singulari, quaedam numero plurali tantum dici, & quae ratio. 10, 8.
- Nomina quorundam patriciorum, qui male de republica meriti essent, ne cui eiusdem gentis indentur prohibitum est. 9, 2.
- Nona*, una ex Parcis. 3, 16.
- Nos* & *Vos* ut pronuntientur. 10, 4.
- Nostrum* & *nostrī* ubi locum habeant. 20, 6.
- Novicium. 6, 5.
- Novissimus* & *novissime* cur Cicero non dixerit. 10, 21.
- Nox*, pro *noctu*, in XII tabulis. 8, 1.
- Nuces Thafiae. 7, 16.
- Nutrices infantum quales plerumque esse soleant. 12, 1.
- Nutriendos liberos esse feminis, non nutricum, sed suo sibi lacte. *ibid.*

O.

- Ob, praepositionis natura. 4, 17.
- Obba. 16, 7.
- Obesum* quid. 19, 7.
- Obiicere*, cur prima produc- ta ponatur. 4, 17.

I N D E X

- Obicibus* cur primam productam habeat. 1, 17.
Oblique agere. 7, 17.
Oblitera gens, apud Levium. 19, 7.
Obnoxie, in Plauto. 3, 17.
Obnoxius quid significet, quaeque eius origo. *ibid.*
Obsidionalis corona. 5, 6.
Obstipidus. 5, 1.
Occidione occisus. 5, 17.
Oceanus cum luna simul fenevit adolescentique. 14, 1.
Oculorum quae vis. 5, 16.
Offendere. 9, 1.
Officiorum quis ordo Romae observatus. 5, 13.
Oleaginea corona. 5, 6.
Olearum folia quando convertantur. 9, 7.
Oleum cur saepe congelascat. 17, 8.
Olus Postumius Tubertus dictator Romae quando fuerit. 17, 21.
Olympias Philippi regis uxor, Alexandri mater. 7, 1. eius ad Alexandri literas, in quibus se Iovis Ammonis filium dixerat, rescriptio. 13, 4.
Olympicum stadium longius quam cetera. 1, 1.
Omnimodis. 2, 18. 4, 2.
Oneisicritus historicus. 9, 4.
Opicus. 11, 16. 13, 9.
C. Oppius de vita P. Scipionis Africani superioris scripsit. 7, 1.
C. Oppius res Caesaris curabat. 17, 9.
Opposita. 16, 8.
Opus divitias ut dictum. 7, 2.
Ofantes in senatu exsurgunt. 7, 3.
Oranti senatori in senatu alia conducunt principia, quam patrono pro reo causam dicenti. *ibid.*
Orationem in pectore, non in ore nasci debere. 1, 15.
Orationis virtutes. 7, 14.
Orbis, in re militari. 10, 9.
Orcinus thesaurus. 1, 24.
Oresti corpus non tam grande inventum fuisse quam Herodotus vult. 3, 10.
Oriae. 10, 25.
Oriens aequinoctialis, brumalis, solstitialis. 2, 22.
Ornatu, dandi casu. 4, 6.
Ornithones. 2, 20.
Orthium carmen. 16, 19.
Oscedo. 4, 20.
Ostrea Tarentina. 7, 16.
Ostreae cum luna quam *σύμπαθειαν* habeant. 20, 8.
Ofus. 4, 8.
Otacilius Crassus consul. 10, 6.
Ovalis corona. 5, 6.
Ovandi quae causa. *ibid.*
Ovantes, utrum pedibus aequis vehentes civitatem ingrediantur. *ibid.*
Oves virili genere in multa dicenda. 7, 8. 11, 1.

P.

- Pabulor. 17, 2.
Pacis bibliotheca. 16, 8.
Pacis templum. 5, 21.

RERUM ET VERBORUM.

- Pactitia pugnae cessatio. 1, 25.
Pacuvius poëta quando florerit. 17, 21. eius epigramma sepulcro suo inditum. 1, 24. eiusdem cum Accio poëta colloquium. 18, 2.
Palma Aegyptia. 7, 16.
Palmae vis & natura, & cur ea signum victoriae. 3, 6.
Panaetio ἀναλγησία atque ἀπάθεια non probata. 12, 5.
Panaetium M. Tullius aemulatus in libris de officiis. 13, 6.
Pancratiae. 13, 26.
Panda. 13, 21.
Papia lex de capienda Vesta-
li. 1, 12.
Papirius Praetextatus cur ita cognominatus. 1, 23.
Parcae a partu: earum no-
mina. 1, 16.
Parcus unde, & super eo
Gabii Bassi traditio elusa.
3, 19.
Parones. 10, 25.
Parthenii versus a Virgilio
expresus. 13, 26.
Partim hominum, qua ratio-
ne veteres dixerint. 10, 13.
Partu uno quot pueri simul
gigni possint. 10, 2.
Partus, postquam muliebris
uterus semen genitale con-
cepit, quo mense fiat,
variae tam medicorum
quam philosophorum &
auctorum veterum opinio-
nes; & quo mense fiat
secundum Romanos. 3, 16.
Passa, muliebris potus. 10,
23.
Passis velis, & *passis manibus*
a pandor, non a patior, ve-
teres dixerunt. 15, 15.
Patto capillo. *ibid.*
Patiendi verba in agendi mo-
dum a veteribus versa. 18,
12.
Patrensis bibliotheca. 18, 9.
Patri debita in omnibus re-
bus praerogativa quatenus
conniveat filio magistra-
tum gerente. 2, 2.
Patrima, matrima. 1, 12.
Patris iussis quatenus paren-
dum. 2, 7.
Patronis, qui pro reis dicunt,
quid in principio oratio-
nis faciendum. 7, 3.
Pavere etiam sapientis esse.
19, 1.
Jul. Paulus. 1, 22. 5, 4. 19,
1.
Pavus e Samo. 7, 16.
Peccata exemplis non pur-
gari: superque eo Demost-
henis dictum. 10, 9.
Peccatis poeniendis quot cau-
sae. 6, 14.
Peccatu. 13, 19.
Peccatum nullum latere, sed
tempore revelari. 12, 11.
Pectunculus Chius. 7, 16.
Pecunia quibus modis data
probetur. 14, 2.
Pedanaeus, non *pedarius*, di-
cendum. 3, 18.
Pedarii equites. *ibid.*
Pellex quae. 4, 3.

I N D E X

- Pelamys Chalcedonia. 7, 16.
 Peloponnesiacum bellum quo tempore fuerit. 17, 21.
 Pelusiota cur caepe non edant. 20, 8.
Penus varii generis, & quid sit. 4, 1.
Peposcī, non *poposcī*, veteres dixerunt. *ibid.*
Pepugi, non *pupugi*, veteribus dictum. *ibid.*
 Perdices bina corda habere scripsit Theophrastus. 16, 15.
 Peregrinus, Proteus philosphus quomodo non peccandum esse docuerit. 12, 11.
 Periander Corinthi rex. 16, 19.
 Pericles Alcibiadis avunculus, 15, 17. eius dictum. 1, 3.
Pernicīi, *progenīi*, patrio cafu. 9, 4.
 Persae quando ab Atheniensibus victi. 17, 21.
 Perseus Macedonum rex Philippi filius bellum contra Romanos gessit, victusque fuit. 7, 3.
 Perseus Zenonis Stoici servus. 2, 18.
Personae ἔτυμον quam lepidum Gab. Basilius posuerit. 5, 7.
Pertinentia gaudia pectus, apud Virgilium. 9, 9.
Pestilentia, *pulverulenta loca* apud Levium. 10, 7.
Petroritum, cuius linguae vocabulum. 15, 30.
 Phaedon Socratus servus. 2, 18.
 Phalarica. 10, 25.
 Phafeli. *ibid.*
 Philemo comicus Menandrum vicit. 7, 4.
 Philippides poëta prae nimia laetitia mortuus. 3, 15.
 Philippus regnum Macedonie quando adeptus. 17, 21. quando apud Chæroneam Athenienses vicevit. *ibid.* ex infidiis occisus. *ibid.* eiusdem ad Aristotelem epistola super Alexandro recens nato. 9, 3.
 Philistio Locrus vetus medicus. 17, 11.
 Philolaus Pythagoricus. 3, 17.
 Philosophia degustanda, non ingurgitanda. 5, 16.
 Philosophia gnaviter sectanda. 6, 10.
 Philosophi falsi & veri ex Epicteti sententia qui? 1, 2.
 Philosophi aliquot qui servitatem fervierunt. 2, 18.
 Philosophi iactabundi exemplum. 1, 2.
 Philosophi nomen cultu habituque mentientem quendam quibus verbis Heroes Atticus notaverit. 9, 2.
 Philosophi nomine, & non re, ut a Catone fuerint natati. 13, 22. de Philosophis urbe exigendis fenantur consulti & edicti censorum verba. 15, 11.
 Philosophus ut audiendus. 5, 1.

RERUM ET VERBORUM.

Phoeniceus color. 2, 26, 3, 9.
Phormio, Atheniensium dux.
17, 21.
Phrygia attagena. 7, 16.
*Picdaci*um, apud Laberium.
16, 7.
Pigitum. 15, 13.
Pigneror, pro *pignero*. 18, 12.
Pignoris capio, copulate. 7,
10.
Pilum. 10, 25.
Piscinae. 2, 20.
Pindarus pingui facundia.
versus eius super descrip-
tione Aetnae non bene a
Virgilio expressi. 17, 10.
Pisistratus tyrannus quo tem-
pore vixerit. 17, 21. idem
primus libros Athenis le-
gendos publice dedit. 6,
17.
Placida, navium genus. 10,
25.
Planus, id est, *sycophanta*,
apud Laberium. 16, 7.
Plato, veritatis amantissimus,
quibus verbis philosophos
inceffuerit, qui verae phi-
losophiae emolumenta ig-
norant. 10, 22. quando ad
Dionysium Siciliae tyran-
num profectus fit. 17, 21.
an Xenophonti male vo-
luerit. 14, 3. eius & Ly-
siae oratio ut differat Fa-
vorini sententia. 2, 5. duas
solum poeniendi causas po-
nit. 6, 14. eius elegans sen-
tentia. 2, 22. 13, 6. homo
tenui pecunia. 3, 17. Phi-
lolai Pythagorici libros
quanti mercatus. *ibid.* eius

versus amatorii liberius La-
tine versi. 19, 11. quid vo-
luptatem esse dicat. 9, 5.
quaedam eius exercitii gra-
tia Latine versa. 17, 20.
Plautius comoediarum scrip-
tor, cuius comoediae qua-
dam errore nominis Plau-
to adscriptae. 3, 3.
Plautus quando floruerit. 17,
21. Latinae linguae decus.
19, 8. comoedias in pistrino
scripsit. 3, 3. elogium
eius verum. 7, 17. eius sub
nomine quot comoediae
ferantur. 3, 3. L. Aelii
sententia quot sint. *ibid.*
recte Nerienem coniugem
Martis dixit. 13, 21. co-
moediae eius ut dignoscen-
dae. 3, 3. XXI Varronia-
nae dictae. *ibid.* epigrام-
ma eius sepulcro indi-
tum. 1, 24.
Plebes ut a *populo* differat.
10, 20.
Plebiscita. 15, 27.
Plebiscitum quid. 10, 20.
Plerique omnes. 8, 11.
Plinius Secundus. 9, 3, 11,
16. eius parum cauta scrip-
tio. 9, 16.
Plurali numero carentia. 9, 8.
Pluria, recte Latine dici. 5,
21.
Plutarchus. 14, 11. inique
Epicurum in syllogismo
reprehendit. 2, 1. eundem
non recte etiam in verbis
frivolis reprehendit. 2, 9.
quid illi servus obiecerit,
quem loro caedi iubebat.

I N D E X

- 1, 26. opinionem Platonis de natura stomachi adversus Erasistratum tutatur.
- 17, 11. libri eius titulus περὶ πολυπραγμοσύνης quid sibi velit. 1, 16.
- Poeni etiam de omnium rerum imperio decertarunt. 10, 27.
- Poenicum bellum primum. 17, 21.
- Poenitente unde, & quid pro prie. 17, 1.
- Poëtarum Latinorum qui dulcedinem versuum Anacreonticorum aequiparaverint. 19, 9.
- Poetilius tribunus plebei a Scipione Africano superiore rationes praedae Antiochenæ poscit. 4, 18.
- Afin. Pollio frustra Sallustium reprehendere conatus est. 10, 26.
- Polus histrio celebris, superque eo historia memoratudigna. 7, 5.
- Polycrata nobilis femina, nimio gaudio mortua. 3, 15.
- Polyphontes rex. 7, 3.
- Polystephanus historicus. 9, 4.
- Pomoerium auguribus quid, quique eius proferendi ius habeat. 13, 14.
- Cn. Pomp. Strabo Pompeii Magni pater Asculanos subegit. 15, 4.
- Cn. Pompeius Magnus consul cum M. Crasso. 14, 7. Varronem rogat, ut librum faciat, ex quo dif-
- cat quid facere debeat cum senatus ipsi consulendus. *ibid.* aede Victoriae a se dedicata quomodo nomen honoris sui theatro inscribi iusserit. 10, 1. filia C. Caesaris ei desponsa. 4, 10. eius imperium. 10, 20.
- Pompopolus Theophrasti servus. 17, 18.
- Pomptinus ager. 9, II.
- Ponticae anates vim habent venenis detergendas. 17, 16.
- Pontifices pro collegio discernunt. 11, 3.
- Pontificium. 1, 13.
- Pontones. 10, 25.
- P. Popilius. 11, 13.
- Populabundus*, apud Sisenam. 11, 15.
- Populus fundus factus. 16, 13.
- Porca praecidanea Cereri sacra. 4, 6.
- Porcetra* quid, & ut a sue differat. 18, 6.
- Porcia lex. 10, 3.
- Porciae familiae nomina & genera. 13, 19.
- Porcius tribunus plebis. 13, 12.
- Postliminio redire. 7, 18.
- Postprincipia. 16, 9 & 18.
- Postremissimus. 15, 12.
- Postverta dea. 6, 16.
- Postuma proles*, apud Virgilium. 2, 16.
- Postumiana imperia. 1, 13.
- Sp. Postumius consul. 17, 21.
- Præcipitantia*. 6, 2.

RERUM ET VERBORUM.

- Praecox*, *praecocis* facit, non, *praecoquis*. 10, 11.
Praeda quid, & ut a manu-
biis differat. 13, 24.
Praefectus Latinarum causa
creatus an senatus consu-
lendi ius habeat. 14, 8.
Praeficarum voces. 18, 7.
Praefiscine & *praefiscini*. 10,
24.
Praemandare. 4, 1.
Premature. 10, 11.
Praemodum. 7, 7.
Praemorsisse, apud Plautum,
pro *praemordisse*. 7, 9.
Praenestini ex colonis muni-
cipes a Tiberio facti. 16,
13.
Praepes portus, apud Q. En-
nium. 6, 6.
Praepedes loci, apud eun-
dem. *ibid.*
Praepetes pennae apud Virgi-
lium. *ibid.*
Præpositiones verbis *præ-*
positae quatenus produ-
cantur, quatenus corri-
piantur, multis exemplis
ostensum. 4, 17.
Praepositionum quarundam
naturam ut Cicero obser-
vavit, non semper ean-
dem esse. 17, 17.
Praesentarius. 16, 4.
Praeterpropter, apud Ennium.
19, 10.
Praestabilis. 1, 3.
Praetextata verba. 9, 10.
Praetores consulum collegae,
consules tamen rogare non
possunt, & minori sunt
quam illi imperio. 13, 14.
Praetoris cuiusdam lepidum
in *advocatum* dictum. 1,
22.
Praeverbium. 7, 7.
Pensionem tribunus plebei
habet, non etiam vocatio-
nem. 13, 12.
Primitus. 6, 2.
Princeps. 4, 10.
Priva quae veteres dixerint.
10, 20.
Privilegium quid? *ibid.*
Priusquam *Theognis* *nascere-*
tur. proverb. 1, 3.
Pro particulae varietas. 11,
3.
Pro *praepositio* quando pro-
ducte & quando correpte
pronuntietur. 2, 17.
Pro castris pugnatum. 11, 3.
Pro testimonio testis dicit. *ib.*
Probi ad Marcellum epistola.
4, 7.
Proclive & *proclivi*. 10, 24.
Procurare, in haruspicina! 4,
5. in piaculis. 4, 6, 16, 6.
Prodicus rhetor. 15, 20.
Prodromi. 2, 22.
Productae Kalendae. 18, 13.
Profata, apud Varonem. 16,
8.
Profligo verbum improprie
vulgo usurpari. 15, 5.
Proletarii qui? 16, 10.
Proletariis Romae honor ha-
bitus. 2, 15.
Proloquium. 5, 11.
Proloquium, quid? 16, 8.
Prolubium. 16, 19.
Proludium. 5, 10.
Proluvium rei Veneriae. 4, 11.
Promercalia. 4, 1.

INDEX

- Promisce. 6, 14, 7, 3, 10,
2, 13, 9.
Promiscus. 11, 16.
Pronuntiatum, Ciceroni. 16,
8.
Properatim. 12, 15.
Properare, ut a festinare dif-
ferat. 16, 14.
Properare aliud quam matura-
re. 10, 11.
Propere. *ibid.*
Prosa, dea. 16, 16.
Profumia. 10, 25.
Provocatio ad tribunos ple-
bei. 4, 14.
Protagoras cuius conditionis
homo fuerit, & ut ad phi-
losophiam adierit. 5, 1.
Protogenes pictor. 5, 3.
Prudentia indiserta magis eli-
genda, quam stulta loqua-
citas. 1, 15.
Publii mimographi sententiae
selectiores. 17, 14.
Publius suppar Laberio quam
gratus C. Caesari fuerit. *ib.*
Pudor sanguinem cur dif-
fundat. 19, 7.
Pudoricolor aurora Levio. *ib.*
Pueritiae finis. 10, 28.
Puerorum impubium victus
tit moderandus. 9, 19.
Pugiones. 10, 25.
Pulveret, apud Plautum. 18,
12.
Horatius Pulvillus consul. 17,
22.
Pumiliones Graece *váyos*. 19,
13.
Pupillos defendere quam
sanctum apud Romanos.
5, 13.
- Purpurare. 18, 11.
Purum putum, unde. 8, 5.
Putare. *ibid.*
Pygmaei. 9, 4.
Pyramides, apud geometras.
1, 20.
Pyrrhonii philosophi ut ab
Academicis differunt. 11,
5.
Pyrrhonis philosophi senten-
tia. *ibid.*
Pyrthus rex. 3, 7, 10, 19.
quando bellum cum po-
pulo Romano gesserit. 17,
21.
Pythagoras quando in Italiam
venerit. *ibid.* quibus cibis
abstinuerit secundum Plu-
tarachum. 4, 11. neque de
animalibus eum neque de
fabis comedisse falsa opini-
o. *ibid.* dictus Euphor-
bus, Pyrander, Callicleas,
& deinde femina nomine
Alce. *ibid.* eius disciplinae
quis ordo. 1, 9.
Pythagoricis quantum tem-
poris tacendi, quantum-
que dicendi imperatum.
1, 9.
Pythia. 12, 5.

Q,

- Quadrantalia. 1, 20.
Quadriga, numero singulari-
apud Varronem. 19, 10.
Quadrigae num singularē
numerum habeant. *ibid.*
Cl. *Quadrigarii* & Valerii An-
tiatis super historia de Pyr-

RERUM ET VERBORUM.

- rho rege veneno necando
diffensio. 3, 8.
- Quadrupes eques*, non *equis*,
Ennius scripsit. 17, 5.
- Quaestor an in ius ad praetorem a privato vocari
possit. 13, 13.
- Quaestor praedam vendit.
13, 23.
- Quartum*, & *quarto* consul. 10,
1.
- Quassare. 2, 6.
- Querna corona. 5, 6.
- Quernus cibus antiquissimus.
ibid.
- Quiesco*, & similia, utrum e producta, an correpta effe-
rantur. 6, 15.
- Quin* particulae variae signifi-
cationes, eiusque in ve-
terum scriptis obscuritas.
17, 13.
- Quinquatus* unde. 2, 21.
- P. Quintium qua aetate Ci-
cero defenderit. 15, 28.
- Quintus Catulus curator re-
stituendi Capitolii. 2, 10.
- Quoad vivet*, & *quoad morie-
tur*, cur idem tempus signi-
ficiant, cum ex duobus sint
facta contrariis. 7, 21.
- QUOD SUBREPTUM ERIT**,
lege Atinia ut accipien-
dum. 17, 7.
- Quoque*, pro *quidem*. 17, 2.
- Quotquot annis. 6, 5.
- Quopsones*, apud Afros. 8, 13.
- R.
- Radere barbam ante senec-
tam aetatem Romani etiam
moris fuit. 3, 4.
- Rarenter. 2, 25.
- Ratariae naves. 10, 25.
- Ratio ut nata in homine. 12,
5.
- Recentatur*, apud Mattium.
15, 25.
- Receptitus servus*, quis apud
Catonem, praeter Verrii
Flacci sententiam. 17, 6.
- Recipere* mulier dicitur ex do-
te. *ibid.*
- Rectos cupressos*, apud En-
nium. 13, 19.
- Recuperatores a praetoribus
iniuriis aestimandis dati.
20, 1.
- Redhibitio in servis. 4, 2.
- Referre gratiam. 1, 4.
- Refrigerare*, apud Varronem.
13, 24.
- Relligio est dicere*, apud Te-
rentium. 4, 9.
- Relligiosa delubra. *ibid.*
- Relligiosi dies. *ibid.*
- Relligiosus quid & quam πο-
λυτημον, quoque signifi-
catu ad eundem modum
inclinata nomina dicantur.
ibid.
- Rem praefidio futurum*, & si-
milia, & qua ratione di-
cantur. 1, 7.
- Remus a Romulo in monte
Aventino auspicio supera-
tus. 13, 14.
- Reorum cultus. 3, 4.
- Rescire* quid. 2, 19.
- Res profligata. 15, 5.
- Res repetere, ius belli. 16,
11.
- Restare. 1, 22.
- Retae. 11, 17.

I N D E X

- Retanda flumina in praetorio edicto.* *ibid.*
- Rex sacrificulus solus super flaminem Dialem accumbit. 10, 15.
- Rhetor ut loqui debeat. 1, 6.
- Rhetores Italia ut urbe eieci, & super eo verba edicti censorii. 15, 11.
- Rhodanus fluviorum qui ultra Romanum imperium fluunt, tertia magnitudo ne. 10, 7.
- Rhodienses amici & socii populi Romani ut se in bello Persico gesserint, quae eorum consilia, & ut a Catone in senatu defensi, cum quidam e senatoribus bellum illis inferendum censerent. 7, 3.
- Rhodii obfessi a Demetrio quae verba ad illum super Ialyssi imagine, quam incendere parabat, legaverint. 15, 31.
- Rhodos insula. *ibid.*
- Rica. 6, 10.
- Ridibundus. 15, 15.
- Robigus*, deus. 5, 12.
- Roboraria. 2, 20.
- Robur. 10, 12.
- Rogare praetorem vel consulem praetor non potest. 13, 14.
- Rogatio* quid. 10, 20.
- Romani populi & Poeni collatio. 10, 27.
- Romanus populus quibus rebus e minimo maximus factus. 20, 1.
- Romani veteres quam Graecae linguae imperiti. 13, 9.
- Romuli regis egregia circa vinum responsio. 11, 14.
- Sex. Roscium qua aetate Cicero defenderit. 15, 28.
- Rubidus color. 2, 26.
- Corn. Rufinus a C. Fabricio senatu motus. 4, 8, 17, 21. ab eodem consul designari curatus, cum tamen ei inimicus esset. *ibid.*
- Rufus color. 2, 26.
- Rumices. 10, 25.
- Rumpiae. *ibid.*
- Rupices. 13, 19.
- Rutilus color. 2, 26.
- S.
- Cael. Sabinus I. C. 7, 4.
- Sabinus medicus Hippocraticus enarrator. 3, 16.
- Sacellum* quid, & unde; in eoque Trebatii error. 6, 12.
- Sacrorum detestatio. 15, 27.
- Salacia Neptuni*, in comprehensionibus. 13, 21.
- Sallustius proprietatum in verbis retinentissimus. 10, 20. novator verborum. 1, 15. in adulterio deprehensus ab Annio Milone, lorisque caefus. 17, 18. loci cuiusdam eius cum Demosthenico collatio facta. 2, 20. multi eius obtrectatores. 4, 15. sententia eius contra invidorum calumnias defensa. *ibid.* nequid-

RERUM ET VERBORUM.

- quam ab Asinio Polione
reprehensus. 10, 26. ve-
ra eius lectio. 20, 6.
Salonius cliens M. Catonis.
13, 19.
Saltēm particulae quae vis
quaeque origo. 12, 14.
Saltuatim. 12, 15.
Samnites ad Fabricium lega-
tos mittunt. 7, 14.
Samniticum bellum. 17, 21.
Sanates, in XII tabulis. 16,
10.
Sanctitudo & sanctitas. 17, 2.
Sandaliarius Romae. 18, 4.
Sanguinem cur pudor dif-
fundat; timor vero con-
trahat. 19, 6.
Sanguinis dimissio inter ig-
nominias militares. 10, 8.
Sapiens an irascatur. 1, 26.
Sapiens nil cogi potest. 12, 5.
Sapiens quemadmodum do-
lorem ferat. *ibid.*
Sapientiam filiam Uſus &
Memoriae eleganter Afra-
nius dixit. 13, 8.
Sarpedon Iovis filius. 15, 21.
Satrapes. 10, 18.
Saturionem suam Plautus in
pistrino scripsit. 3, 3.
Saturnalia Athenis quemad-
modum A. Gellius, aliique
Latini, qui studiorum causa
eo venerant, quaestionum
certationibus agitare soliti.
18, 2.
Sauromatae diebus tertiiis ci-
bum capiunt. 9, 4.
Scaeuitas. 6, 2. 20, 1.
Q. Scaevola non satis recte
penum definivit. 4, 1.
A. Gellii Vol. II.
- Scaphae. 10, 25.
Scari Cilices. 7, 16.
Scaurus grammaticus D. Ha-
driani temporibus. 11, 15.
ut Caesellum Vindicem
reprehenderit. *ibid.*
Scenicorum artificum stu-
dium & amor non hone-
stus. 20, 4.
Schemata geometraturum. 1,
20.
Scholica nugalia. 4, 1.
Scythaean ἀνδρωποφάγοι. 9, 4.
Scythaean quemadmodum fa-
mem diu tolerent. 16, 3.
Scimpodium Graeciense. 19,
10.
L. Scipioni Asiatico multa ir-
rogata a C. Munatio tri-
buno plebei. 7, 19.
P. Scipioni Africano a Clau-
dio Afello tribuno plebei
dies dictus. 3, 4. idem ei-
dem Afello in censura e-
quum ademit. *ibid.* eius
oratio contra Afellum. 7,
11.
P. Scipio Africanus superior
ut cum Tib. Graccho, Tib.
& C. patre, in gratiam re-
dierit, & affinitatem cum
eo instituerit. 12, 8. vi-
tam eius qui scripserint.
7, 1. signa, quae eius na-
tivitatem praeceſſere. *ibid.*
cum Iove Capitolino lo-
cūtus. *ib.* oppidum quod-
dam in Hispania ut expu-
gnaverit. *ibid.* quam altus
animo fuerit & magnificus,
exemplis ostensum. 4, 18.
quid M. Naevio tribuno

* B b

I N D E X

- plebei illud apud popu-
lum, quod pecuniam ab
Antiocho accepisset, accu-
santi responderit. *ibid.* quid
fecerit Poetilio tribuno ple-
bei, rationes a se pecuniae
Antiochenae exigente. *ib.*
adolescens fama non sin-
cera, ita ut Naevius poë-
ta in eum scriberet. 6, 8.
- S**cripi. 12, 6.
Sciscidi, pro scidi. 7, 9.
Scitamenta. 18, 8. 20, 9.
Scorpii. 10, 25.
Scribendi occulte exempla
varia. 17, 9.
Scriptum facere. 6, 9.
Scruta, scrutarius. 3, 14.
Sculna, apud Varronem. 20,
11.
Scyron Iovis filius. 15, 21.
Scytale Laconica. 17, 9.
Secare, & sectio. 20, 1.
Sectius, apud Plautum. 18,
9.
Secundis rebus & prosperis
homines in potestate sua
non sunt. 7, 3.
Secures. 10, 3.
Securim, non securem. 13, 19.
Sedavit tempestas. 18, 12.
Selianus equus, proverb. 3, 9.
Cn. Seius a M. Antonio ca-
pitis damnatus. 1, 9.
Seleucus rex Nicanor dictus
libros, quos Xerxes aspor-
taverat, Athenas referen-
dos curavit. 6, 17.
Sella curulis. 3, 18.
Sellarius quaestus. 3, 1.
Semiphalarica. 10, 25.
Senatorem quis vestitus, quis
calceatus deceat, quis de-
ceat. 13, 20.
Senatores non erant, etiam-
si curulibns magistratibus
functi, qui a censoribus in
senatum lecti non erant.
3, 18.
Senatores, qui curulem ma-
gistratum gessissent curru
soliti in curiam vehi. *ibid.*
Senatus, & similia patiendi
casu a M. Varrone & P.
Nigidio posita. 4, 16.
Senatum habere quibus die-
bus ius sit. 14, 7.
Senatum habiturus auspicari
prius & hostiam immolare
debet. 14, 7. idem prius
de rebus divinis quam hu-
manis ad senatum referre
debet. *ibid.*
Senatus consulendi quibus
ordine ius fuerit, quibus
extra ordinem. 14, 7, 8.
Senatus, pro loco & pro ho-
minibus. 18, 7.
Senatus in Capitolio epula-
tus. 12, 8.
Senatus per quos more ma-
iorum haberi solitus sit.
14, 7.
Senatus consultum quot mo-
dis fiat; quique super eo
primus in senatu rogari
solitus. 14, 1.
Senatus consultum per di-
scussionem factum. 3, 18.
Senatus consultum ubi fiat.
14, 4. ante exortum solis,
aut post occasum factum
ratum non est. *ibid.*
Senecae futile de Q. Ennio,

RERUM ET VERBORUM.

- P. Virgilio, & M. Cicero-
ne iudicium; varia item
de eo iudicia. 12, 2. quae
bene dixisse dicatur. *ibid.*
Senectuti olim amplius honor
habitus. 2, 15.
Seniores a minoribus domum
deducti. *ibid.*
Seniores, qui. 10, 28.
Senonicum bellum. 17, 21.
Sensuum hominum quinque
duos esse maxime bellus
comunes. 19, 2.
Sensuum naturalis defectio,
& quid de ea Aristoteles.
7, 6.
Sententiam in senatu quibus
dicere licuerit. 3, 18.
Sententiarum rogandarum in
senatu quis olim ordo. 4, 10.
Septemtrionarius ventus. 2,
22.
Septemtrionum verum *etu-*
muov. 2, 21.
Septenarii numeri vis. 3, 10.
Sequester. 2, 11.
Sequestro positum, apud Ca-
tonem. *ibid.*
Sermonari. 17, 2.
Serpens inusitatae magnitu-
dinis. 6, 3.
Serra, in re militari. 10, 9.
Q. Serranus consul. 15, 28.
Sertorius quo astu barbaros
milites sibi conciliaverit,
& in officio continuerit.
15, 22.
Servi in furto manifesto pren-
si ut poeniantur. 11, 18.
Servi pileati venundati, quo-
rum nomine vendor nici-
hil praefat. 7, 4.
Servilianus V. Cl. 1, 2.
Servius Sulpicius I. C. 2, 10;
6, 12.
Servius Tullius Romanorum
rex. 13, 14. quot classes
iuniorum census faciendo
instituerit, & quae pueri-
tiae, iuventae, senectae po-
suerit discrimina. 10, 28.
Servus iure veteri in adop-
tionem etiam per praeto-
rem dari poterat. 5, 19.
Seston Ποσείδωνειον dictum.
14, 6.
Sexagesimus tertius annus in
senibus periculosus. 15, 7.
SI. DEO. SI. DEAE. in pia-
culis. 2, 28. 15, 23.
Sibones. 10, 25.
Sibyllini libri ut Romam ve-
nerint. 1, 19.
Sicae. 10, 25.
Siccius Dentatus bellator ma-
gnus, Achilles Romanus
dictus. 2, 11.
Siciles. 10, 25.
Sicinnistas nebuloſo nomine cur
Accius dixerit. 20, 3.
Sidera quaedam a quibusdam
terrīs videntur, a quibus-
dam non. 19, 1.
Sidičinus quaestor. 10, 3.
Silenta loca, apud Leviunt.
19, 7.
Silvius post Aeneae mortem
natus. 2, 16.
Sinnius Capito. 5, 21.
Sinus togae. 4, 18.
Sifenna adverbii in *im* plu-
rimum usus. 12, 15.
Siticines, apud Catonem. 20,
2.

I N D E X

- Siti. *ibid.*
- Socrates quando Athenis capit is damnatus & veneno necatus. 17, 21. quid Alcibiadi querenti cur uxorem suam tam acerbam domo non exigeret respondebit. 1, 17. eum unquam de rebus naturalibus disputasse negat Xenophon. 14, 3. eius patientia & temperantia. 2, 1.
- Sol in coelo vertitur. 12, 1.
- Sol occasus. 17, 2.
- Soleaē. 13, 21.
- Solidum*, schema geometricum. 1, 20.
- Soliferrea. 10, 25.
- Solis defectus causa incerta. 2, 28.
- Soloecismum quomodo Latini appellaverint. 5, 20.
- Solon quando leges Atheniensium scriperit. 17, 21. eius leges Athenis axibus ligneis incisae. 2, 12. lex eius pensitata, quae poena eos afficit, qui sese a civili seditione removissent. *ib.* qua multa fures affecerit. 11, 18.
- Solstitium & bruma. 3, 10.
- Solstitium in septimo signo Zodiaci fit a bruma. *ibid.*
- Somnus nimius pueris nocet. 4, 9.
- Sophismata. 18, 13.
- Sophocles tragoeodus quando floruerit. 17, 21. eius *Elektra*. 7, 5. eius sententia prudens. 12, 11. antiquior Euripide. 13, 18.
- versus eius Euripidi a Platone tributi. *ibid.*
- Soror*, unde dicta ex Laboenis sententia. 13, 10.
- Sortitio in facro certamine. 5, 9.
- Soterici lecti. 12, 2.
- Sotion Peripateticus. 1, 8.
- Spadix. 2, 26. 3, 9.
- Spari. 10, 25.
- Sparti usus quando in Graecia cooperit. 17, 3.
- Spatae. 10, 25.
- Specii*, interrogandi casu. 9, 14.
- Speusippus philosophus. 3, 17. voluptas & dolor duo illi mala opposita, medium eorum bonum. 9, 5.
- Spepondi*, non *spopondi*, dixerunt veteres. 7, 9.
- Sponsaliorum follemnia ex Servii Sulpicij sententia. 4, 4.
- Sponsus, sponsa. *ibid.*
- Sp. Carvilius Ruba primus divortium Romae cum uxore fecit. 4, 5.
- Squallere. 2, 6.
- Squallor. *ibid.*
- Stadiorum in Graecia longitudo. 1, 1.
- Stare peclus sentibus*, apud Lucilium. 8, 4.
- Stata forma* quae Ennio, *uxoria* Favorino dicto. 5, 11.
- Stationes Romae ius docentium. 13, 13.
- Stellarum siderumque observatione liquide non consistit. 14, 1.
- Stellarum non esse eam vim

RERUM ET VERBORUM.

- quam Chaldaeи dicunt. *ib.*
Stitifses, non *stetifses*, legen-
dum apud Catonem. 2,
14.
Stlata. 10, 25.
Stoici & Peripatetici dispu-
tatio super vita beata. 18,
1.
Stoicus verus ex Epicteti sen-
tentia. 1, 2.
Stolidi qui proprie. 18, 4.
Stomachi via, & quomodo
cibi in eum descendant.
17, 11.
Stribligo. 5, 20.
Stupa. 17, 3.
Suadae medulla. 12, 2.
Suavitudo & suavitas. 13, 2.
Sub corona venire. 7, 4.
Subductisupercilicarptores.
19, 7.
Subices. 4, 17.
Subnixo animo, apud Q. Clau-
dium. 17, 6.
Suboles. 19, 12.
Subsecivum studium & tu-
multuarium. 13, 23.
Subsecivum tempus. 8, 10.
20, 11.
Subsidio, in re militari. 10, 9.
Subsolanus ventus. 2, 22.
Succidaneae hostiae. 4, 6.
Succenturiari. 15, 8.
Succidaneum tergum, apud
Plautum. 4, 6.
Succidiae. 13, 23.
Suculae stellae ubi in coelo.
13, 9.
Sufferctus. 4, 17.
L. Sulla Felix consul. 15, 18.
L. Sulla Piraeum oppugnat.
15, 1.
- P. Sulla reus M. Ciceroni
mutuam dat pecuniam. 12,
12.
P. Sulla proferendi imperii
titulum quaesivit. 13, 14.
P. Sulpicio Gallo quid P. A-
fricanus Pauli F. obiece-
rit. 7, 12.
Sulpicius Apollinaris. 4, 17.
12, 13, 16. 16, 5. 18, 4.
Summovere populum. 13, 13.
Summus tonus. 13, 24.
Sumtuariae leges. 2, 24.
Supereffe. 1, 22.
Sursum cur certiores ictus
fiant, si quid mittas, quam
deorsum. 9, 1.
Sus quid, & ut a porcetra dif-
ferat. 18, 6.
Suspiciosus. 9, 12.
Susque deque. 16, 9.
Syllogismi definitio ut ab A-
ristotele posita est Latine
conversa. 15, 26.
Symbolae. 6, 13.
Symposiaceae quaeftiones. *ib.*

T.

- Tabularum obſignatio. 14, 2.
Taenarus promontor. 6, 19.
Talabarriones, apud Labe-
rium. 16, 7.
Talenta Attica tria quot H-
S. 3, 17.
Talentum magnum. 11, 10.
Talionis poena ex XII tabu-
lis. 20, 1. ad aestimatio-
nem iudicis redigi solita.
ibid.
Tarquinius Superbus Roma-
norum rex. 1, 19.

I N D E X

- Taurus philosophus** quid A.
 Gellio responderit per-
 contanti an philosophus
 irasceretur. 1, 26. A. Gel-
 lium convivio accipit. 17,
 8. Stoicorum hostis. 12, 5.
Taxare. 2, 9.
Tegmine onychino flumina, a-
 pud Levium. 19, 7.
Telorum vocabula. 10, 25.
Tempestas, anceps vocabu-
 lum. 12, 9.
Templum. 14, 7.
Tempore revelantur omnia.
 12, II.
Tentamenti gratia. 9, 15.
Ternio lunae. 1, 20.
Terrae motus causa incerta,
 3, 28. feriae ob terrae mo-
 tum indictae. *ibid.*
Terrai, gignendi casu. 13, 24.
Terra movet. 2, 28. 4, 6.
Tertiumne consul, an *tertio*, di-
 ci oporteat. 10, 1.
Testamenti genera tria. 15,
 27.
Testimonium adversus clien-
 tem nemo dicit. 5, 13.
Testimonii falsi convicti, de
 faxo Tarpeio deiicieban-
 tur, ex XII tabulis. 20, 1.
Terentius quando floruerit.
 17, 21.
Testium intercessio. 14, 2.
Testor, commune verbum.
 15, 13.
Thebani Lacedaemonios a-
 pud Leuctra quando su-
 peraverint. 17, 21.
Themistocles Atheniensium
 dux quando & ubi Xerxem
 devicerit. 17, 21.
Theodectes. 10, 8.
Theophrastus Peripateticus:
 1, 3. 8, 8. 16, 15.
Theophrastus Aristotelis suc-
 cessor. 13, 5.
Theopompus in Mausolaeo
 certamine victor. 10, 18.
Theseum certamen. 15, 20.
Thracia Sithon dicta. *ibid.*
Thracus homo. 19, 12.
Thucydides quo tempore flo-
 ruerit, & qua aetate mor-
 tuus. 10, 23.
Tiberianae domus bibliothe-
 ca. 13, 18.
Tiberius Caesar consultus de
 civica corona. 5, 6.
Tibiae cantus multis dolori-
 bus hominum leniendis
 adhibetur. 4, 13.
Tibiis uti quando Athenien-
 ses desierint. 15, 17.
Tiburtina bibliotheca in Her-
 culis templo. 10, 5.
Timaeus Graece de rebus po-
 puli Romani scripsit. II, I.
Timarchus ab Aeschine de
 impudicitia accusatus. 18, 3.
Timochares Pyrrhum vene-
 no necare proponit: quod
 Niciam fecisse vult Qua-
 drigarius. 3, 8.
Timon amarulentus in Pla-
 tonem invectus. 3, 17.
Timor cur sanguinem con-
 trahat. 19, 6.
Tiro Tullius M. Ciceronis li-
 bertus. 4, 10. 7, 3. 13, 9.
 15, 9. quae in oratione M.
 Catonis, quam pro Rhodien-
 sisibus habuit, repre-

RERUM ET VERBORUM.

- henderit, & quomodo ad ea responsum. 7, 3.
Tis, generandi casu apud Plautum. 20, 6.
 Titus Castricius. 1, 6.
 Toga virorum Romanorum primus amictus. 7, 12.
Tollere, pro corrigerem. 1, 17.
 Tonus summus. 13, 25.
 Tolosanum aurum. 3, 9.
 L. Torquatus. 1, 5.
 Manlii Torquati pugna cum Gallo, quae illi cognomen dedit. 9, 13.
 Tragula. 10, 25.
 Traiani templum. 11, 17.
 Traiani forum. 15, 25.
 Transalpibus. 15, 30.
Transgressum navium recte dici apud Sallustium. 10, 26.
Tres & tris Virgilio. 3, 19.
 Triangulæ metae. 1, 20.
 Tribuni militares quando consulari imperio Romae. 17, 21.
 Tribuni plebei & aediles quando creati. *ibid.*
 Tribuni plebei quot? 7, 19.
 ad quid creati? 13, 12.
 prensionem, non etiam vocationem habent. *ibid.* neque advocant patricios, neque ad eos referre ulla de re possunt. 15, 27. nullum eis diem Roma abesse licet. 3, 2.
 Tribunicium decretum super L. Scipione Asiatico. 7, 19.
Tribus pro loco & pro hominibus. 18, 7.
 Tributa comitia. 17, 26.
 Tributus. 13, 19.
 Trifaces. 10, 25.
 Triquetra. 1, 20.
Triseclisenex Nestor, apud Le- vium. 19, 7.
Triticum an pluraliter dicatur. 19, 8.
 Triumphalis corona. 5, 6.
 Triumphus quo minus agatur quae impediant. 5, 6.
 Triumviri reipublicae consti- tuendae. 14, 7.
 Trusatiles molae. 3, 3.
 Tubicines. 20, 2.
 C. Tuditani commentarii. 13,
 14.
 M. Tuditanus consul. 17, 21.
 Tumultuarium studium. 13,
 23.
 Tunica muliebris. 6, 10.
 Tunicae virorum Romano- rum. 7, 12.
 Tunicis uti prolixis viro in- decoruni. *ibid.*
 Turbulentus. 11, 15.
 L. Turius. 14, 2.
Turres, in re militari. 10, 9.
 Tutelae pupillari muliebris praelata. 5, 13.
 Tutorum in pupillos potes- tas. 5, 19.
 Tyros Sarra dicta. 14, 6.

V.

- Vagire. 16, 17.
Valeri, in vocandi casu pri- ma syllaba acuta. 13, 25.
 Q. Valerius consul. 17, 21.
 Valerius Probus grammati- cus. 4, 7. 9, 9. quodam- loco apud Sallustium, pro eloquentia, loquentia legit. 1, 15.

I N D E X

- Vallum dentium. *ibid.*
- Vani*, proprie qui. 18, 4.
- M. Varro & P. Nigidius Ciceroni Caesarique coaetanei. 19, 14. Menippum in Satiris aemulatus. 2, 18. quaratione usus sit in Plauti comoediis dignoscendis. 3, 3. Varronianae XXI Plauti comoediae appellatione. *ib.* libri eius hebdodum, cum proscriptus esset direpta ipsius bibliotheca non comparuerunt. 3, 10. eius epistolae ad Oppium quaedam capita. 14, 7. Cn. Pompeio commentarium Ifagogicum dedit. *ibid.* in quibus tribus trium formarum orationis dicat esse exempla. *ibid.*
- Varro triumvir. 13, 12. tribunus plebei. *ibid.*
- Vasum*. 13, 12.
- Vaticanus* deus unde. 16, 17.
- Ubera feminis ad quid a natura data. 12, 1.
- Uberes formae dicendi. 7, 14.
- Ve* particulae vis. 5, 12. 26, 15.
- Vecors* qua vi particulae *ve* dicatur. 5, 12.
- Vehemens*. 16, 5.
- Vehicula praebenda publice conducta. 15, 4.
- Veliovis* quis deus? quid ei immoletur, quod eius simulacrum. 5, 12.
- Velia* oppidum. 10, 16.
- Velitari*. 6, 10.
- Velitatim*. 12, 15.
- Velius Longus*. 18, 9.
- Velocitatis singulariae homines. 9, 4.
- Vellicatim*. 12, 15.
- Vena* quid, & ad quid explaretur? 18, 10.
- Venae in hominibus septenario numero moventur. 3, 10.
- Venam solvi militibus ignominiosum. 10, 8.
- Venationis pugna* in circulo. 5, 14.
- Venenum* anceps vocabulum. 12, 9.
- Venenum praesentarium. 6, 4.
- Veneror*, commune verbum. 15, 13.
- Venia quando deprecanda. 11, 8.
- Venter timore repentino cur effluat. 19, 4.
- Ventidius Bassus humili loco natus, tribunus plebei, praetor & consul, pontifexque maximus, qui a M. Antonio hostis iudicatus primus de Parthis triumphavit. 15, 4.
- Ventorum varia nomina, unde singuli veniant, variaeque de eorum numero opiniones. 2, 22.
- Verant*, apud Ennium. 18, 2.
- Verba communia. 15, 13.
- Verba dedit*, apud Q. Claudium. 17, 2.
- Verba nova etiam prisca dici. 11, 17.
- Verba nova fugienda. *ibid.*
- Verba prisca & insolentia fugienda. 1, 10. II, 17.

RERUM ET VERBORUM.

Verba quae in utramque partem significatione reciproca dicuntur. 9, 12.
Verba vetera longa aetate obliterantur. 20, 1.
Verbis pluribus idem significantibus quem in modum utendum & ad quid; eamque in rem testimonia auctorum plurima. 13, 24.
P. Virgilius multae antiquitatis. 5, 12. ritu ursino versus peperit. 17, 11. Aeneida nondum limatam comburi voluit, in qua multa corrigenda. *ib.* non bene e Pindaro flagrantiam Aetnae expressit. 17, 10. quos versus Parthenii ac Homeri imitatus fit. 13, 26. Lucretium etiam imitatus. 1, 21. quibus verbis abiecta & ignaviter usus dicatur; & quid illis, qui hoc dicunt, respondendum. 2, 6. quibus versibus civilem diem designaverit. 3, 2. ut Graecos poëtas Latine expresserit. 9, 9. nequidquam ab Annaeo Cornuto reprehensus. 9, 10. contra Higinum ab errore defensus. 5, 8. 6, 6. Nolam cure versibus suis exemerit. 7, 20. quos versus Homeri bene, quos male vertisse existimatus fit. 9, 9. frustra eum Seneca reprehendit. 12, 2. duplex apud eum lectio. 4, 1. quos eius errores Higinus notaverit. 10, 16.
Veritas temporis filia. 12, 11.

Verrii Flacci error. 16, 14. 17, 6.
Verruca quid Catoni. 3, 6.
Versus per singula vocabula singulis syllabis increscens. 14, 6.
Vertenda Graeca Latine quomodo? 9, 9.
Veruta. 10, 25.
L. Verutius. 20, 1.
Vescus. 16, 5.
Vestalis qualis esse debeat, quibus rebus a sacerdotio excusatetur, quo iure sit simul atque capta est; ritusque capienda, & cur capi dicatur: verba item solemnia pontificis maximi eam capientis. 1, 12.
Vestalis prima a rege Numa capta. *ibid.*
Vestalis virgo cur *Amata* vocetur a pontifice. *ibid.*
Vestibulum quid, & unde? 16, 5.
Vestibulum inferni, apud Virgilium. 16, 5.
Vesticeps. 5, 19.
Vestrorum, pro *vestrum*, apud Plautum. 20, 6.
Veteres proprie & integre locuti. 7, 12.
Vexare, grave verbum. 2, 6.
Via Laurentina. 10, 2.
Viaticum, pro facultate & paratu magno. 17, 2.
Viator in carcerem dicit. 4, 10.
Viatores magistratum licio transverso cincti. 12, 3.
Vicem. 10, 3.
Victoria impulvrea. 4, 15.

I N D E X

- Victoria praepones. 6, 6.
 Victoriae aedes a Cn. Pompeio dedicata. 10, 1.
 Victoriosus. 4, 9.
Viētu, donandi casu. 4, 16.
 Videndi rationes variae secundum varios philosophos. 5, 6.
 Vieta poma. 13, 3.
Vindicia quid, & ut olim fieret. 20, 10.
 Vini genera tria. 13, 29.
 Vinum ut sumendum, & ad quid, secundum Platonem. 15, 2.
 Vinum apud antiquos in convivio quare. 17, 20.
 Vinum mulieribus Romanis ad quid interdictum. 10, 23.
 Vinum cur rarius congelascat. 17, 8.
 Vinum eructum. 11, 7.
 Vinum Lesbium; item Rhodium. 13, 5.
Vinolentus, & id genus nomina quo in significatu dicantur. 11, 15.
 Viperarum morsibus tibiae cantum mederi. 4, 13.
 Vir mulieri iudex. 10, 23.
 Vir uxorem in adulterio deprehensam impune occidit; contra uxor virum etiam deprehensum ne contingere quidem potest. 10, 23.
 Virescere. 8, 11.
 Virgis caedi viris honestis cibibusque Romanis indignum. 10, 3.
 Viri Romae per Castorem iurarunt. 11, 6.
 Viri illustres qui floruerint post Romanam conditam ante secundum bellum Carthaginensium. 17, 21.
 Virtutum aequiparatio etiam speciem aemulationis creat. 14, 3.
 Vita humana ferro similis. *ibid.*
 Vitam beatam quid efficiat. 11, 2.
 Vitia quae duo maxima Epicteto. 17, 19.
Vitium quid, & ut a morbo differat in edicto aedilium curulium. 4, 2.
Vivaria quo nomine veteres appellaverunt? 2, 20.
Ultra, veteribus *uls*. 12, 13.
 Ulysses apud Homerum non ex gutture, sed ex pectore vocem mitfit. 1, 15.
 Umbri quid *diem* appellavere. 3, 2.
 Undarum motus cur alio modo aquilonibus, alio modo austris flantibus fiant. 2, 30.
 Undique vorsum. 7, 16.
 Vocandi casus nomina, ut *Valeri*, ubi acuenda. 13, 24.
 Vocationem qui habeant. 13, 2.
 Vocationem tribunus plebei non habet, sed preensionem. 13, 12.
 Voces etiam petulantiores Romae poenitae. 10, 6.
 Voconium plebiscitum de coercendis mulierum hereditatibus. 20, 1.

RERUM ET VERBORUM.

Voculatio Nigidio quid. 13, Latinis iudicium. 15, 24.
25.

Voculationes. 13, 6.

Vocum notae. *ibid.*

Volcani area. 4, 5.

Voluntas an poenienda. 7, 3.

Volup. 12, 4.

Voluptas quid sit, philosop-
horum variae opinione. 4, 5. 12, 5.

Voluptatis definitio secun-
dum Epicurum. 2, 6.

Voluptates foedae, quaeque
nobis cum belluis com-
munes. 19, 2.

Vox, corpusne sit, an ἀσά-
ματον, diversae diverso-
rum philosophorum sen-
tentiae. 5, 15.

Urbanorum praediorum ma-
gni redditus. 14, 1.

Urbes & Urbis, Virgilio. 13,
19.

Urinam cur ignis laceffat. 19,
4.

Usus capio copulate dicta. 7,
10.

Ut Usurpetur mulier, quam-
diu ex XII tabulis viro
abesse debeat. 3, 2.

Utor, commune verbum. 15,
13.

Vulcatii Sedigit de poëtis

X.

Xeniades. 2, 18.

Xenophilus. 4, 11.

Xenophon an aemulus Pla-
tonis fuerit. 4, 3.

Xerxes quando Themistocle
duce ab Atheniensibus fue-
rit victus. 17, 21.

Xerxes libros publicos Athe-
nis asportat in Persas. 6,
17.

Z.

Zeno Citiensis & Epicurus
Atheniensis, philosophi ce-
lebres erant, quando bel-
lum cum rege Pyrrho a
Romanis sumtum est. 17,
21.

Zeno censuit voluptatem esse
indifferens. 9, 5. ad Zeno-
nis scripta refellenda quan-
ta cura quantoque appara-
tu aggressus fit Carneades.
17, 15.

Zephyrus ventus. 2, 22.

Zodiacus. 3, 10.

Zonae plenae argenti. 15, 12.

INDEX

GRAECARUM VOCUM

QUAE HIS GELLII LIBRIS SUNT INSERTAE.

A.

- Αγγεῖον. 18, 10.
Αγόραιοι homines. 27, 3.
Αδιάφορον. 2, 7.
Αδιαφορεῖν. 16, 9.
Αδρὸν dicendi genus. 7, 14.
Αδοξοί ὑποδέσεις. 17, 12.
Αἴγλης athleta quidam Samius. 5, 9.
Αἴδοπα οἶνον cur dixerit Homerus. 17, 8.
Αἰδηρηγενέτης Βορέης. 2, 22.
Αἰσχυνη. 19, 6.
Αἰαλύφη. 4, 11.
Αἰκλαστος. 7, 11.
Αἰκουστικοί. 1, 9.
Αἰκρατής. 19, 2.
Αἰκροατικὰ & ἔξωτερικά. 20, 5.
Αἰκροατικαὶ disciplinae. *ibid.*
Αἱμαξαι. 2, 21.
Αἱμετροεπῆς. 1, 15.
Αἱμπελῶνες. 2, 20.
Αἱμφισβητίμενον ἀντὶ ὅμολογουμένου. 17, 5.
Αἱαλγησία. 12, 5.
Αἱαλογία. 2, 25.
Αἱανεοῦσθαι. 15, 25.

- Αἱατομαῖ. 10, 10.
Αἱατύξαι. 13, 29.
Αἱέχου καὶ ἀπέχου. 17, 19.
Αἱιτιστρέφοντα argumenta. 5, 10, 9, 16.
Αἱωμαλία. 2, 25.
Αἱξίωμα. 16, 8.
Αἱοργησία καὶ ἀιαλγησία. 1, 26.
Αἱπάζεια. 19, 12, 12, 5.
Αἱπαρέμφατον. 1, 7.
Αἱπαρκτίας. 2, 22.
Αἱπιλιώτης. *ibid.*
Αἱποπρογούμενα. 12, 5.
Αἱποριτικοί. 11, 5.
Αἱπορον. 9, 15.
Αἱργέστης. 2, 22.
Αἱρκτος. 2, 21.
Αἱσόματον. 5, 15.
Αἱσωτος. 7, 11.
Αἱτόματος θάνατος. 1, 31.
Αἱχρεῖος. 7, 11.

B.

- Βάρβαρον. 6, 20.
Βαστάζοντες. 5, 3.
Βούλιμος. 16, 3.
Βοώτης. 2, 21.

INDEX GRAECARUM DICTIONUM.

Γ.

Ζ.

Τλαυκῶπις Lat. Caesia. 2, 26.
Γραμμὴ Euclidi, quid. 1, 20.

Ζέφυρος. 2, 22.

Θ.

Δ.

Δαφνῶνες. 2, 20.
Δειλινὸς περίπατος. 20, 5.
Δημαγωγοί. 3, 13.
Δημηγορίας. 18, 7.
ἢ διὰ τεσσάρων συμφωνία. 3,
10.
Διεργευμένον ἀξιώμα. 16, 8.
οἱ περὶ τὸν Διένυσον τεχνίται.
1, 18.
Δυσχερέσ. 4, 15.

Θάλασσα ἡ εἰσω. 10, 7.

Ι.

Ἵππος. 2, 2.
Ἱσοκατάληπτα. 18, 8.
Ἱσονύκτος aut ἴσημερινὸς cir-
culus. 2, 22.
Ἱστόποδες. 10, 25.
Ἱσχὺν dicendi genus. 7, 14.

Κ.

Ἐβδομάς. 3, 10.
Εἰς τετάρτην. 10, 24.
Εἰσαγωγαί. 16, 8.
Ἐκεχειρία. 1, 25.
Ἐνθυμήματα. 6, 13.
ἢ ἔξαιροντος φύσις. ibid.
Ἐξωμίδες. 7, II.
Ἐξωτερικὰ & ἀκροστικά. 20,
5.
Ἐξωτερικὰ disciplinae. ibid.
Ἐπιγλωττίς. 17, II.
Ἐφημερίς. 5, 18.
Ἐπιμελουματοῦ. 20, 6.
Ἐπικοινων. 13, 7.
Ἐπίτασις. 7, 7.
Ἐρυθρός. 2, 26.
Ἐυρόνοτος. 2, 22.
Ἐφεντικοί. 10, 5.
Ἐφόδιον. 17, 2.
Ἐχεμνοδία. 1, 9.
Ἐωδινὸς περίπατος. 20, 5.

Καθήκοντα. I, 13.
Κακότροπος. 7, II.
Κανονική. 16, 18.
Κίδομαι ὑμῶν. 20, 6.
Κλέπτης. I, 18.
Κλίμακες. 10, 15.
Κλιμακτερικός. 15, 7.
Κύρρος οἴνος. 13, 29.
Κοιλία ἡ κάτω. I, 18.
Κοινόβιον. I, 10.
Κόλασις. 6, 14.
Κρηπίδες. 13, 20.
Κρικωτὴ σφαιρα. 3, 10.
Κριτικοὶ vel κρίτιμοι dies me-
dicis. ibid.
Κρύσταλλος. 19, 4.
Κύαμος. 4, II.
Κύβος. I, 20.

Λ.

Λαγωός. I, 18.
Λίψ. 2, 22.

I N D E X

M.

- Μαδίματα. I, 9, 14, 3.
- Μαδηματικοί. I, 9.
- Μελαγχολία. 18, 7.
- Μελισσώνες. 2, 20.
- Μέλος. 16, 18.
- Μέσα, quae & ἀδιάφορα. 2, 7.
- Μέσον dicendi genus. 7, 14.
- Μετρική. 16, 18.
- Μετριότης. I, 26.
- Μιαρός. 7, II.
- Μοῖρα πεπρωμένη καὶ εἰμαρμένη. 6, 3.
- Μοχληροί. 18, 4.
- Μυρον τὸ ἐπὶ τῷ φακῇ. 13, 27.
- Μύων. 4, 2.

N.

- Νάρος. 19, 13.
- Νοτίς humor. 2, 22.
- Νότος Lat. Auster. *ibid.*
- Νοῦσοια. 6, 14.
- Νωδός. 4, 2.

Z.

- Ζερῆνς color, item πυρρός,
& ἐρυθρός. 2, 26.

O.

- Ὄδοῦ πάρεργον. 17, 20.
- Ὄμοιοτέλευτα καὶ ὄμοιόπτωτα. 18, 8.
- Ἄντι ὄμολογουμένου τὸ ἀμφισβητέμενον. 17, 5.
- Ὄπτική. 16, 18.
- Ὄρισμοί. I, 25.
- Οὐ παντὸς ἀνδρὸς εἰς Κόρην
ζον ἔστ' ἁπλοῦς. I, 8.

Ὀφεμαδία. II, 7.

P.

- Πάση. I, 26. 19, 12.
- Παιδεία. 13, 15.
- Παραγογαί. II, 15.
- Παράδειγμα. 6, 14.
- Παράδεισοι. 2, 20.
- Παραδιεζευγμένον ἀξιώματον. 16, 8.
- Παρακείμενος. II, 9.
- Παραιτουματι. 6, 16.
- κατὰ Παρακολύθησιν. 6, 1.
- Πάρισα. 8, 18.
- Πέμπτα quae & τραγήματα. 13, II.
- Περιεῖναι. I, 22.
- Περίπτωτος δειλίνος & ἔωθινός. 20, 5.
- Περιπλόκενος ἐνιαυτός. 3, 16.

P.

- Πυθμός. 16, 18.

S.

- Σκεπτικοί. II, 5.
- Σόλοικον. 5, 20.
- Σπάδιξ. 3, 9.
- Σπάρτοι. 17, 3.
- Σπευδεβραδέως. 10, 20.
- Στέρνοις. 16, 26.
- Στερπτικὸν μόριον. 5, 12.
- Συγκαταδέσεις. 12, 2.
- Συμπεπλεγμένον ἀξιώματον. 16, 8.
- Συμφωνία ἡ διὰ τεσσάρων. 3, 10.
- Συνάγχη, synanche. II, 9.
- Συνημμένον ἀξιώματον. 16, 8.
- Σφυγμός. 18, 10.

GRAECARUM DICTIONUM.

**Σχήματα, ἐπίπεδον καὶ στε-
ρεόν.** I, 20.

Τπουραφάι. 2, 25.
"Τπτιος. 13, 9.
Τφορβός. *ibid.*

T.

Ταυυπτέρυγες. 6, 6.

Τεχνικοί. 17, 5.

Τεχνίται οἱ περὶ τὸν Διόγυσον.
20, 4.

Τιμωρία. 6, 14.

Τραγήματα. 6, 13. 13, II.

Τραχεῖα ἀρτηρία. 17, II.

Τριάς. I, 20.

**Τροπαὶ θεριναὶ καὶ χειμερι-
ναί.** 2, 22.

Τόποι. I, 25.

Τυφώνες. 19, I.

Φ.

Φαυτασίας. 11, 5. 19, I.

Φθίσις, phthisis. 4, 2.

Φιλανθρωπία. 13, 15.

Φοινικὸς, vel potius Φοινικοῦς.

2, 26.

Φοῖνιξ. 3, 9.

Φορτικοί. 18, 4.

Φρέαρ. I, 18.

Φυσικοί. I, 9.

Φῶρ. I, 18.

X.

T.

Τγιὲς νόμιμον διεζευγμένον.
2, 7.

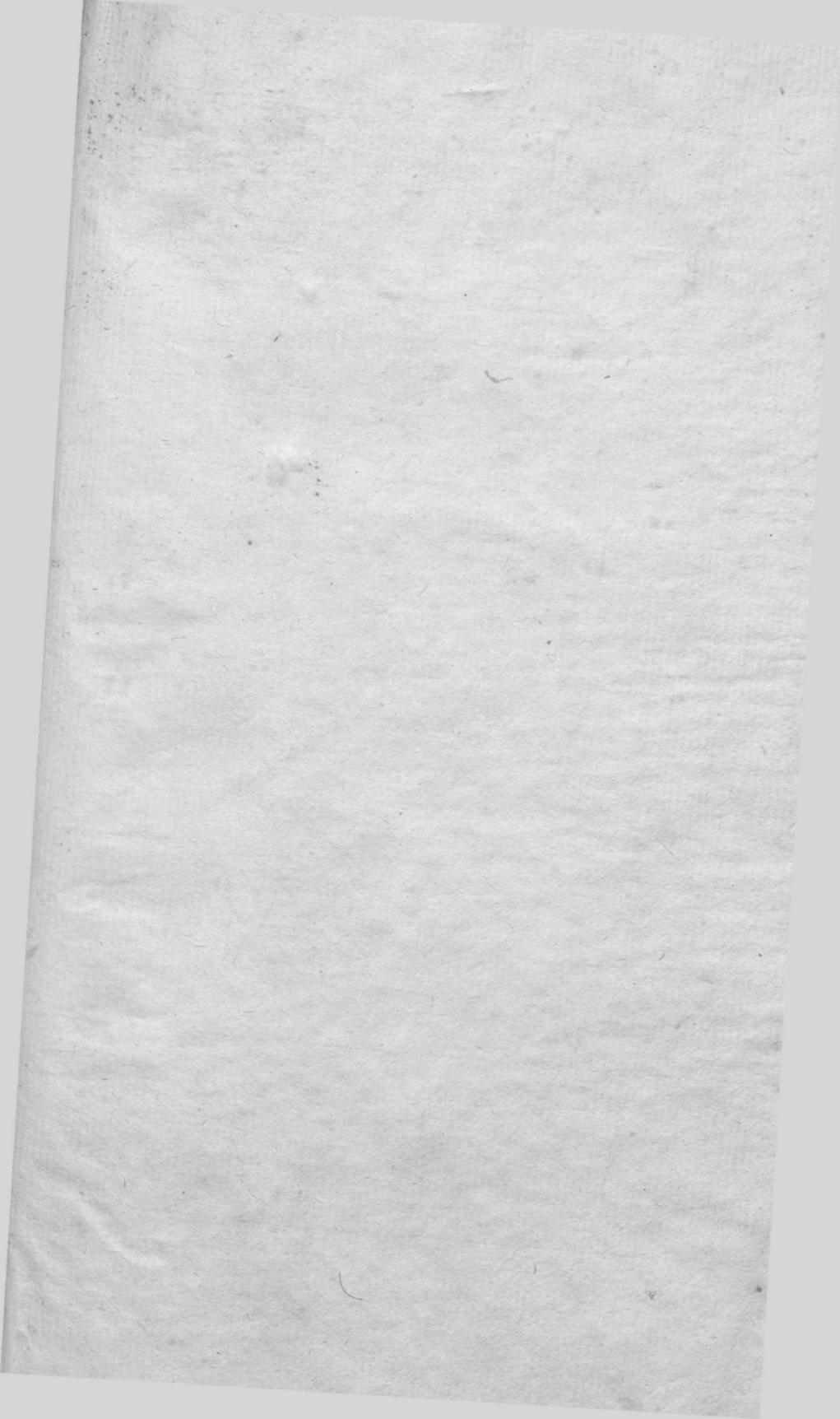
Τάδες. 13, 9.

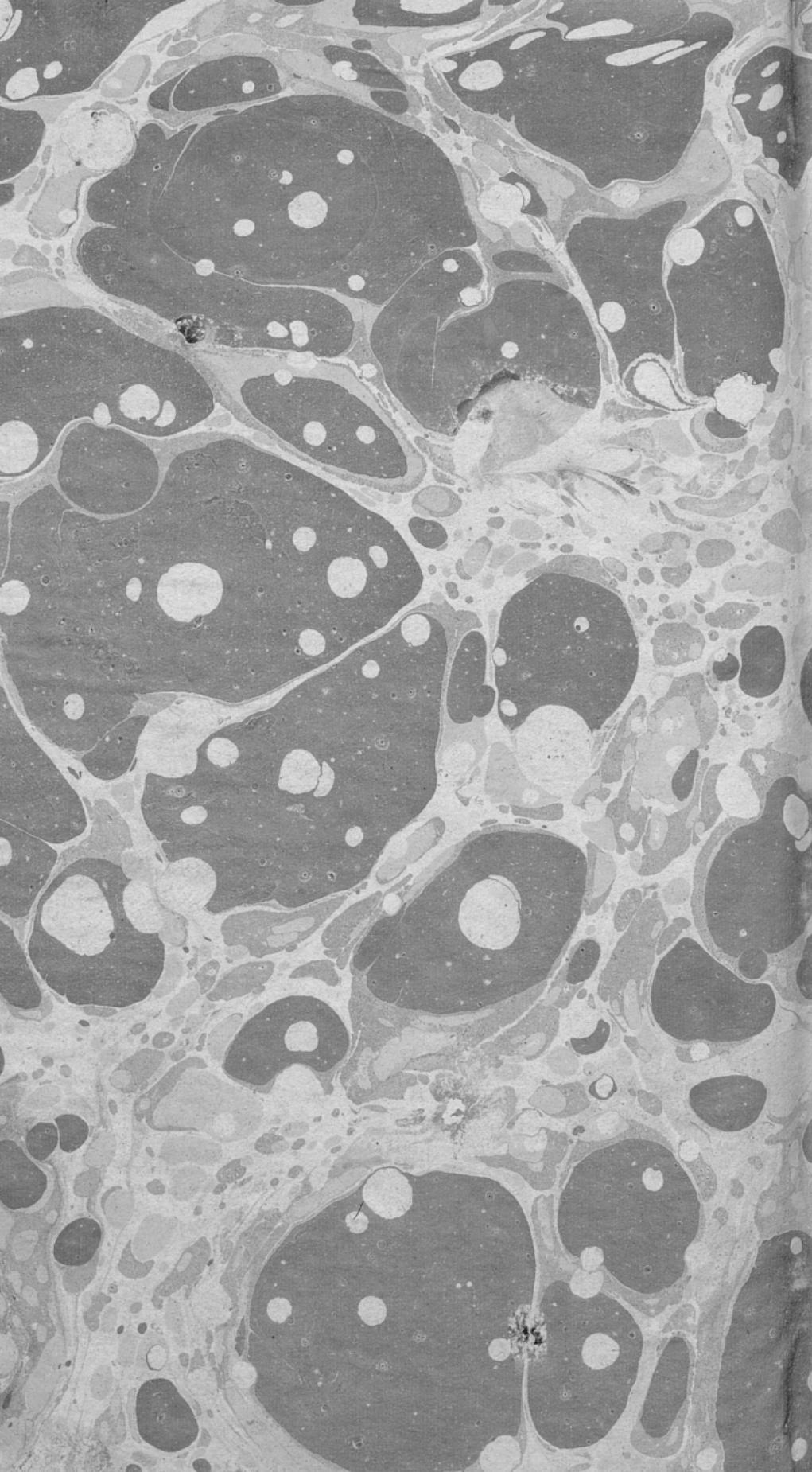
Τπνος. *ibid.*

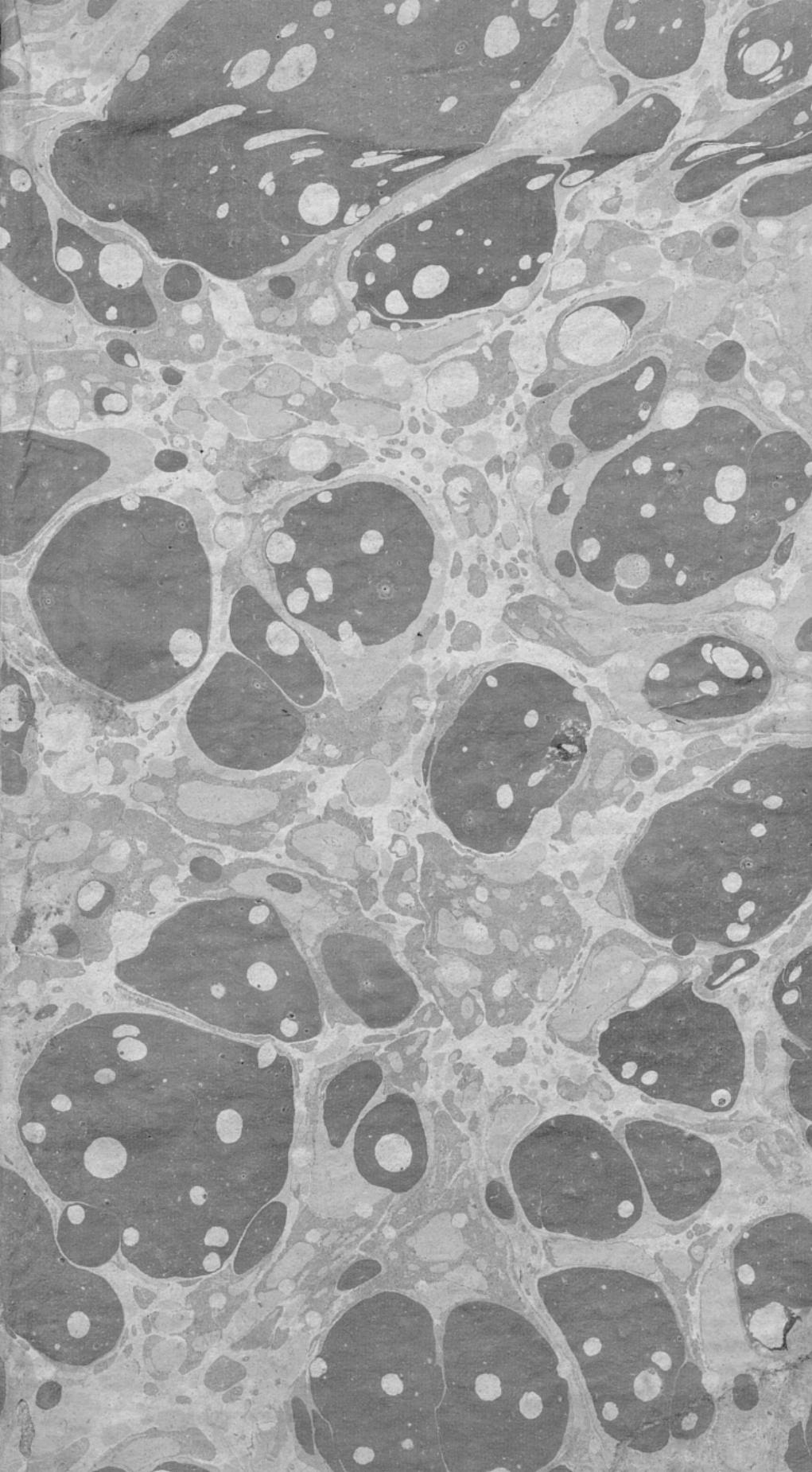
Χαλεπόν. 4, 15.

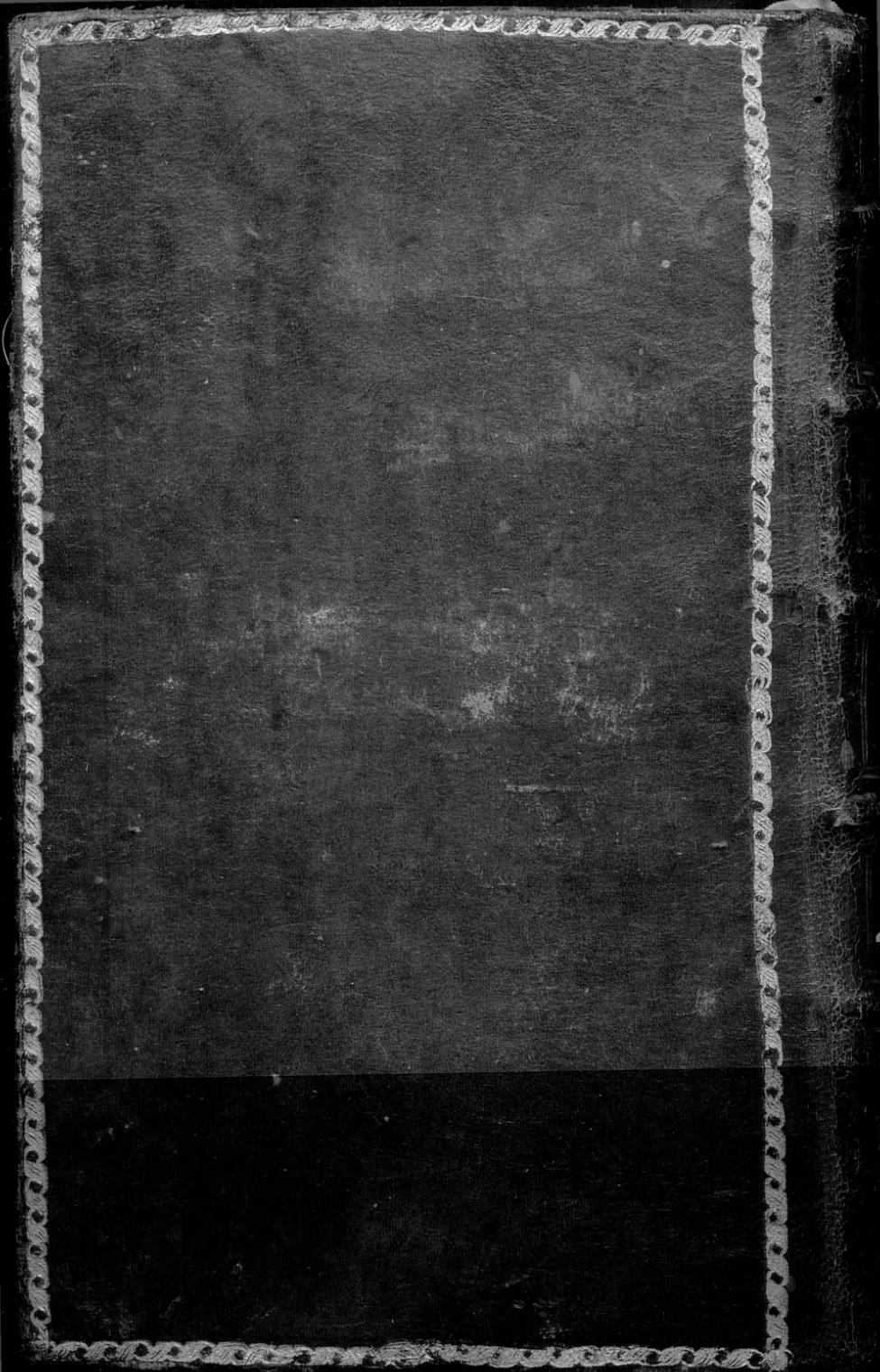
Χαρακτῆρες. 7, 14.

Χειμεριναὶ τροπαὶ. 2, 22.
Χειριδωτοὶ tunicae, a Lat.
dictae Chiridotaē. 7, 12.

100

100

100

100

100

100

100

100

100

100

100

100

100

100

100

100

100

100

100

100

100

100

100

100

100

100

100

100

100

100

100

100

100

100

100

100

100

100

100

100

100

100

100

100

100

100

100

100

100

100

100

100

100

100

100

100

100

100

100

100

100

100

100

100

100

100

100

100

100

100

100

100

100

100

100

100

100

100

100

100

100

100

100

100

100

100

100

100

100

100

100

100

100

100

100

100

100

100

100

100

100

100

100

100

100

100

100

100

100

100

100

100

100

100

100

100

100

100

100

100

100

100

100

100

100

100

100

100

100

100

100

100

100

100

100

100

100

100

100

100

100

100

100

100

100

100

100

100

100

100

100

100

100

100

100

100

100

100

100

100

100

100

100

100

100

100

100

100

100

100

100

100

100

100

100

100

100

100

100

100

100

100

100

100

100

100

100

100

100

100

100

100

100

100

100

100

100

100

100

100

100

100

100

100